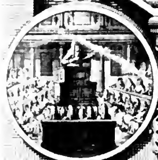

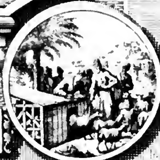

HADRIANI RELANDI
ANTIQUITATES SACRAE
Veterum Hebræorum.

TRAJECTI AD RHENUM
Apud
JOANNEM BROEDELET.

ANTIQUITATES SACRAE VETERUM HEBRAEORUM

BREVITER DELINEATAE

A B

HADRIANO RELANDO.

EDITIO QUARTA.

TRAJECTI AD RHENUM
Ex Libraria IOANNIS BROEDELET,
M D CC XLI.

PARENTI OPTUMO, AETERNUMQUE
VENERANDO

ABRAHAMO BROEDELET

VERBI DIVINI MINISTRO SENIORI IN
PAGO FRISIAE OCCIDENTALIS,
OPPERDOES.

S. D. P.

IOANNES BROEDELET.

Decimo tertio abhinc anno, qui erat Seculi nostri vigesimus octavus, fratris patruelis Jacobi Broedelet *Officinam Librariam quum adgrederer, vix mihi in mentem venit, mira hac felicitate me fruiturum, ut* HADRIANI RELANDI *Professoris quondam Academiae nostrae celeberrimi, nimis eheu citò Libitinae traditi, libellum hunc elegantissimum seni & fere octogenario, Tibi dedicarem, venerabilique nomini Tuo addicerem manciparemque. Gravissimo enim & ineluctabili cum morbo per septem & quod excedit annorum spatium continuo luctantem omnique Medicorum solatio jam destitutum parentem ad pristinam sanitatem rediturum unquam, spes omnis praecidebatur mihi, fatalem illum de ultima vitae tuae li-*

nea peracta nuncium quotidie exspectanti. Sed eripuit Te miseriis bis Clementissimum Numen, aeternas cui gratias publice Anno MDCCXXXV. mense Octobri ipse egisti, spe citius, & mirabile dictu est, sine ullo herbarum Medicorumque praesidio, in integrum Te restituit firmaque valetudine mollique senectute uti frui benignissime hactenus Tibi indulsit. Quin & tantis beneficiis, quibus haud sufficiunt omnes gratiarum formulae, & hunc addidit supremum cumulum, ut luminum oculorumve usus, rara in octogenariis felicitate, tibi sit illibatus, integer, & ipso te saepius fatente, plane juvenilis. Summum certe beneficium, Tibi praesertim à divina Majestate exhibitum, qui post obitum dulcissimae matris meae Hesterae à Someren, *carissimae quondam conjugis tuae, omni fere auditus usura privatus hominum consuetudine, consortio, & gratissima illa mortalibus socialitate exemtus Tibi soli vivere piisque meditationibus vacare necesse habeas. Unicum jam Tibi in literis sacris Hebraeorum, Arabum & reliquarum linguarum Orientalium praesidium solatiumque, in quibus consultore & comite uteris fulgentissimo illo Academiae Leidensis sidere* Alberto Schultens, *viro hoc in studiorum genere sine controversia summo, & in tantum certe laudando, in quantum excellens Professor laudari meretur. Quin & tanti facis praeclari hujus Viri scripta, ut haud pauca eorum lingua patria nostra Belgica donaveris, in lucem, si Superis visum, aliquando praditura, otia tua, quae Tibi fecit veneranda Frisiae occidentalis Synodus vacationem à sacro munere liberaliter indulgendo, colle-*

legamque adjungendo, frustra ne consumeres, laboriosamque senectutem in Scrutandis sacrarum linguarum fontibus molliter transigeres. Jure ne igitur summo Tibi hoc opusculum Sacrarum Antiquitatum Veterum Hebraeorum primum quod Celeberrimus ejus Auctor Anno MDCCVIII. praelo subjiciendum decessoribus nostris concessit, quarta vice, taceo editiones Germanorum, meis sub auspiciis jam recusum, inscribitur, indulgentissime pater? At praeter naturae vinculum taediumque liberalis educationis beneficiaque larga manu in me collata, pietatemque, quam Tibi debeo summam, peculiaris & haec me Tibi illud offerendi movet ratio, quod toto opere adcuratius perlecto labeculas currente praelo & humana diligentia vix fugiendas, in fine operis adjicere tibi placuerit, absolutius ornatiusque in dias luminum auras ut prodiret. Aequum est fructus laborum qualis qualis ad Te redeat, aequissimum est, gratias publice pro hoc innumerisque beneficiis mihi indultis agam Tibi habeam persolvamque. Accipe itaque, Parens, munusculum hoc à filio aeternum tibi devincto, in grati animi tesseram, meque, quamdiu vitali te frui sinat aura Omnipotens Deus, consilio & paternis admonitionibus regere & erigere perge. Sic fiet, ut tractu temporis Clarissimi Auctoris opera omnia dudum ab Eruditis desiderata repetitae curae & limae tuae subjecta, jam à mendis purgata, brevi forsan praelo committam. Quam vellem totum te tenere posset emendationis reiteratae cura! vix enim Te doctiorem, praefiscini dixerim! saltem fideliorem adcuratioremque his in typothetarum naevis limandis,

novi. Sed non ſinunt hoc locorum intervalla, nefasque foret, commodum privatum ſaluti Eccleſiae tuae, quam jugiter, etiam munere depoſito, cum venerando Collega tuo, Arnoldo Benier, *adhuc promovere ſtudes, praeferre, onerique publico te ſubtrahere: Satis mihi ſatiſque ſit Muſarum alumnis, voluiſſe Te in partibus tibi credendis prodeſſe, bonasque horas tuas moleſtae emendationis curae impendere. Paſce itaque quantum licet, oves tuas, ea qua olim fide, pietate & ſenili prudentia, fruere proſpera & integra valetudine, vive denique feliciter, meque, quamdiu inter mortales Te ſinat eſſe Summum Numen, amare, quod facis, perge. Dabam Trajecti ad Rhenum die* XVI. *Martii* MDCCXLI.

MONITUM CL. AUCTORIS EDITIONI TERTIAE ADNEXUM.

Quandoquidem in hoc Opufculum ea potiffimum conferre ftuduimus, quae de Antiquitatibus facris Hebraeorum tum ex facro Codice tum ex antiquiffimis Judaeorum monumentis colligere licuit, ut unusquisque auditorum noftrorum ea examinare poffit an & quatenus illa quae ftante templo fecundo fieri confueverunt (quando Jofephus omnia quae ad facra & ceremonias publicas fpectant fecundum mentem Pharifaeorum facta fuiffe teftatur) cum lege divina conveniant, fciendum eft Gemarae Babylonicae editionem Amftelodamenfem nos fecutos, Hierofolymitanae Venetam, libri Zohar & Mechilta nuperas Amftelodamenfes, libri Siphra illam quae Venetiis prodiit cum commentario Aaronis ben Chajim, Korban Aharon dicto, in quo quia poft paginas 139 priores numerus porro paginis infcriptus denuo ab uno incipit usque ad finem, i. e. paginas 302, has afterifco poft vocem folii fcripto diftinximus ab illis. De reliquis nihil addo, quae lectorem non morabuntur.

AR-

ARGUMENTA CAPITUM.

PARTIS PRIMAE

DE LOCIS SACRIS.

PARTIS SECUNDAE

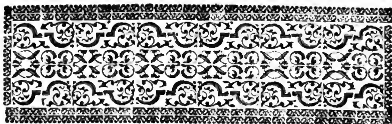
DE PERSONIS SACRIS.

PARTIS TERTIAE

DE REBUS SACRIS.

PARTIS QUARTAE

DE TEMPORIBUS SACRIS.

PARS PRIMA DE LOCIS SACRIS.

CAPUT I.

De Terra Sancta.

I. REgio duodecim tribubus Israëliticis a Mose & §. I. *Nomina.*
Josua adsignata appellatur terra Sancta: cujus
sanctitatis decem gradus Judaei distinguunt in
Kelim, *cap.* 1. *misn.* 6. quorum respectu alia
ejusdem terrae loca aliis sanctiora censentur. Dicitur etiam
terra Dei, *Hos.* 9. 3. & *terra* הארץ καὶ ἐξοχὴν *Ruth.* 1. 1.
Menachoth. VIII. 1. *Kidduschin.* 1. 9. terra Israëlitica, 1 *Sam.*
13. 19. *Ezech.* 7. 2. Syria Palaestina, Judaea, Phoenice:
quae nomina, pro diversa ratione temporum & auctorum qui
iis utuntur, aliquando latius aliquando minus late patent.
Sunt etiam qui hanc terram Canaan nuncupent, quum tamen
regio trans Jordanem sita & inhabitata a tribubus Ruben,
Gad, & dimidia Menasse pars terrae Canaan non fuerit, &

a terra Canaan distinguatur *Jos.* 22. 9. sic ut illa pars tantum terrae Israëliticae, quae cis Jordanem fuit, terra Canaan appellanda sit. Idem de nomine terrae promissae *Heb.* 11. 9. dicendum est, quod neutiquam convenit toti illi regioni quam 12 tribus occuparunt, sed ei tantum quae cis Jordanem fuit. *Num.* 32. 11.

§ II. *Termini.* II. Fines ejus fuerunt, ad austrum נחל מצרים *fluvius Aegypti*, quo nomine non Nilus, sed fluvius ad quem urbs Rhinocolura sita fuit, intelligendus est, & solitudo צן *Tzin*, litus australe lacus Asphaltitis, & in parte transjordanica Arnon. *Jos.* 15. 4. 47. & *Num.* 13. 22. ad aquilonem regio Sidoniorum, montana Antilibani, & Dan circa ortum Jordanis, a quo oppido usque ad Berschebam 160 milliarium Romanorum spatium esse scribit Hieronymus. Ad occidentem erat mare magnum, ad orientem Arabia. Fuere tamen in hac regione urbes plurimae, quae forte quidem tributae Israëlitis nunquam tamen ab iis occupatae fuerunt: & stante Templo utroque diversis temporibus magna pars hujus terrae Gentibus cessit.

§. III. *Partitiones veteres.* III. Olim quidem divisa fuit haec terra in regnum Sichonis & Ogi quod trans Jordanem erat, & regiones gentium Cananaearum, quae septem recensentur *Act.* 13. 19. *Deut.* 7. 1. Chittaei, Girgasaei, Emoraei, Cananaei, Perizzaei, Chivvaei & Jebusaei. Decem vero *Gen.* 15. 19. Deinde in portiones duodecim tribuum divisa est, sic ut trans Jordanem esset regio Rubenis, Gad & dimidiae Menasse, cis vero reliquarum novem & dimidiae, quarum termini *Jos.* 15. *& seqq.* describuntur. Tum in regnum Judae, quod duas tribus continebat Judam & Benjaminem, & Israëlis quod complectebatur decem, 1 *Reg.* 11. 31. & 2 *Chron.* 15. 9. distingui coepit: quae distinctio abductis per Salmanassarem Israëlitis cessavit. 2 *Chron.* 34. 6.

§. IV. *Et novae.* IV. Stante Templo secundo divisa est in (1) Judaeam, quae complectitur regionem tribuum Judae, Benjaminis, Simeonis & Danis ex parte, (2) Samariam, sitam in terra Ephraim & dimidiae Menassis, (3) Galilaeam, in regione Iissascar,

ſcar, Zabulon, Aſer & Nephtali: quae in ſuperiorem & inferiorem dividebatur, (4) Peraeam trans Jordanem extenſam a Machaerunte Pellam usque, (5) Gaulonitin, Batanaeam, Trachonitin, quibus Auranitis & Ituraea ſolent adjungi. Denique in toparchias undecim fuit diviſa, & in tetrarchias. Vide *Act.* 9. 31. *Math.* 4. 25. *Joſeph. Antiq.* XIV. 23. *&* III. *de bell. Jud. c.* 4. *Plinium l.* V. 14.

V. Poſtquam Samaritani aliis ſacris addicti in terra Iſraëlitarum ſedes fixerunt, terra quidem eorum & domus & viae & receptacula aquarum pro mundis habita fuerunt a Judaeis. *Mickvaoth.* VIII. 1. & terra ipſa ob antiquam poſſeſſionem & promiſſionem Abrahamo factam pars terrae Canaan cenſebatur. Verum incolae ipſi inviſi maxime erant Judaeis, & neglecta regione Samaritanorum Judaei terram ſuam in tres partes diviſerunt, יהודה ועבר הירדן והגליל *Judaeam*, *Peraeam*, & *Galilaeam. Scheviith.* IX. 2. *Bava Bathra.* III. 2. *Ketuvoth.* XIII. 10. Unaquaeque harum regionum diviſa iterum fuit in ההר שפלה ועמק *montanam*, *campeſtrem*, *&* *vallem*. §. V. *Syria num pars terrae Iſraëliticae.*

VI. Syria, סוריא, quo nomine Judaei comprehendunt terras Meſopotamiae oppoſitas ad occidentem Euphratis, Syriam Zoba, & Achlab a Davide terrae Iſraëliticae adjectas, in quibusdam rebus paris eſſe conditionis cenſetur cum terra Iſraëlis, in quibusdam diverſae. Ideo totum terrarum orbem Judaei in tres partes dividunt, in (1) ארץ ישראל *terram Iſraëlis*, id eſt, המחלקת בשבטים quae diſtributa eſt inter 12 tribus (2) סוריא *Syriam*, & (3) חוצה לארץ *regiones extra terram Iſraëlis:* ſic ut Syria nec terra Iſraëlis fuerit, a qua diſtinguitur *Scheviith.* VI. 2. *Bava Kama.* VII. 7. nec tamen regionibus extra eam ſitis adſcribenda, a quibus diſtinguitur *Scheviith.* VI. 6. *Orla.* II. 9. *Gem. Hieroſ. Challa.* 58. 3. §. VI. *Samaria an pars terrae Iſraëliticae.*

VII. In tribus autem Syria ſimilis erat terrae Iſraëliticae. 1. Qui agrum emerat in Syria habebatur ac ſi in ſuburbiis Hieroſolymitanis emiſſet. 2. Agri ejus ad decimas & jura anni Sabbathici obligabantur. 3. Pura habebatur, ſi quis ex terra §. VII. *Syriae jura qua in re ſimilia terrae Iſraëliticae.*

terra Israëlitica eam intrare posset, non tacta terra Gentium. In reliquis similis erat regionibus extra terram: qualia tria a Judaeis notantur. 1. Regio erat immunda si quis eam intrare non posset nisi per intermediam terram gentium. 2. Libellus divortii e Syria allatus habebatur ac si e regionibus extra terram allatus fuisset. 3. Qui servum vendiderat in Syria censebatur ac si regionibus extra terram vendidisset.

§. VIII. *Regiones extra terram quae.* VIII. Quicquid terrarum erat praeter Israëliticam & Syriam, nuncupatur a Judaeis חוצה לארץ *extra terram*, & ארץ העמים *terra Gentium*, *Oholoth.* II. 3. *Nazir.* VII. 3. *Gem. Hier. Schabbath.* 3. 3. *Gem. Hier. Jevamoth.* 8. 1. *Gem. Hier. Schevuth.* 36. 2. unde gentes vicissim dictæ עמי הארצות *Ezr.* 9. 1. *Gem. Ketuvoth.* III. 2. qui diversi sunt omnino a עמי הארץ sive *illiteratis*, qui opponuntur τοῖς חברים sive *literatis. Gem. Hieros. Schabbath.* 3. 1. *Taboroth.* VIII. 5. *Gem. Pesachim.* 49. 1. Erant tamen regiones quatuor, terrae Israëlis vicinae, Aegyptus, Babylonia, Ammon, & Moab quodam respectu distinctae a reliquis regionibus extra terram, quippe quae primitias & decimas quoque frugum dabant.

§. IX. *Privilegia terrae Israëliticae in sacris.* IX. Non nisi ex terra Israëlitica manipulus Paschalis & panes Pentecostales adduci debuere, quum aliae oblationes sive privatae sive publicae etiam ex regionibus extra hanc terram peti possent. *Menachoth.* VIII. 1. secundum verba Dei *Exod.* II. 25. & *Levit.* 23. 17. Primitiva etiam ex hac terra sola petebantur, uti videtur dici in *Kelim.* 1. 6. sed Syria hac parte censetur uti terra Israëlitica, & ex ea quoque primitiva deferebantur Hierosolymas.

§. X. *Fluvii & lacus terrae Israëliticae.* X. Flumina & torrentes, quibus haec terra rigabatur, maxime celebres sunt, Jordanes, cujus vera origo est in lacu Phiala, non circa Paneadem, Kischon, Cana, Kedron, Besor, Crith, Schorec, Jaboc & Arnon. Lacus erant, Asphaltites, qui non aliunde quam ab insigni salsedine aquarum maris salsi nomen obtinuit, longus stadia 580, latus 150: Lacus Tiberiadis sive mare Galilaeae longum stadia 100, latum.

rum 40. & Lacus Samochonites, longus ſtadia 60, latus 40 *Joſeph. de bell. Jud.* V. 5. & III. 18. *Joſeph.* IV. *de bell.* I.

XI. Inter montes celebrantur Libanus, Antilibanus, Carmel, Chermon, Tabor, Gilboa, Garizim & Ebal, praeter montes Hieroſolymitanos. Valles ſunt, vallis Kedron, Joſaphat, filiorum Hennom, Rephaim, Ajalon, Achor, Schittim, botri, regis. Inter campos eminuit μέγα πεδίον ad utramque ripam Jordanis, campus Megiddo ſive Eſdraël, qui & μέγα πεδίον Λεγεῶν☉. §. XI. *Montes, valles & campi.*

CAPUT II.

De urbe Hieroſolyma.

INter urbes terrae ſanctae eminet urbs Hieroſolyma, quae & ipſa Sancta dicitur κατ' ἐξοχὴν *Matth.* 27. 53. *Gem. Sota.* 47. 1. & urbs, *Gem. Ketuvoth.* III. I. Vetus ejus nomen Jebus fuit *Jud.* 19. 11. deinde Jeruſchalaim & Jeruſchelem, (quod nomen a Salomone videtur accepiſſe, voce compoſita ex ירוש & שלם, quaſi *poſſeſſionem* dicas *perennem pacis*) unde Graecum Ἱερουσαλὴμ & Ἱεροσόλυμα natum eſt, & Salem *Pſal.* 76. 3. Romanis dicta eſt Aelia Capitolina, a Mohammedanis بيت المقدس quod nomen hodiernum eſt. §. I. *Nomina.*

II. Rationes, quae tribui Benjamin hanc urbem vindicant, hae ſunt. 1. Quod *Joſ.* 18. 28. inter urbes Benjaminitarum recenſeatur. 2. Quod *Joſ.* 15. 8. terminus dividens terras Judae & Benjamin ducatur per vallem filiorum Hennom ad latus Jebus ad auſtrum, quae eſt Jeruſalem; ſic ut Jebus fuerit ad aquilonem hujus termini. 3. Quod *Judic.* I. 21. Benjaminitae dicantur non potuiſſe expellere Jebuſaeos. 4. Quod Moſes *Deut.* 33. 11. praecinat fore ut Deus inter humeros Benjaminis requieſcat. §. II. *Rationes pro ſitu urbis in Benjamin.*

III. Ab altera parte rationes quae tribui Juda Hieroſolymam vindicant hae ſunt. 1. *Joſ.* 15. 63. leguntur filii Judae non potuiſſe expellere Jebuſaeos. 2. *Pſ.* 78. 68. dicitur elegiſſe tribum Juda, montem Sion quem dilexit. 3. Filii Ju- §. III. *Rationes pro ſitu in Juda.*

da narrantur *Jud.* 1. 8. cepisse Hierosolymas. 4. *Jer.* 37. 12. Jeremias legitur Hierosolymis egressus esse in terram Benjamin.

§. IV. *Modus haec conciliandi.*

IV. Ad conciliandam utramque sententiam notandum est. (1) Hierosolymam in confiniis utriusque tribus sitam fuisse. *Jos.* 15. 8. (2) non semper urbes esse expugnatas ab iis quorum erant, uti Bethel urbs Benjamin expugnata fuit a domo Josephi *Jud.* 1. 22. (3) urbes non semper fuisse illius tribus in cujus portione sitae erant. Vide *Jos.* 17. 1. (4) variam fuisse magnitudinem Hierosolymae pro varia ratione temporum; sic ut olim, *Jud.* 1. 8. in tribu Juda, postea autem in tribu Benjamin, sita esse potuerit, vel tota vel magna ex parte: adeo ut terminus Judam & Benjaminem dividens per atrium Templi transire potuerit, quod Judaei tradunt in *Gem. Zevachim fol.* 54. 1. & 118. 2. *Gem. Megilla fol.* 26. 1. *Zohar in Genesin fol.* 247. *fac.* 2.

§. V. *Montis Sion situs ad austrum urbis.*

V. Sita fuit urbs in regione montana, insidens quum maxime esset extensa duobus praecipue montibus, Sioni & Acrae. Sionem ad austrum, Acram ad aquilonem esse locandum paret ex descriptione murorum quae apud Josephum *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. extat, & mox dabitur §. X. Porro ex historia obsidionis ultimae apud Josephum *l.* VI. *de bell. c.* 8. ubi Romani ab aquilone urbem invadentes & perrupto muro primo atque altero, redactaque in potestatem suam urbis regione aquilonari, necdum tamen Sione potiti fuisse dicuntur.

§. VI. *Rationes pro situ Sionis ad aquilonem examinatae.*

VI. Contra stare videntur (1) verba *Ps.* 48. 3. ubi montem Sion ad latera aquilonis collocari volunt: sed legitur tantum in Hebraeo, ***mons Sion, latera aquilonis***, הר ציון ירכתי צפון ita ut hae duae partes praecipuae urbis recenseantur; vel si concedamus reddendum esse ***ad latera aquilonis***, nihil aliud eo notabitur quam Sionis latus aquilonare, quod Acrae erat obversum, pulcherrimum esse adspectu, quod Josephus *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. confirmat. (2) Testimonium Josephi scribentis, turres Psephinam, Hippicum, &c. fuisse ab aquilone, & illis turribus adjunctam fuisse regiam, sitam in Sione. Sed haec ita non leguntur in Josepho. Hippicum ille non locat

locat ad aquilonem urbis sed Sionis. Regiam non jungit turri Psephinae, sed Hippico. (3) Verba *Ezech.* 40. 2. ubi propheta super montem excelsum, Moriam, collocatus vidit urbem ad austrum. At hinc non efficitur Sionem fuisse ad aquilonem: imo Sion ipsa illa urbs fuit, urbs Davidis dicta, quam vidit ad austrum.

§. VII. *Mons Moria.*

VII. Pars Sionis dici potest mons Moria, cui ponte & xysto junctum fuisse constat; & murus ipse Sionis usque ad porticum Templi occidentalem protendebatur. Quare etiam Templum in monte Sion structum fuisse, & Deus in Sion habitasse legitur. Turris Antonia huic monti adjacebat ad angulum qui occasum & aquilonem spectabat, illiusque arcis & totius montis Moriae ambitus erat 6 stadiorum, quum urbs universa ambitum haberet stadiorum 33.

§. VIII. *Mons Acra.*

VIII. Acra nomen videtur accepisse ab ἄκρα sive arce Antiochi illic condita, quam Simon Chasmonaeus solo aequavit. Insita illi monti erat urbs inferior, uti superior Sioni, a qua valle intermedia disjungebatur. Eminebat olim prae Moria, sed ad Templi decus & columen Chasmonaei eum depressiorem reddiderunt.

§. IX. *Mons Bezetha.*

IX. Collis Bezetha, situs ad aquilonem Templi e regione turris Antoniae (quae ad aquilonem Templi erat) sero urbi fuit adjectus & munitus. Censetur denique inter colles urbis Hierosolymitanae Ophel, *Neh.* 3. 27. ad austrum Templi, & orientem Sionis, quamvis Josephus hunc locum χώριον, non λόφον, aut ὄρος nuncupet, & ipse 4 modo λόφους sive colles urbis memoret, Sionem, Acram, Moriam & Bezetham.

§. X. *Muri tres.*

X. Cingebatur haec urbs muro triplici. Primus isque antiquissimus montem Sionem complexus, a turri Hippico (ad occidentem urbis) protendebatur ad xystum & porro, donec desineret ad porticum Templi occidentalem: ab altera parte ad occidentem Hippici in austrum flexus orientem petebat circa fontem Siloam, & conjungebatur porticui Templi orientali. Murus alter Acram cingebat ad aquilonem, & a porta γεννάθ, usque ad turrim Antoniam protendebatur. Tertius

ab

ab Hippico initium ſumens verſus turrim Pſephinam in latere aquilonari ad occaſum, & inde regionem ad aquilonem Templi comprehendens circa vallem Kedron (quae montem olivarum ab urbe ſejungebat ad ortum) muro primo conjungebatur.

§. XI. *Portae.* XI. Portae urbis hae recenſentur a Nehemia, *cap.* 3. ubi ambitum urbis deſcribit

1. Gregis.
2. Piſcium.
3. Vetus.
4. Vallis.
5. Sterquilinii.
6. Fontis.
7. Domus Eljaſib.
8. Aquarum.
9. Equorum.
10 Orientalis.
11. Judicii.

At plurium tum in Sacro codice tum in ſcriptis profanis fit mentio, quae tamen an ab ante recenſitis diſtinctae fuerint, non adeo certum eſt, quum binomines eſſe potuerint; & eidem portae סור 2. *Reg.* 11. 6. nomina ſeptem in ſacris literis tribui tradatur in *Gem. Hieroſ. Eruvin. fol.* 22. *col.* 3. uti nec an omnes portae exteriores urbis fuerint; nec quis ſitus his attribui debeat aut uſus, quoniam apud Judaeos uſus portarum non modo erat ad introitum & exitum ſed & defenſionem urbium, ac publicos conventus Seniorum, 2 *Chron.* 26. 9. *Ruth.* 4. 2. *Deut.* 21. 19.

§. XII. *Loca extramuralia.* XII. Extra has loca quaedam celebria urbi proxima fuere, uti Mons olivarum ad ortum, in tria culmina ſurgens, combuſtione vaccae rufae & Soſpitatoris noſtri adſcenſu in coelum nobilitatus, uti & loca vicina, inter quae eſt Bethphage, vicus in latere orientali montis oliviferi, & plane diverſus a בית פגי Talmudicis memorato, qui locus tantum non ipſis moenibus urbis includitur, ſic ut extra moenia Hieroſolymae idem ſit ac *extra murum Bethphage*, חוץ לחומת בית פאגי *Gem. Menachot.* 78. 2. *Gem. Peſachim* 63. 2. Bethania, qui locus idem eſt forſitan ac חנות בני חנון *Gem. Hieroſ. Pea.* 16. 3. vel חנויות בית היני *Gem. Bava metzia.* 88. 1. Geth-

Gethſemane: collis Golgotha ad occaſum urbi, ad aquilonem monti Sion, teſte Hieronymo, vallis Kedron, & torrens ejuſdem nominis, vallis filiorum Hinnom ad auſtrum urbis *Joſ.* 15: 8. & fons Silöe ad radicem Sionis verſus occaſum.

XIII. In *Gem. Bava kama.* 82. 2. Hieroſolymae privilegia prae aliis urbibus terrae Sanctae haec recenſentur. Non pernoctare illic cadaver, (confer *librum Siphra fol.* 290. 1.) nec oſſa mortui ei inferri: non locari aedes: non concedi illic habitationem proſelyto inquilino: non eſſe illic monumenta ſepulcralia, exceptis iis gentis Davidicae & Chuldae: non eſſe in ea hortos: non ſeri nec arari, nec plantari arbores (quid? quod arbores frugiferas ad 25 cubitos ab urbe removendas, infrugiferas ad 50 legatur in *Bava bathra.* 11. 7.) nulla eſſe illic ſterquilinia, Meniana aedium, fornaces calcarias, non ali gallos gallinaceos, domos ibi non vendi ſecundum legem mancipii *Lev.* 25: 30. ſed ſemper redimi poſſe, domos lepra non infici, urbem exemtam eſſe ex earum numero, quae impulſu aliorum ad cultum falſi Numinis ſeduci poſſent & lata ſententia exſcindi, vitulam decollandam ab ea non offerri, nec eam tribui alicui ſpeciatim eſſe attributam. §. XIII. *Privilegia urbis.*

XIV. At praecipuum urbi Hieroſolymitanae decus conciliabat Templum in colle Moria exſtructum, de quo accuratius agendum eſt, ubi prius Tabernaculum, in cujus locum Templum ſucceſſit, cum vaſis ſacris luſtraverimus, ut convenientia & diſtinctio, quae inter utrumque intercedit, clarius intelligatur. §. XIV. *Templum.*

CAPUT III.

De Tabernaculo ejuſque ſitu.

I. TAbernaculum, ſive aedes ſacra, exſtructa ab Iſraëlitis in ſolitudine oberrantibus, appellatur in Codice Hebraeo אהל מועד (quod nomen & antea tabernaculo Moſis, extra caſtra erecto, datum fuit, *Exod.* 33: 7.) מקדש, משכן, היכל, אהל העדה, אהל יהוה, Graece *σκηνὴ τȣ̃ μαρτυρίȣ, ναὸς μεταφερόμενος,* &c. §. I *Tabernaculi nomina.*

B II.

§. II. *Situs in castris.* II. Tabernaculum hoc erectum fuit in medio exercitus Israëlitici: ita tamen ut ab oriente Moses & Aaron cum filiis suis, a meridie Kahathitae, ab occidente Gersonitae, a septentrione Meraritae, proxime illud cingerent, *Num.* 3: 23. &c. & longius remotae essent tribus, ad orientem, Juda, Jissascar, Zebulon; ad meridiem, Ruben, Simeon, Gad; ad occidentem, Ephraim, Menasse, Benjamin; ad septentrionem, Dan, Ascher, Naphtali, *Num.* 2. 3. &c. His autem quatuor vexillis (ד׳ דגלים) quoniam ita cingebatur, uti nucis intimum (הסירה) quatuor מגורות sive nucleorum, quos carinae putaminum claudunt, quadripartita distinctione, nuci comparari Israëlitas *Cantic.* 6: 8. notatur in *Midrasch schir hasschirim fol.* 35. *col.* 1. Atque ita tria se quasi produnt castra. I. Dei, id est Tabernaculum cum atrio. II. Levitarum. III Populi Israëlitici. Quibuscum convenerunt, respectu sanctitatis, rerumque & personarum quae ad illa admittebantur discrimine, stante Templo II. tria haec spatia. I. Atrium magnum, quod complectebatur atrium Israëlitarum & Sacerdotum. II. Atrium mulierum, spatium autemurale & mons Templi. III. Urbs Hierosolyma *Gem. Zevachim.* 116. 2. Quam traditionem confirmat scriptor *Ep. ad Heb.* 13: 11. 12. qui extra castra populi idem censet ac extra Hierosolymam.

§. III. *Translatio ad loca diversa.* III. Migrante exercitu ipsum quoque migrabat cum iis Tabernaculum per solitudinem, ita ut medium in castris locum obtineret. *Num.* 10: 21. licet arca foederis exercitui anteiret. *Num.* 10: 33. Sed postquam Israëlitae transiissent Jordanem, in Gilgal primo substitit, dein Schiluntem (quod Josua Ephraimita, & locus in medio regionis, nec inamoenus esset) fuit translatum. *Jos.* 18: 1. ubi diutissime permansit, & parietibus lapideis (quare בית appellari creditur 1 *Sam.* 1: 24.) & aedificiis nonnullis extrinsecus ad varios usus circumdatum videtur fuisse, 1 *Sam.* 3: 3. 15. donec Nobam delatum, & inde Gibeonem, tandemque Hierosolymam, in Templo Salomonico repositum fuit, 2 *Chron.* 1: 3. 4.

IV.

§. IV. *Signum translationis.*

IV. Signum translationis Tabernaculi Deus dabat per columnam, quae noctu ignis, interdiu nubis, speciem gerebat, & multa habebat singularia Divinae potentiae & providentiae argumenta: uti quod Aegyptiis persequentibus tenebras fecerit, dum luceret Israëlitis. *Exod.* 14: 20. quod ex illa Deus prospexerit, *Exod.* 14: 24. quod totum exercitum superne collustrarit *Neh.* 9: 19. *Exod.* 40: 38. *Jes.* 4: 5. Quare etiam populus Israëliticus, *Exod.* 33: 10. Aegyptii *Num.* 14: 14. & scriptores sacri *Neh.* 9: 12. pro insigni Dei beneficio & re miranda eam habuerunt.

§. V. *Loca arcae varia.*

V. Arca autem foederis, praecipuum Tabernaculi ornamentum, saepius locum mutavit, quam ipsum Tabernaculum. Quamvis enim certam in Sancto Sanctorum sedem haberet, quamdiu Hebraei in solitudine versabantur, quum tamen Jordanem transiissent, jussu Dei e Tabernaculo eruta circa Jerichuntem ferebatur: dein ad montes Garizim & Ebal delata fuit (*Jos.* 8: 33.) tum in Tabernaculo Schilunte diu reposita, post in aciem educta & a Philistaeis capta sed remissa, in Bethsemes aliquandiu & Kiriathjearim substitit. Inde eam David Hierosolymam transferre tentavit, sed poena divinitus Uzae inflicta territus in domo Levitae Obed Edom illam reliquit: at metu suo liberatus maxima pompa eam intulit in aedem, quam ei paraverat in Sion, 2 *Sam.* 6: 17. distinguendam a Tabernaculo, quod erat Gibeone 2 *Chron.* 1: 3, 4. Ubi permansit, nisi quod Zadoc eam ad breve tempus inde extulerit, donec Templo Salomonico fuit illata, 2 *Chron.* 5: 5.

§. VI. *Chronologia mansionum Tabernaculi, & arcae.*

VI. Diversas hasce tum tabernaculi tum arcae mansiones ita per annos 479, qui effluxerunt ab exitu *Israëlitarum* ex Aegypto vel ab exstructione Tabernaculi usque ad conditum Templum primum, 1 *Reg.* 6: 1. digerunt Hebraei in *Gem. Zevachim.* 118. 2. & *Gem. Hierosol. Megilla.* 72. 4. Confer *Midras Ruth. fol.* 46. 1.

Tabernaculum fuit in solitudine annos	39
In Gilgal, 7 annis quibus occupata, & 7 quibus distributa fuit terra	14
In Nob	13
In Gibeon	44
In Schilo fuit reliquis annis intermediis.	369
Summa	479

Arca autem fuit in solitudine, annos	39
In Gilgal	14
licet inde educta Jerichuntem & ad montem Ebal	
In Schilo	369
sed inde ad tempus educta Sichemum *Jos.* 24: 1. Bethelem *Jud.* 20: 27. Mitzpam. *Jud.* 20: 1. & 7. mensibus ultimis in terras Philistaeorum 1 *Sam.* 6: 1.	
In Kiriathjearim & aede a Davide parata in Sione reliquos	57
	479

§. VII. *Arca fueritne una an duae.*

VII. Sunt qui putent duas fuisse arcas, unam quae in Tabernaculo fuerit, alteram quae anteiverit exercitui. R. Juda bar Elai illam, in qua tabulae legis fractae erant, praeivisse, alteram, in qua integrae erant, semper in Tabernaculo fuisse existimat. *Gem. Schekalim. fol.* 9. 1. *Gem. Hierosol. Sota.* 22. 2. sed verior videtur sententia, unam fuisse, quod una tantum confici jubeatur *Exod.* 25: 10. & 35: 12. unam gestaverint Levitae *Num.* 7: 9, 10. una in Tabernaculo reposita fuerit *Num.* 10: 33. *Deut.* 31: 26. una transiverit Jordanem *Jos.* 3: 3, 5. & ea capta nulla superfuerit. 1 *Sam.* 4: 3. Quod si arca Dei alio loco fuisse legatur, quam ubi ex Chronologia mox data liquet arcam Tabernaculi sedem suam habuisse, non propterea altera arca fingenda est: sed ad tempus potuit e sede ordinaria fuisse educta. Quod facit ad illustranda verba

verba 2 *Sam.* 11: 11. & 2 *Sam.* 6: 12. quamvis alii per arcam ciſtam & Ephod intelligant.

VIII Sunt inter Chriſtianos qui exiſtiment, eo tempore, quo arca & Tabernaculum in terra Iſraëlitica ad diverſa loca migrarunt, licitum fuiſſe ſacrificare in Excelſis, *Jud.* 6: 26. 1 *Reg.* 3: 2. quae tamen Templo exſtructo prohibita fuerunt: alii vero putant, nunquam Excelſa a Deo permiſſa fuiſſe, quae illicita agnoſcunt omnes Iſraëlitae *Joſ.* 22: 29. quaeque Deus vetuit *Deut.* 12: 2. & ubi ſacra fieri juſſit in loco quem elegit, i. e. Tabernaculo, licet idem elegerit aliquando hunc illumve ſingularem locum; quod legem generalem non deſtruit. Ita enim ſtante Templo Elias in monte Carmelo ſacrificavit, 1 *Reg.* 18: 19. quum tamen non licuerit niſi in altari Templi Hieroſolymitani ſacra facere. Sed jubente aut probante Deo id fecit, & fecerunt omnes quotquot bene fecerunt: quotquot autem male, illorum exempla fas & jus hoc fuiſſe non teſtantur. §. VIII. *Uſus Excelſorum quis ſtante Tabernaculo.*

IX. Judaei autem de uſu Excelſorum ita ſtatuunt in *Zevachim.* 14. 14. Confer *Gem. fol.* 119. 1. & *Midraſch coheleth fol.* 102. *col.* 1. ea licita quidem fuiſſe ante exſtructum Tabernaculum, ſed hoc exſtructo illicita, donec in Gilgal pervenerunt, quando caſtra Tabernaculum cingere deſierunt (confer *Lev.* 17: 3.) deinde cum Schilunte per annos 369 eſſet Tabernaculum, & quies מנוחה Iſraëlitis conceſſa, excelſa iterum illicita fuiſſe, *Deut.* 12: 9. Poſtea quum Tabernaculum in Nob & Gibeon eſſet per 57 annos, licita fuiſſe (ſic ut in Nob & Gibeon eſſet במת ציבור, excelſum populi totius, 2 *Chron.* 1: 3. vel במה גדולה uti appellatur *Megilla.* 1: 10. diſtinctum ab aliis privatis, במות יחיד,) donec Templum Hieroſolymitanum (הנחלה l. c. & *Exod.* 15: 16.) uſum Excelſorum abolevit. Confer librum *Mechilta.* 1. 1. ubi dicitur, antequam Hieroſolyma eſſet a Deo electa, totam terram Iſraëliticam idoneam fuiſſe ad exſtruenda in illa altaria. Adde fol. 30. 1. & *Gem. Megilla fol* 10: 1. & *Gem. Hieroſ. Megilla* 72: 4. ubi quidam נחלה de Schilo & מנוחה de Templo interpretantur. Iidem tradunt Excelſa privata deſtituta fuiſſe. 1. Impoſitione manuum, *Levit.* 1: 4. 2. Mactatione ad ſeptentrionem, *Lev.* 1: 11. 3. Sparſione ſanguinis circumquaque §. IX. *Judaeorum de Excelſis ſententia.*

peragenda, *Lev.* 1: 5. 4. Agitatione, *Exod.* 29: 24. 5. Adductione, *Levit.* 2: 8. 6. Fertis, *Levit.* 2: 16. 7. Officio sacerdotali, *Levit.* 17: 6. 8. Vestibus, *Exod.* 29: 30. 9. Vasis, *Num.* 4: 12. 10. Odore Deo grato, *Levit* 1: 9. 11. Distinctione inter sanguines superiores & inferiores, *Exod.* 27: 5. 12. Ac lotione manuum & pedum, *Exod.* 30: 21. haec enim Tabernaculo aut Templo in sacro Codice, locis citatis, adstringi. Confer *Siphra fol.* 50. 1. Denique in *Megilla.* 1. 10. scribunt, inter altare publicum & privatum non fuisse discrimen nisi respectu agnorum paschalium: id est, uti explicant Judaei, non paschalium modo agnorum, sed sacrificiorum quae iis similia sunt, uti sacrificia jugia & alia certo tempori adstricta, quae debuerint in altari vel excelso publico offerri; sed quae talia non essent, uti hirci ob idololatriam offerendi, potuisse in excelso privato sacrificari.

CAPUT IV.

De atrio Tabernaculi.

§. I. Atrii magnitudo. I. ATrium, in quo aedes ipsa exstructa fuit, longum erat 100 cubitos, latum 50, circumdatum velo, affixo columnis 5 cubitos altis: quam altitudinem nonnulli non a solo ipso sed a vertice altaris ducunt. Vide *Gem. Eruvin.* 2. 2. Columnas has aeneas fuisse quidam scribunt, sed verosimilior est Philonis sententia, fuisse ligneas; quoniam bases columnarum aeneae fuisse leguntur, & capita earum argento obducta, ipsaeque columnae totae argento fuere obtectae *Exod.* 38: 17. & inter ea quae ex aere oblato facta leguntur *Exod.* 38: 31. non recensentur nisi bases harum columnarum & paxilli. Harum 20 destinatae fuere lateri australi, 20 lateri aquilonari, 10 occidentali & 10 orientali, quarum 4 portam constituebant, & 3 hinc, 3 inde fuerunt collocatae, quarum tamen alterutra quum in supputatione seriei columnarum vicinarum jam numerata fuerit, omnes columnae 59 fuerunt *Exod.* 38: 9. coll. *Exod.* 27: 9.

§. II. Distantia columnarum a se invicem. II. De situ harum columnarum non convenit inter Philologos. Videntur omnes (exceptis 4 illis quae portam constituebant, & ornatus commoditatisque gratia longius a se distabant) aequali

spatio

ſpatio fuiſſe a ſe invicem disjunctae, ſic ut ſpatio 5 cubitorum unius columnae axis ab axe alterius abſuerit: quod cum συμμετρία & proportione Architectonica melius convenit, quam fingere columnas ad occidentem longius a ſe diſſitas quam ad auſtrum & aquilonem.

III. Atque ita quidem, ubi viginti columnae, latus auſtrale compoſiturae, fuere erectae, vigeſima prima in eadem ſerie referenda eſt ad ſeriem ſequentem, cujus prima eſt; cui novem additae a latere atrii occidentali decem efficiunt. Undecima autem in eadem ſerie iterum ad latus ſequens referri debet, cujus prima eſt; & illi novendecim additae faciunt 20 columnas lateris hujus. Sed vigeſima prima ad latus orientale referatur oportet, quod decem columnas habebat (quarum tamen una angularis ſive extrema in deſcriptione lateris auſtralis, cujus partem facit, jam recenſita fuit, ſed & huc aeque referri poteſt) tres hinc & tres inde, aequali intervallo cum reliquis totius atrii diſtantes Quum vero ſpatium 20 cubitorum in hujus lateris medio deſtinatum portae fuerit & velo diſtinctum ex 4 columnis ſuſpenſo, non opus eſt, columnas portae, & quaſi poſtes, prope conjungere & fere apponere proximis columnis e tribus illis modo memoratis, ſed deſignato hinc & inde a lateribus 15 cubitorum ſpatio columnas duas collocare, & inter has alias duas medias, quae quatuor ſimul efficiant *Exod.* 38: 15, 18. *§. III. Situs earundem.*

IV. Erat in atrio non longe ab introitu Tabernaculi (*Exod.* 40: 29.) altare, Hebraeis מזבח, ligneum quidem ſed aere obductum, *Exod.* 27: 1, 2. quare aeneum appellatur 2 *Chron.* 1: 5. & laminae e thuribulis aereis *Num.* 16: 38. ei adaptatae ſunt. Terreum nuncupatur *Exod.* 20: 24. reſpectu terrae ingeſtae, qua replebatur, ut ignem & victimas ſuſtineret, quae ſententia eſt Iſe, filii Akibae, in libro *Mechilta* fol. 47. 2. In Schilo pro terra lapides ſubſtitutos volunt Judaei in *Gem. Zevachim.* 61. 2. quo nonnulli referunt *Exod.* 20: 25. & *Deut.* 27: 6. ubi Deus jubet trajecto Jordane altare ex lapidibus impolitis ſibi exſtrui in monte Ebal: quod & fecit Joſua *Joſ.* 8: 31. *§. IV. Materia altaris.*

V. Formae erat quadratae, longum 5 cubitos & totidem latum, (*Exod.* 38: 1.) tres vero altum, intus cavum, uti dicitur *Exod.* 27: 8. inſtructum opere reticulato, & quatuor corni- *§. V. Forma altaris.*

bus

bus (quae ἀσυλίαν praeſtabant 1 *Reg.* 2: 28.) ad 4 angulos, ut & clivo annuliſque quatuor ad immittendos vectes quibus portabatur. *Exod.* 27: 1. & *ſeqq.* & 38: 1. opus autem Bezaleelis, uti ibidem & 2 *Chron.* 1: 5. appellatur.

§. VI. *Clivus ejus.* VI. Clivus, כבש, per quem adſcendebatur ad altare, carebat gradibus *Exod.* 20: 26. & aequabili ſuperficie ad illud ſurſum ducebat: qui an ex terra aggeſta an aſſere uno vel pluribus conſtiterit, incertum eſt. Quia autem circuitus altaris, qui in ſummo eſſe vix potuit ob anguſtiam ſpatii, & ſub quo opus reticulatum fuit, memoratur *Exod.* 38: 4. & ſanguis victimarum cornibus adſpergi, infra ambitum quoque ſpargi, & ad baſin effundi nonnunquam debuit, inde triplicem clivum, unum medium eumque altiſſimum, alterum ad dextram, tertium ad ſiniſtram, ducentes ad utrumque altaris circuitum, uti in altari Templi Secundi, multi ſtatuunt: alii tamen putant, unum circuitum ſuffeciſſe huic exiguo altari, maxime quum nullorum praeterea mentionem faciat ſacer ſcriptor, & formae altaris portatili vix conveniant.

§. VII. *Opus reticulatum.* VII. Opus reticulatum aereum מעשה רשת & מכבר, quaſi *augmentum* dicas, (cui affixi erant 4 annuli, quibus altare portabatur) nonnulli in ſummo altaris locant, ſic ut igni alendo & comburendis victimis inſervierit; alii vero illud volunt extrinſecus cinxiſſe partem inferiorem altaris a baſi uſque ad medium, vel ipſi illi parti hoc opus inſertum fuiſſe; quo nos ducunt verba *Exod.* 38: 4. ubi dicitur *infra ambitum* altaris fuiſſe, מלמטה עד חציו *ab infima parte uſque ad medium.* Uſum ejus Judaei in *Gem. Zevachim.* 53: 1. fuiſſe volunt eundem, qui fuit fili rubri in altari Templi ſecundi, videlicet, diſtinguere inter ſanguines victimarum vel ſuperiori vel inferiori parti altaris adſpergendos. Potuit etiam ſuſtinuiſſe circuitum altaris, & quia ultra longitudinem latitudinemque altaris, quae fuit 5 cubitorum, paullum ſe extendebat, nomen מכבר tuliſſe.

§. VIII. *Ignis.* VIII. Supra hoc altare perpetuus ignis alebatur, diviſus, ut Judaei volunt, in tres focos, unum ad combuſtionem victimarum, alterum ad adolendum ſuffitum, tertium ad alimentum ignis perpetui ſecundum mandatum Dei, ex quo reliqui foci extincti denuo inſtaurari poſſent: qui ignis coelo demiſſus *Levit.*

vit. 9: 24. in eo conſervatus fuit uſque ad exſtructum Templum Salomonicum, vel virtute Dei, ut quidam volunt, vel alimento novo quotidie a ſacerdotibus miniſtrato, quod eſt probabilius. In *Siphra fol.* 59. 1. dicitur, ignem qui tempore Moſis deſcendit uſque ad aetatem Salomonis, & qui tempore Salomonis deſcendit ad regnum Menaſſis uſque, perduraſſe.

IX. Praeterea erat in atrio inter altare & Sanctum, paulo tamen vicinius plagae auſtrali, uti Judaei tradunt (quia non id ſed altare dicitur eſſe לפני אהל מועד) Labrum aereum, inſiſtens ſcapo aereo: non ex aere oblato, *Exod.* 38: 29. ſed ſpeculis mulierum הצבאת (confer 1 *Sam.* 2: 22.) confectum, e quo ſacerdotes manus & pedes lavabant. *Exod.* 30: 18. *Exod.* 38: 8. Alterius labri Moſes non meminit ad lavandas carnes victimarum: uti nec qua ratione Labrum illud prius portaretur, quod Alexandrini interpretes, inſerto commate, quod in contextu Hebraeo non invenitur, narrant *Num.* 4: 15. Καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ συγκαλύψουσιν τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὰ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς. Quae quidem hoc fere modo lecta fuerunt à Cyrillo, *lib.* XIII. *de Adorat. in ſpir. & ver. p.* 456. Et convenit cum iis Pentateuchus Hebraeo-Samaritanus, & verſio Samaritana, in quibus hoc comma legitur ולקחו בגד ארגמן וכסו את הכיור ואת כנו ונתנו אתם אל מכסה תחש ונתנו על המוט.

§. IX. *Labrum.*

CAPUT V.

De Sancto & Sancto Sanctorum.

I. LOnga erat tota aedes Sanctum & S. Sanctorum complexa, intus metienda, cubitos 30, lata 10 & totidem alta. Latera ejus conſtabant ex aſſeribus, קרשים, ſive στύλοις, ligni שטים *Schittim*, quod genus arboris eſſe in ſolitudine Arabiae, ſpinae albae ſimile colore & foliis, ea magnitudine, ut latiſſima ex iis tabulata caedantur, fortiſſimum quoque & incredibilis levitatis ac pulcritudinis, teſtatur Hieron. *comm. ad Joël.* 3. & *Mich.* 6. Hi erant numero 48, & obducti auro, longi 10 cubitos, lati cubitum & dimidium, *Exod.* 26: 16. craſſi digitos 4, ſi Joſephum ſequimur, cubitum unum, ſi alios Judaeos, qui id colligunt

§. I. *Magnitudo Tabernaculi, & aſſeres.*

ligunt e latitudine Tabernaculi interna, quae fuit, teste Philone & aliis, 10 cubitorum, quorum novem efficiunt 6 asseres occidentales *Exod.* 26: 22. & dimidius cubitus hinc & inde asserum duorum angularium; ita ut in reliquam latitudinem asserum angularium, cubitalem videlicet, impingant eamque tegant crassitudine sua asseres laterales: remaneatque internum Tabernaculi spatium latum cubitos decem.

§. II. *Bases, paxilli, & transtilla.* II. Hi ad meridiem, occidentem & septentrionem erecti, singuli duabus argenteis basibus, אדנים, quibus altitudo cubiti tribuitur in *Gem. Schabbath.* 98: 2. inserebantur per ידות, sive protensas hinc & inde eminentias manuum ad instar, quae duae in unoquoque assere ab uno & altero latere basibus immissae, & *paxillis* יתדות *Exod.* 38: 31. ubi paxilli Tabernaculi distincti a paxillis atrii memorantur, stabilitae erectos asseres servabant. Praeterea erant in unoquoque Tabernaculi latere *transtilla* (בריחים) extrinsecus per *uncos* (טבעות) missa & unum medios asseres permeans, lignea illa sed auro obducta, *Exod.* 26: 28. de quorum longitudine disputatur in *Midrasch schir hasschirim fol.* 12. *col.* 2.

§. III. *Velorum magnitudo, situs & materia.* VIII. Superne obductum erat quatuor velis, quorum infimum partem quoque laterum extrinsecus ita tegebat, ut ad plagam occidentalem unius cubiti spatio a solo distaret, ad austrum & aquilonem duobus cubitis; longum enim erat cubitos 28, latum 40: alterum vero longum cubitos 30, latum 44: anterius, uti nonnulli volunt, duorum cubitorum spatio complicatum & dependens; ab occidente, aeque ac ad septentrionem & meridiem a terra spatium cubiti aberat *Exod.* 26: 12. & 36: 8. Hujus complicationis causa pars una hujus veli ex 6 cortinis fieri jubetur, ut tota sexta cortina ei inserviat; & quod ad cetera, laqueoli ansulaeque veli primi & secundi eodem loco inter Sanctum & Sanctum Sanctorum existerent. Sunt tamen, qui putent per duos cubitos sive spatium dimidiae cortinae חצי היריעה ultra velum primum ab occidente hoc velum secundum fuisse porrectum, adeo ut per spatium cubiti humo incubuerit, & ab oriente nihil fuerit dependens, nec cortina sexta complicata se extenderit ultra velum primum, quod videtur convenire cum verbis Dei *Exod.* 26: 12, 13. Tertii veli & quarti magnitudinem Moses non tradit. Priora

duo

duo ידיעות appellantur, posteriora מכסה. Alexandrini primum ἀυλαίας vocant (quod ex decem cortinis constaret, quas & Epiphanius *adv. Haer. p.* 252. δέκα ἀυλαίας vocat) reliqua δέῤῥεις. Veli primi materia linum erat retortum שש משזר & lana trium colorum, hyacinthina, purpurea & coccina. Secundum constabat ex pilis caprinis. Tertium ex pellibus rubris arietum. Quartum ex תחשים, de quibus disputatur in *Gem. Schabbath fol.* 28. 1. & 98. 2. & in *Gem. Hier. Schabbath* 4. 4. & *Midrasch Coheleth*. 90. 2.

IV. Velum primum, quod constabat ex 10 cortinis, יריעת (*Exod.* 26: 1.) 28 cubitos longis & 4 latis, quarum 5 simul junctae & consutae partem dimidiam totius veli constituebant, uti & aliae 5 alteram partem dimidiam, in medio connectebatur laqueolis ex lana hyacinthina ללאות, 50 in uno latere, 50 in altero *Exod.* 26: 5. quos ansulae aureae קרסים, 50 numero, conjungebant. Sub his ansulis (תחת הקרסים) velum interius sive פרכת distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum jubetur suspendi *Exod.* 26: 33. Velum secundum constabat ex cortinis undecim, longis cubitos 30, latis 4, in duas partes divisum, quae connectebantur sibi mutuo per laqueolos, & per ansulas aereas *Exod.* 26: 11. quarum una ex 5, altera ex 6, cortinis constabat. §. IV. *Laqueoli & ansae velorum.*

V. Tabernaculum duo conclavia complectebatur, 4 columnis ligneis auro obductis insertisque basibus 4 argenteis & velo פרכת intermedio a se invicem separata, quorum unum Sanctum, & σκηνὴ πρώτη *Hebr.* 9: 2. alterum Sanctum Sanctorum & σκηνὴ δευτέρα appellatur. Sanctum, in quod nulli praeter sacerdotes, quorum opera ibi requirebatur (nam extra tempus ministerii non licebat) intrare licuit, longum erat cubitos 20, latum & altum 10, & ab oriente in ipso introitu 5 columnas ligneas auro obductas habebat, insertas basibus sive stylobatis aereis, & velum dependens, (מסך) quod tamen respectu operis differebat a velo Sanctum & Sanctum Sanctorum discernente, quum hoc inter Sanctum & Sanctum Sanctorum מעשה חשב, illud רקם fuerit. *Exod.* 26: 31, 36. §. V. *Conclaveanterius, sive Sanctum.*

VI. Tria erant potissima hujus Sancti ornamenta, Lychnuchus, Altare suffitus, & Mensa panum propositionis. Lychnuchus §. VI. *Vasa Sancti & eorum situs.*

chus collocatus erat ad latus australe Tabernaculi, *Exod.* 40: 24. sive Sanctum introeunti ad sinistram, mensa panum propositionis ad latus aquilonare, utraque secundum traditiones Hebraeorum a latere Tabernaculi remota spatio cubitorum duorum & dimidii, altare suffitus inter illa erat medium. Haec autem tria propiora fuerunt velo Sancti Sanctorum, quam velo exteriori, quia חוץ לפרכת extra velum S. Sanctorum jubentur locari, uti in *Siphra* legitur fol. * 261. 2. & altare suffitus plagae orientali propius fuit, secundum Hebraeorum sententiam, quam lychnuchus aut mensa panum.

§. VII. *Lychnuchi descriptio.* VII. Lychnuchus, dictus מנורה, totus erat aureus, constans basi (ירך) & stipite, qui & ipse מנורה dicitur, *Exod.* 25: 34. e cujus lateribus hinc & inde tres rami surgebant, sic ut illi cum stipite septem lychnos, instructos ellychniis antrorsum vergentibus, quia jubentur lucere על פניה *Exod.* 25: 37. sustinerent, crateribus (גביעים) 22, malis (כפתרים) 11, & floribus (פרחים) 9 ornati, secundum computum Gemaricorum in *Gem. Menachoth. fol.* 28. 2.

§. VIII. *Figura Lychnuchi secundum Judaeos & situs.* VIII. Lychnuchi figura describitur *Exod.* 25: 33. & 37: 17. Judaeorum autem traditiones ita eum depingunt in *Gem. Menachoth.* 28: 2. Stipes fuit 18 palmorum, complectens palmos 3 (ubi erant tres pedes, quibus insistebat, & flos) palmos 2 inornatos & laeves, palmum 1 (in quo erant crater, malogranatum & flos) palmos duos laeves, malogranatum unius palmi (supra quod utrimque rami surgebant) palmum laevem, malogranatum unius palmi (supra quod alii duo rami) palmum laevem, malogranatum unius palmi, (supra quod alii duo rami) palmos 2 laeves, denique palmos tres, in quibus erant (quod ornamentum solum habebant reliqui 6 rami) crateres tres, malogranatum & flos. Medius lychnus horum septem, ad quem Judaei putant ellychnia omnium aliorum fuisse conversa, occidentalis a nonnullis נר מערבי appellatur, & uti stipes, cui insidebat, reliquis ramis erat ornatior, ita & ipse ellychnium habuisse dicitur conversum ad Sanctum Sanctorum: quamvis alii putent lychnum unum, qui solus e septem interdiu arsit, & e quo reliqui lychni accendebantur vesperi, quique occidentalis a Judaeis appellatur respectu lychni alterius, qui ad latus ejus erat &

orien-

orientalis dicitur (quod horum duorum singularem rationem haberet sacerdos in concinnando mane lychnucho) non fuisse lychnum medium, sed secundum. De situ lychnuchi in Sancto disputatur: quidam volunt ramos ejus ab oriente ad occidentem protensos fuisse, quod omnia vasa aedis sacrae juxta longitudinem domus collocata fuisse in *Gem. Menachoth. fol.* 98. 1. & *Siphra fol.* * 263. 1. tradatur, excepta arca: alii inter Austrum & Aquilonem, ut ita aptius concipi queat, medium lychnum occidentalem fuisse appellatum.

IX. Ardebant lychni septem hujus lychnuchi תמיד semper coram facie Dei, id est, singulis noctibus, *a vespera usque ad mane* מערב עד הבקר *Exod.* 27: 21. *Levit.* 24: 3. quare accendebantur בערב 2 *Chron.* 13: 11. aut בערבים *inter duas vesperas*, *Exod.* 30: 8. sed mane sacerdotum munus non erat להעלות את הנרות accendere lucernas, (id erat munus vespertinum) sed להיטיב *concinnare*, id est, sordes tollere &c. quando extinguebantur lychni. 1 *Sam.* 3: 3. Hi duo actus distincti respectu temporis etiam nominibus his distinguuntur *Exod.* 30: 7. & 8. quod fieri debuisse non videtur, siquidem idem fuisset vespertinum, idem matutinum, lychnuchos videlicet accendendi, officium. Quod si stante Templo secundo Judaei etiam interdiu lychnos aliquos lucere voluerint, id putantes denotari voce תמיד (vide *Siphra* fol. * 3. 2.) & verbo singulari נר, quia dicitur להעלות נר תמיד (uti est in *Siphra* fol. 261. 1.) vel unum illum qui in Misna occidentalis nuncupatur, ut ignis esset ἀθάνατος in Templo (quo Diodori Siculi & Josephi testimonia nos ducere videntur) non tamen vel jussisse hoc Deum, vel in Tabernaculo hunc morem observatum fuisse, arbitramur. Usui lychnuchi inserviebat oleum idque purum, cujus dimidius logus sufficiebat unicuique lychno, *Menachoth.* IX. 3. ita ut lucere posset per noctem longissimam Tebeth. *Gem. Hier. Joma.* 39: 4. Deinde מלקחות forcipes aurei, מחתות, vascula quibus prunae imponebantur, & lecythus olei.

§. IX. *Usus lychnuchi nocturnus.*

X. Altare suffitus male nonnulli in Sancto Sanctorum collocatum voluerunt, quia videlicet 1 *Reg.* 6: 22. המזבח אשר לדביר appellatur, & quia θυμιατήριον χρυσοῦν *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum

§. X. *Altare suffitus ejusque situs & forma.*

ctorum fuisse dicitur: nam illud לדביר notat non in ipso דביר, sed ante illud לפני הפרכת ante velum distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum, uti dicitur *Exod.* 30: 6. vel לפני ארון העדות *ante arcam foederis Exod.* 40: 5. in medio Sancti, e regione arcae, quae in medio Sancti Sanctorum erat, collocatum fuisse altare; quum mensa & lychnuchus non essent e regione arcae, sed ad latus utrumque Tabernaculi. De θυμιατηρίῳ, quod *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse legitur, vide infra §. *ult.* Ligneum erat, sed auro obductum, ad crassitudinem denarii, uti legitur in *Gem. Eruvin.* 19: 1. longum cubitum unum, & latum; altum vero duos. Nota cubitos, quorum in dimensionibus tabernaculi & templi fit mentio, omnes esse sex palmorum, excepto hoc altari suffitus, & cornibus, circuitu, ac fundamento altaris exterioris, in quibus cubitum quinque palmorum Judaei volunt intelligi *Gem. Hier. Schecalim fol.* 9. *col.* 2. *& Gem. Menachoth.* 97. 1. In summo quatuor cornibus ad 4 angulos, & limbo (זר) circumquaque, erat ornatum, superne (בגגו) solidum, cui imponebantur prunae ex vasculo effusae cum suffitu adolendo. *Exod.* 30: 1. Hoc ut commodius portaretur, annuli duo aurei lateribus erant affixi, per quos immittebantur vectes; qui an semper annulis immissi manserint, an vero tantum, quum altare alio portandum esset, disputatur.

§. XI. *Descriptio ipsius suffitus.*

XI. Suffitus ipse, sive pulvis aromaticus, dicitur *Exod.* 30: 34. componi ex his quatuor, נטף. שחלת. חלבנה. לבנה זכה. id est, uti vulgo redditur, I. *Gutta*, videlicet opobalsami, sed alii explicant ξυλοβάλσαμον, quo Syri ὡς ἀρώματι χρῶνται, teste Strabone *l.* XVI. Philo autem scribit hoc ὑδατῶδες fuisse & στακτὴν appellat, sic ut succus fruticis aut arboris intelligi debeat. II. *Onyche*, i. e. ut quidam volunt *unguibus aromaticis*, vel, ut alii, partibus quibusdam junci odorati Syriaci, quas ungues appellari testatur *Plinius*, *l.* XXI. 18. III. *Galbano aromatico &* IV. *thure puro.* At Judaei in *Gem. Kerituth.* 78. 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. septem praeterea memorant aromata in ejus confectione adhiberi solita, quae Moses consulto praeteriit, 1. Myrrham. 2. Casiam. 3. Spicam nardi. 4. Crocum. 5. Costum. 6. Calamum aromaticum. 7. Cinnamum. Confer *Jes.* 43: 23. *Jerem.* 6:

6: 20. *Syracidem cap.* 24: 17, 18. & Josephum de *bell. Jud.* 6: 6. Haec praecedentibus juncta undecim efficiunt אחד עשר כמנין dicta in *Midrasch Schir Haschirim. fol.* 12. 4. & 21. 3. Quibus alii addunt, כפית הירדן, ambram Jordanis, מעלה עשן, herbam qua fumus suffitus recta adscendebat, & מלח סדומית, sal Sodomiticum, quod magis exsiccare, digerere & extenuare, quam alia salia, testatur Galenus *lib.* IV. *de Simplic. medic. facult.* quae sine certo pondere aromatibus miscebantur.

XII. Haec omnia ut probe misceri possint, in mortario aeneo redigi debuerunt in pulverem. *Exod.* 30: 36. & onyx praecipue sive שחלת fricari *sapone Carschinae*, בורית כרשינה, & lavari *vino Capparisin* יין קפריסין *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. Haec peragenda fuisse dicunt Judaei in atrio, ubi & servabatur suffitus, (certe stante Templo II. is mos obtinuit) in usum totius anni quantitate 368 librarum confectus, donec vel vesperi vel mane semis ex eo adoleretur. Vide *Gem. Schevuoth* 10: 2. Has autem libras 368 ita Gemarici supputant in *Gem. Kerituth. fol.* 28. 1. ut sint, §. XII. *Praeparatio suffitus.*

הצרי והצפורן והחלבנה והלבנה	
Singula 70 librae, id est, universim	280
מר וקציע שיבול נרד וכרכום	
Singula 16 librae.	64
12 librae הקושט	12
3 librae קילוף	3
9 librae קינמון	9
	368

XIII. Mensa ad septentrionem Sancti collocata erat, ita ut ejus longitudo conveniret longitudini aedis, cui imponebantur 12 panes, dicti *facierum* פנים, sive propositionis, etiam לחם המערכת *Nehem.* 10: 33. Lignea erat, auro obducta, alta cubitum cum dimidio, longa cubitos duos, sive palmos 12, (*Menachoth.* XI. 5.) ita quidem ut panes (qui 10 palmos longi erant antequam replicarentur, at 6 palmos postquam essent replicati) longitudine §. XIII. *Mensa panum propositionis.*

ne sua latitudini mensae essent aequales; & latitudine sua (quae erat singulis 5 palmorum, adeoque junctim, quia duo erant panum ordines, palmorum 10) tegerent 10 palmos longitudinis mensae, & spatium 2 palmorum intermedium relinquerent acerris thuris destinatum. Erat autem mensa cubitum lata unum, circumdata in medio, ut videtur, altitudinis mensae cingulo palmari sive zophoro, מסגרת, cujus ope pedes 4 jungebantur, quodque ambiebatur corona זר dicta, distinguenda omnino ab alia corona זר, quae ipsam mensae tabulam cingebat. De illa agitur *Exod.* 25: 25. de hac *Exod.* 25: 24. & quatuor pedibus, quorum singulis affixus erat annulus, non pendulus, sed fixus, (quod & ex origine vocis טבעות & testimonio Josephi *lib.* III. *Ant.* 7. colligitur) cui vectis immitti poterat quum portaretur, innitebatur. *Exod.* 25: 23.

§. XIV. *Supellex ad mensam pertinens.* XIV. Vasa quatuor praeterea memorantur, *Num.* 4: 7. ad usum mensae fabricata, I. קערות positae supra mensam, *Exod.* 37: 16. quas lances sive vascula planiora, quibus acerrae thuris imponebantur, fuisse putamus (uti *Num.* 7: 14.) II. כפות acerrae thuris (quales *Num.* 7: 14.) III. & IV. קשות ומנקיות quo duplici nomine una res, respectu duarum qualitatum, posset insigniri, calami nempe duri & intus cavi, qui inter panes ponebantur: nam idem usus utrisque adscribitur; קשות הנסך nuncupantur *Num.* 4: 7. & de מנקיות dicitur *Exod.* 25: 29. אשר יסך בהן, & de קשות idem dicitur *Exod.* 37: 16. sic ut tegendis panibus inservierint, ut liber aëri daretur inter panes transitus. Vel suspicari licet his nominibus par vasculorum indicari, quibus inditum thus e sancto delatum in ignem altaris exterioris effunderetur.

§. XV. *Panum figura & usus.* XV. Panes hi, pecunia aerarii sacri emti (*Neh.* 10: 33.) oblongi erant, 10 palmos longi, quinque lati (uti traditur in *Menachoth.* XI. 4.) quibus Hebraei eminentias duas laterales, vel cornua, קרנות, attribuunt, alta septem digitos, nata ex gemina panum in extremitatibus replicatione, unde potissimum panes facierum vel laterum dictos existimant. Hujus figurae character Talmudicis est יחז. 10. 5. 7. Crassi erant digitum unum, & confecti ex farina purissima sine fermento, continentes singuli duas decimas

decimas Ephae, dispositi duobus ordinibus in mensa, distincti tamen (certe stante Templo II.) ne unus alterum premeret, & ut aëri liber ad illos pateret aditus, calamis 28 aureis, quales tres inter unumquemque panem collocatos volunt, excepto supremo qui duobus tantum innitebatur. *Gem. Menachoth.* 97. 1. Horum calamorum remotio fiebat die Veneris, collocatio autem die solis, quia haec non pellebant jura Sabbathi. *Siphra* fol. * 263. 1. Stipites etiam 4 aureos, סניפים, duos singulis ordinibus adaptarunt, quos ipsi solo quidem insistere faciunt, ut sint alti 21 palmos, 9 a solo ad mensam, 12 pro altitudine panum. Vide *Siphra* fol. * 262. 2. Singulis autem Sabbathis panes recentes substituebantur, *Lev.* 24: 8. & illi qui in Sancto collocati fuerant comedebantur a Sacerdotibus accedentis & recedentis Ephemeriae, non ante nonum nec post undecimum diem a coctione. *Erachin.* 11. 2. *Gem. Pesachim.* 47. 1. Una cum hisce panibus mensae imponebantur duae acerrae thuris, quas nonnulli super geminos eorum ordines, alii inter illos in ipsa mensa collocatas fuisse arbitrantur. Vide *Siphra* fol. * 263. 1. Forsitan, ut his & illis fides constet, distinguenda sint tempora, ut olim aliter quam stante Templo secundo (quum secundum placita Pharisaeorum omnia, quae ad cultum sacrum & cerimonias publicas spectabant, fierent) se & haec & alia multa habuerint.

XVI. Non desunt, qui una cum panibus mensae sacrae imposita libamina existiment, 1. Quod *Exod.* 37: 16. & alibi vasa imposita mensae legantur, אשר יסך בהם, id est, uti illi reddunt, *quibus libetur*, ἐν οἷς σπείσεις. 2. Quod σπονδεῖα memorent in mensa fuisse interpretes Alexandrini, Philo, Josephus. 3. Quod fertis libamina jungi soleant. 4. Quia *Exod.* 30: 9. de altari suffitus speciatim mandatur, super eo libandum non esse. Sed obstat haec sententia constanti Judaeorum traditioni, nec ullum in Sacro Codice habet firmamentum, ipsaeque illae rationes quatuor istius ponderis non videntur, ut nos cogant illi opinioni subscribere: nam 1. illud יסך reddi potest *tegetur*, ut calamos, vel *effundetur*, ut acerras thuris, indicet II. σπονδεῖα quid si male reddiderint interpretes Graeci, quos Philo sequitur? quibus in Aegypto viventibus haec ignorantia rituum Hierosolymitanorum potuit subrepere. Josephus autem σπονδεῖα scri-

§. XVI. *De Libamine in mensa sacra.*

D bit

bit a Pompejo visa, at non imposita mensae sacrae, aut vino repleta, sed cum pecunia sacra, congestis aromatibus aliisque quae extra Sanctum fuerunt, aut certe esse solebant: ne dicamus de latiori usu vocis σπονδείων. III. Fertis omnibus libamina juncta fuisse falsum est. IV. Quia in altari suffitus libatio interdicitur, ergo in mensa libamen fuisse non sequitur.

§. XVII. *Reliqua vasa Sancti.* XVII. Videntur & in Sancto fuisse lecythus olei sacri, quod Zadoc Pontifex M. ex Tabernaculo petiisse legitur ut Regem Salomonem ungeret, quod multi putant idem fuisse atque illud oleum quo sacerdotes ungebantur, unde in *Targum Coheleth*, *c.*7:2. legitur משחא דרבותא דהוא מתרבי על רייש מלכיא וכהניא. Alii vero existimant, quum Deus oleo sacro, quo sacerdotes ungi voluit, ullum praeterea mortalium ungi vetuerit, alio oleo unctos fuisse Reges quam sacerdotes: utrosque tamen oleo sacro, sed diversi generis. Dici etiam posset id interdictum Dei spectare ea tempora, quae tunc erant, quum nulli adhuc reges essent in populo Israëlitico. 1 *Reg.* 1: 39. Praeterea in Sancto fuisse videtur codex in quo Samuel jura regni descripsit. 1 *Sam.* 10:25.

§. XVIII. *Sanctum Sanctorum.* XVIII. Sanctissimum Tabernaculi adytum, Hebraeis דביר & קדש קדשים quod per λαλητήριον reddit Hieronymus in *Comm. ad Epist. ad Ephes. cap.* 2. Graecis ἅγια ἁγίων dicitur. Separatum hoc erat a Sancto velo pretiosissimo, חשב, quod appensum erat columnis ligneis auro obductis, insertisque basibus argenteis sub isto spatio quod laqueoli & ansulae connectentes utramque partem veli primi Tabernaculum tegentis occupabant, תחת הקרסים *Exod.* 26: 33. Nulli post Mosen, nisi Pontifici Maximo, introire in hoc Penetrale concessum fuit. *Num.* 7: 89 *Hebr.* 9: 7. & solo quidem die Expiationis quatuor vicibus. 1. Ad suffitum adolendum. 2. Spargendum sanguinem Juvenci. 3. Et hirci. 4. Ad exportandum thuribulum & acerram. At ubi vel ipsius vel aliorum quoque opera illic necessario requireretur, & ipse & Sacerdotes id intrabant.

§. XIX. *Arca foederis descripta.* XIX. Praecipuum hujus Conclavis ornamentum fuit Arca foederis, dicta ארון הברית, κιβωτὸς, opus quidem Bezaleelis, alta & lata cubitum ac dimidium, longa duos & dimidium, ex ligno Schittim fabricata, & auro obducta, supra limbo aureo,

&

& ad latera in latitudine 4 annulis aureis, quibus immiſſi vectes duo, diſponendi tamen alio modo quum arca portari debuit, quam quum in Sancto Sanctorum quieſceret (vid. *Num.* 4. 6.) & protenſi verſus Sanctum ſemper inerant, ornata. *Exod.* 25: 10-15. ſic collocata ut longitudo arcae conveniret latitudini aedis.

XX. Alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, extrinſecus metienda: nam, quia operculum etiam cubitos duos & dimidium longum erat, incidiſſet in arcam, ſi tanta fuiſſet longitudo arcae interna. Erat autem cubitus ſex palmorum אמה בת ששה טפחים, uti dicitur *Gem. Bava bathra* 14: 1. *Gem. Hier. Sota*, 22. 3. Sic ut una cum operculo altitudo arcae fuerit 10 palmorum. Operculi enim altitudo unius palmi fuiſſe legitur in *Gem. Nidda.* 26. 2. *Gem. Schabbath.* 92. 1. *Gem. Sanhedrin* 7. 1. Obſervant Judaei, quum reliquorum fere vaſorum Tabernaculi memoretur in ſacro Codice longitudo, latitudo atque altitudo, operculi altitudinem non dediſſe Moſen. Sed palmarem eam fuiſſe colligunt ex limbo menſae palmum alto. *Exod.* 25: 25. quoniam eaedem phraſes de utroque adhibentur, de uno vaſe judicium ferentes ſecundum aliud, דנין כלי מכלי. *Gem. Hieroſ. Schabbath.* 2. 4. §. XX. *Arcae magnitudo.*

XXI. Pretioſiſſima hujus arcae pars fuit operculum aureum, quod Hebraice כפרת dicitur, Graece ἱλαστήριον, ſive Propitiatorium, quod ſolenni expiationi quotannis inſerviret ſanguinem adſperſum excipiendo. Origenes in Philocalia p. 107. diſtinguit ἐπίθεμα arcae & ἱλαστήριον, atque ita & Judaei quidam כפרת ſupra כסוי, id eſt ἐπίθεμα, arcae fuiſſe volunt. Vide *Siphra fol.* 165. 1. §. XXI. *Operculum arcae.*

XXII. Supra hoc operculum duae imagines aureae Cherubinorum paſſis alis ſurſum, ac ſibi mutuo obverſae & inclinatae verſus operculum, eminebant. Horum figura quae fuerit incertum fere eſt: niſi quod conſtet imagines fuiſſe alis, facie, pedibus, manibusque inſtructas. Facies humana ipſis non fuit, nam *Ezech,* 10: 14. facies Cherubini & facies hominis diſtinguuntur: nec per omnia hominibus ſimiles fuiſſe indicio eſt quod *Ezech.* 10: 8 legatur manum humanam iis fuiſſe ſub alis. Sunt qui putent, quia quae *Ezech.* 1: 10. facies bovis dicitur, appellatur *Ezech.* 10: 14. facies Cherubini, facie illos bovina fuiſſe, ut & quia Cherubinus Jeroboami §. XXII. *Cherubini ſupra operculum.*

roboami bos appellatur *Hos.* 8: 6. sed 1 *Reg.* 7: 29. distinguuntur boves & Cherubini: nec dubito, si sacri scriptores voluissent nos magis accuratam habere formae Cherubinorum notitiam, quin clarius & copiosius descripturi fuissent.

§. XXIII. *Tabulae foederis in arca contentae.* XXIII. In ipsa arca servabantur duae tabulae lapideae foederis, longae 6 palmos, totidem latae & tres crassae, uti Judaei tradunt in *Gem. Bava Bathra.* 14: 1 *Gem. Nedarim.* 38. 1 *Gem. Hier. Taanith.* 68: 3. *Gem. Hier. Sota.* 22: 3. *Gem. Hier. Schekalim.* 9: 2. quas die sexto creatas narrant in *Gem. Pesachim.* 54: 1. Has autem Hebraei ita arcae impositas fuisse volunt, ut ex longitudine arcae, 15 palmorum, tabulae juxta se invicem collocatae occupaverint palmos 12, & tres palmi reliqui numerentur, duo pro spatio in quo erat liber legis & dimidius palmus pro crassitudine lateris arcae hinc & dimidius inde. Ex latitudine vero arcae, quae 9 erat palmorum, tabulae occupaverunt 6, quibus si addatur dimidius hinc & dimidius inde pro crassitudine lateris arcae, restant palmi duo vacui, ut tabulae erui commode ex arca & immitti possent. Vide haec *Gem. Hieros. Schekalim* 49. 4. & *Gem. Succa.* 5. 2.

§. XXIV. *Amphora mannae.* XXIV. Amphora Mannae, צנצנת Hebraice, *στάμνος* Graece, *Hebr.* 9: 4. continebat cibi hujus coelestis & incorrupti quantitatem עמר dictam, ad memoriam ejus rei conservandam, eratque ex auro, & ansis (uti ex nummis veteribus colligitur) duabus instructa: quale vas cum Graeci *ὄνον*, *asinum*, appellarent, hinc nata videtur calumnia Judaeos asinum penetrali sacravisse, cujus beneficio vitam in locis desertis produxerint.

§. XXV. *Virga Aaronis.* XXV. Virga Aaronis, מקלו של אהרון, in testimonium adsignati generi Aaronico sacerdotii, florens & producens amygdalos, (שקדים cujus vocis literas Judaei observant per Gematriam eundem numerum [454] reddere quem חשמונים quod Sacerdotium nunquam illustrius fuerit quam sub Chasmonaeis) in Sancto quoque Sanctorum ad latus arcae fuit reposita, *Num.* 17: 10. Hanc nonnulli putant viriditatem suam perdidisse lapsu temporis, alii vero conservasse, quamdiu in S. Sanctorum fuit, videlicet usque dum arca fuit abscondita regnante Josia: nam cum illa virgam hanc & oleum unctionis & amphoram mannae absconditam ferunt Judaei in *Gem. Keritoth.* 77: 2. Non videtur eadem

illa

illa fuisse ac baculus Mosis, quo tot opera prodigiosa praestitit, quia mirum non fuisset eam virgam, tot rebus patratis inclytam, efflorescere, licet aliae virgae ordinariae nullam mutationem paterentur: debebant autem omnes virgae esse conditionis paris, ut Deus ipse ex iis unam indicaret, quam prae reliquis sacerdotio dignaretur.

§. XXVI. *Liber Legis.*

XXVI. Liber legis, ספר התורה (per quem alii exemplum omnium legum Mosaïcarum, alii Deuteronomium, alii Pentateuchum ejusve maximam partem, intelligunt) a Mose scriptus, erat hujus quoque loci κειμήλιον & ספר תורה שבהיכל a Judaeis nuncupatur. Hunc ad latus arcae (quidam id intra, sed minus apte, quidam extra arcam, concipiunt) collocatum erat *Deut.* 31: 26. Arcam quandam singularem huic usui tribuunt in *Gem. Bava Bathra.* 14. 1 *Gem. Hier. Sota.* 22. 4. *Targum Deut.* 31: 26. Distinguendus ille est a ספר העזרה *Libro atrii*, sive Pentateucho, in quo Pontifex Maximus coram populo legebat in atrio mulierum die expiationis. *Kelim.* xv. 6. *Moed. Katon.* 111: 4. *Gem. Hierosf. Taanith.* 68. 1. & e quo Rex exemplum suum Pentateuchi describere, aut corrigere saltem, ubi opus esset, debebat.

§. XXVII. *Nubes supra arcam.*

XXVII. Supra arcam & alas Cherubinorum erat illustre praesentiae Divinae symbolum, columna nubis, quae absoluto Tabernaculo locum illum sanctissimum inhabitavit, *Levit.* 16: 2. & ibidem conspicua adhuc fuit tempore Samuëlis *Ps.* 99: 7. & postea in Templo primo, non vero in secundo, quod arca foederis caruit. Confer. *Ezech.* 10: 3. & 11, 22.

§. XXVIII. *Nihilne in arca fuerit praeter tabulas.*

XXVIII. Praeter tabulas foederis nihil erat in arca tempore Salomonis, 1 *Reg.* 8: 9. Antea credibile est amphoram mannae & virgam Aaronis quoque in ea fuisse (nec enim, quum de translatione vasorum Tabernaculi agitur, harum ulla fit mentio) videlicet quum arca toties mutaret locum in solitudine & terra Canaan, ante exstructum Templum: quae condito Templo fuerunt exemptae & juxta arcam collocatae in Sancto Sanctorum. Pro hac sententia faciunt verba *Hebr. cap.* 9: 4. ἐν ᾗ, videlicet arca, fuerunt amphora mannae, &c. Quamvis alii illud ἐν, tum ex consuetudine Graecorum, tum Judaeorum Graece loquentium & illud ἐν pro ב substituentium, reddant *cum*, uti eodem illo capite, commate 25. ἐν αἵματι, *cum sanguine.* Sic *Gen.* 32: 10. & 2 *Sam.*

23: 21. ἐν ῥάβδῳ. *Ps.* 23: 5. & *Siracid.* 45: 17. ἐν ἐλαίῳ. *Matth.* 3: 11. ἐν ὕδατι. Quod nempe illud per ב Hebrei dicerent, quod *cum* & *apud* ſignificat *Lev.* 1: 16. *Joſ.* 24: 26. Graecos ipſos & Romanos ita nonnunquam locutos patet ex his loquendi modis, *ἵπποι ἐν πτεροῖσιν*, *ſequi in haſtis*, *& occurrere in jaculis*, qui apud Pindarum, Ennium, & Virgilium leguntur.

§. XXIX. *De capſulis arcae lateralibus.* XXIX. Quidam exiſtimant ad latera arcae capſulas fabricatas fuiſſe, & de iis agi volunt 1 *Sam.* 6: 25. *Deut.* 31: 26. Sed quum altum ſit de iis ſilentium eo loco ubi omnes arcae partes accurate deſcribuntur, tuto creditur capſas haſce mera eſſe commenta. Ea ipſa quae reponenda in his capſis volunt, jubentur poni מצד ארון *a latere arcae*, & בארגז מצדו *in capſa a latere arcae.* Vid. 1 *Sam.* 6: 15. & *Deut.* 31: 26. Illa autem capſa (ארגז) etiam fatentibus Judaeis in *Gem. Kerituth.* 77: 2. & *Gem. Hier. Sota* 22: 3. ſeparata fuit ab ipſa arca.

§. XXX. *Thuribulum.* XXX. Θυμιατήριον quoque aureum in Sancto Sanctorum fuiſſe legitur, *Hebr.* 9: 4. quo nomine non altare aureum ſuffitus, ſed acerra thuris, quae in S. Sanctorum die expiationis inferebatur, & vas huic loco proprium dici poteſt, & ab aliis acerris ſacris pretio diſtinguebatur, (uti in *Joma* IV 4. legitur) debet intelligi, quum ceteroquin quotidie ad adolendum ſuffitum ſacerdos intrare in S. Sanctorum debuiſſet, & Joſephus *lib.* 1 5. *de Bell.* θυμιατήρια ὁλόχρυσα plura memoret, & Pollux *l.* 1. 28. & 10. 28. Heſychius aliique acerras vocent θυμιατήρια.

CAPUT VI.

De Templo primo, ejuſque atriis.

§. I. *Templi nomina.* I. Templum Hieroſolymis exſtructum, in loco quem Deus elegit, ſecundum *Exod.* 15: 2, 17. appellatur בית אלהים (quicum convenit τὰ τοῦ Θεοῦ *Luc.* 2: 49.) & בית, (unde οἶκος *Eccleſ. Sirac.* 50: 1. & *Luc.* 11: 51.) vel בית זבול יי. Dicitur etiam frequenter מקדש: unde Judaeis ἱερὸν λέγειν ἁγίασμα, id eſt מקדש, non ναόν, notatur *lib.* IX. *pag.* 306. *Cyrilli contra Julianum.* Hoc nomen Tabernaculo etiam datur, uti viciſſim nomen tabernaculi משכן Templo, uti obſervatum eſt in *Gem. Eruvin.* 2: 1. Solet autem מקדש opponi τῇ מדינה uti in *Jevamoth.* XVI. 6. & τοῖς גבולין, ſic ut quaedam in מדינה

aut

aut גבולין licita esse dicantur quae vetita sunt in מקדש: intelligitur per מקדש ἱερὸν, aedes sacra videlicet cum atrio magno עזרה, quae erant קדש loca sancta, & opposita reliquis locis nomine חול sive loci profani notis apud Hebraeos. Alii putant totam urbem Hierosolymitanam hoc nomine מקדש intelligi, sed in *Sanhedrin* 11. 1. & *Gem. Moed. Katon.* 26: 1. ירושלים מקדש & distinguuntur. Aliquando & היכל dicitur, quod proprio nomine aedes sacra est, non atria; & מעון in *Gem. Bava Bathra* 166. 1. & בנין in *Echa Rabbati.* 62. 1. & בית עולמים ut a tabernaculo distinguatur. Graeca nomina sunt ἱερὸν, & ναὸς, ita ut ναὸς minus late pateat, & cum היכל sive aede sacra conveniat, ἱερὸν & τέμενος cum מקדש, id est, atrio magno: quamvis vox ἱερῦ latius aliquando pro omni spatio, quod in monte Moria erat & Templum cingebat, accipi videatur, uti & vox מקדש in Misna usurpatur de spatiis extra atrium magnum. Vide *Schekalim.* 1. 3.

II. Geminum modo Templum fuit, prius a Salomone, posterius a reducibus ex captivitate Babylonica conditum. Judaei ipsi non nisi duo agnoscunt, מקדש ראשון *Templum primum* & מקדש שני *Templum secundum.* Vid. *Gem. Bava Metzia* 28: 1. *Echa Rabbati* 62. 1. ubi Templum a Tito captum בית שני vocant. Herodes auxit quidem atque ornavit Templum secundum, ita ut in *Gem. Bava Bathra.* 4. 1. & *Gem. Succa* 51: 2. scribant, *eum qui Templum Herodianum non vidit, nunquam vidisse aedificium eximium*, מי שלא ראה בניין הורודוס לא ראה בנין נאה, & saxa ingentia, ad id opus adhibita, ibidem celebrant, quo etiam faciunt verba discipulorum *Marc.* 13: 1. ποταποὶ λίθοι; sed novi templi conditor non fuit, non magis quam Chasmonaei qui templum hoc instaurarunt, aut Joas qui templum primum renovasse legitur, 2 *Chron.* 24: 4. §. II. *Quot Templa fuerint.*

III. Templum Primum a Salomone exstructum in monte Moria non ita accurate in libris Regum & Chronicorum describitur, ut inde exacta delineatio omnium partium Templi illius peti possit, quumque multae voces ex architectura desumtae, de quarum significatione hodie disputatur, ei insertae sint, mirum non est adeo in hoc argumento discrepare interpretes. Suppleri posse hunc defectum quidam putant ex prolixiore descriptione Templi §. III. *Templi I. descriptio unde petenda.*

pli quam Ezechiel dedit *cap.* 41. *& seqq.* quandoquidem iis persuasum est templum ab Ezechiele conspectum idem fuisse ac Salomonicum, quum utriusque descriptio ab eodem auctore Deo profecta sit, eidem usui utrumque fuerit destinatum, & nulla in alterutro differentia inveniatur respectu atriorum, Aedis Sacrae, ejusque partium, conclavium, &c. Quapropter Ezechielem parcius descripsisse aut plane omisisse volunt illas Templi partes, quae in libris Chronicorum copiosius descriptae extant, uti columnas duas ante Aedem Sacram *Ezech.* 40: 49. 1. *Reg.* 7: 21. lychnuchum, mensam panum, altare suffitus, & ipsam arcam. Prolixius e contrario Ezechiel descripsit altare exterius, mensuras portarum, atriorum, & conclavium, quorum aut nulla aut levis mentio est in libris Regum.

§. IV. *Atria duo.* IV. Liquet ex collatione librorum Regum & Chronicorum Atria duo in Templo primo Aedem Sacram cinxisse: mentio enim fit 1 *Reg.* 6: 36. & 7: 12. *Atrii interioris* חצר הפנימית, quod opponitur exteriori: & 2 *Reg.* 23: 12. שתי חצרות *duo atria* diserte memorantur, sic ut interius fuerit חצר הכהנים *atrium Sacerdotum*, sive החצר אשר לפני הבית 2 *Chron.* 7: 7. exterius עזרה הגדולה *atrium magnum*, sive populi. 2 *Chron.* 4: 9. In Templo Ezechielis similiter duo tantum atria חצר הפנימית *Atrium interius* & החצר החיצונה *Atrium exterius* fuisse leguntur. Horum portae aere obductae traduntur fuisse 2 *Chron.* 4: 9.

§. V. *Atrium novum quid.* V. Mentio fit 2 *Chron.* 20: 6. *atrii novi*, החצר החדשה, ante quod Rex Josaphat stetit ad populum verba facturus, unde male colligitur id tertium aliquod atrium fuisse distinctum a duobus prioribus; nam imperante Menasse, diu post Josaphatum, duo tantum atria Templi memorantur, 2 *Reg.* 21: 5. uti & apud Ezechielem *cap.* 10: 3. quibus nonnisi Templi primi atria intelligi possunt. חדש autem sive novum Hebraei appellare solent quod renovatum est. Quapropter id atrium novum idem videtur fuisse ac Atrium Sacerdotum, sed renovatum, ante quod Rex Josaphat populum in atrio exteriori congregatum allocutus est. Judaei hanc rationem nominis Atrii novi assignare solent, quod eo die novo edicto caverint ne טבול יום (qui interdiu lotus ejus diei vesperam praestolari debuit antequam omnino mundus haberetur) intraret in montem Templi sive הר הבית, quem putant

pro

propterea atrium novum quasi nova sanctitate donatum, appellatum fuisse. *Gem. Pesachim.* 92: 1. *Gem. Jevamoth.* 7: 2. *Gem. Zevachim.* 32: 2. *Gem. Horaioth.* 5.

VI. Atrium Gentium itaque in templo primo nullum fuit. Sacri Scriptores ejus nusquam mentionem faciunt, uti nec interpretes Judaei. Meminit quidem Rex Salomo in precibus ad Deum fusis quum Templum dedicaret 1 *Reg.* 8: 41. הנכרי *peregrini*, qui non esset ex populo Israëlitico & adoraret אל הבית הזה: verum per peregrinum intelligi debere hominem eo tempore quo adoraret adhuc sacris Gentium addictum, & אל הבית debere reddi per *in hac Aede*, non *ad* vel *apud Aedem hanc*, nondum est demonstratum. Confer de hac phrasi *Gem. Berachoth.* 30: 1. & *Midrasch Schir Hasch.* 26: 1. §. VI. *Atrium Gentium non fuit in Templo.*

VII. Collocavit Rex Salomo in Templi sui atrio ingens vas aeneum lustrationi sacerdotum destinatum, הים מוצק, sive Mare ex aere fuso, altum quinque cubitos, crassum palmum unum (2 *Chron.* 4: 4.) latum ab uno labio ad aliud decem cubitos, & in peripheria complectens triginta. Confectum erat ex aere, quod David Regi Syrorum eripuerat, & auro pretiosius habetur, uti Josephus lib. VII. 6. *Antiq.* testatur. Insistebat 12 bubus aereis, & capere poterat (מחזיק יכיל) 3000 bathos aquae. 2 *Chron.* 4: 2, 3, 4. At in 1 *Reg.* 7: 26. 2000 bathos (יכיל) cepisse dicitur. Quam differentiam alii ab impletione vasis vel ad summum usque marginem vel ad mensuram ordinariam, alii ab differentia humidorum atque aridorum, alii denique a librariis arcessunt. Vid. *Gem. Hier. Eruvin.* 19: 1. §. VII. *Mare aeneum in Atrio.*

VIII. Figuram habuisse rotundam sacer codex tradit 2 *Chron.* 4: 2. & labium ejus instar lilii repandum fuisse, 1 *Reg.* 7: 26. Quum autem lilia שושנים a sex foliis nomen habeant, videtur labium hujus vasis sex quasi folia repraesentasse, aut sex spatiis, quinque cubitos a se invicem distantibus, incisum fuisse, proximeque accessisse ad hexagonum. Atque ita diameter cubitorum decem conveniet peripheriae cubitorum triginta, quoniam diameter circuli, cui hexagonum inscriptum est, si decem habeat cubitos, quodlibet latus hexagoni dabit quinque, adeoque sex latera efficient triginta. §. VIII. *Figura ejus.*

IX. Sub hoc mari fuere מכונות quo nomine duplex fulcrum intelligimus idqve circulare, in quo conspiciebantur duo or- §. IX. *Fulcrum.*

dines formarum bovinarum totum mare cingentium, quae פקעים 1 *Reg*. 7:24. dicuntur. Vide 2 *Chron*. 4: 3. ubi תחת לו דמות בקרים & 1 *Reg*. 7: 24. תחת לשפתו *sub labio* maris fuisse dicuntur, quod nempe paullum supra hos ordines boum vas ipsum in formam labii flecti inciperet: nam clarum est תחת לו idem esse quod תחת לספתו ex collatione duorum locorum modo adductorum. Videtur hoc fulcrum in circuitu 10 cubitos habuisse עשר באמה 1 *Reg*. 7: 24. (quod alii reddunt, 10 fuisse formas bovinas in cubito: sed ארבע באמה 1 *Reg*. 7: 27. & commate 2, eadem verba עשר באמה quae cubitos 4, & cubitos 10 notant, pro nobis faciunt) & ad firmiorem hujus vasis constitutionem esse fabricatum. Sub his fulcris, תחת מכונות, (*Jerem*. 52: 20.) fuere 12 boves aenei versus 4 mundi plagas respicientes, qui תחת הים *sub mari* fuisse dicuntur 1 *Reg*. 7: 44. & 2 *Chron*. 4: 15. Vestigia horum fulcrorum inveniuntur quaedam in verbis Josephi, qui mare aeneum fultum spira in helices decem circumducta scribit, & Eupolemi apud Eusebium, *lib*. IX. *Praep. Evang*. qui coronae meminit ad ejus basin, στεφάνης περὶ τὴν βάσιν, ad quam sacerdotes lotum adscenderent.

§. X. *Usus*. X. Lavabant ex eo sacerdotes manus & pedes: quod qua ratione peractum sit ambigitur. Sunt qui ipsos sacerdotes corpora ei immersisse putent, aut in coronam, quae basin cingebat, adscendisse. Alii vero per plurima epistomia semper aperta aquam defluxisse atque ita a sacerdotibus exceptam. Alii denique vel duo, vel 12, epistomia ei tribuunt, ut ita duodecim sacerdotes circa membra holocausti & quae eo pertinebant, occupati (nam tertius & decimus, qui victimam jugularet, lotione non indigebat) simul lavarentur.

§. XI. *Labra aenea*. XI. Praeterea 10 labra aenea כירות Salomo in atrio collocavit, 5 ad dextram, 5 ad sinistram, aedis Sacrae, continentia singula 40 bathos, & innixa basi aeneae altae 3 cubitos, longae & latae 4, quae & ipsa 4 rotis insistebat. Confecta haec ex eodem aere quo mare aeneum Josephus *Ant*. VII. 6. testatur. Ex his labris aqua petebatur ad lavandas carnes victimarum, 2 *Chron*. 4:6. 1 *Reg*. 7:27, 38.

§. XII. *Altare aeneum*. XII. Altare etiam Salomo exstruxit in atrio, appellaturque aeneum, quod aere esset obductum. Longum autem erat 20 cubitos, & totidem latum, altum vero 10. 2 *Chron*. 4: 1. situm ad orientem aedis Sacrae. Longitudinem 20 cubitorum attribuit R. Jose in *Middoth*.

doth. 111: 1. summae parti altaris, putatque imam partem patuisse 28 cubitos, sed 4 cubitis; hinc & 4 inde ablatis per fundamentum & circuitum, restare 20 cubitos.

XIII. Non videtur illud altare aeneum, quod Asa renovasse legitur 2 *Chron.* 15: 8. sive aere refuso, sive alio modo, perstitisse usque ad templi excidium, quia cum mari aeneo, & labris, aliisque hujus atrii ornamentis in Babyloniam delatis, fuisset memoratum, *Jerem.* 52: 17. & *seqq.* Sic ut probabile sit lapideum aliquod ejus loco in templo primo exstructum fuisse (forte postquam rex Achas semoto altari aeneo altare suum Damascenum substituit, 2 *Reg.* 16: 14. vel a rege Menasse de quo legitur יבן את מזבח 2 *Chron.* 33: 16. licet in visione prophetica Ezechiel *cap.* 9: 2. altaris aenei adhuc meminerit) ad cujus formam Judaei e captivitate Babylonica reduces lapideum quoque exstruxerint. Confer *Jerem.* 41: 5. §. XIII. *Quamdiu in Templo fuerit.*

XIV, Varia fuere conclavia, לשכות 1 *Chron.* 9: 26. ad multiplices usus comparata in atriis templi, quae memorantur in circuitu atriorum, 1 *Chron.* 28: 12. in quibus thesauri Sacri videntur fuisse, distincta ab iis conclavibus, quae Aedem proxime cinxerunt & nomine יציע 1 *Reg.* 6: 6. veniunt. Res ipsa docet conclavia quædam ad vasa, vestes, thesauros, aliasque res sacras recondendas illic esse debuisse, & mentio quorundam fit, uti memoratur Conclave Principum, לשכת השרים, quod erat supra Conclave Maasejae, Conclave filiorum Chananis, *Jerem.* 35: 4. Conclave Gemariae filii Saphanis Scribae quod erat in atrio superiori, חצר העליון, juxta novam portam Templi *Jerem.* 36: 10. ubi Baruch legit coram populo verba ex ore Jeremiae excepta, Conclavia Levitarum. 1 *Chron.* 9: 33. Conclavia in quibus primitiae, decimae aliaeque res Deo Sacrae recondebantur, jussu Chizkiae parata 2 *Chron.* 31: 11. His adnumerant quidam חדר המטות Conclave lectorum, in quo Joas per sexennium delituit. 2 *Reg.* 11: 2. §. XIV. *Conclavia in Atriis.*

CAPUT VII.

De Aede Sacra Templi primi.

I. Aedes Sacra, sive domus complectens Pronaon, Sanctum, & Sanctum Sanctorum, frontem habuit altam cubitos 120. 2 *Chron.* 3: 4. Pronaon ipsum longum fuit decem cubitos, la- §. I. *Pronaon aedis sacrae.*

latum viginti ſecundum latitudinem totius aedis. 1 *Reg*. 6: 4. In eo clypei Davidis 2 *Reg* 11. 10 gladius Goliathi 1 *Sam*. 21: 9. & alia *ἀναθήματα* creduntur ſervata fuiſſe. Portae ejus, דלתות אולם, memorantur 2 *Chron*. 29: 7.

§ II *Columnae ante Pronaon*.

II. Ante hoc Pronaon (alii dicunt in ipſo Pronao, quia לפני ההיכל erectae dicuntur 2 *Chron* 3: 17. & לאלם ההיכל 1 *Reg*. 2: 7. ſed & mare aeneum dicitur exſtructum לבית, quamvis in ipſa בית non fuerit) Salomon duas columnas ex aere fuſo, Jakin & Boaz dictas, collocavit, quas Eupolemus apud Euſebium *lib*. IX. *Praepar*. *Euang*. *c*. 34. auro obductas fuiſſe ſcribit ad craſſitudinem digiti. Harum deſcriptio exactior in tabulis Veteris Teſtamenti legitur, quam ullarum partium Templi Salomonici, quod videtur idcirco factum, ut ex earum modo & proportione quam partes harum columnarum ad ſe invicem habent, tota ratio ſtructurae Templi intelligeretur. Harum menſuras ita ſacri ſcriptores tradunt diverſis locis, ut modo unam modo duas conjunctim metiantur, tum reſpectu craſſitudinis tum longitudinis; quod forte, ut Judaei putant, in uno typo junctae fuſae fuerint, & quibuſdam in locis uti 1 *Reg*. 7: 15. & 2 *Chron*. 3: 15. conſiderentur non ut erectae, (nam de erectione earum agitur poſtea 1 *Reg*. 7: 21. & 2 *Chron*. 3: 17.) ſed uti formabantur manu artificis.

§. III. *Altitudo earum*.

III. Alta dicitur fuiſſe una 18. cubitos videlicet cum plintho dimidium cubitum alto 2 *Reg*. 25: 17. *Jerem*. 52: 21. & apud Joſephum, ambae vero altae 35 cubitos 2 *Chron*. 3: 15. videlicet ſine plintho. Quae altitudo convenit columnae ſcapo, ſine ראש, id eſt, *capitulo* (quod collo ſcapi impoſitum ſecundum proportionem architectonicam circiter duorum cubitorum fuit) ſine *trabeatione* ſive כתרת quinque cubitorum, quae 1 *Reg*. 7: 16. diſtincte recenſetur, & ſine plintho, cui dimidii cubiti altitudinem damus: quibuſcum probabile eſt totam columnam ad 25 cubitos ſurrexiſſe.

§. IV. *Craſſitudo earundem*.

IV. Peripheria columnae utriusque funiculo 12 cubitorum comprehenſa fuit, ſic ut diameter unius cujusque columnae fuerit 2 cubitorum. Id colligitur ex 1 *Reg*. 7: 15. ubi dicitur altitudo unius columnae fuiſſe 18 cubitorum, & funiculus 12 cubitorum cinxiſſe *alteram*, השני, ſive ſecundam, id eſt, uti vulgatus interpres recte, *utramque*. Quorſum enim ſecundae columnae-

lumnae potius meminisset, quae ejusdem sine dubio crassitudinis cum prima esse debuit, nisi secundam quoque funiculo eodem 12 cubitorum comprehensam dicere voluisset una cum prima? Et quamvis *Jerem.* 52: 21. vox וּסְבִבוֹ cum affixo singulari de una columna accipi possit, potest tamen affixum ejusmodi de rebus duabus (quasi hanc & illam dicas) nonnunquam usurpari, ut *Deut.* 21: 10. & *Jos.* 2: 4. Adde quod Jeremias ita has columnas describat, ut non omnia quae ad primam pertinent simul tradat (quod nonnullis visum est, eo quod *comm.* 21. memoret distincte *columnam unam* העמוד האחד & *comm.* 22. העמוד השני *columnae alterius*) quia post factam secundae columnae mentionem *comm.* 22. sequenti commate redit ad numerum malogranatorum & situm, quae ad primam aeque ac secundam columnam spectant; sic ut simul eas descripsisse censendus sit.

V. Columnas has in Babyloniam delatas fuisse una cum mari aeneo & 12 bobus liquet ex *Jerem.* 52: 16. & 2 *Reg.* 25: 13. ubi dicuntur illas uti & mare aeneum & bases labrorum *fregisse* & *aes earum* נחשתם pondere innumero Babelem vexisse, sic ut nullatenus integra sed comminuta haec vasa transtulerint, quo modo commodius vehi potuere. Factum hoc fuit non per Nebucadnezarem quo tempore Jechoniam captivum duxit & aureis vasis Templum spoliavit 2 *Reg.* 24: 13. sed Nebuzaradan. 2 *Reg.* 25: 8. 13. *Jerem.* 27: 20. Aes autem earum reductum fuit ex Babylonia in Judaeam, uti praedictum fuit *Jerem.* 27: 22. & probabiliter colligitur ex eo quod 5400 aurea & argentea vasa iis reddita fuerint *Ezr.* 1. 11. quum qui aurea det, aenea non videatur velle recusare: & sunt qui has columnas innui credant nomine duorum vasorum (in apocrypho *lib.* III. *Ezr. c.* 8: 58. extat *duodecim*) ex aere praestantissimo *Ezr.* 8: 27. quod tamen minus probabile est.

§. V. Quo delatae sint columnae.

VI. Sanctum, היכל, τὰ ἅγια, cujus porta duabus valvis ligneis auro obductis constabat, longum erat 40 cubitos. 1 *Reg.* 6: 17. latum viginti, quoniam utrumque conclave, Sanctum videlicet & Sanctum Sanctorum, quae in longitudine 60 cubitos occupabant, ejusdem latitudinis fuere viginti cubitorum 1 *Reg.* 6: 2. Altitudo vero videtur eadem fuisse ac altitudo Sancti Sanctorum, quod longum fuit latum ac altum 20 cubitos 1 *Reg.* 6: 20. ut ita & Sanctum & Sanctum Sanctorum respectu triplicis dimen-

§ VI. Sanctum.

 sionis

sionis suae eandem proportionem habuerint in Templo hoc primo, quam in Tabernaculo; licet ibi dimidia parte minora fuerint haec conclavia, quod aedi portatili magis conveniebat.

§. VII. *Laquear ejus.* VII. Quum tamen domus Sanctum & Sanctum Sanctorum complexa altitudinem habuisse 30 cubitorum legatur 1 *Reg.* 6: 2. difficulter videtur concilianda illa cum altitudine Sancti Sanctorum 20 cubitorum 1 *Reg.* 6: 20. & altitudine Sancto secundum eandem mensuram a nobis attributa: ad cujus nodi solutionem nihil putamus melius adferri posse quam si statuamus parietes quidem, quibus utrumque conclave continebatur, altos modo fuisse 20 cubitos, sed supra illos testudinem sive laquear convexum ad altitudinem 10 cubitorum elatum fuisse, ita ut parietes & Sancti & Sancti Sanctorum a solo usque ad tectum, sive illum locum unde convexa initium capiunt, alti fuerint 20 cubitos, & aedes ipsa, quo nomine & parietes & tectum comprehenduntur, 30 cubitos. Confer 1 *Reg.* 6: 15. ubi parietes aedis קירות הבית asseribus cedrinis dicitur texisse מקרקע הבית עד קירות הספן a solo aedis usque ad parietes laquearis, ubi manifesto parietes aedis a parietibus laquearis, id est, lateribus ejus convexis distinguuntur; quum si tectum planum fuisset, illi minus apte קירות *parietes* adscribi posse videantur. Adde 1 *Reg* 6: 9. ubi de Salomone dicitur ויספן את הבית גבים ושדרות בארזים *Texit domum laquearibus & ordinibus cedrinis*; ubi laquearia convexa intelligi, lingua Germanorum & nostra הימלי *hemelen*, a Judaeis jam observatum fuit. Eleganter ibidem Graeci ἐκοιλοσάθμησε φατνώμασι.

§. VIII. *Vasa Sancti.* VIII. In Sancto fuere lychnuchi decem aurei 2 *Chron.* 4: 7. & 20. quorum quinque ad dextram quinque ad sinistram aedis collocavit, quibus nonnulli addunt lychnuchum Mosaïcum, de quo tamen Codex Sacer non loquitur, ad cujus latera hinc & inde collocatos fuisse lychnuchos illos Salomonicos volunt. Vid. *Gem. Hieros. Schecalim.* 9: 4. *Gem. Menachoth.* 98: 1. quum tamen quinque ad dextram & quinque ad sinistram (aedis nempe) dicantur collocati 1 *Reg.* 7: 49. 2 *Chron.* 4: 9. uti & de labris decem eodem modo dictum fuit 2 *Chron.* 4: 6. quod 1 *Reg.* 7: 39. explicatur per dextrum & sinistrum latus aedis. Confer 2 *Chron.* 23: 10. 2 *Chron.* 4: 10. & 3: 17. An hi omnes accensi fuerint, quod videtur innui 2 *Chron.* 4: 20. an vero unus

unus tantum, disputatur. Vide *Gem. Menachoth.* 99: 1. quamvis dici possit per vices modo hunc modo illum lychnuchum accensum fuisse, sic ut כמשפט secundum consuetudinem (confer *Ezr.* 3: 4.) unus modo lychnuchus simul accensus fuerit. 2 *Chron.* 4: 20. Quorsum enim Salomon jugum Mosaïcum gravius reddidisset? Mensae fuere similiter decem, 1 *Chron.* 28: 16. 2 *Chron.* 4: 19. de quibus eadem controversia est, an Mosaica iis adjecta fuerit, ubi collocatae sint, & an omnibus impositi fuerint panes sacri, quandoquidem 1 *Reg.* 7: 48. tantum unius mensae cui panes imponendi fuerint, mentio fit, & 2 *Chron.* 4: 19. plurium: quapropter & hic credi possent panes modo huic modo illi mensae impositi fuisse, sic ut semper lychnuchus ille qui e regione mensae esset quae panes illa hebdomade haberet, per eam hebdomadem noctu luceret. Sub Chizkiae regno non nisi una mensa memoratur 2 *Chron.* 29: 18. Denique fuit hic altare suffitus a Salomone confectum quod male quadrigis fultum fuisse creditur ob 1 *Chron.* 28: 14, 18.

§. IX. *S. Sanctorum.*

IX. Sanctum Sanctorum, דביר, & בית קדש הקדשים, a Sancto divisum erat muro ligneo, sed auro obducto, in quo ostium erat, cui velum obtendebatur, 2 *Chron.* 3: 14. quod ipsi vectes arcae foederis contingebant 1 *Reg.* 8: 8. sic ut ex veli protuberantia nata ex impressione vectium, in ipso Sancto videri posset ubi arca esset constituta. Longum hoc erat, latum, ac altum 20 cubitos, & superne tectum, uti ex antedictis probabiliter colligitur, laqueari ad altitudinem decem cubitorum surgente. De auro, quo obductum erat, dicitur Salomonem illud immisisse ברחיקות laminis quibusdam aureis oblongis, quae id continerent variis in locis 1 *Reg.* 6: 21. quo facit vulgatus, *affixit laminas clavis aureis.* Erexit praeterea in Sancto Sanctorum Salomo Cherubinos duos maximos, qui alis ab uno latere Conclavis ad alterum extensis arcam obumbrarent. 1 *Reg.* 6: 23. Lignei erant & auro obducti, alti autem 10 cubitos. Hos capta urbe per Babylonios ab Ammonitis & Moabitis in plateis urbis fuisse expositos, ut crederentur Judaei has imagines pro Diis coluisse, traditur in *Echa Rabbathi* 54: 1. In Templo secundo hi non fuere: sic ut falsum sit quod in Chronico Alexandrino narratur *pag.* 247. Titum eos Antiochiam transtulisse & usque ad tempora Justiniani illos ibi fuisse conspicuos: quod affirmat Nicephorus in vita Simeonis Stylitae junioris.

X.

§. X. *De fenestris Sancti & S. S.* X. De Sancto, uti & de Sancto Sanctorum, quaeri solet, an & quomodo lux diurna in haec loca penetraverit. Sunt qui fenestras hic collocandas in parietibus esse existiment, & quidem τοξικὰς, quod instar sagittarum angustum in aedes lumen immittant & intrinsecus dilatentur, uti loquitur Hieronymus ad *Ezech.* XL. *pag.* 985. Et facit pro iis quod חלוני *fenestras* aedi sacrae fecisse dicatur Salomo 1 *Reg.* 6: 4. Verum fecerit aedi fenestras, non inde efficitur in parietibus Sancti aut Sancti Sanctorum fuisse: potuerunt enim in fronte Pronai locari. Quid? quod per חלוני *fenestrae* proprie dictae non semper indicentur (late enim haec vox patet) & in his ipsis verbis eas non intelligendas esse colligitur ex iis quae adduntur, שקופים אטמים *clausorum adspectuum*, quae verba usum prospiciendi fenestris illis adimere videntur. Sic ut cavitatibus quadratis, fenestrarum ad instar, murum ornasse credi possit. Adde tres contignationes conclavium aedem sacram proxime cingentium his fenestris nimium obesse, de quibus 1 *Reg.* 6: 5. & tenebras majestati Numinis, quod se in iis habitaturum dixerat, & oeconomiae illorum temporum optime convenire. vide *Exod.* 13: 22. 14: 19. 19: 16. 1 *Reg.* 8: 11. atque ita majorem inter Templum & Tabernaculum convenientiam existere. Nec est quod quis in tenebris dicat cultum sacrum peragi non potuisse. Eodem enim modo ille in Templo peragi potuit, ac in Tabernaculo, in quo fenestrae nullae fuerunt.

§. XI. *Conclavia superiora.* XI. Supra hanc aedem fuisse ὑπερῷα quaedam, sive conclavia superiora, colligitur quidem aliquo modo ex proportione, quae inter Pronaon altum 120 cubitos, & aedem 30 cubitorum vel 36 aut 40 cubitorum, si vel maxime basis 6 & tectum 4 cubitorum fuisset, nulla esse videtur, & ex forma Templi secundi, sed clarius ex 1 *Chron.* 28: 12. 2 *Chron.* 3: 9. ubi diserte עליות, ὑπερῷα, aedis memorantur: in quae illatum fuisse Judaei dicunt apparatum & vasa Tabernaculi Levitici, quae tamen alii volunt abscondita fuisse sub cavernis aedis sacrae, תחת מחלות של היכל. Haec si pariter 40 cubitos alta cum iis quae eo spectant, constituantur, eminuit frons exaedificati Pronai supra tectum aedis 40 cubitos.

§. XII *Conclavia lateralia.* XII. Extra parietem Aedis erant thalami quidam vel conclavia, nomine יציע dicta 1 *Reg.* 6: 3. οἶκοι βραχεῖς Josepho, quae quidem ipsum murum aedis non contingebant 1 *Reg.* 6: 6. verum ini-

nitebantur τοῖς מגרעות, parietem aedis fulcientibus, quae quum ab imo ad summum constructae latiores essent in ima parte quam in summa, hinc quoque conclavia iis innixa in summa contignatione maximam habebant latitudinem 7 cubitorum, in media minorem videlicet 6, in ima 5 cubitorum. Altitudinem vero habebant 5 cubitorum. 1 *Reg.* 6: 10.

CAPUT VIII.

De Templo secundo ejusque spatiis exterioribus.

I. Templum secundum, quod auspiciis Zorobabelis conditum fuit a Judaeis ex Babylonia reversis, praestantius fuit Templo primo. *Hagg.* 2: 10. Quae praestantia non collocanda est (1) in vasorum sacrorum pretio & numero, quum hac parte primum fuerit excellentius, quod ex ipsa ratione temporum & confessione Judaeorum, generis alias in gloriam suam effusissimi, liquet in *Gem. Joma.* 21: 2. fatentium 5 res, arcam foederis, ignem coelestem, Urim & Thummim, (quod ad usum oraculi attinet) Schekinam, & oleum sacrum in Templo secundo defuisse; nec (2) in externo ornatu, & altitudine aedis sacrae, quod in *Gem. Bava bathra* 3: 2. aliqui volunt, nec (3) longiori duratione, quo respectu praestantius dici Templum 11 scribunt *ibid.* & in *Gem. Hieros. Megilla* 72: 4. videlicet quod Templum prius steterit 410 annos, posterius vero 420; aut (4) multitudine donariorum; sed verae Schekinae, Messiae nostri, praesentia, qui illud frequentavit, & eo stante ad salutem generis humani in orbem terrarum descendit. §. I. *Praestantia Templi secundi.*

II. Gradus varii sanctitatis Templi in *Kelim*, *cap.* 1. *misn.* 8. recensentur, ut fere conveniant cum septem ἁγνείαις, uti Josepho appellantur in prologo *lib.* 1. *de bello*, *&* *lib.* VI. 6. Mons Templi הר הבית sanctior erat urbe, a quo excludebantur זבים, זבות, נדות, ויולדות. *mares fluxu seminis laborantes, faeminae fluxu sanguinis laborantes, menstruatae & puerperae.* Monte Templi sanctius erat spatium antemurale, החיל, in quod nec Gentes nec polluti a mortuo introibant. Quamvis enim alias Hebraeorum sapientes decreverint Gentes similes esse per omnia τοῖς זבים sive maribus seminifluis, tamen respectu aditus ad loca sacra plus privilegii habebant & ad montem Templi admittebantur. Atrium mulierum sanctius illo erat, quod non intrabat טבול יום, qui & מעורב §. II. *Sanctitas.*

 שמש

שׁמשׁ dicitur, ſive ille qui ab immunditie lotus ejus diei veſperam expectare debet, antequam ad ſacra edenda admittatur. Confer Miſnam *Tahoroth* I. 3. Atrium Iſraëlitarum illo erat ſanctius, quippe in quod nulli ex Iſraëlitis intrabant qui expiatione indigent, מחוסרי כפורים, de quibus vide *Kerituth* II. I. *Zevachim* II. I. Tales erant quatuor, qui purificati quidem erant, ſed quorum ſacrificia nondum fuerant adducta, & prohibebantur de ſanctis comedere, non autem de primitiis & decimis, *Negaim* XIV. 3. I. זב γονοῤῥυής, vel ut Joſephus loquitur ὁ περὶ τὴν γονὴν ῥεόμενος, mas fluxu ſeminis laborans Hic fluxus vitium eſt & ex mala corporis diſpoſitione oritur, adeoque longe diverſus ab emiſſione ſeminis ſani, quoniam infans 10 dies natus poteſt זב eſſe. Vide *Siphra fol.* * 156. I. *Nidda* V. 3. *Midraſch ſchir haſſchirim*. 26. 4.) 2 זבה, αἱμοῤῥοοῦσα, faemina fluxu ſanguinis laborans, qualis *Matth*. 9: 20. diverſa omnino a נדה. vide *Nidda* X. 4. 3. ילדת puerpera. 4. מצרע, leproſus, cujus non niſi caput, manus dextra, & pes in id atrium immittebantur *Lev*. 14: 11, 14. Atrium ſacerdotum erat illo ſanctius, in quod Iſraëlitae nulli intrabant niſi ad I. Manuum impoſitionem. 2. Jugulationem victimarum, & 3. Agitationem. Illo ſanctior erat locus inter pronaon & altare, a quo arcebantur ebrii, vitiati & capite denudati (aut coma indecenter prolixa incomtave inſtructi) פרועי ראש. Aedes ſacra erat eo ſanctior, in quam nullus niſi manibus pedibuſque lotis intrabat. Sanctum vero Sanctorum erat, uti ipſum nomen indicat, ſanctiſſimum.

§. III. *Situs & ſoli diſpoſitio.* III. Situm fuit templum in montis Moriae ſummo jugo, ubi area quadrata erat ſuſtentata altiſſimo muro & fornicibus. Totus quidem mons ſubtus erat fornicatus, ***ob metum pollutionis a cadaveribus ſubjectis*** מפני קבר התהום, quia etiamſi mille cubiti pulveris ſupra cadaver exiſterent, niſi aër interjectus eſſet, pollueret homines ſupra ſtantes, uti ſciſcunt Judaei in *Para*. III. 3. Non tamen erat illa area templi in aequo ſita. Si quis per portam Suſan intraſſet, ſolo plano incedebat per montem templi uſque ad extremum חיל ſive ſpatium antemurale, & gradibus 12 (quorum ſingulis erat altitudo & latitudo dimidii cubiti) adſcendebat ad Atrium mulierum. Hoc ubi emenſus eſſet, 15 gradibus adſcendebat in Atrium Iſraëlis, & ex eo in Atrium Sacerdotum uno gradu cubitum alto, in quo ſuggeſtum erat trium graduum altitudinis.

nis semicubitalis. Inde ad Pronaon, ipsumque Templi solum 12 gradibus adscendebatur. Sic ut solum Templi 22 cubitis circiter altius fuerit solo montis ipsius ad portam extimam orientalem, nec illo tantum altius, si Judaeis credimus, sed omni terra Israëlitica. *Gem. Kiddufchin.* 69. 1. *Gem. Zevachim.* 54. 2. *Gem. Sanhedrin.* 87. 1.

IV. Omne spatium, quod in monte Moria erat, & Aedem sacram atque atria complexu suo continebat, dividitur a Judaeis, templum secundum describentibus, I. in הר הבית *Montem Templi*, sive spatium extimum ita dictum. II. חיל sive *spatium antemurale*, & III. העזרות *Atria:* quae cum tria fuerint, *atrium mulierum*, *Israëlitarum*, *& sacerdotum*, mulierum quidem atrium aeque ac mons templi & spatium antemurale habetur pro חיל sive *loco minus sancto.* Sed atrium magnum, עזרה κατ' ἐξοχὴν, quod complectitur atrium Israëlitarum & sacerdotum, habetur pro *loco sancto*, קדש. Hoc nempe loco quicquid intra vela tabernaculi, vel intra murum templi, in loco sancto, jubetur a sacerdotibus comedi, comedendum fuit. §. IV. *Summa divisio spatiorum in monte Moria.*

V. *Mons templi*, הר הבית, ὄρος τοῦ ἱεροῦ 1 *Macc.* 13: 53. στοὰ ἡ ἔξωθεν ἱεροῦ, appellatur spatium extimum quod in monte Moria erat praeter חיל & atria: videturque εὐρύχωρον τοῦ ἱεροῦ dici, ubi populus congregatus fuisse legitur III. *Ezr.* 9: 6. quod factum ברחוב בית אלהים *Ezr.* 10: 9. longum quingentos cubitos totidemque latum, in quod intrare cum baculo, calceis, zona pecuniaria, pulvere pedibus adhaerente, aut per id viae compendium facere, vel in illo despuere, non licebat, uti in *Beracoth.* IX. 5. *Gem. Jevamoth.* 6. 2. *& Midrasch Coheleth.* 100. 1. traditur. Confer *Matth.* 10: 9, 10. ubi, mutata per Messiae adventum rerum facie, reverentia ante monti templi debita toti terrae Israëliticae communis redditur. Alexandrum ipsum Macedonem rogarunt quum ad montem templi accederet, ut calceos suos exueret, dicentes nimis laeve esse pavimentum quam ut tuto incedere calceatus posset, כפני שהרצפה חלקה, uti legitur *in Megillat taanith* ad *d.* 23. *Sivan.* Maximum ejus spatium ab austro, proximum magnitudine ab oriente, dein ab aquilone, minimum ab occidente, fuisse scribitur in *Middoth.* II. 1. §. V. *Mons Templi.*

VI. Hic fuerunt διπλαῖ στοαὶ, porticus duplices, כפול, *Gem. Pesachim.* 52. 2. universum montem Templi cingentes, ad tria latera (nam ad quartum latus, id est australe erat porticus triplex) lon- §. VI. *Quae fuerint in monte Templi.*

longae ſingulae ſtadium, latae cubitos 30, ſuſtentatae columnis 25, cubitos altis; quarum & Siracides meminit *cap.* 50: 2. איצטבא appellari videtur in *Succa* IV. 4. In orientali parte hujus ſpatii videtur quaerenda porticus Salomonis, ubi Jeſus ambulaſſe, claudus coram populo Deum laudaſſe, & apoſtoli una fuiſſe leguntur *Joh.* 10: 23. *Act.* 3: 11. & 5: 12. *Joſeph. Ant.* xx. 8. Videtur hic quoque quaerendum πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, unde diabolus volebat Chriſtum ſe praecipitem dare *Matth.* 4: 5. ſtupendam enim fuiſſe profunditatem vallis, huic monti adſitae, ut ſi quis deſuper in eam proſpiceret, oculi caligarent, teſtis eſt Joſephus. Erat hic quoque בית הכנסת *Synagoga*, in qua probabile eſt Chriſtum conſediſſe in medio doctorum *Luc.* 2: 46. & conſeſſus 23 judicum, & חנות ſive *conclavia* (eſt a Perſico خانه) in quae ſynedrium magnum relicto conclavi Gazith, 40 annis ante excidium templi, migravit. Hic quoque pecudes ſacrificiis aptae vendebantur & trapezitae conſidebant, *Joh.* 2: 14. *Gem. Hieroſ. Jom. tof.* 61: 3. *Gem. Hieroſ. Chagiga.* 78. 1. Memorantur & in monte templi מעלות האולם, ſupra quos conſidere ſolebant. *Gem. Hier. Maaſer Scheni.* 56. 3. Hic quoque conclavia erant, ubi Levitae cibum capiebant & dormiebant, quum non miniſtrarent aut excubias agerent. Victimae etiam minus ſanctae & temeratae (פסולי קדשים קלים) hic comburebantur לפני הבירה, uti Judaei loqui ſolent. vid. *Peſachim.* VII. 8. *Gem. Beracoth.* 49. 2. Alios praeterea mons templi in feſtis uſus habebat, de quibus infra dicetur.

§. VII. *Portae ejus.*

VII. Portae in ambitu ejus fuerunt quinque, ad quas Levitae noctu excubias agebant. (1) Porta Suſan; quam nonnulli volunt שער המזרח portam orientalem dici *Beracoth.* IX. 5. *Orla.* II. 12. *Taanith.* II. 5. quamque alii ab urbe Suſan (cujus imaginem praeferebat, ad indicium dominationis Perſarum, vel liberationis Judaeorum interceſſione Eſtherae in urbe Suſan) alii a laetitia, (unde & Ὡραίαν quaſi *laetam* vel *amoenam* dictam putant *Act.* 3: 2. quod *Cant.* 1: 15. נעים per ὡραῖος reddatur) nonnulli a vicina porta equorum ita dictam volunt. Supra hanc erat conclave dictum שושן הבירה, in quo menſurae duae cubitorum ſervabantur, *Kelim.* XVII. 9. altera in angulo orientali aquilonari, altera in orientali auſtrali. *Gem. Peſachim.* 86. 1. (2) & (3) portae *Chuldae* ab auſtro, de quibus traditum eſt eas nunquam deſtruendas in *Midraſch ſchir haſſchirim.* 17. 3. (4) *Kiponus* vel Coponii, ab occidente, (5) *Teri* ab

ab aquilone. Τῆρος nomen proprium viri fuit, uti porta quarta a Coponio dicta est. vide Suidam ad voces Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς. *Middoth.* I. 3.

VIII. Inter montem templi & atrium mulierum erat חיל sive προτείχισμα, *Spatium antemurale*, longum 10 cubitos, disjunctum a monte templi septo cancellato (סורג) alto 10 palmos. Josephus *lib.* VI. *de bell. cap.* 6. hoc septum γείσιον appellat & δρύφακτον λίθινον, altumque fuisse tres cubitos scribit, columnisque ejus inscriptum μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τοῦ ἁγίου παριέναι, ut Gentes arcerentur a δευτέρῳ ἱερῷ quod ἅγιον appellari tradit. In hoc spatio fuit מדרש הגדול *Collegium*, vel ut alii, *Auditorium magnum*, in quo judices sabbathis & festis diebus considebant, qui alias in conclavi Gazith sedere consueverant, uti in *Gem. Sanhedrin.* 88. 2 traditur, propterea quod magnus illis diebus populi concursus, & spatium conclavis Gazith nimis esset angustum. Sunt autem, qui illud in הר הבית collocent. In hoc quoque una porta conclavis dicti בית מוקד ducebat, *Middoth.* I. 7. quod conclave quoniam ad latus atrii sacerdotum fuit, hoc חיל quoque non solum ad orientem atrii mulierum collocandum est, sed omnia atria cinxisse dici debet: quo etiam facit quod porta una conclavis Gazith in חיל prospexerit, uti & una conclavis *Nitzotz*, *Middoth.* I. 5. De velo polluto in חיל expandendo vide *Schecalim.* VIII. 4. & de caterva stantium in חיל, tempore Paschatis, *Pesachim.* V. 10.

§. VIII. *Spatium antemurale.*

IX. A spatio antemurali tendebatur ad Atria. Sunt qui inter illa primo loco numerent atrium Gentium. Quamvis autem in templo secundo, quum Judaei magis permixti essent Gentibus, & cum venia earum templum ipsum condidissent, majori cum veri specie quam in templo primo atrium Gentium a nonnullis statuatur, non videtur tamen illud ibi fuisse. Judaei quidem nonnisi tria *atria*, עזרות, mulierum, Israelitarum, & sacerdotum norunt. In nullum vero horum trium Gentibus intrare unquam licuit: quin ne ad חיל quidem sive spatium antemurale admittebantur, nec ulterius progredi quam spatium extimum הר הבית dictum iis licebat *Kelim.* I. 8. Hoc autem spatium, sive montem templi, si quis *atrium* & quidem *Gentium* appellare velit, aliam voci עזרה sive *atrii* vim subjicit, quam Judaei veteres; & spatia, quae ipsi accurate distinguunt, confundit, quum spatium הר הבית dictum ab iis semper opponatur Atriis templi, העזרות. Vide *Massechet Para.* III. 3.

§. IX. *Atrium Gentium nullum fuit.*

Nedarim. v. 5. *Biccurim.* III. 4. *Kelim.* I. 9. *Echa Rabbati* 53. 4. & 57. I. & 72. 4. & 83. 4. *Midrasch Coheleth.* 98. I. & 115. 3. Tantum abest hoc reliquis atriis uti quartum superaddi debere. Quod si fiat, quivis ad arbitrium plura atria templo potest tribuere: nam חיל dici poterit atrium טבולי יום, quia his non ulterius, quam in hoc, progredi licuit; & הר הבית atrium pollutorum a mortuis, aeque ac atrium Gentium.

§. X. *Conjectura quorundam de situ atriorum Templi. II.* X. Nonnullis quoque haud placet dispositio atriorum in templo secundo, uti illa in codice *Middoth* fuisse traditur, maxime quum scriptores Judaei inter se non conveniant de situ portae Nicanoris (quam alii secundum veterem traditionem Judaeorum inter atrium mulierum & Israelitarum, alii inter spatium antemurale & atrium mulierum collocant) quumque atrium Israelitarum, quod maximum esse oporteret, exiguo satis spatio undecim cubitorum in latitudine & 135 in longitudine ab iis desiniatur; & atrium mulierum magnum nimis fingatur, videlicet longum 135 cubitos & totidem latum, respectu exigui usus quem habere potuit; & idem podio ornetur, unde mulieres prospicerent. Adeoque existimant, licet a Judaeis recedant (quos certo non scire plurima ad templi descriptionem spectantia diversae in quas abeunt sententiae saepe ostendunt) se non male consulere proportioni totius aedificii & naturae rei, si statuant, tria quidem atria, sive spatia distincta, fuisse, sed non intermedio muro, qui conspectum aedis sacre & altaris impediret, divisa; & portam Nicanoris ad orientem magni hujus atrii, cujus spatium extremum ad orientem atrium mulierum appellatur, collocandam. Atque ita quidem, uti in templo primo, ita in secundo atria duo proprie concipienda essent. I. Interius sive sacerdotum. II. Exterius, sive populi, in quo duplex spatium, alterum mulieribus, alterum viris destinatum est. Sic quoque usus, & aliqua necessitas, illius *podii* sive צוצטרה, exstructi ad tria latera atrii, e quo mulieres superne prospiciebant in atrium Israëlitarum & sacerdotum, intelligitur, & spatium, quod populus occupabat quum sacris adesset, plurimum ampliatur. Verum si hoc modo atria concipiantur, fatendum est, Talmudicorum descriptionem cum iis nulla ratione convenire, quos tamen nos hic sequi constituimus.

§. XI. *Atrii mulie-* XI. Atrium mulierum, עזרת נשים, uti illud a doctoribus Hebraeorum describitur in Templo secundo, longum erat cubitos

135,

rum magnitudo & conclavia.

135, totidemque latum. In quatuor augulis hujus atrii erant quatuor conclavia, quibus longitudo ab oriente ad occidentem 40, latitudo quoque 40 (ab aliis 30) cubitorum tribuitur. Superne tecta non erant ex omni parte, sed spatium aliquod aëri expositum continebant. A dextra, si quis atrium perambularet, erat I. Conclave lignorum, לשכת דיר העצים vel דיר העצים *Eduioth.* VIII. 5. ubi illa quae cariem contraxerant, aut a tarmitibus erant corrosa, a sacerdotibus בעלי מומין & ad ministerium altaris ineptis separabantur. Sub hoc conclavi arcam foederis absconditam fuisse vetus est traditio. *Schecalim.* VI. 1. 2. *Gem. Joma.* 54. 1. *& Gem. Hier. Schecalim.* 49. 3. II. Conclave leprosorum, לשכת המצורעים, in quo se abluebant leprosi antequam ad portam Nicanoris tenderent. *Negaim* XIV. 8. III. Conclave vini & olei libaminis לשכת בית שמניא IV. Conclave Naziraeorum, לשכת הנזירים ubi coquebant sacrificia eorum salutaria, & capilli tondebantur. Erant praeterea duo conclavia atrio quidem Israëlis subjecta, sed quorum introitus erat in atrio mulierum, in quo instrumenta Musica Levitarum servabantur. In hoc atrio rex singulo septennio Legem populo praelegebat, & festum tabernaculorum celebrabatur magna cum laetitia. Erat illic quoque podium exstructum, a latere orientali, australi, & aquilonari, e quo mulieres prospiciebant. Hoc צוצטרה appellatur in *Gem. Hieros. Succa* 55. 2. quam vocem eandem ac ζῶστρα, quae ζῶναι sunt & ἐνδύματα, multi putant. Sed videtur potius esse Graecorum ἔξωστρα, id est, τῆς σκηνῆς ἐκκύκλωμα apud Hesychium. Glossae veteres: Ἔξωστρα *Moenianum* reddunt: quo faciunt haec Hieronymi ad *Ezechiel.* 41. Ἐxθετὰς *Romae appellant solaria de coenaculorum parietibus eminentia, sive Meniana ab eo qui primus ea invenit, quae nonnulli Graecorum* ἐξώστρας *vocant.*

§. XII. *Receptacula nummorum tredecim in hoc atrio.*

XII. Erant in atrio mulierum collocata tredecim receptacula nummorum, a forma שופרות appellata: quorum duo semisiclos Israëlitarum solvendos quotannis (*Exod.* 30: 13.) tum labentis tum proxime elapsi anni comprehendebant. Officii hujus admonebantur Israëlitae primo die mensis Adar, quando per praeconem solutio semisicli & evulsio heterogeneorum ex agris praecipiebatur. *Schecalim.* I. 1. Die autem 15 Adar, mensae ad siclos recipiendos (במרינה) per Palaestinam collocabantur, & die 25 in templo. Tertio inscriptum erat קנין, in quod pecuniam conjicie-

bat

§. XIV. *Gazophylacium: & uſus pecuniae ter quotannis inde eductae.*

XIV. Videtur etiam in aliquo latere atrii mulierum (ita tamen ut & attigerit περίϐολον templi interioris, id eſt, atrii magni) collocandum Γαζοφυλάκιον, e cujus regione Chriſtus ſediſſe legitur *Marc.* 12: 41. Sedere autem in atrio magno nulli licuit, niſi regibus e ſtirpe Davidis & ſacerdotibus dum cibos ſacros in loco ſancto conſumendos ederent. In Talmude לשכה (quod Γαζοφυλάκιον Graeci interpretes reddunt) appellatur conclave, in quo ſicli omnes recondebantur in uſus ſacros, vel publicos potius: nec enim Judaei ullum aliud habebant aerarium publicum praeter hoc ſacrum, *Joſeph.* XIV. 12. Ter in anno, 15 diebus ante tria feſta majora, tres ciſtae ſiclis repletae inde educebantur, & haec pecunia תרומת הלשכה & תרומת שקלים dicitur. Hinc emebantur ſacrificia jugia, addititia, & libamina eorum, manipulus Paſchalis, duo panes Pentecoſtales, panes facierum & ſacrificia publica coetus. Solvebatur etiam hinc merces iis qui anno ſabbathico ſponte nata cuſtodiebant, שומרי ספיחים ut eſſet unde manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales fierent, qui ex proventu novo eſſe debuerunt, *Schecalim.* IV. 1. Hinc etiam vacca rufa emi debuit & lingua coccinea in ignem ejus injicienda, & hircus azazel. Hinc mercedem percipiebant animadverſores vitiorum in rebus ſacris מבקרי מומי קדשים & mulieres in texendis velis occupatae. *Midrach ſchir haſſchirim* 22. 1. alii tamen his ex לשכת ברק הבית mercedem ſolutam exiſtimant. Familia quoque Garmu & Abtines, correctores librorum, & qui docebant ſacerdotes jugulare victimas & ſuffire, hinc mercedem ſuam percepiſſe dicuntur *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. Si quid autem pecuniae poſt primum diem menſis Niſan (qui erat initium anni לתרומת שקלים, ſic ut eo die primum ſacrificia aere ſiclorum illius anni emta nec poſtea ſacrificia publica liceret ex ſiclis anni praeteriti offerre) ſupereſſet in his tribus ciſtis, ter in anno eductis, illud התרומה מותר dicitur, & vel ad vaſa miniſterii vel ad reficiendum Sanctum Sanctorum fertur fuiſſe abhibitum.

§. XV. *Uſus pecuniae quis.*

XV. Aes, quod in Gazophylacio erat, eductis tribus illis ciſtis, appellatur שירי הלשכה. Hinc apparatus viae ſive pontis ad deducendam vaccam rufam extra urbem, & hircum azazel, & lingua coccinea inter cornua ejus figenda, & canales atrii, & muri urbis ac turres reparabantur. *Gem. Ketuvoth.* 106. 2. Quod autem ex illa quoque pecunia ſupererat, מותר שירי הלשכה nuncupatur, & inde vi-

vinum, oleum & similia emebant ad ferta & libamina, quæ privatis hominibus vendebantur, ita ut lucrum cederet aerario sacro.

§. XVI. *Num hic fuerit conclave silentum & vasorum,*

XVI. Ad hoc atrium quidam referunt conclavia duo, quorum fit mentio in *Schecalim* v. 5. alterum לשכת חשאים *conclave silentum*, in quod viri pii clam eleemosynas suas conferebant, alterum לשכת הכלים *conclave vasorum*, in quo vasa ab aliis consecrata erant, quae servabantur ad varios usus, aut pretium eorum inferebatur ללשכת קרבנות בדק הבית *conclavi munerum instaurationi templi destinatorum:* quem in finem semel quolibet mense גזברין conclave vasorum ingrediebantur, & vasa ministerio apta servabant, at inepta vendebant, de quibus vide in *Temura* I. 6. & VII. I. 2. *Erachin*. VIII. 6. *Schecalim*. IV. 8. & V. 6. Videntur tamen haec conclavia ad atrium Israelitarum aut sacerdotum potius referenda, quum ex conclavi vasorum quotidie vasa ministerii peterentur.

CAPUT IX.

De spatiis templi II. *interioribus, sive atrio magno, & quae illo continentur.*

§. I. *Adscensus ex atrio mulierum ad atrium magnum.*

I. Per quindecim gradus formae semilunaris, & altitudinis semicubitalis, adscendebatur ex atrio mulierum ad *τὸ ἔνδον ἱερὸν, τὸ δεύτερον*, uti Josephus loquitur, id est atrium magnum, *Succa* V. 4. *Middoth*. II. 5. Ab his 15 gradibus dictos esse multi putant psalmos quindecim המעלות, *ἀναβαθμῶν*, quos Latini *gradiles* nuncuparent, Graeci *ᾠδὰς ἀναφερεῖς*. Sed hic locus, utpote in חול, & extra atrium magnum, locum sanctum cultui divino & congregationi populi destinatum, minus aptus videtur fuisse canendis hymnis; & licet in templo II. tot gradus hoc loco fuerint, non sequitur in Templo I. fuisse; & nomen המעלות *ἀναβαθμῶν* adeo late patet, ut multi ad *ἀναβάσεις καρδίας*, vel *ἀνάβασιν* populi ex Babylonia, alii alio id referendum esse autumarint.

§. II. *Atrii magni descriptio.*

II. Atrium magnum voco spatium omne quod a porta Nicanoris, & muro quem illa pervium faciebat, se extendit occidentem versus usque ad murum oppositum, undecim cubitis distantem a postica parte aedis sacrae; sic ut longitudo atrii magni fuerit ab oriente versus occidentem cubitorum 187, latitudo ab austro versus aquilonem cubitorum 135. *Gem. Zevachim* 56. I. *Gem. Hier. Maaser Scheni*. 54. 2. Hoc atrium magnum Hebraei, non adjecta alia voce, *Atrium*, sive עזרה appellare solent, & spatium *intra murum*,

rum, quia atrium mulierum poſtea demum templo fuit adjectum. Cinctum erat undique porticu, & diſtinguitur hoc atrium magnum in partes duas, quarum una, videlicet orientalior, dicitur atrium Iſraëlitarum, altera atrium ſacerdotum.

III. Atrium Iſraelitarum, in quo ex atrio mulierum introitus §. III. *A-*
erat per portam Nicanoris, longum erat, ab ortu verſus occaſum, *trium Iſ-*
cubitos undecim, latum ab auſtro verſus aquilonem, centum tri- *raelita-*
ginta & quinque. Diſtinctum erat ab atrio ſacerdotum uno gradu *rum.*
cubitum alto, qui tamen in loco adſcenſus in duos gradus videtur fuiſſe diviſus, in quo erat دكان דוכן *ſuggeſtum* ſive *Odeum*, ubi Levitae canebant (diſtinguendum omnino a דוכן ſacerdotum in gradibus pronai) graduum trium ſemicubitalium; ſic ut ſolum atrii ſacerdotum cubitis duobus & dimidio altius eſſet atrio Iſraelitarum. Vox דוכן Perſica eſt, & Arabica, notans *locum in quo artifices opus ſuum peragunt*, *officinam*, *ſedile:* licet in eo ſtarent, non ſederent, Levitæ. 2 *Chron.* 5: 12. Videtur hic locus, qui adſcenſum praebebat ex atrio Iſraëlitarum ad atrium ſacerdotum κρηπὶς dici 2 *Macc.* 10: 26. ubi hi qui cum Juda erant precaturi dicuntur ἐπὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου κρηπῖδα προσπεσόντες, & locus cantorum erat κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. *Jeſ. Sirach.* 47: 11. Ita in circo ſuggeſtum medium, circa quod quadrigae ferebantur, κρηπὶς dicitur.

IV. Portae in atrio magno tredecim recenſentur. I. Nicanoris, §. IV.
ad orientem. Haec nomen adepta creditur a miraculo, quum Ni- *Portae A-*
canor valvas ejus per mare ex Aegypto in terram ſanctam deferret. *triima-*
Gem. Joma. 38: 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 1. quamvis forſitan a *gni.*
manu Nicanoris (cujus mentio quoque fit in *Gem. Hier. Megilla.* 70: 3.) hic ſuſpenſa κατέναντι τοῦ Ναοῦ eſſe dicta potuerit 2 *Mac.* 15: 33. Haec porta alta erat cubitos 20 & lata 10, uti omnes portae majores atriorum, *Eruvin.* 1: 1. ſolaque habebat mezuzam. *Gem. Joma.* 11: 1. In hac porta leproſi & puerperae mundari, ac mulieres adulterii ſuſpectae potari ſolebant. *Sota.* 1: 5. Denique quaecunque *coram facie Dei* לפני יי peragenda fuiſſe jubentur, in vel ante portam Nicanoris peragi debuiſſe in templo tradunt Judaei *Gem. Hier. Sota.* 17: 1. Ad auſtrum erant portae quatuor, quarum prima eſt ſuperior, quam multi pro eadem habent ac portam Nicanoris. Vide *Succa.* v. 4. II. Ardoris. III. Primogenitorum. IV. Aquae. Ad aquilonem, I. Jechoniae. II. Oblationis. III.

Mulierum. IV. Cantici. Ad occasum duae anonymae, & ad utrumque latus portae Nicanoris, duae minores, Vide *Massechet Schecalim.* VI. 3. & *Middoth.* II. 6. In *Middoth* autem *cap.* I. *m.* 4. *Gem. Joma.* 19. I. *Gem. Ketuvoth* 106. portae atrii magnii septem fuisse traduntur. Ad ortum 1. Nicanoris. Ad austrum, 2. Porta ardoris, 3. Primogenitorum. 4. Aquarum, supra quam erat conclave Abtines. Ad aquilonem. 5. Porta Nitzots, juxta vel supra quam erat conclave Nitzots. 6. Oblationis. 7. Domus foci In *Gem. Tamid.* 61. I. octo Atrii portae fuisse leguntur, quod porta domus foci duplex fuerit. Occidentales nullae memorantur, & eas fuisse negat quoque Josephus.

§. V. *Conclavia comestioni Sacrorum destinata.*

V. Praeteraea conclavia erant, dicta לשכות & *παστοφόρια*, I *Macc.* 4: 57. in atrio magno, in quibus sacerdotes sedentes (ceteroquin enim in atrio sedere non licebat אין ישיבה בעזרה אלא בשעת אכילה) sanctissima comedebant. Confer *Ezech.* 42: 13. At sunt qui putent conclavia ipsa in solo loci profani condita fuisse, sed aperta versus atrium magnum, (לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש) & hoc modo satis fieri mandato Dei jubentis sacra quaedam comedere in loco sancto. Vide *Siphra fol.* * 8. I. *Gem. Zevachim.* 56. I.

§. VI. *Conclavia reliqua.*

VI. Conclavia hic porro numerantur octo, in *Middoth.* V. 2. quamvis & בית האבן in angulo euroaquilonari, & alia praeter haec in Talmude commemorentur.

Ad Aquilonem.

1. Conclave Salis, ad usum altaris.
2. Conclave Parvae, ubi pelles victimarum sale condiebantur پرواي *Parva*, Persis est *conditum*, *saginatum*; & *salire* dicunt بمك پروردن & inde לשכת בית הפרוה nuncupatur, non לשכת הפרוח ut hic usus indicetur. *Gem. Pesachim* 57: I.
3. Lavantium, ubi victimarum intestina lavabantur. Vide *Tamid.* IV. 2.

Ad Austrum.

4. Ligni, in quo ligna selecta & apta ad usum altaris servabantur. Supra hoc erat conclave Parhedrin, sive βουλευτῶν. Πάρεδρος quum sit, interprete Hesychio, παρακαθήμενος, παραμένων, & in conclavi Paredrin constet Pontificem continenti septiduo ante diem expiationis agere consuevisse, ipsique adsederint membra quaedam Synedrii זקני בית דין ut cum ritus festi securari doce-

docerent, hinc apte nomen *Paredrin* ei datum fuit. Vide *Joma.* 1: 1. nisi forsitan πρόεδροι sub hac voce lateant. Nomen autem *buleutarum*, (ut voce Spartiani utar) eosdem illos notare potest *Senatores*, aut consiliarios. Judaei ipsi in *Echa rabbati* 75: 2. כליוטין βουλευταὶς explicant העשירים והכמי עצה divites & sapientes, quales erant Nicodemus Ben Gorion, &c. Vide *Midrasch Coheleth.* 107: 4. *Gem. Hier. Taanith.* 67: 4.

5. Putei, בור הגולה, unde aquam ad usum atrii hauriebant situlam ope rotae extrahentes. Ex quo solo puteo, ut & בור הגדול, *puteo magno*, permisisse Prophetae dicuntur, ut rotarum ope diebus festis aquam haurirent. *Eruvin.* x. 14.

6. Gazith, sive caesi lapidis, structum a Simeone Ben Shetach, הנשוא, id est, praeside synedrii. Hoc conclave partim in atrio, partim in חיל, situm erat, consessu synedrii magni nobilitatum. *Gem. Joma.* 25: 1. adeoque totum in portione tribus Juda; nec collocandum, uti alii faciunt, ad aquilonem Atrii. *Gem. Zevachim.* 118: 2.

Ad latera portae Nicanoris.

7. Phineas vestiarii, in quo 96 erant distincta vestium sacerdotalium reconditoria, pro numero 24 ephemeriarum, & 4 specierum vestimentorum. Credibile est de nomine unius Phineasi omnes vestibus his praefectos Phineasos dictos esse, quod & Talmudici tradunt, & Josephus confirmat scribens Phineasum vestes sacras Tito ostendisse, *De bell.* VII. 5.

8. Eorum qui duodecim חביתין crustula Pont. M. conficiebant. Ad hunc locum conveniebat utraque turba sacerdotum, quae quotidie mane ex beth moked egressa atrium hinc & inde lustraverat. *Tamid.* 1: 3.

VII. Ad aquilonem atrii sacerdotum collocatur בית מוקד §. VII. *Et Beth moked.*
domus foci, ubi perpetuus ignis alebatur ad calefaciendos sacerdotes, qui nudis pedibus incedebant supra solum atriorum marmoreum, de quo vide *Middoth.* 1: 6. & *Schabbath.* 1: 11. & ubi seniores familiae sacerdotalis, quae proximo mane sacris operari debuit, dormiebant, & claves atrii servabant in lacuna sub pavimento suspensas. Sita erat partim in loco sancto, partim profano (adeoque male collocatur a quibusdam ad latus atrii mulierum aquilonare, quoniam ita nullo modo in loco sancto fuisset) in cujus quatuor angulis quatuor erant conclavia. 1. Panum propositionis. 2. La-

pidum altaris a Syris temerati, qui 1 *Macc.* 4: 46. dicuntur repositi ἐν τῷ ὄρει τοῦ οἴκου (בהר הבית) ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ. *Gem. Joma.* 15: 1. Quo in balneum descendebatur. 4. Agnorum sacrificii jugis (quod & לשכת קרבן dicitur) ubi 6 agni legitimi ad minimum semper erant. *Erachin.* III: 5. Ita est in *Middoth.* 1. 6. sed in *Tamid.* III. 3. cum conclavi agnorum junguntur haec tria, I. החותמות sigillorum, II. בית מוקד domus foci. III. In quo parabant panem propositionis. Verum haec facili negotio conciliari queunt, quandoquidem unum conclave duobus usibus inservire potuit, & inde duplex nomen sortiri.

§. VIII. *Altaris magnitudo.* VIII. Altare exterius, collocatum in atrio, constructum erat ex lapidibus impolitis *Exod.* 20: 25. 1 *Macc.* 4; 44. qui quotannis bis dealbabantur *Middoth.* III. 4. longum 32 cubitos, totidem latum, & altum 10. In *Gem Succa.* 45: 1. ita cubiti decem altitudinis digeruntur, ut fundamentum altaris cubitum fuerit altum, & recessus ejus, sive latitudo, etiam cubitum: deinde supra fundamentum fuerint 5 cubiti, & circuitus supra hos latus unum cubitum. Denique supra circuitum tres cubiti & locus cornuum qui cubiti quoque spatium occupabat. Notandum tamen omnes hos cubitos sex palmorum non fuisse, sed 1. Fundamentum habuisse cubitum palmorum 5 in altitudine sua ac latitudine. 2. Circuitum habuisse cubitum 5 palmorum in latitudine. 3. Cornua habuisse cubitum 5 palmorum in altitudine sola, non in longitudine ac latitudine. Hinc liquet altitudinem altaris fuisse palmorum 58.

Fundamentum altum erat 5 palmos	5
Dein 5 cubiti sex palmorum faciunt palmos	30
Tum 3 cubiti sex palmorum efficiunt	18
Cornu	5
	58

§. IX. *Adscensus ad altare per clivos.* IX. Per clivum, sine gradibus, adscendebatur ad altare, qui ad austrum ejus constitutus longus erat 32 cubitos (in adscensu nempe, nam in solo tantum 30 occupabat) latus 16, & exiguo intervallo (אויר מעט) ab altari sejunctus. In hoc erat ad occidentem cavitas ad recipienda sacra piacularia ex avibus polluta. *Middoth.* III: 1, 3. Spargebatur hic clivus sale, ne pedibus sacerdotum firmitas insistendi negaretur ob laevitatem soli a pluviis, pinguedine carnis destillante, aliisve causis. *Eruvin.* X: 14. Sacerdotes qui hunc

hunc clivum adſcendebant ad dextram ibant; & poſtquam altare circumiviſſent ad ſiniſtram redibant, exceptis tribus hiſce, 1. Qui vinum libaret, 2. Qui aquam libaret. 3. Qui avem in holocauſtum offerret, ſi ad orientem altaris locus vacuus non eſſet. Hi enim recta ad ſiniſtrum latus altaris, harum rerum peragendarum cauſa, tendebant, eademque via redibant. *Zevachim*. VI. 3. *Gem. Succa* 48. 2. Solus Pontifex M. vinum libaturus altare a dextra circuibat usque ad angulum altaris notozephyrinum, & illic porrectum a ſacerdote vinum effundebat. *Tamid*. VII. 3. In hoc clivo erat cumulus ſalis publici, quo omnia altari admovenda adſpergebantur praeter vinum libaminis, ſanguinem & ligna. *Siphra fol.* 78. 2 *&* 79. 2. Ad latera hujus clivi tendebant hinc & inde duo clivi minores, כבשים קטנים, unus occidentalis, per quem ex circuitu medio deſcendebant ita tamen ut ex circuitu per clivum vel ponticulum minorem tenderet ad clivum medium, חוזר מהסבב על הכבש גדול דרך כבש קטן, uti Judaei loquuntur, alter orientalis ad circuitum medium ducens.

X. Planities erat in ſummo altaris 28 cubitorum, a quibus ſi cubiti ſpatium undequaque tollas pro loco cornuum, & alterius cubiti ſpatium pro loco ambulationis ſacerdotum (quem alii *ἰσόπεδον* cum altaris planitie, alii depreſſiorem fuiſſe volunt) remanebat ſpatium 24 cubitorum. In hoc erant *tres ignes*, unus ad combuſtionem victimarum & fertorum ad ortum, alter ad adolendum ſuffitum ad auſtrum, tertius perpetuus ad aquilonem, unde reliqui incendi poterant (quod colligunt in *Gem. Joma* 45: 1. ex *Lev.* 6: 9, 10, 12. at quidam duos focos, alii quatuor fuiſſe dicunt. *Joma*. IV. 6. *Siphra fol.* * 11. 2.) & inter illos medium pomum cineris. *Cornua* hic quoque erant quatuor, non efficta ad ſimilitudinem taurinorum, ſed prominentiae altae cubitum palmorum 5, & latae longaeque cubitum palmorum 6, quadrata & intus cava. Dein *duo foramina* heic fuerunt ad cornu notozephyrinum, unum orientale ad vinum libaminis, alterum occidentale ad aquam in feſto Tabernaculorum excipiendam, quibus ספלים, *ſimpula*, argentea erant inſerta. *Succa*. IV. 9. Vinum ſacrum, per illud in cavitatem ſubterraneam, לשיתין, delapſum & ibidem concretum ſingulis 70 annis a ſacerdotibus eximebatur & comburebatur in loco ſancto. *Gem. Succa*. 49. 1.

§. X. *In ſummo altaris quae fuerint.*

XI. Praeterea in altari haec ſpectanda ſunt. חוט של סיקרא *Linea rubra*

§. XI. *Linea rubra*

XIII. Inter Pronaon & altare, in plaga australi (בין האולם §. XIII.
ולמזבח ומשוך כלפי דרום) erat Labrum sive כיור *Gem. Hier.* *Labrum.*
Jevamoth. 12: 3. *Siphra fol.* 57 1. cujus aquam fons *Etam* עיטם suppeditabat. Hic idem atque ille esse videtur, qui hodieque non longe a Bethlechem conspicitur, cujus aquae tribus capacibus piscinis exceptae per aque ductum, cujus rudera adhuc supersunt, deferebantur Hierosolymas. Hoc nomine urbs memoratur 2 *Chr.* 11: 6. & *Jos.* 15: 60. Ἐτὰμ (sed in codicibus Graecis tantum: nam in Hebraeis totum illud comma non legitur) & apud Josephum *Ant.* VIII: 2. Ἤτλαν, χωρίον duobus schoenis distans Hierosolymis amoenum hortis & ναμάτων ἐπιῤῥοίαις. Tempore quidem Pontificis Maximi Simonis filii Oniae labrum ingens ex metallo structum esse instar maris Salomonici, multi colligunt ex his verbis *Ecclesiast. Sirac.* 50: 3. Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἠλαττώθη ἀποδοχεῖον ὑδάτων, λάκκος ὡσεὶ θαλάσσης τὸ περίμετρον. Sed haec diverso modo leguntur & variam explicationem patiuntur. Vulgatus certe interpres ita, *In diebus ipsius remanaverunt putei aquarum & quasi mare adimpleti sunt supra modum.* Ubi nihil de labro. Alii ἐλατώθη ὑποδοχεῖον ὑδάτων χαλκῷ legunt, ut notetur laminis aereis incrustatum hoc labrum fuisse. Possent & referri ad indicandam sacerdotum ministrantium copiam, quae tanta fuit ut ille λάκκος capacissimus licet, iis lavandis non suffecerit. Postea Ben Catin machinam ligneam labro huic aptavit, ne aquae ejus noctu in labro remanerent, sed ejus ope demitti vespera, & educi mane possent. Quicquid enim in vase sacro consecratum erat, si noctu in eo remaneret, pollui existimant Judaei. Vide *Tamid.* III: 8. *Succa.* IV. 10. *Gem. Joma.* 25. *Gem. Zevachim.* 21. 2. & quum antea duo tantum epistomia labro essent, ipse fecit duodecim, ut tot simul sacerdotes lavarentur.

XIV. Haec omnia ita erant sita inter aquilonem & austrum, §. XIV.
ut a muro atrii aquilonari usque ad columnas esset spatium cu- *Situs ho-*
bitorum 8. 8 *rum om-*
Inde ad mensas marmoreas, 4. 4 *nium.*
Ad locum annulorum 4. 4
Annuli ipsi 24 cubitos occupabant. 24
Ab annullis ad altare 8. 8
Altare autem cum clivo erat 62 cubitorum, quia clivus in solo tantum 30 cubitos occupabat. 62

 Inde

Inde ad murum atrii 25.	25
	135

Vide *Middoth* v. 1. Ab ortu autem versus occasum ita se habuit longitudo totius atrii magni, in quo haec sita fuerunt,

A porta Nicanoris usque ad atrium sacerdotum, cubiti	11
Deinde usque ad altare	11
Altare ipsum occupabat	32
Inter altare & Pronaon	22
Aedes Sacra longa erat	100
Inde usque ad murum occident.	11
	187

§. XV. *Aedes Sacra, ejusque nomina, & altitudo.*

XV. Ad Aedem sacram tandem accedimus, quo nomine augustam illam domum intelligimus, ad quam ex atrio sacerdotum adscendebatur gradibus 12, per intervalla (vide *Middoth.* III. 6.) distinctis, & dimidium cubitum altis. Tota haec Aedes aliquando היכל dicitur, uti in *Middoth.* IV. 6. היכל *erat longum latum ac altum* 100 *cubitos.* Quamvis alias היכל Sanctum significet, uti in *Gem. Megilla* 26: 1. vel Sanctum & Sanctum Sanctorum, distinctum a Pronao. *Middoth.* III: 8. & IV. 7. & thalami האים ab היכל distinguantur, *Tamid.* III: 7. Frons alta fuit cubitos 60. *Ezr.* 6: 13. quae & totius aedis altitudo fuit, cui altitudini Herodes 60 alios adjecit, ut ita Templum Salomonico minus non esset, qui cum tectum reliquae aedis ad 100 cubitos altitudinis extulerit, eminuit haec frons 20 cubitos. Rex Agrippa aedis hujus altitudini alios quoque 20 cubitos addere constituerat, jamque ligna ex Libano curaverat advehi, sed Johannes, unus e ducibus seditiosorum, illa turribus bellicis exstruendis adhibuit. Josephus *de bell.* VI: 1.

§ XVI. *Aedis sacrae facies externa.*

XVI. Lapides habebat λευκὸς, & eminus conspectum templum monti niveo simile apparebat, teste Josepho *Ant.* XV. 4. XX. 8. & de *bell.* VI. 6. uti & collis ipse Moria, cui insistebat, muro saxorum candidissimorum ab ima valle ad summum per spatium quadringentorum cubitorum a Salomone erat firmatus. Potuit itaque hoc quoque respectu templum לבנון *Libanus* ab albedine appellari, quamvis a copia cedrorum ex Libano petitarum ita inprimis dictum videatur, ut alter quasi Libanus esset in regione ubi maxima

erat

erat arborum penuria, vel etiam a praecipua parte cultus ſacri ibi peracta, expiatione peccatorum, quae dealbationi comparatur *Jeſ.* 1: 11. Hoc nomen certe (quod in ſcriptis Propheticis templo datur) templo huic ſecundo aptavit, quum apertas ſponte fores aedis ſacrae (דלתות של היכל) mane conſpiceret R. Jochanan Ben Saccai (cujus prodigii Tacitus quoque & Joſephus meminerunt) exclamans, prope eſſe tempus excidii a Zacharia praedictum פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך *Zachar.* 11: 1. *Gem. Joma.* 39: 2.

XVII. Ipſa Aedes, uti erat ſub imperio Herodis, alta erat 100 cubitos (fronte, uti dictum, excepta) lata totidem & longa. Altitudo hoc modo colligitur in *Middoth.* IV, 6. §. XVII. *Altitudo Aedis, tempore Herodis.*

Crepido, האוטם, fundamentum ex ſolido lapide, Arab. اطم, *6 cubiti.* 6

Murus, 40 *cubiti.* 40

כיור ubi erant capita trabium opae inſertarum. Rem ita praeſectam in extremitate قور appellant Arabes. *cub. I.* 1

Locus ſtillicidii vel intertignium. 2

תקרה, tabulatum ligneum. 1 *cub.* 1

מעזיבה, pavimentum ex alia materia ſupra illud: vide *Succa* 1: 7. *Oboloth.* XII. 2. *Gem. Bava kama.* 61. 1. Exponitur per Arab. الملاط lutum, calcemve, quae ſupra tabulatum ſternitur. 1 *cub.* 1

Murus conclavis ſuperioris: 40 40

Capita trabium, כיור. 1 *cub.* 1

Locus ſtillicidii vel intertignium. 2 *cub.* 2

Tabulatum. 1 *cub.* 1

Pavimentum. 1 *cub.* 1

Lorica, vel Podium. 3 *cub.* 3

Lamina acuta ad arcendas aves. 1 *cub.* 1

100

XVIII. Latitudo ejus ab auſtro verſus aquilonem erat cubitorum 100, quamvis non ubique eandem habuerit, ſed a fronte latior exiſtens ſpeciem leonis retulerit. Hoc ſpatium per cubitos hac ratione digeritur. § XVIII. *Latitudo.*

Paries Pronai, latus *cub.* 5 5

Spatium ab hoc pariete uſque ad parietem primum conclavium ad latus ſancti, *cubit.* 10. 10

Inde usque ad parietem secundum. *cub.* 5.	5
Inde ad tertium. *cub.* 3.	3
Inde ad quartum. *cub.* 5	5
Inde ad quintum. *cub.* 6.	6
Inde ad sextum sive intimum. *cub.* 6.	6
Latitudo sancti. *cub.* 20.	20
Muri ejus & spatia ad aquilonem, uti ad austrum. *cub.* 40.	40
	100

Spatia autem quae ad austrum & aquilonem ultra sancti & conclavium muros excurrebant nomine בית החליפות veniunt, quod ibi secespitae servarentur, vel quod illic secespitae usui ineptae absconderentur ששם היו גונזים את הסכינין *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. & *Gem. Hier. Succa.* 55. 4.

§. XIX. *Longitudo.* XIX. Longitudo aedis ab oriente ad occidentem per cubitos ita deducitur in *Gem. Jama.* 52: 1.

Murus Pronai. 5 *cub.*	5
Pronaon ipsum. 11 *cub.*	11
Murus Sancti. 6 *cub.*	6
Sanctum. 40 *cub.*	40
Spatium velorum. 1 *cub.*	1
Sanctum Sanctorum. 20 *cub.*	20
Murus aedis. 6 *cub.*	6
Conclavia. 6 *cub.*	6
Murus conclavium. 5 *cub.*	5
	100

§. XX. *Partes.* XX. In hac aede consideranda veniunt Pronaon, Sanctum, Sanctum Sanctorum, conclavia superiora, & appendices sive conclavia quae exterius hanc aedem circumdabant.

§. XXI. *Pronai nomina & magnitudo.* XXI. אולם, ab اول ductum, quasi *partem* aedis *anteriorem* dicas, sive Πρόναον, Aquilae πρόδομον, Symmacho προπύλαιον appellatur, teste *Hieron. ad Joël.* 11: *pag.* 1353. at idem ad *Ezech.* VIII *pag.* 750. Aquilae primam editionem προστάδα habere affirmat, alteram *Elam*, Symmachum πρόπυλον. Minus accurate *vestibulum* nuncupatur, quae pars aedium non fuit, teste Caeci-

cilio Gallo, apud *Gellium l.* XVI. 5. Nomen autem Πρόναος ei convenit, vel quod ſit ante Ναὸν, id eſt, ſanctum, & S. S: vel potius, quod ſit pars anterior τοῦ Ναοῦ, id eſt, aedis ſacrae, uti πρόλογος & πρόγλωττις anteriora ſermonis & linguae vocantur. Inſiſtebat crepidini aedis, & ab היכל diſtinguitur in *Eruvin.* x. 15. Latum fuit, uti tota aedes, 20 cubitos, longum vero, ut alii volunt decem, veluti in templo primo, alii undecim, uti mox in Gemara Joma vidimus. Tectum autem (quod altum fuiſſe creditur in Templo primo cubitos 80, in ſecundo 60) ad 100 cubitorum altitudinem extulit.

XXII. Porta pronai tempore Herodis alta fuiſſe dicitur 40 §. XXII.
cubitos, lata 20, ejusdem cum ipſo ſancto menſurae. *Gem. Hier.* *Porta, ſi-*
Eruvin 18. 2. Supra eam 5 erant מלתראות μέλαθρα, totidem *ve introi-*
ſeriebus lapidum diſtincta. *tus.* Erant autem hae trabes diverſae longitudinis, ſic ut infima trabs incumbens poſti utrique 22 cubitos lata eſſet, ſecunda 24, tertia 26, quarta 28, quinta 30. *Middoth.* III. 7. Valvas non habuit, ſed pretioſiſſimum velum (quod in *Schecalim* VIII. 5. *&* *Gem. Tamid.* 63. 2. ſcribitur eandem cum porta magnitudinem & craſſitudinem palmi habuiſſe) earum locum tenebat, cui aliud vilius praetenſum fuiſſe dicitur, ad arcendas a priori aëris injurias.

XXIII. In Pronao ἀναθήματα plurima fuerunt a variis regi- §. XXIII.
bus ad ornandum templum miſſa, quae Antiochus Epiphanes *Ornamen-*
abſtulit 2 *Macc.* 5: 16. confer 2 *Macc.* 3: 2. inter quae etiam *ta Pronai.*
menſa aurea fuiſſe videtur a rege Aegypti Ptolemaeo Philadelpho dedicata, teſte Joſepho, & θάλλοι νομιζόμενοι τοῦ ἱεροῦ 2 *Macc.* 14: 4. quos Alcimus P. M. regi Demetrio donavit. Fuit etiam lychnus aureus, ſuſpenſus ſupra portam ſancti, qui quum radios ſolis orientis repercuteret, admonebantur ſacerdotes tempus eſſe legendi שמע *Gem. Joma.* 37. 2. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Donum ille erat Helenae reginae Adiabenorum, factae proſelytae, quae etiam templo donavit נבלא tubulam auream, cui פרשת סוטא, ſive pericopa Biblica de muliere adulterii ſuſpecta erat inſcripta. *Gem. Gittin.* 60. 1. *Gem. Hier. Sota.* 18. 1 *Gem. Hier. Joma.* 41: 1. Creduntur & in pronao ſuſpenſae fuiſſe coronae duae aureae, memoratae *Zach.* 6: 14. (alii unam tantum fuiſſe putant) quas Antiochus in Syriam dicitur detu-

 liſſe;

lisse: volunt enim eas intelligi per στεφάνες ϗ τὸν κόσμον χρυσῦν ‡ κατὰ πρόσωπον τοῦ Ναῦ, 1. *Macc.* 1: 23. Sed has coronas ϗτ πρόσωπον τῦ Ναῦ alias fuisse putem, similes illis quibus (1 *Macc.* 4: 57.) Chasmonaei ornasse templum leguntur. Verum maxime celebris fuit in Pronao vitis aurea, גפן של זהב, incumbens trabibus (כלונסות κλώνοις, *ramis*) cedrinis quae inter parietem Pronai & Sancti erant: nata ex muneribus privatorum, qui folium uvamve voverant & molem ejus augebant. *Middoth.* III. 8. *Gem. Tamid.* 63: 1. *Joseph.* VI. *de bell.* 6. Praeter haec erant in pronao mensae duae, marmorea, cui panes deferendi in sanctum imponebantur, & aurea quae e sancto delatos excipiebat. *Menachoth.* XI. 7. *Schecalim.* VI. 4. *Gem. Tamid.* 65. 2.

§. XXIV. *Sancti magnitudo, & porta.*

XXIV. Sanctum, קדש, τὰ ἅγια, vel היכל (distinctum ab אולם sive Pronao & ק״ק Sancto Sanctorum, in *Gem. Megilla.* 26. 1.) aut בית החיצון *domus exterior* respectu Sancti Sanctorum (*Joma.* V. 1.) locus erat inter pronaon & Sanctum Sanctorum intermedius, latus 20 cubitos, longus & altus 40. Porta sancti, magna dicta, (quod reliquis major videretur ob insignem magnitudinem portae pronai) lignea & auro obducta, cui velum erat praetensum, alta fuit 20, lata 10 cubitos, & quatuor valvis instructa. Ad aquilonem hujus portae erat פשפש sive exigua porta, per quam introibat qui portam magnam aperiret. *Tamid.* III. 7. & supra portam magnam Sancti aureus lychnus ab Helena donatus.

§. XXV. *Vasa ejus praecipua.*

XXV. Tria erant hujus loci praecipua ornamenta, θαυμασιώτατα ϗ περιβόητα πᾶσιν ἀνθρώποις ἔργα, λυχνία, τράπεζα, θυμιατήριον, uti Josephus loquitur. *lib.* V. 14. *de bell. Jud.* quorum duo priora ne tempore festorum ab imperitis sacerdotibus polluerentur, quum loco removeri & immergi non possent, cavebant quam maxime. Altare autem suffitus, quia erat sicuti solum; בקרקע, immersione non indigebat. *Chagiga.* III. 8. Haec tria Antiochus e templo rapta in Syriam detulit 1 *Macc.* 1: 23. sed Chasmonaei alia eorum loco fabricarunt. 1. *Macc.* 4: 49. Lychnuchus quidem, ante quem Talmudici in *Gem. Menachoth.* 29: 1. lapidem tres gradus altum locant, ut ei sacerdos aptaturus lychnos insisteret, unicus fuit. Mensa quoque una tantum fuit, quam Titus cum aliis spoliis in triumpho circumtulit,

quae

quae in arcu Titi Vespasiani Romae erecto conspiciuntur. Inter mensam & lychnuchum erat altare suffitus, ad formam, ut videtur, Mosaici exstructum.

§. XXVI. *Vela inter S. & S. S.*

XXVI. Hoc autem nec murus nec ostium a Sancto Sanctorum dividebat; sed duo vela, cubiti intermedii spatio sejuncta, inter quae Pontifex M. Sanctum Sanctorum intraturus ab austro versus aquilonem incedebat: quae putamus fuisse illud καταπέτασμα quod moriente Christo ruptum tradit Matthaeus *c.* 27. 51. nulli quippe usui futurum, postquam Christi mors peccata vere expiasset.

§. XXVII. Tarkesin *inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.*

XXVII. Spatium cubiti quod inter Sanctum & S. Sanctorum erat in templo secundo, appellatur טרקסין, quod ex Graeca voce τάραξις; qua perturbatio oculi a fumo, pulvere, &c. notatur, vulgo ducitur, ut innuatur conditores templi secundi, dubitantes an ad sanctum an vero ad Sanctum Sanctorum pertineret, vitio oculorum mentis laborasse. Sed quum non credibile sit superbam Judaeorum gentem tam ignominioso nomine ignorantiam suam fateri voluisse, nec nomen ταράξεως, perturbationis nempe a causa externa, satis bene huic rei conveniat, videtur potius esse nomen Persicum, uti multa alia in Talmude memorata, در گزین טר קסין i. e. *porta electa* vel در گزي *spatium cubitale.*

§. XXVIII *Lapis in S. Sanctorum.*

XXVIII. Arcam foederis in Templo secundo non fuisse certum est. Ejus loco saxum erat illic collocatum, quod אבן שתיה *lapis positionis* dicebatur, altum supra terram tres digitos. *Joma* v. 2. Mira de hoc saxo narrant Judaei, crediturque ipsum illud hodieque a Mohammedanis servari in fano quod exstruxerunt in loco templi secundi, appellantque propterea *aedem saxi* قبة الصخرة.

§. XXIX. *Conclavia superiora & tectum.*

XXIX. Supra Sanctum & Sanctum Sanctorum videntur conclavia quaedam fuisse, per quorum (aut certe unius ex iis, quod supra S. Sanctorum erat) pavimentum demitti solebant artifices, ut partes laesas Sancti Sanctorum restituerent, eaque tria ejusdem altitudinis, longitudinis, & latitudinis cum Pronao, Sancto, & Sancto Sanctorum; & velis intermediis, ut infra, distincta. *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. In hoc S. Sanctorum superius semel singulo septennio tantum intrasse Pontifex M. legitur, ut videret an omnia

nia recte se haberent. *Gem Pesachim* 86. 1. Supra haec tectum aedis eminebat, non planum sed acclive, & cingulo 4 cubitos alto circumdatum. Cingulis sive loricis ejusmodi tecta plana aedium privatarum muniri Deus jusserat *Deut.* 22: 8. at aedis sacrae tectum licet planum non esset sed fastigium haberet ἀετὸν & ἀέτωμα dictum (nam & in Oriente aedes privatae tecta plana, sed templa fastigium ejusmodi habebant) tamen lorica circumdatum fuit. Loricae huic trium cubitorum altitudinem tribuunt Judaei, & supra eam cubitum unum eminuisse laminam acutam volunt ad arcendas aves. Josephus *lib.* VI. *de bell. c.* 6. ὀβελοὺς hic constituit, κατὰ κορυφὴν χρυσέους ὀβελοὺς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων.

§. XXX. *Conclavia lateralia.* XXX. Circa aedem conclavia structa fuisse dicuntur, οἶκοι τρίστεγοι πολλοὶ Josepho de *bell.* VI. 6. numero 38, quorum 15 & 15 hinc & inde, 8 ad posticam aedis partem fuere collocata, per tres ordines contignationum. Haec Sanctum & Sanctum Sanctorum cingebant, ab aquilone, occidente, & austro, ad ornatum & custodiam variarum rerum; ita ut ad aquilonem & austrum quinque essent sita supra alia quinque, & super haec totidem alia; ad occasum vero tria tribus imposita & his duo. *Middoth.* IV. 3. Quibus addi possunt conclavia duo ad austrum & aquilonem pronai, secespitis destinata.

CAPUT X.

De Synagogis.

§. I. *Nomina.* I. Inter loca sacra numerandae quoque sunt synagogae, quas Philo ἱεροὺς τόπους, alii προσευχὰς, σαββατεῖα, τόπους εὐκτηρίους & ἱερὰ, (licet Hierosolymis ἱερον, templum, a synagogis distinguatur *Joh.* 18:20.) Hebraei vulgo בתי כנסיות appellant. Et uti haec vox apta nata est significare quaevis loca, in quae homines conveniunt, ita etiam vox Συναγωγὴ (qua interpretes Alexandrini τὸ עדה, paucissimis locis exceptis, vertunt) quamvis congregationem, uti impiorum *Ps.* 22: 17. apum *Jud.* 13: 8. notare apta, strictius tamen accepta pro loco publici conventus sumitur in quo preces & reliquae partes cultus sacri ab incolis urbium majorum sabbathis & statis temporibus peragebantur. Nonnunquam & synagogae nomen scholis tribuitur, quae plerumque synagogis stricte dictis conjunctae erant, praecipue quum

quum sub imperio Gentium Judaei viverent: verum quod ad rem ipsam attinet, *synagogae* בתי כנסיות & *scholae* בתי מדרשות erant diversae: illae quidem *precibus*, להתפלל hae למשנה ולהתלמוד *doctrinae Misnae & Gemarae*, uti Judaei loquuntur, destinatae. vide *Gem. Avoda Zara* 38: 1. *Gem. Moëd. katon.* 22. 2. & 29. 1. *Gem. Bava metzia.* 28: 2. *Gem. Nazir* 23. 2.

II. Sanctitas synagogarum ex nominibus quibus insigniuntur, & usu cui destinatae erant, innotescit. Illa autem tanta erat, ut etiamsi destructae essent, in loco earum non licuerit lugere, torquere funiculos, retia extendere, aut viae compendium per eundem locum facere. *Megilla* III. 3. Major tamen erat, secundum Judaeorum opinionem, sanctitas scholarum בתי מדרש' quam synagogarum, idque hoc argumento confirmari potest quod *in sacris adscendant, non descendant*, מעלין בקדש ולא מורידין (*Menachoth.* XI. 7.) & fas sit synagogam in scholam convertere, non vicissim: illudque *Ps.* 84: 8. מחיל אל חיל explicent de progressu a synagogis ad scholas, in *Gem. Hier. Schevüth.* 35: 3. Quod si quis preces funderet in aedibus privatis vel in plateis (sive unus sit, sive totus coetus, uti in jejuniis publicis) אין בהן קדושה *nulla sanctitas iis locis accedit*, uti loquuntur Hebraei. His autem temporibus synagogarum sanctitas major esse videtur quam olim stante templo, quod synagogae vicem templi & cultus in eo peracti praestent, precesque ibi fusae velut sacrificium juge censeantur, תפלות כנגד תמידין תקנום *Zobar in Genes. fol.* 244. — §. II. *Sanctitas.*

III. Quum a temporibus antiquis, *ἐκ γενεῶν ἀρχαίων*, in synagogis codicem Mosaïcum populo praelectum tradat Jacobus, *Act.* 15: 21. origo earum inde ducenda est. At quum id tempus indefinitum sit, nonnulli viventibus primis Patriarchis loca quaedam sacro cultui dicata & statis temporibus frequentata fuisse existimant, eaque nomine synagogarum insigniunt: alii in *Deut.* 31: 11, 12. ortum synagogarum quaerunt, quod singulo septennio lex praelegi debuerit: alii denique, quum etiam sub imperio regum Judae & Israëlis frequenter & diu in idololatriam prolapsi fuerint Judaei, & sine כהן מורה & תורה vixerint (2 *Chron.* 15: 3.) & rarissima legis Mosaïcae exempla fuisse videatur liquere ex 2 *Chron.* 17: 6.) & Josiae admiratione quum verba — §. III. *Origo.*

 reperti

reperti fortuitu Sacri Codicis perciperet, 2 *Reg.* 22: 11. synagogas tunc non fuisse (secundum illud Hebreorum in *Midrasch Esther.* 12:: 1. & *Tanchuma*, *f.* 54: 2. אם אין תורה אין בתי כנסיות *ubi non est Lex, non sunt Synagogae*) sed post reditum Judaeorum e Babylonia eas ortas esse arbitrantur: inprimis quum Judaei ipsi, ultimam antiquitatem rebus suis & ritibus tribuere soliti, non altius quam ab Ezra, ritus synagogarum & quae eo spectant uti nunc in usu sunt, arcessere consueverint.

§. IV. *Usus. Lectio Pentateuchi & preces.* IV. Partes cultus sacri in synagogis peragi soliti hae fere sunt. Lectio Sacri Codicis, (quam lectionem praecedebant preces matutinae, quas viri stantes, & ante ingressum synagogae loti, velato capite fundebant, & formula קדיש) praecipue quidem Pentateuchi, quae non Graeco sed Hebraïco sermone fiebat, non in Palaestina tantum, sed & Alexandriae & alibi, quamvis imperante Justiniano de versione Graeca ad librorum sacrorum publicam lectionem assumenda lis mota fuerit. Codex ipse traditur fuisse, ut hodieque in synagogis, sine punctis vocalibus. Singulis autem sabbathis, matutino tempore, sectio quaedam praelegitur, sive Parascha (quales in Pentateucho 53, ut Masorethae, 54, ut alii dicunt) ita ut spatio annuo, cujus initium ducitur a Sabbatho primo post festum tabernaculorum, tota lex Mosaïca absolvatur: pro ratione enim anni unam vel duas paraschas uno sabbatho praelegebant. Singulae paraschae in septem partes erant divisae pro numero lectorum. Hi erant vel sacerdotes, vel Levitae, aut Israëlitae ת״ח הממונים פרנסים על הציבור, deinde ת״ח qui hoc munere digni erant, tum filii ת״ח, quorum patres erant ממונים על הציבור, postea *capita synagogarum* ראשי כנסיות denique *quivis e populo* כל העם. Hic enim ordo dignitatis praescribitur in *Gem. Gittin.* 60: 1. Confer. *Gem. Pesachim.* 49: 1. Horum ultimus ubi munere suo functus esset, & codex in arcam reductus (*Luc.* 4: 20.) קדיש repetebatur.

§. V. *Lectio Prophetarum.* V. Deinde instituebatur lectio ההפטרות sive pericoparum ex scriptis Propheticis excerptarum *Act.* 13: 27. (quam nunc δοξολογία quaedam praecedit, & quatuor sequuntur) precesque addititiae, תפלת מוסף. Aderat autem huic lectioni המתרגם, sive interpres (quem nonnulli volunt eundem fuisse ac הדרשן con-

concionatorem, ita ut interpretationem suam latius saepe diffunderet; alii distinguunt, sic ut הדרשן orationem ad populum post lectionem Sacri Codicis habeat) qui comma unum e scriptis Mosaicis praelectum, e Propheticis tria, coram populo Hebraeae linguae ignaro interpretaretur: *Megilla* 111: 3. Hunc nonnulli inde ab exilio Babylonico, alii demum a temporibus Chasmonaeorum, eo officio functum fuisse existimant. Benedictio quoque per sacerdotes stantes in suggesto (דוכן) ante armarium sive היכל, vel absentibus iis per שליח צבור peragebatur, junctis & sublatis manibus ad altitudinem humerorum (in templo altius, videlicet supra caput, nisi P. M. benediceret) & expansis digitis, ita ut quinque inter eos intervalla cernerentur. Post haec, ubi populus *Amen* respondisset (quod in templo fieri non solebat sed ejus loco dicebatur בשכ״ מלו, quod etiam hodie post primum comma τῆς ק״ש Judaei mussitare solent, exemplo, ut ferunt, patriarchae Jacobi) & שליח ציבור aliam orationem subjunxisset, dimittebatur concio.

VI. Solent quoque in synagoga, vel quotidie, vel certe sabbathis, diebusque hebdomadis secundo & quinto, legere קרית שמע, sive has pericopas tres Biblicas *Deut.* 6: 4-9. *Deut.* 11: 13-21. & *Num.* 15: 37-41. Fit illud bis de die, mane & vesperi, a maribus liberis, qui mane suis תפילין instructi sunt, at nonnisi diebus profestis: nam sabbathis & in ימים טובים ea non induunt: vide *Mechilta.* 17: 2. quia sunt אות *signum* ipsi illi dies, nec alio signo indigent. Ita & in *Zohar*, *fol.* 236. *fac.* 2. legitur. Horum originem ex *Exod.* 13: 9. repetunt. Lora sunt, continentia hasce pericopas, *Exod.* 13: 3-10. *Exod.* 13: 11-16. *Deut.* 6: 5-9 *Deut.* 11: 13-21. vide *Zohar in Exodum fol.* 43. *fac.* 1. & 2. Hae thecis inclusae, capiti & manui sinistrae adaptatae gestabantur. *Gem. Menachot.* 34: 2. *Gem Eruvin.* 95: 2. Notandum tamen Karaeos haec *Tephillin* non gestare, & verba *Deut.* 6: 8. *Exod.* 13: 9. explicare de memoria legis mente conservanda. Sacerdotes ipsi in templo ab hoc officio legendi ק״ש immunes non erant: quamvis hoc iis esset peculiare, quod ante ק״ש recitarent decalogum, quod בגבולין, ἐν ὁρίοις (id erit verbum e verbo) sive in locis extra atrium magnum, necessarium non erat. Hunc enim ordinem cultus sacerdotalis fuisse tradunt in *Gem. Beracoth.* 12: 1.

§. VI. *Lectio* ק״ש

1. קורין עשרה הדברות, legunt decalogum.
2. שמע *Deut*. 6: 4-9.
3. והיה אם שמוע *Deut*. 11: 13-21.
4. ויאמר *Num*. 15: 37-41.
5. אמת ויציב. Sunt voces initiales formulae precum, hodieque Judaeis in usu post ק"ש mane.
6. עבודה. Opus sacrum quisque suum peragunt.
7. ברכת כהנים. Benedicunt populo.

§. VII. *Flagellati.* VII. Flagellationem in synagogis peragi solere liquet ex *Matth*. 10: 17. & 23: 37. Alii quidem hic per synagogas innui putant conventus civiles sive juridicos, ut 1 *Macc*. 7: 12. *Addit*. ad *Daniel*. 13: 41. vel speciatim synedrium triumvirale, quod in unaquaque synagoga erat: sed alii synagogas proprie dictas intelligunt, in quibus uti excommunicatio ita flagellatio, poena minor, in usu fuit.

§. VIII. *Circumcisio.* VIII. Inter actus quoque sacros in synagogis peragi solitos (quamvis a quibusdam Judaeis in aedibus privatis fiat) est circumcisio, מילה, cujus omissio poenam כרת mereri dicitur in *Kerituth*. 1: 1. *Siphra fol*. 88. 1. graviorque putatur quam si quis celebrationem Paschatis aut festi tabernaculorum neglexisset. *Nedarim*. III: II. Hanc instituit מוהל ejus artis gnarus coram armario, in puero octavo die post nativitatem, sive sabbathum sit sive non: *Joh*. 7: 22. *Siphra fol*. *92. 2. auferens ei novacula partem praeputii (quae actio proprie מילה appellatur) & discerpens unguibus partem reliquam donec glans plane nudetur, quod פריעה dicitur. Si quis hanc פריעה omisisset, censetur tota circumcisio nulla. *Gem. Hier. Jevamoth*. 9: 1. Ita individuo nexu junguntur מילה & פריעה veluti ציצית & תפילין aliaque, de quibus dictum volunt *Proverb*. 31: 11. aedem esse לבוש שנים *tectam duplicibus operimentis* Vide *Midrasch Mischle*, *fol*. 75. *col*. 3. Hunc ritum alia nonnulla comitari solent, uti formulae acclamandi ברוך הבא, collocatio sedis Eliae, accensio facis, sanguinis e vulnere exsuctio, ejusque immissio in calicem vini sive מציצה, impositio nominis, preces & opipare paratum convivium domi. Vide *Schabbath*. XIX. per totum caput.

§. IX. *Partes.* IX. Partes in Synagoga praecipue spectandae sunt quatuor I. Armarium, *Hebr*. ארון, arca, quae & היכל dicitur, sive

Sa-

Sacellum. Quidam hoc etiam תיבה dictum putant; sed alii pluteum, cui Lex legenda imponitur, ita esse dicendum, aut ipsum בימה in quo libri sacri asservantur, existimant, quia in festo tabernaculorum dicuntur circumire תיבה, & de eo qui concionatur dicitur דרש מתוך התיבה. Collocandum hoc est in latere synagogae, quod Hierosolymam respicit, ut in precibus versus Sanctum Sanctorum facies suas convertant, & velo appenso ornatur. Quis gradus sanctitatis ei respectu synagogae & utensilium ejus tribuatur, vide in *Megilla* III: I. II. Suggestum ligneum, Hebraice, אלמימברא (ex Arab. المنبر) בימה, מגדל, βῆμα, exstructum in medio synagogae, ut in illud conscendant qui Codicem Sacrum praelegent, aut pro concione verba facient, super quo est כסא sive כורסייא (*Pers.* كرسی) pulpitum, cui Codex Sacer, dum in eo legebant, imponebatur. III. Subsellia, קתדראות, inter quae varia erat distinctio, ita ut subsellia seniorum obversa populo & terga confidentium versus armarium essent, & populi subsellia spectarent armarium; quamvis in omnibus synagogis id non observetur. Huc spectant *πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς* a Christo reprehensae *Matth.* 23: 6. Tales cathedrae 71 inauratae in synagoga Alexandrina fuerunt, secundum numerum membrorum synedrii magni. *Gem. Succa.* 51: 2. id Judaei explicant de synedrio quod Alexandriae erat, a quo versio Graeca videtur esse dicta ꝑ LXX. quod ab istis LXX. senatoribus esset probata. IV. Lucernae in synagoga suspensae ad usum quidem in precibus vespertinis, ad ornatum vero & decus Sabbathis festisque diebus accensae. Talem Antonius Imperator donasse legitur *Gem. Hier. Megilla.* 74: 1.

X. Frequenter Judaei mentionem injiciunt, quum de synagogis loquuntur, decem otiosorum בטלנים, id est, quorundam hominum qui ab opere cessantes ad id pretio conducti erant, ut in synagoga praesentes essent tempore precum, & decem saltem ibi invenirentur. Vide *Gem. Beracoth.* 1: 3. Ubi hi essent, illa עיר גדולה urbs magna habebatur; ubi non essent, censebatur modo כפר. *Megilla* 1: 3. Alii vero existimant hos decem fuisse homines literatos, qui synagogam moderabantur & curam ejus gerebant. *§. X. Decem otiosi synagogae.*

XI. Personae, quarum opera circa synagogae regimen & ministe- *§. XI. Ministeres ejus*

& ministri. nisterium sacrum versabatur, his nominibus fere appellantur. Ἀρχισυναγωγοὶ ראשי כנסיות, qui proximi dignatate τοῖ גדולי הדור statuuntur in *Gem. Pesachim.* 49: 1. פרנסים זקנים, ממונים, quos nonnulli eosdem faciunt ac collectores eleemosynarum, alii pro praefectis habent vel doctoribus synagogae. חזנם. id est, ὑπηρέται, sive *Ministri. Luc.* 4: 20. qui synagogis deserviunt. *l.* 4. *Cod. Theod. de Jud. & coelic.* שליחי צבור qui conferri solent cum ἀγγέλοις ἐκκλησίας. *Apoc.* 1: 20: Certe שליח idem est quod ἄγγελος: & speciatim hoc nomine dicebantur illi qui ad puellas nubiles mittebantur matrimoniorum causa; atque ita Moses שליח dicitur in *Midrasch Schir Hasschirim.* 5: 2. quod ejus interventu Deus populum Israëliticum sibi in uxorem assumserit. Confer 1 *Cor.* 11: 10. διὰ τοὺς ἀγγέλους. Ceterum diversi ab his erant apostoli patriarcharum Judaicorum, qui mittebantur ad primitias & decimas colligendas, aurum coronarium (τὸν στεφανίτην φόρον, quem jam olim Antiocho & aliis regibus solverunt Judaei) exigendum, statum ecclesiarum in his & illis locis examinandum, ea cum auctoritate ut praefectos synagogis & chazanitas dignitate sua possent exuere. Vide Epiphanium *Haeres.* 30. *pag.* 135. sed haec dignitas apostolatus uti & patriarcharum tempore Theodoreti jam desierat inter Judaeos. Praeterea erant גבאי צדקה & גבאים *collectores eleemosynarum*, ומחלקי צדקה *& qui eas distribuunt.* Dabant autem ex התמחוי omnibus hominibus, & quidem quotidie: sed ex קופה tantum incolis illius urbis, & semel in hebdomade, die sabbathum antecedente. *Hier. Pea.* 21: 1. & confer *Gem. Bava Bathra.* 8--11. *Gem. Hieros. Gittin.* 47: 3. *Gem. Hier. Demai.* 24: 1. *Gem. Hier. Avoda Zara.* 39: 3.

§. XII. *Numerus Synagogarum.* XII. Celeberrima inter synagogas Judaeorum fuit Alexandrina una, quam qui non vidisset, & ejus דיו, דפלו איסטבות, vel דיפלוסטין διπλῆς στοᾶς, proverbio ferebatur non vidisse gloriam Israëlis, *Gem. Succa* 51: 2. quae prae reliquis ejus urbis synagogis μεγίστη καὶ περισημοτάτη Philoni nuncupatur. In aliis urbibus tam extra quam intra Palestinam, ipsaque Hierosolyma, ubi τῶν Λιβερτίνων aut Λιβυστίνων) Ἀλεξανδρέων, Κυρηναίων, *Act.* 6: 9 memorantur, plures fuerunt. Hierosolymis olim 480 fuisse legitur in *Echa rabbati* 55. 1. & 74. 4. Cujus numeri memoriale est מלאתי *Jes.* 1: 20.

XIII.

XIII. Non videntur tamen omnia quae de numero ſynagogarum in his & illis locis, uti urbe Beter, & alibi, leguntur in Talmude (vide *Gem. Gittin.* 58: 1.) accipienda eſſe לפי הפשט, id eſt, *ſenſu literali*, & hiſtorico, ſed potius על דרך גוזמא והבאי, ſive *hyperbolice*, ſecundum morem loquendi populorum orientalium, quod res ipſa indicat, ac ſaepiſſime ex verbis adjectis liquet; ipſi quoque Talmudici in *Gem. Chollin* 90. 2. monent, ubi de 300. modiis cinerum in altari inventis ſermo eſt, & in *Gem. Tamid.* 63: 1, 2. ubi non hoc tantum, ſed & narrationem de vite aurea in pronao templi, & velo, quod a 300 ſacerdotibus lavabatur, eſſe לשון הבאי hyperbolen traditur: quales inveniuntur in libris ſacris, uti quum urbes magnae & munitae usque ad coelos, terra clamore hominum fiſſa, & ſimilia leguntur. In his autem Judaei tradunt ſacros ſcriptores ſequi modos loquendi in Oriente uſitatos, ſive ut illi dicunt דברה תורה בלשון בני אדם *Lex ſermone humano loquitur. Gem. Gittin.* 41: 3. *Gem. Bava Metzia.* 31: 2. *Gem. Nedarim.* 2: 1. Niſi aliquis credere malit (& erunt qui credere malint) viros qui in ſumma dignitate conſtituti rempublicam Judaïcam & Academias rexerunt, adeo fuiſſe fungos ut qui ſibi & aliis ineptiſſimas nugas perſuaſerint, quas hodie ſibi obtrudi nec pueri noſtri nec aniculae paterentur.

§. XIII. *Talmudicae hyperbolae de illo.*

PARS

PARS SECUNDA.

DE

PERSONIS SACRIS.

CAPUT I.

De Pontifice maximo.

§. I. *Nomina Pontificis M.*

I. Personae ſacrae, quarum opera in tabernaculo & templo ſtatis temporibus requirebatur, in tres claſſes commode dividi queunt, quarum primam conſtituit Pontifex maximus, alteram ſacerdotes, tertiam Levitae. Pontifex maximus כהן גרול vel הכהן (*Nehem.* 7: 65.) & Ἀρχιερεὺς μέγας aut ὁ προηγούμενος πάντων Ἀρχιερεὺς (III *Macc.* 1: 11.) ad diſtinctionem aliorum Ἀρχιερέων qui certis Sacerdotum claſſibus praeerant, appellatur: quo nomine Julianus Imperator *in Epiſt.* ſe vocat, qui Romanis Pontifex M. dicebatur. In veteribus nummis pontifices Maximi Romanorum Ἀρχιερεῖς μέγιστοι ſaepe nuncupantur, & alias ἁπλῶς, Ἀρχιερεῖς, imo & Ἱερεῖς, uti Appianus P. M. Lepidum vocat: atque ita quoque Judaei Pontificem ſuum modo Ἀρχιερέα μέγαν, Ἀρχιερέα, modo ἱερέα τὸν μέγαν & ἱερέα, non addito epitheto, appellant: vide verſionem Alexandrinam, *Exod.* 29: 30. *Libr. Judith.* 15: 9. 1. *Macc.* 14: 3. 3. *Ezr.* 9: 39. Confer. *Deut.* 10: 6. & *Joſeph. Antiq.* VI. 14. ubi Achimelechum modo ἱερέα, modo Ἀρχιερέα, nuncupat.

§. II. *Dignitas.*

II. Summa fuit dignitas Pontificis maximi, in ea poſita quod ſacerdotes ceteros anteiret, הגדול מאחיו *Lev.* 21: 10. *Siphra fol.* *226. 2. qui cum omnes eſſent ſancti & quidem ſanctitate perpetua קדושת עולם (*Nazir.* VII: 1.) hunc ſanctiſſimum dici poſſe clarum eſt: quare & ἅγιον ἁγίων eum nuncupari *Dan.* 9: 24. Aquila opinabatur, teſte Euſebio, *Demonſtr. Euang. lib.* VIII. *pag.* 381. Hic erat qui ſanctiſſimas partes peragebat cultus divini iramque Dei a toto populo avertebat, & ſummorum quoque

que consiliorum praeses saepe constituebatur, soloque rege minor erat; quicum tamen conveniebat in eo, quod, uti textores, tonsores, coriarii, balneatores, aut qui in negotiis sordidis diversantur, non ad regiam ita nec ad Pontificiam dignitatem admitterentur. Philo, *in legat. ad Cajum*, ἀρχιερωσύνην tantum praestare τῇ βασιλείᾳ contendit quantum cura rerum divinarum praestat curae humanarum. Nec desunt qui Pontificem maximum aequiparent universo populo Israëlitico הכהן הגדול שקול בנגד כל ישראל.

III. Videtur Pontifex maximus eligendus fuisse a fratribus §. III.
suis, sacerdotibus nempe, supra quos evehi debuit: adeoque *Electio.*
ad synedrium, in quo sacerdotes maximam partem constituebant, haec cura spectavit, aut ad aliquod aliud *consilium sacerdotum*, בית דין של כהנים. Nec enim, uti regnum, haereditario jure a parentibus ad filios ea dignitas manavit, aut primogeniti necessario parentum loco substituti sunt, quamvis saepe id factum haud negemus. In *Siphra fol.* * 11. 2. colligitur ex eo quod *Levit.* 6: 15. dicitur sacerdos unctus ex filiis Aaronis, filium Pontificis, si aptus sit, oportere aliis praeferri. At stante templo secundo saepe electi fuerunt Pontifices a populo, & regibus, non tantum familiae Herodianae, sed Syriacis aliisque.

IV. Inauguratio ejus stante tabernaculo & templo primo con- §. IV.
sistebat in lotione, unctione, indutione vestium Pontificalium, *Inauguratio.*
& sacrificio, *Lev.* 6: 20. Quum vero oleum sacrum in templo secundo defuerit, quod a tempore regis Josiae absconditum fuisse Judaei tradunt, nonnisi lotione, vestium indutione & sacrificio Pontifex max. inauguratus fuit & מרובה בגדים, (quem Latini *praeditum vestibus* dicerent, eo sensu quo vox *Praeditus* notat προαχθέντα, ὠχυρωμένον, *promatum*, *roboratum*) non ut olim, מרובה משיחה cui confertur dignitas unctione, dici potuit. Hic autem, qui vestibus sacris praeditus erat, non unctione, functionem illam non peragebat quam lex sacerdoti uncto praescripsit, quae est oblatio juvenci, *Lev.* 4: 3. Ita legitur in *Horaioth.* 111. 4. *Megilla.* 1. 9. *Gem. Nazir.* 47. 2. R. *Meir* tamen putabat illum juvencum etiam a Pontifice solis vestibus praedito licite offerri. *Gem. Megilla* 9. 2.

§. V. *Unctionis modus.* V. Unctio haec peragebatur oleo sacro, quod המשחה, *unctionis*, appellatur. Judaei id distinguunt ab oleo *opobalsami* אפרסמון, quo reges Israelis ungebantur, atque illo nonnisi Pontifices, sacerdotes feciales, sive castrenses, & reges e genere Davidico, ungi consuevisse tradunt. Olim hoc oleo vasa quoque tabernaculi ipsumque tabernaculum unctum fuerat & altare exterius ac labrum. *Exod.* 40: 9. Alii vero nonnisi sacerdotes eo ungi debuisse ex mandato Dei, *Exod.* 30: 31. arguunt. Modus unctionis describitur *Exod.* 29: 7. & *Levit.* 8: 12. ubi quum in priori loco *commate* 6, in posteriori *comm.* 9. dicatur cidarim capiti Aaronis jam fuisse impositam, nec seriem rerum, uti illic narrantur, perturbare necessitas ulla urgeat, putamus tecto capite unctum fuisse Pontificem. Sacer codex porro memorat hoc oleum effusum fuisse in caput Aaronis, quod inde in barbam descenderit, *Ps.* 133: 2. Judaei autem in *Gem. Horaioth* tradunt distinctos actus indicari per voces יצק effudit & משח *unxit*, *Lev.* 8: 12. sic ut posterius innuat oleum supra oculos Pontificis diductum fuisse in formam Graeci *Chi*, כמין כי יונית. *Gem. Kerituth.* 77. id est, ὡς γράμμα τὸ χῖ γράφεται, uti loquitur Hippocrates de capitis vulneribus, *cap.* 1. Χιασμὸν vocat ejusmodi figuram Aretaeus Cappadox *lib.* 1. *de sign. & caus. diut. morb. cap.* 7. Nec videtur esse ratio cur haec Judaeorum traditio rejici debeat: inprimis quum adversus Judaeos pro cruce Christi urgeri possit.

§. VI. *Olei Sacri materia & auctor.* VI. Componebatur hoc oleum unctionis ex quatuor aromatibus, quae *Exod.* 30: 22. recensentur. I. מר vel מר דרור *myrrha*. II. קנמון בשם *cinnamon aromaticum*. III. קנה בשם *calamus aromaticus*, IV. קדה *casia:* quorum omnium succi in oleo videntur macerati expressique. Ceterum mira Judaei narrant in *Gem. Hier. Schecalim* 9. 1. *Gem. Horaioth* 11: 2. *Gem. Kerituth.* 77: 2. de exigua ejus olei quantitate, 12 logis, (quorum indicium est זה *Exod.* 30: 31. vel הין. vide *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.) quae per multa saecula vi Divina conservata suffecerit ad plurimas unctiones eo peractas. Auctorem hujus olei Judaei vulgo, praeeunte Talmude in *Gem. Kerituth.* 77: 2. Mosen esse dicunt, (שמן המשחה שעשה משה) qui a Deo jussus est *Exod.* 30: 25. accipere aromata quae ibi recensentur, & conficere oleum. Cum autem clarissimis verbis *Exod.* 37: 29. & 39: 38. Bezaleel hoc o-

oleum paraſſe legatur, videtur *Exod.* 30. Moſes juberi, ut oleum & cetera, de quibus ibi agitur, confici curet petens aromata ab Iſraëlitis, quemadmodum *Exod.* 30: 1. jubetur conficere altare ſuffitus quod tamen Bezaleel *Exod.* 37: 25. feciſſe legitur. Quid? quod ipſe Deus *Exod.* 31: 6. dicat Bezaleelem & Oholiabum confecturos eſſe omnia illa quae Deus ante Moſen juſſerat. Sic ut ſententia Judaeorum hoc quoque modo accipi debeat Moſen curaſſe illud oleum a Bezaleele confici.

§. VII. Pontifex M. oleo effuſo largiter unctus, ſacerdotes alii adſperſi.

VII. Soline Pontifices maximi uncti fuerint hoc oleo, an vero eodem & ſacerdotes gregarii, diſputatur. Appellatur Pontifex m. *Levit.* 21: 10. אשׁר יוצק על ראשו שמן המשחה, *cujus capiti infuſum eſt oleum unctionis*, & hac re diſtinguitur a fratribus ſuis. Nam maxima copia effundebatur hoc eleum in caput Pontificis, ita ut in barbam ejus deſcenderet & על פי מדותיו, usque ad oram veſtis, ſummam nempe quae collum cingebat, *στόμα* Graecis dictam, uti *πέζα* dicebatur ima, ſive inſtita. *Pſ.* 133. 2. Verum oleum unctionis adhibitum quoque fuiſſe ad inaugurationem ſacerdotum patet ex *Exod.* 29. 21. ubi Deus jubet, תמשח *unges Aaronem & filios ejus*, colligiturque ex *Exod.* 26: 21. ubi jubetur oleum המשחה *unctionis* ſanguini mixtum *adſpergi* (הזית non *effundi*, יצק. vide *ſupra*) Aaroni (cujus inauguratio ſingularis & ei propria *comm.* 7. jam narrata fuerat, nunc quae ei communis erat cum aliis ſacerdotibus deſcribitur) & veſtibus ejus, & filiis ejus & veſtibus eorum. Sacerdotes gregarii autem ſemel modo in ſolitudine adſperſi fuere, uti Judaei tradunt, ſic ut vi unctionis illius vel adſperſionis poſteri eorum conſecrati cenſerentur; verum Pontifices maximi poſt Aaronem unctione opus habebant, quum nova dignitas iis conferretur prae fratribus ſuis.

§. VIII. Veſtes, earumque diſtinctio.

VIII. Veſtes Pontificales duorum generum fuere, alterae albae, alterae aureae appellatae, quod vel ex auro conſtarent, vel illud appenſum aut intextum haberent. Illae quatuor numero erant, 1. *Femoralia*, 2. *Tunica*, 3. *Balteus*, & 4. *Cidaris*, quas induebat Pontifex ingreſſurus Sanctum Sanctorum die expiationis, aut crematurus vaccam rufam: nec niſi uno die in vita ſua (*Lev.* 16: 23.) iis utebatur, ut Judaei tradunt, quum aureae poſt miniſterium illius diei in certo loco ſervarentur. Aureae dictae שמונה כלים, (uti & Graeci veſtes *σκευὰς* dicunt) vel שמונה זהובים,

Gem. Hier. Joma. 44: 1. erant octo, *Joma* VII. 5. *Femoralia*, *tunica*, *balteus cidaris*, *pallium*, *ephod*, *pectorale*, & *lamina*. Quatuor ex iis communes illi erant cum reliquis sacerdotibus, quatuor propriae, מעיל אפוד חשן ציץ 1. *Pallium*. 2. *Ephod*. 3. *Pectorale*, & 4. Corona aurea ac *lamina* ei praetensa.

§. IX. *Albae.* IX. Albae vestes (*Levit.* 16: 4.) constabant ex lino בד, quod distinguitur a lino שש vestium aurearum, *Exod.* 28: & probabile est illud hoc pretiosius fuisse ratione artificii quo contextum erat, quod plurima, quorum eo die in templo usus erat, pretiosiora essent. Has vestes albas (alii dicunt *tunicas* modo, כתנות, nam saepe tunicae nomine omnes vestes intelliguntur) duplices habuisse dicitur Pontifex maximus, ut aliis mane aliis vesperi die expiationis uteretur. I. *Femoralia*, מכנסים, *braccae* alias, Graecis περισκελῆ, describuntur *Exod.* 28: 42. quibus a lumbis vel a pectore ad genua corpus tegebatur. II. *Tunica*, כתונת, στολὴ, corpus tegebat a collo ad talos, induenda supra femoralia. III. *Balteus*, אבנט, quo tunica constringebatur πρὸς τοῖς μασοῖς (confer *Apoc.* 1: 13.) Arabibus & Persis بند, Ἐμίαν a Judaeis dictus, voce a Babyloniis petita, teste Josepho *Ant.* III: 8. (quod est Persicum همیان, המין Chaldaeis) & Hieronymo *Epist. ad Fabiolam*, ex lino constabat: quum reliquorum sacerdotum baltei ex lino & lana constarent, & ipse balteus Pontificis m. vestibus aureis induti: uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 44: 2. ubi de balteo Pont. m. vestibus albis induti die expiationis certum esse dicitur, eum tum fuisse של בוץ *lineum*, & reliquis diebus anni *ex lino & lana*, יש בו כלאים: verum de sacerdotum balteo dissensus est inter doctores an fuerit ex lino & lana nec ne. Hujus latitudo fuit 4 digitorum Josepho & Hieronymo, aliis longitudo 32 cubitorum, latitudo digitorum trium. IV. *Cidaris*, מצנפת dicta, & distincta a pileis sacerdotum מגבעות, ταινία Josepho; κίδαρις interpretibus Graecis est. Longam fuisse 16 cubitos tradunt Judaei. Distinctionem autem cidaris hujus a sacerdotalibus plurimi in eo ponunt, quod illa depressior fuerit, hae vero altiores & ad figuram collis. Sic ut vestes albae Pont. max. non fuerint distinctae a vestibus vulgarium sacerdotum, nisi quod horum balteus ex lana & lino picto constiterit, quum omnes albae vestes Pont. max. ex candidissimo lino sive bysso essent, & ho-

horum cidaris fuerit altior quidem sed non tam lata. Vide *Gem. Joma.* 12: 2. Josephus autem *Ant.* III. 18. scribit sacerdotes & Pont. max. habere cidarim vel πῖλον eundem ἄκωνον, ita tamen ut Pontifex haberet supra illum alterum πῖλον de quo mox.

X. Vestes aureae, quibus indutus erat Pontifex dum sacris quotidie operabatur, aut in sancto Deum per Urim & Thummim consulebat, praeter eas, quas cum sacerdotibus communes habuit, hae fuere ipsi propriae. I. *Pallium* laneum, מעיל, χιτὼν ποδήρης Josepho *Ant.* III. 8. & Justino *in dial. c. Tryph.* sine manicis (confer *Jes.* 59: 17.) cui quidem aurum intextum non erat, sed tintinnabula aurea appensa. Praeter quae רמנים, malogranata, ex lana hyacinthina, purpurea, & coccinea, ad oram tunicae infimam inter tintinnabula erant collocata, que 72 fuisse Hebraei tradunt in *Gem. Zevachim.* 88. 2. II. *Ephod*, אפוד (quod nomen etiam vestibus aliorum quam Pont. max. datur, 2 *Sam.* 6: 15. 1 *Sam.* 2: 18.) ἐπωμὶς, amiculum, constans ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea, & bysso retorta, pallio brevius, sine manicis, quod supra pallium induebat Pontifex. Id ab humeris, quos כתפות humeralia ei adsuta tegebant, ultra dimidiam corporis partem dependebat, partem pectoris intectam relinquens a pectorali tegendam; compositum ex duabus plagulis quas fibulae aureae in utroque humero connectebant, ubi duo lapides שהם sive zmaragdi (uti Philo, Epiphanius & alii reddunt) nominibus tribuum inscripti erant, ab interiori parte loris duobus instructum, quibus corpori adstringebatur, & duobus annulis, ad vittas pectoralis recipiendas. *Exod.* 38: 6. III. *Pectorale*, חשן, λόγιον *Siracidi* 45: 12. Josepho & interpretibus Alexandrinis, quod quidam *Rationale* reddunt, mallem tamen a notione *sermonis* quam *rationis* repetere, quum λόγος utrumque significet: quia Deus cum Pontifice, hoc חשן induto, loquebatur, aut ab responsis Dei, quia oracula λόγια appellantur, vocem duci. Λόγιον κρίσεων Cyrillo dicitur *lib.* XI. *de ador. in spir. & ver.* id est, חשן המשפט. Constabat ex eadem materia qua ephod, longum & latum tres palmos *Exod.* 28: 16.) quando erat duplicatum, quodque *ornamentum* & תכשיט, aptius quam בגד, *vestis*, appellatur, quatuor annulis instructum, quos duae catenulae aureae supra, vittae hyacinthinae infra, cum ephod connectebant. Huic insertae erant 12 gemmae per 4 ordines

§. X. *Et aureae.*

dines digestae, quibus insculpta erant nomina filiorum Israëlis; quas ipsas nomine אורים ותמים appellatas fuisse videtur liquere ex *Exod.* 35: 9. & collatis *Exod.* 39: 10. & *Levit.* 8: 8. licet alii putent ea esse distinguenda, ex eo quod legitur *Exod.* 28: 17. & 30. Aliquando & אורים, non adjecta voce תמים, nuncupantur. *Num.* 27: 21. IV. *Lamina* aurea praetensa cidari, ציץ dicta, πέταλον, & ἱλαςήριον in Lexico Graeco Hebraeo Origenis (nam lamina haec quaedam expiat ציץ מרצה *Gem. Hier. Joma.* 39: 1. Vide *Exod.* 28: 38. *Siphra fol.* * 34. 2.) cum inscriptione קדש ליהוה quaeque vittis hyacinthinis cidari adnectebatur. *Gem. Succa.* 51: 1. *Gem. Hier. Joma* 41: 3. *Gem. Hier. Megilla.* 71: 4. Josephus Pontifici maximo praeter cidarim vel πῖλον eundem quem sacerdotes gerebant, alterum πῖλον tribuit ex hyacintho variegatum, quem cingebat corona aurea, supra quam aliquid ex auro assurgebat simile calici hyoscyami, cujus anteriorem partem lamina haec occupabat.

§. XI. *Usus earum*

XI. Vestibus hisce indutus erat Pontifex max. quum sacris operabatur in templo. *Exod.* 38: 3. In urbe extra מקדש non licuit sacras vestes gerere, sed ordinarias: quare si templo vellet egredi vestes sacras exutas deponebat in conclavi suo, quod in atrio erat, & vestibus induebatur, quae eum a reliquis haud distinguerent. *Act.* 23: 5. At post relegatum Archelaum, quum Judaea in provinciae formam redacta est, in turri Antonia hae vestes a Romanis servatae sunt, unde depromtae quater in anno ante tria רגלים & diem expiationis Pontifici max. tradebantur. Poterat autem Pontifex max. quotidie, si vellet, eas induere & sacris operari, easque toto illo die (noctu enim non licuit) gerere, quamvis ministerium sacrum peractum esset, modo templo non egrederetur, id est, dum erat במקדש, in aede sacra videlicet, aut in atrio magno. Si vero usu essent detritae vestes aureae P. M. abscondebantur, nec adhibebantur, ut vestes sacerdotum, ad ellychnia lychnorum: vestes autem albae abscondebantur, ubi semel iis usus fuisset P. M.

§. XII. *Sacrificium inaugurale Pontificis.*

XII. Praeter haec inaugurabatur Pontifex maximus sacrificio, quod describitur *Exod.* 29: 1. & *Levit.* 8: 2. Hoc sacrificium impletionis appellatur, & inde nomen habent *septem dies impletionis*, שבעה ימי המילאים *Gem. Hier. Joma.* 38: 3. *Gem. Hier. Sota.*

Sota. 22: 3. & aries ipse offerendus nuncupatur *Exod.* 29: 24. איל מלאים *aries impletionum*, quod ablegmina & crus dextrum cum pane, placenta & lagano, imposita volae manuum Aaronis agitarentur *Lev.* 8: 27. Atque ita 2 *Chron.* 13: 9. sacerdos vitio creatus legitur מלא ידו בפר *juvenco implevisse manum suam:* quamvis non desint qui putent *impletionis* nomine designari indutionem vestium sacrarum, aut actum inaugurationis.

XIII. In nuptiis contrahendis distinguebatur Pontifex max. a reliquis sacerdotibus, quod his quidem permissum fuerit cum viduis inire matrimonium, illi nequaquam, *Lev.* 21: 14. *collat. comm.* 7. *Siphra fol.* * 236. 1. atque ita nec fratris sui viduam jure leviratus ducere poterat. De hoc jure agitur *Deut.* 25: 5. ubi frater renuens ducere uxorem fratris, sine liberis defuncti, publice jubetur conspui & exui calceo: qui ritus confundendus non est cum publica calcei exutione usitata in emtione venditione. *Ruth.* 4: 7. Quod porro quidam existimant non extra tribum Leviticam licuisse Pont. Max. uxorem ducere, non videtur probabile. Licuit certe aliis omnibus extra tribum suam inire matrimonia, solis iis exceptis per quas haereditas ex una tribu ad aliam transferretur. Vide *Num.* 27: 8. & 36: 8. & quod ad Pontifices attinet, nusquam illi ab hoc communi jure excluduntur, & Jojada Pont. Max. sororem regis Judae Ochoziae uxorem duxit, 2 *Reg.* 11: 1. §. XIII. *Nuptiae.*

XIV. Solo polluebatur Pontifex mortuo quem מת מצוה vocant Judaei: veluti si in via cadaver insepultum reperiat. Non autem polluebatur Pontifex Max. propinquis suis defunctis, uti reliqui sacerdotes *Lev.* 21: 11. *Nazir.* 7: 1. qui tamen ob sex solum (*Levit.* 21: 2. recensitos, quibus uxorem adjungunt in *Siphra fol.* * 222. 2.) polluebantur, etiamsi minorennes essent, modo e stirpe sacerdotali, & etiamsi vitiati sive בעלי מומין: sed faeminas haec lex non obstringebat, at solos mares sacerdotes *Siphra fol.* * 221. 1. Pontifex licet in luctu constitutus sacris operari poterat, quum alii sacerdotes, accepto nuncio de morte propinqui quem lugere debebant, sacrificium licet inchoatum perficere non possent, quamvis tempore luctus sacris vesci Pontifici Maximo non magis quam sacerdotibus licuerit. *Lev.* 10: 19. *Deut.* 26: 14. Praeterea nec e domo sua vel templo egrediebatur, nec vestes suas lacerabat, *Lev.* 21: 10. quod Judaei ita intelligunt, non scidisse eum vestes suas, uti alii solebant, in summo circa humeros *Horaioth.* 111: 5. §. XIV. *Luctus, scissio vestium, & cura capillorum.*

Ita

uti nec Saul, 1 *Sam.* 28: 6. licet Deum per Urim rogaverit, quod interventu Pontificis fieri potuit & debuit. Oraculum autem hoc Divinum alta voce editum fuisse quidam existimant, alii perceptum ex fulgore gemmarum & literarum protuberantia, alii denique Pontificem Max. interno Dei verbo & revelatione persuasum fuisse de eo quod Deus roganti responsum vellet, quodque dare Pontifici Deus noluit nisi pectorali hoc & gemmis ornato. Stante autem templo secundo oracula per Urim & Thummim edita non fuerunt.

§. XVII. *Pontifex nonnisi unus.*

XVII. Unus tantum erat Pontifex maximus, proprie ita appellatus, secundum canonem *Gem. Hier. Sanhedrin.* 29: 1. & *Siphra fol.* * 9. 2. אין ממנים שני כהנים גדולים כאחת. Verum si contingeret Pontificem maximum inquinari, ita ut ineptus redderetur ad peragendum munus suum solenni die expiationis, alius ei substituebatur, qui vicariam ei operam praestaret, dicebaturque כהן משמש, uti ille, cujus erat vicarius, כהן שעבר. *Megilla* 1: 9. Hic autem, quod partes Pontificis maximi egisset, Pontifex quoque maximus appellabatur: quo sensu in *Avoth. R. Nathan cap.* 35. *Gem. Joma.* 47. 1. *Gem. Hierosl. Joma.* 38. 4. *Gem. Hierosl. Megilla.* 72. 1. legitur duos filios Camchiti fuisse כהנים גדולים Pontifices maximos eodem die, quum, Simeone Pont. max. inquinato, frater ejus Juda in S. Sanctorum ingressus est. *Tanchuma fol.* 60. 4. Talis vicarius Josepho ἕτερος Ἀρχιερεὺς dicitur, uti in *Joma.* 1. 1. & *Gem. Megilla* 9. 2. כהן אחר. Alias quoque Ἀρχιερέων nomen latius patet, & iis qui inter sacerdotes dignitate eminebant, tribuitur. Quapropter quum *Luc.* 3: 2. Annas & Cajaphas Ἀρχιερεῖς appellantur, id nomen hinc lucem accipit.

CAPUT II.

De successione Pontificum.

§. I. *Pontifices qui ex Eleazaridis? qui ex Ithamaridis.*

I. Postquam sacerdotium solis posteris Aaronis tributum est, Aaron quidem primus Pontifex maximus constitutus est: post cujus mortem cum soli Eleazar & Ithamar filii ejus superessent, Eleazar natu maximus patri successit, Eleazari filius Phineas, atque ita porro, ut in familia Eleazaris Pontificatus permanserit, usque dum in Eli ad familiam Ithamaris transferretur, a qua in Zadoko ad Eleazaridas rediit, & apud hos fuit usque ad exilium Babylonicum.

§. II. *Index Pontificum ab Aarone usque ad exilium Babyl.*

II. Haec autem series est Pontificum, qui hoc munere functi sunt ab Aarone usque ad exilium Babylonicum, secundum Hebraeorum traditionem, in *Seder olam*.

Aaron.	*Josaphat.*
Eleazar.	*Jojada.*
Phineas.	*Phadea.*
Abishua.	*Zedekia.*
Bukki.	*Joël.*
Ozi.	*Jotham.*
Eli.	*Uria.*
Achitob.	*Neria.*
Achias.	*Oshaja.*
Achimelech.	*Sallum.*
Abjathar.	*Chilkia.*
Zadok.	*Azaria.*
Ahimaas.	*Saraia.*
Azarja.	*Josedek*, abductus
Joas.	in Babyloniam,
Jojarib.	1 *Chr.* 6: 15.

Series a Josepho tradita non multum ab hac recedit. Verum si, quod ille & Talmudici tradunt, filii parentibus semper successerint, plane alius index Pontificum conficiendus esset ex 1 *Chron.* 6: 3-15. ubi genus Josedeki ab Aarone deducitur, & conferendum caput septimum *Ezrae comm.* 1. *& seqq.*

§. III. *Index Pontificum stante Templo II.*

III. Postqam vero reducti sunt de exilio Babylonico Judaei, Josua filius Josedeki Pontifex maximus creatus est, cui alii successerunt hoc ordine, uti ex scriptis Josephi colligitur, quae hac parte videntur aliis praeferenda.

Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκου, τοῦ Ἀρχιερέως,
Ἰωάκειμος παῖς Ἰησοῦ
Ἐλεάσιβος παῖς Ἰωακείμ.
Ἰούδας παῖς Ἐλεασίβου.
Ἰωάννης παῖς Ἰούδα.
Ἰαδδοῦς παῖς Ἰωάννου.
Ὀνίας παῖς Ἰαδδοῦ.
Σίμων ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, παῖς Ὀνίου.
Ἐλεάζαρος, ἀδελφὸς Ὀνίου.
Μανάσσης ὁ θεῖος Ἐλεαζάρου.

Ὀνίας,

Ὀνίας, υἱὸς Σίμωνος τοῦ δικαίου κληθέντος.
Σίμων παῖς Ὀνίου.
Ὀνίας παῖς Σίμωνος.
Ἰησοῦς ἀδελφὸς Ὀνίου.
Ὀνίας, ὁ καὶ ἐκλήθη Μενέλαος.
Ἄλκιμος ὁ καὶ Ἰάκειμος κληθείς.
Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος.
Ἰωνάθης ἀδελφὸς Ἰούδα.
Σίμων, ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Ὑρκανὸς υἱὸς Σίμωνος.
Ἀριστόβουλος υἱὸς Ὑρκανοῦ.
Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος, ἀδελφὸς Ἀριστοβούλου.
Ὑρκανὸς υἱὸς Ἀλεξάνδρου.
Ἀριστόβουλος ἀδελφὸς Ὑρκανοῦ.
Ὑρκανὸς, ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἀντίγονος υἱὸς Ἀριστοβούλου.
Ἀνάνηλος.
Ἀριστόβουλος.
Ἀνάνηλος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Φάβητος.
Σίμων υἱὸς Βοηθοῦ.
Ματθίας ὁ Θεοφίλου.
Ἰωάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἰησοῦς παῖς τοῦ Σιέ.
Ἰωάζαρος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἄνανος υἱὸς τοῦ Σέθ. Hic est Annas memoratus in Euangeliis.
Ἰσμάηλος παῖς τοῦ Φαβί.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Ἀνάνου.
Σίμων παῖς Καμίθου.
Ἰώσηπος ὁ Καϊάφας. Hic est Cajaphas, sub quo Christus passus est.
Ἰωνάθης υἱὸς Ἀνάνου.
Θεόφιλος ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Σίμων ὁ Βοηθοῦ ᾧ Κανθήρας ἐπίκλησις ἦν.
Ματθίας υἱὸς Ἀνάνου; ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Ἀλιωναῖος παῖς τοῦ Κιθαίου.

Κανθήρας πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἰώσηπος ὁ τοῦ Κανεῖ, ἢ Καμύδου.
Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίου.
Ἰωνάθης.
Ἰσμάηλος παῖς Φαβεῖ.
Ἰώσηπος ἐπικαλούμενος Καβεῖ.
Ἄνανος υἱὸς Ἀνάνου. Hic Jacobum Apoſtolum ſecuri percuſſit.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Δαμνέου.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Γαμαλιήλ.
Ματθίας ὁ Θεοφίλου.
Φαννίας υἱὸς Σαμουήλου.

§. IV. *Ex Nicephoro*

IV. Nicephorus autem Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus ita fere eos recenſet in *Chronograph. compend. pag.* 407. atque ita fere Chronicon Paſchale, quod vulgo Alexandrinum dicitur, *pag.* 188. & 208. in quo usque ad Johannem Hyrcanum conveniunt omnino cum Joſepho: ſed poſtea hic illic aberrant, verum ex Joſepho facile reſtituendi ſunt tum ipſorum auctorum errores tum librariorum, uti quando Pontifex Ωτνὴ recenſetur poſt Ἰησοῦν quum legi debeat ὁ Σιὲ, *filius Sie*, & referri ad Jeſum.

§. V. *De Pontificibus in Talmude memoratis.*

V. Verum in Talmude pontificum quorundam mentio fit, quos fruſtra in indice Joſephi & Nicephori quaeras. Quapropter ſcriptores Hebraei vulgo aliam ſeriem Pontificum ſtante Templo II exhibere ſolent, quae deſumta eſt ex שערי ציון R. Iſaaci de Lattes. Nec tamen Pontifices maximi, quos vixiſſe conſtat ſtante templo ſecundo, & quorum Talmud ipſum meminit, in hoc indice omnes recenſentur. Speciminis loco ſit יוחנן בן נרבאי de quo legitur in *Gem. Kerituth.* 100. 2. nunquam in atrio ex cibis ſacris quidpiam ſuperfuiſſe dum ille viveret. Hic videtur idem eſſe atque ille qui Joſepho Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίου dicitur. In *cap.* 1. *Joma* dicitur Eleazar fil. Charſum, unus ex Tannaim, annos undecim fuiſſe Pontificatu functus. Ben Catin, qui in *Joma.* 111. 10. traditur 12 epiſtomia labro feciſſe, etiam Pont. max. appellatur. Sic פניאל dicitur in *Gem. Gittin.* 58. Pontifex max. fuiſſe. Sed in hoc indice Pabi filius Phanielis agricolae antepenultimus Pontificum fuiſſe legitur; Paniel ipſe non memoratur. Sic שמעי *Simei* filius Simeonis & frater Oniae, qui in Aegypto celebre fanum erexit, templi Hieroſolymitani aemulum, pontifex m. fuit, isque com-

commemoratur in *Gem. Menachoth*. 109. 2. Ejus mentio quoque non fit in hoc indice, nisi sub שמעון (qui ab Ezra nonus est) lateat. Sunt enim qui Oniae fratrem Simeonem nuncupent: atque ita in *Gem. Hier. Joma*. 43. 4. appellatur.

VI. Ecce tamen seriem Pontificum maximorum, uti illam Isaacus de Lattes exhibet, hoc ordine nomina, & aliquando genus, patriamve eorum recensens; quae quia paucis exceptis nomina propria sunt, Latine repetere non est necesse. §. IV. *Index Pontif. ex Isaaco de Lattes.*

יוחנן בנו	ישמעאל
שמעון יתיב מן	שריה
הגליל	שמני בני קמחית
חשמונאי	*Gem. Joma.* 47.
מתתיא בנו	1. septem fuisse filii
יוחנן בנו	Camchith leguntur,
שמעון אחיו	atque ita in *Gem.*
יהודה אחיו	*Hier. Joma* 38. 4. &
אלעזר אחיו	*Hier. Megilla.* 72. 1.
יונתן אחיו	יונתן
יהודה בן שמעון	היובלום
הורקנוס	חנמאל
עזרא	מתתיה בן פנחס
יהושע בן יהוצדק	ישמעאל
יהויקים	חנמאל המצרי
אלישוב	ישמעאל
יהוידע	שמעון
ידוע	יוחנן
חנניא	יחזקאל
מנשה	פאבי
ואחיו הונא	ישמעאל בנו
שמעון	*Gem. Hier. Joma.*
ישוע אחיו	40: 4.
הנניא בנו	טבאי
אליהועני	ינאי
שמעון הגדול	יששכר איש כפר
יוסף בנו	ברקאי
חנניא	Memoratur in *Gem.*
ישוע	*Kerituth.* 100.

אלכסנדרוס
הורקנוס
אנטגנוס
אריסתובלום
הורקנום אחיו
בן יוחנן
בן חנגאל
בן מהרנא
אלישוב .
יהוסף
ענניה
יועזר
יוסף בני
יחזקאל
ענן
יהושע בן גמלא
Jevamoth. VI. 4.
Gem. Jevamoth. 61.

1. *Echa Rabbati* 71.
Siphra. fol. *228. 2.
hujus uxor erat Maria filia Baithos.
טבלום בן הורקנום
חננאל בן יונתן
Videtur idem ac
אלשמע בן פיכאי
Pont. M. *Gem. Kerituth.* 100.
ישמעאל בנו הנהרג
על ידי טיטום
יהודה בנו
ענני
אליעזר בנו
פאבי בן פניאל איש
שדה
אלישע

§. VII. *Sante Templo Secundo fuit minor dignitas M. P.*

VII. Non fuit eadem dignitas pontificum maximorum ſtante tenplo II, quae ſtante primo fuerat, praecipue circa ejus excidium & illa tempora, quibus Soſpitator noſter in his terris vixit. Tunc enim ſingulis fere annis contra Dei mandatum novi pontifices creabantur, & in adoleſcentes 16 & 17 annorum, hominesque rudes & imperitos, quos Judaei ipſi כג׳ עם ארץ appellant, hoc munus conferebatur, quibus neceſſe habebant dicere, *Lege tu ipſe*, שמא שכחת או שמא לא למרת *forſitan oblitus es, aut forte nunquam didiciſti. Joma.* 1. 3. quique δι' ἀγροικίαν, *prae ruſticitate*, neſciebant quid ipſum nomen pontificatus ſignificaret, ἥ ποτε ἦν Ἀρχιερωσύνη, teſte Joſepho, *l.* 4. 5. *de Bell.* Eligebantur quoque modis illicitis. vel ſortitione facta, uti Phanii filius Samuelis: vid. *Joſ. de Bell.* IV. 5. vel a regibus, uti Jonathan ab Alexandro filio Antiochi Epiphanis, Hyrcanus a Regina Alexandra, Jaſon frater Oniae ab Antiocho Epiphane, emto pontificatu & ſchola inſtituta ut populus formaretur ad mores Graecorum; ſic ut ſacerdotes, neglecto templo & ſacrificiis, diſco & aliis ludis ſe oblectarent, juſſuque ipſius ſacra fierent Herculi Tyrio. 2. *Macc.* 4: 7. 19. 24. Judaei quidem ſcribunt poſt mortem pontificis maximi Iſmaelis filii Phabi, *decus & ſplendorem Sacer-*

Sacerdotii, זיו כהונה (*ἱερατικὴν τιμὴν*) ceſſaſſe, uti eſt in *Sota* ix. 15. Verum jam antea pontificatus honorem inſigniter imminutum fuiſſe ſatis liquet quum ex obſcuriſſimi generis hominibus atque indigniſſimis, & ſaepe iis qui ex familia pontificali non erant, eligerentur: quod exempla Alcimi, Ananelis, & aliorum ſub imperio Herodum oſtendunt. Nec Joſephus modo, ſed & Talmudici in *Gemara Joma* 9. 1. & 18. 1. & in *Hier. Joma* 38. 3. fatentur ſtante templo II Pontifices max. fuiſſe pecunia, & malis artibus, promotos, atque impios plurimos, quibus dies paucos Deus conceſſit, *Proverb.* 10: 27. Sic ut annum non perduxerint ad finem, ſi Simeonem juſtum, qui 40, Johannem qui 80, Iſmaelem fil. Phabi qui 10 annos miniſtravit, & Eleazarem fil. Azariae, (vel Charſum) qui 11 annos, excipias.

VIII. Hoc ipſum pontificalis dignitatis decrementum ſtante templo ſecundo convenit cum illo ſtatu reipublicae, quem fore ſub adventum Meſſiae crediderunt Judaei veteres. Illo enim tempore quo Meſſias filius Davidis veniret, frons ſaeculi eſſet ſimilis fronti caninae, impudentia creſceret, conſilium judicum verteretur in lupanar, & viri in honore conſtituti nefandis artibus uterentur, uti eſt in *Gem. Sanhedrin.* 97. 1. & in *Midraſch ſchir haſſchirim.* 18. 1. 2. Quem ſtatum fuiſſe illius ſaeculi, graviſſimis criminibus immerſi, quo Soſpitator noſter inter Judaeos vixit, ipſa Judaeorum confeſſio, & ſcripta Euangelica ſatis declarant, uti & Meſſiae ipſius caedes, ac ſubſecuta paulo poſt poena divina: quae cum illos ante ob plurima peccata eaque maxima (quale idololatria, qua nullum gravius eſſe ipſi fatentur אין חטא חמור מע׳כו׳ם) ſaepe, ſed per exiguum temporis ſpatium, puniviſſet, nunc eos, everſo templo & urbe, ſine ulla vel minima ſpe reſtitutionis, per ſexdecim ſaecula ita afflixit, ut, niſi velum cordibus eorum impoſitum eſſet, agnoſcere deberent nonniſi ob infandum aliquod ſcelus, majus omnibus iis quae ante commiſerant, & maximum quod concipi poteſt, Chriſti necem videlicet, hanc poenam iis a juſto judice inflictam fuiſſe. Quod jam olim contra Judaeos urſerunt Hieronymus, *in epiſt.* ad Dardanum, Chryſoſtomus, *homil.* 77. *in Matth.* Theodoretus, *quaeſt.* 38. *in Deuter.* ad quorum aetatem quum quatuor modo ſaecula ab excidio urbis effluxerint, nunc autem tanto plura, fortius nunc premit, quam olim, haec argumentatio Judaeos.

§. VIII. *Quod ſignum erat Judaeis adventus Meſſiae.*

CA-

CAPUT III.

De variis pontificum & sacerdotum ordinibus.

§. I. *Gradus dignitatis distincti inter Sacerdotes.*

Tradunt Judaei, sacerdotes certis ordinibus distinctos fuisse; quorum alter altero erat excellentior; atque illos duodecim recensent, quorum primus in maxima dignitate constitutus habebatur, ultimus in minima. Sunt autem gradus dignitatis hi. Vide *Gem. Hier. Horaioth* 48. 2. *Gem. Nazir.* 47. 2.

1. כהן גדול המשוח *Pontifex Maximus, oleo unctus.* Hic omnes reliquos anteibat. Eo minor erat
2. כהן גדול מרובה בגדים *Pontifex Maximus solis vestibus sacris praeditus.*
3. העובר מחמת קרי *P. M. qui fluxu seminis temeratus sacris non operabatur.* Illi dicebantur עוברים, qui dignitate sua exuebantur, uti Princeps עבר מגדולתו *Horaioth.* III: 1. De P. M. dicunt quidem in *Gem. Hier. Sanhedrin.* 19: 4. אין מעבירין אותו מגדולתו quod reddam verbis Senecae philosophi, *magnitudine sua illum non exuunt.* Nempe ad exiguum tempus privatur illo jure quod habebat intrandi in adytum, sed plane non exui debuit pontificatu, ut pontifex in perpetuum esse desinat.
4. עוכר מחמת מום *P. M. qui ob vitium corporis ineptus redditus sacris non operabatur.*
5. כהן משוח מלחמה *Sacerdos unctus belli causa.*
6. סגן *Sagan.*
7. קתולק *Catholicus.*
8. אמרכל *Qui claves atrii habebat.*
9. גזבר *Thesaurarius.*
10. ראש משמר *Caput ephemeriae ea hebdomade ministrantis.*
11. ראש בית אב *Caput familiae eo die ministrantis.*
12. כהן הדיוט *Sacerdos ἰδιωτεύσας*, sive gregarius, nulla dignitate prae aliis sacerdotibus conspicuus. Ἰδιώτης enim hic non notat sacerdotes illiteratos: hi quippe כהני עם הארץ dicuntur & opponuntur τοῖς כהנים חברים.

At quum dignitas inter has ordine secunda numquam eodem tempore subsistere cum prima potuerit, nec simul pontifex m. oleo unctus & alius solis vestibus praeditus fuerit. & qui tertio, quarto, ac quinto loco recensentur, ad tempus aliquod solum in ista χώρᾳ esse potuerint, restat octo tantum gradus status dignitatum inter

Inter sacerdotes fuisse; de quorum primo & secundo, id est, pont. max. & de eodem pontifice si contingeret eum pollui, qui tertium & quartum locum obtinet, quoniam egimus, ad quintum progredimur.

II. Sacerdos castrensis, vel unctus belli causa כהן משוח, §. II.
מלחמה stante tabernaculo & templo primo, is Judaeis dicitur, *Sacerdos castrensis.*
qui oleo unctionis persusus Israëlitas praelium inituros monere debuit, non alia lingua quam Hebraea, de iis quae *Deut.* 20: 2. leguntur. *Sota.* VIII: 1. Hunc in denudatione capitis, scissione vestium, pollutione ex luctu, & nuptiis, parem fuisse pontifici maximo, non vero in successione filii, scribunt, & majorem dignitate τοῦ sagan, qui oleo unctionis non erat inauguratus. *Gem. Joma.* 73: 1.

III. Proxima illi inter Sacerdotes fuit dignitas *Saganis* הסגן, §. III.
qui & סגן הכהנים *Praefectus sacerdotum* dicitur *in Siphra fol.* *2. *Sagan.*
1. & *44. 2. & alibi, ac saepissime Pontifici succedebat. In *Schir* tamen *Hasschirim Rabba fol.* 22: 1. videtur dignitas saganis praeponi dignitati sacerdotis castrensis: nam ibi de Elisabetha, filia Aminadab, dicitur eam vidisse maritum suum Aaronem pontificem maximum, & duos filios suos saganes, & *Phineasum filium filii sui sacerdotem castrensem*, ופנחס בן בנה משוח מלחמה. Eadem fere leguntur in *Midrasch Coheleth fol.* 92: 3. unde & illud discimus, plures simul aut duos certe saganes fuisse, quod duo filii Aaronis illic, uti & in *Tanchuma* 55: 1. dicantur סגני כהונה. Sic ut videatur haec vox relationem majorem habere ad sacerdotes minores, supra quos illi erant סגנים quasi praefecti, quam ad Pontificem maximum: uti & in *Midrasch Schir Hasschir.* 35: 2. Israëlitae dicuntur סגנים על כל באי העולם Seganim *supra omnes venientes in mundum*. Eundem & ממונה *Praefectum* κατ' ἐξοχὴν appellari consuevisse scribunt Judaei, (quod multi putant convenire cum στρατηγῷ τοῦ ἱεροῦ *Act.* 5: 25. qui & προστάτης τοῦ ἱεροῦ, 2 *Macc.* 3: 4. nuncupatur) & operam suam addixisse Pontifici, cujus etiam vicarius constituebatur plerumque, si contingeret illum pollui, & cui dexter incedere solebat: uti liquet ex 5 illis functionibus, quas eum die expiationis obivisse in *Tamid* & *Joma.* notatum est: omnes autem reliquos sacerdotes sagani paruisse. Hunc stante templo primo appellatum כהן המשנה 2 *Reg.* 25: 18. multi existimant (certe סגן in codice sacro aliam significationem habet, ac ei postea datam fuisse constat) in secundo tamen, quum minorem curam sacrorum gererent Pon-

tifices max. munus saganis magis erat necessarium.

§. IV. *Catholici.* IV. קתולוקין uti R. Nathan, auctor lexici Aruch, ex Talmude citat, vel קתלקא ut Talmud in *Gem. Hier. Schecalim*, *cap.* 5. exhibet, vel קתאליקי uti scribitur in *Midrasch schir haschirim* 38: 2. constituebantur, ut essent sagani quod sagan erat pontifici max. Erant hi ad minimum duo, & sunt qui eos thesaurarios fuisse putent. Ben Mussaphia in *Musaph Aruch* ait hanc vocem linguâ Graeca & Romana *Praefectum* notare, *qui pro lubitu res omnes, quae ad curam domus pertinent, administrat*, איש ממונה על דברי בית ובידו לעשות מה שירצה Hos Martianus Capella *generales praesules* vel *praestites*, *quod praesint gerundis omnibus*, diceret. Videtur vox esse Graeca καθολικὸς, (uti in *Tanchuma* קתליכום clare scribitur) quae in glossis exponitur *rationalis*, *consularis*. *Rationales* appellati sunt illi, qui saeculo Augustaeo procuratores Caesaris dicebantur, quo sensu illa vox apud scriptores saeculi tertii & quarti a Christo nato legitur. *Consulares* vero dicti sunt iisdem temporibus, qui provincias Caesaris administrabant, licet consules nunquam fuissent: & haec nomina tandem latius extendi coeperunt ad curatores aquarum, rerum privatarum, &c. qui *consulares aquarum*, *rationales rerum privatarum*, &c. in *Notitia Imperii*, *Sect.* 37. & 43. appellati fuerunt. De quibus titulis praeter scripta monumenta antiqua marmora testantur.

§. V. *Amarcalin, & alii.* V. אמרכלין fuere septem, quibus commissa erat cura clavium atrii. Nomen id persicum esse videtur אמירכליד امير كليد *praefectus clavium*. גזברין γαζοφύλακες Josepho dicti, *Antiq.* xx. 7. custodes thesaurorum, vel quaestores, erant tres. Caput ephemeriae ministrantis praeerat universae curiae sacerdotum, quae illa hebdomade in templo sacris operabatur. Caput autem familiae ministrantis praeerat uni familiae ex septem sacerdotalibus, quae illo die functiones suas obibat.

§. VI. *Praefecti varii sive* Memunnim. VI. Praeter hos recensent Judaei Praefectos quindecim, sive ממונים, qui non e sacerdotibus semper, sed & Levitis nonnunquam (e quibus Nehemia praefectos aerario sacro creavit *Nehem.* 13: 13.) eligebantur: quorum series haec erat: confer *Schecalim.* v. 1.

ממונה על זמנים *Praefectus temporibus*, qui & כרוז dicitur, uti quidam volunt, vid *Gem. Joma.* 20: 2. ad cujus admonitum unusquisque in templo se ad opus suum accingebat, quum his verbis mane utebatur, עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל

וישראל למעמדכם (Ita haec formula extat in *Gem. Hierof. Schecalim* 7: 4: & in Aruc ad vocem גביני) *Sacerdotes ad opera veftra, Levitae ad fuggeftum veftrum, Ifraëlitae ad ftationem veftram.*

ממונה על נעילת שערים *Praefectus claudendis januis & aperiendis*, qui & בן גבר dicitur.

על השומרים *Praefectus vigilibus*, quem & dictum volunt על הפקיע (alii exiftimant hunc conficiendis ellychniis e veftibus facerdotum fuiffe praepofitum, שהיה מזויג את הפתילות *Gem. Hier. Schecalim. c. 5.*) quod Levitas dormientes verberibus exciperet & veftes eorum adureret. Confer *Apoc.* 16: 15. Appellabatur quoque איש הר הבית *Middoth.* 1: 2. *Gem. Tamid.* 62:1.

על המשוררים *Praefectus cantoribus*, qui & ממונה על השיר dicitur, & Levitas canturos unoquoque die eligebat.

על הצלצל *Praefectus cymbalo.*

על הפייסות *Praefectus fortibus*, quae quater quotidie ducebantur, ut per eas officia facerdotalia diftribuerentur.

על הקינים *Praefectus avibus*, qui turtures aut pullos columbarum vendebat.

על החותמות *Praefectus figillis*, qui accepto libaminum pretio tefferam dabat deferendam ad praefectum libaminum.

על הנסכים *Praefectus libaminibus*, qui ferta & libamina ad facrificia in tefferis notata dabat.

על חולי מעיים *Praefectus aegris*, qui vifcerum doloribus potiffimum torquebantur, quod nudis pedibus incederent, plurimum carne vefcerentur, & aquam biberent.

ממונה על המים & חופר שיחין *Praefectus aquis & puteis.*

על מעשה לחם הפנים *Praefectus conficiendis panibus propofitionis.* Confici autem debuere ab ephemeria miniftrante, quum שתי הלחם duorum panum Pentecoftalium confectio ex aequo ad omnes ephemerias fpectaret.

על מעשה הקטרת *Praefectus fuffitui.*

על הפרכת *Praefectus velis tredecim templi.* Quae in *Gem. Ketuvoth.* 106: 1. recenfentur, ז׳ כנגד ז׳ שערים אח׳ לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם ב׳ בדביר ב׳ כנגדן בעליה *7 in feptem portis Atrii magni, unum ante portam pronai, unum ante portam fancti, duo ante fanctum fanctorum, & duo in conclavi fuperiori.*

על המלבוש *Praefectus veftibus facerdotum*, על מעשה בגדי כהונה.

CAPUT IV.

De Sacerdotibus.

§. I. *Divisio eorum in 24 Ephemerias.*

I. Sacerdotibus, quo nomine posteri duorum filiorum Aaronis, Eleazaris & Ithamaris, intelliguntur, a quibus omnes familiae sacerdotales manarunt, ut singuli ordine sacris operari possent, divisi fuerunt in 24 classes, sive Ephemerias, פלגות *Exod.* 6: 18. משמרות, ἐφημερίδας Josepho dictas. Theodosius Judaeorum Ἀρχηγὸς imperante Justiniano numerum familiarum sacerdotalium fuisse 22 scribit, secundum numerum librorum sacrorum, uti Suidas narrat ad vocem Ἰησοῦς. Debuisset scripsisse 24, nam & ita olim (licet alii libros sacros 22 numerent) numerarunt & cum his ipsis ephemeriis sacerdotalibus compararunt Judaei in *Midrasch Coheleth.* 121: 3. המשמרות עשרים וארבע עשרים וארבע הספרים *Libri sacri sunt* 24, *& tot sunt ephemeriae.* Confer & *Targum Cantici Cant.* 5: 10. Hieronymus etiam in prologo galeato meminit utriusque numeri & 22 & 24 librorum sacrorum.

§. II. *Origo Ephemeriarum & ordo.*

II. Quidam putant 8 a Mose esse institutas, 4 in Eleazaris, 4 in Ithamaris familia, alii vero 16, quibus David 8 alias addiderit, cujus tempore 24 fuisse constat ex 1 *Chron.* 24: 4. uti & tempore Salomonis 2 *Chron.* 8: 14. ex familia Eleazaris 16, ex Ithamaris 8 desumptas, quarum nomina illic leguntur. Vid. *Gem. Taanith.* 27: 1. & *Gem. Hier. Taanith.* 67: 4. Quum autem ordo harum ephemeriarum per captivitatem Babylonicam esset turbatus, & 4 tantum in Palaestinam redierint, *Ezr.* 2: 36. hae divisae videntur in 24 ephemerias, eodem servato ordine excepta classe prima, quae olim Jojaribi fuerat, nunc secundae Jedaiae cesserat, & iisdem nominibus. Quum porro sub Antiocho Epiphane cultus sacer per tempus aliquod cessaverit, licet dein a Juda Maccabaeo restitutus, quia tamen certo nescitur quo ordine tunc coeperint sacris operari, & non diu ante Templi II. excidium ob defectum ἀνδρῶν sacrificium juge intermissum fuerit, non videtur inde ratio firma peti posse ad demonstrandum Sospitatoris nostri mensem aut diem natalem.

§. III. *Ephemeriae divisae in 6 familias.*

III. Singula ephemeria stato tempore (quod nomine ἡμερῶν λειτουργίας venit *Luc.* 1: 23.) munus suum obibat per hebdomadem, a sabbatho initium faciens 2 *Reg.* 10: 6. 2 *Chron.* 23: 4. Verum & in festo Paschatis & aliis, si opera plurium requireretur, plures aderant, & omnes ephemeriae tunc aequale jus habebant ad sacra quae

ad-

ad festum pertinebant: sed tamen una erat ephemeria, cujus vices erant hebdomade illa, שבת קבוע *Succa*. v. 8. Unaquaeque ephemeria in 6 familias vel domos patrum erat distributa, ab ראש. המשמר. Ita ששה בתי אבות הכהנים *sex domus patrum sacerdotales* memorantur in *Gem. Menachoth*. 107. 2. Sic ut singulae suum diem haberent, quo sacris operabantur, & sabbatho omnes simul. Alii vero inter Judaeos putant septem fuisse domos patrum. Alii denique putant plures paucioresve domos patrum in ephemeriis fuisse; & si 5 essent familiae sive domus patrum, tres ex iis ministrasse tribus diebus, & duas reliquis diebus quatuor; si octo essent, sex ministrasse diebus sex & duas uno; si novem, quinque ministrasse diebus quinque & quatuor duobus. vid. *Gem. Hier. Taanith*. 68. 1. Omnibus autem sacerdotibus ejus ephemeriae אנשי משמר interdictum erat hebdomade illa barbam radere, excepto die quinto ob honorem sabbathi, commercium cum uxore habere, & vinum interdiu bibere (certe non ultra רביעית si merum fuerit) quia forte familiae sacerdotali certo die ministranti opem ferre cogerentur. Illis vero, quibus certus dies ministerii obtigerat, אנשי בית אב, interdictus erat vini usus & die & nocte, quia etiam noctu in altari adeps & renes cremabantur. *Taanith* 11:7. Quam constitutionem eo usque nonnulli extendunt, ut putent, si quis Judaeorum sciat e qua familia ortum ducat, ei non licere illa hebdomade, qua novit familiae suae vices esse in templo ministrandi, vinum interdiu bibere, ne si Deus forte templum vellet restaurare, illum imparatum offenderet. Hecataeus autem Abderites in Histor. Jud. sacerdotibus omnibus usum in templo interdictum scribit: διατελοῦσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἁγνείας τινὰς ἁγνεύοντες, καὶ τὸ παράπαν οἶνον οὐ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.

IV. Sacerdotes non admittebantur nisi praevio examine synedrii magni vel fratrum suorum sacerdotum. Aetatem 20 annorum attigisse debuerunt, ante quam, etiamsi apti viderentur, non admittebantur ad functiones sacerdotales a fratribus suis, id est, sacerdotibus, אין אחיו הכהנים מקריבים אותו לעבודתו עד שיהיה בן עשרים שנה, uti est in *Siphra fol*. * 229. 1. *Gem. Chullin*. 24: 2. De genealogia legitima constare ante omnia debuit; quam nisi probare possent, arcebantur. *Ezr*. 3:62. *Nehem*. 7:56. Ille autem cujus natales legitimi erant, albas vestes induebat, ministrabatque cum aliis. Cujus autem non erant legitimi, nigris induebatur

§. IV. *Aptitudo sacerdotum ad munus examinata.*

tur & egrediebatur ex atrio. *Middoth*. v. *ult*. Confer *Apoc*. 3: 5. Debebant quoque esse edocti a discipulis sapientum, id est, hominibus literatis, ritus sacros, jugulationem, exceptionem & sparsionem sanguinis, pugilli exceptionem &c. ת'ח' מלמדין לכהנים שחיטה והלכות זריקה וקבלה וקמיצה uti legitur in *Gem. Ketuvoth*. 106. 1. & *Schir hasschirim Rabba* 22. 1. Si qui autem erant בעלי מומין & vitio corporis laborabant, quod eos ineptos redderet, ut sanguinem excipere, pugillum e fertis sumere, sacra agitare (de quibus vide *Siphra fol*. *229. 2.) ad altare adscendere aut in aedem sacram intrare possent, portiones tamen suas ex cibis sacris percipiebant (quod in *Siphra fol*. *19. 2. recte colligunt ex *Lev*. 6: 22. ubi כל זכר ad cibos admittitur) & lignis seligendis, cineribus extra urbem deferendis, ac similibus operam dabant. *Menachoth*. XIII. 10. *Joseph. Ant*. III: 10. *Siphra fol*. *5. 1. & *9. 1.

§. V. *Discrimen Sacerdotum literatorum & illiteratorum.*

V. Sacerdotes quoque erant vel literati חברים sive תלמידי חכמים qui studiis operam dederant, & mundum ab immundo, licitum ab illicito, sacrum a profano accurate distinguere poterant, vel כהנים עם הארץ sacerdotes illiterati, quasi plebejos dicas. Literati ditiores erant plerumque & frequentiora dona accipiebant, illa nempe quae ab Israëlitis dari poterant sacerdoti cuicunque aliquis vellet: si enim darentur illa sacerdoti illiterato, incertum erat an legitimo modo ea dona consumturus esset, adeoque sive huic darentur sive leoni, qui illa pedibus conculcare posset, idem fere censebatur. Vide *Midrasch Coheleth*. 120: 2. & *Sanhedrin* initio cap. *Chelek*.

§. VI. *Viri stationis qui.*

VI. Quemadmodum autem familiae sacerdotales, ita etiam viri ex populo Israëlitico divisi sunt in 24 classes, quarum singulis unus praefectus erat, ut cum unaquaque classe sacerdotali & Levitica Hierosolymas adscenderent, sacris adstarent, populumque universum, qui sacrificiis publicis interesse non poterat, nec atriis templi comprehendi, repraesentarent, אנשי מעמד *viri stationis* appellati. Horum socii qui in urbibus suis procul ab Hierosolyma dissitis, remanserant, tota illa hebdomade cultui divino vacabant, Deum orantes, jejunantes, vel legentes Sacrum codicem.

§. VII. *Leges, quas illi observabant.*

VII. Hi viri stationis, quorum 24 ad minimum Sacris adesse debebant, quatuor dies suae hebdomadis jejunio transigebant, secundum, tertium, quartum & quintum. Sabbatho jejunare non licebat, uti nec die antecedente (ערב השבת, *vespera Sabbathi*)

ob

ob honorem ſabbathi, nec primo, ne ſtatim poſt ſabbathi delicias in moleſtiam jejunii inciderent, vel ne diem Chriſtianis ſacrum aliquo honore proſequi viderentur. *Echa rabbati* 71.4. Interdictum quoque erat viris ſtationis, uti & ſacerdotibus ephemeriae miniſtrantis, tota illa hebdomade qua officio ſuo fungebantur, barbam radere, capillum tondere aut ſe lavare, ut antequam miniſterium ſuum exordirentur, raſi & bene loti accederent. Excipiebatur tamen dies quintus, quo hic cultus corporis permittebatur, ut honor haberetur ſecuturo ſabbatho. *Taanith.* IV. 3. *Gem. Moëd. katon.* 14: 1. eadem ratione, qua quinto die ſe tondere & lavare licet in illa funeſta hebdomade in quam incidit dies nonus menſis Ab, quo templum primum & ſecundum dirutum, urbem Bether captam, & alias calamitates ſe perpeſſos eſſe Judaei tradunt.

VIII. Veſtes ſacerdotales, *νόμιμοι* dictae Joſepho, quatuor ſunt, conſtantes ex שש vel בד, id eſt, lino (reſpectu enim materiae utrumque idem eſt & בד non differt a בוץ. *Siphra fol.* *3. 2. ideo *βύσσιναι ἱερέων* a Joſepho appellantur) femoralia, tunica, balteus & pileus: quarum formam ſupra indicavimus, ubi de veſtibus albis Pont. Max. egimus. Non tamen albae appellari ſolent, licet ex lino albo tres conſtiterint, quia balteus ſacerdotum erat variis coloribus diſtinctus: nec aureae, quod nulla ex iis aurum inſertum haberet, uti octo veſtes aureae Pontificis, quae nomen aurearum a quatuor ex iis proprie aureis adeptae ſunt. Balteus erat שעטנז ex lino & lana mixtus, uti & balteus, ephod, & pectorale Pont. Max. quale veſtimenti genus aliis hominibus, & ipſis ſacerdotibus extra templum, interdictum erat *Levit.* 19: 19. Quamdiu in templo erant, licebat, etiamſi ſacris non operarentur, eas veſtes gerere excepto balteo, qui quum ex lino & lana conſtaret, ſtatim deponendus fuit poſt miniſterium. *Gem Tamid.* 61: 2. *Gem. Jomu.* 69: 1. Non tamen licebat in iis veſtibus dormire, aut capiti eas ſupponere, quod tamen alii affirmant. *Tamid.* 1: 1. Servabantur hae veſtes in conclavi, (putatur fuiſſe conclave Phineaſi) ubi ſingulae claſſes ſocerdotales 4 receptacula habebant cuſtodiendis 4 veſtibus deſtinata. Tritae autem & lacerae inſerviebant conficiendis ellychniis lychnorum ſacrorum tum in ſancto, tum in atriis, *Gem. Schabbath.* 21: 1. & 79: 2.

§ VIII. *Veſtes ſacerdotum.*

IX. Nuptias inire poterant ſacerdotes cum puellis Iſraëliticis quae ex tribu Levi non erant, & illae ad primitias cum maritis eden-

§. IX. *Nuptiae eorum,*

tonsura, & lectus. dendas jure matrimonii admittebantur: tantumque aberat ut propterea dignitas generis sacerdotalis imminuta habita fuerit, ut in *Siphra* legatur *fol.* * 236. 2. si filiae sacerdotis nuptae Israëlitae nata sit filia quae nubat sacerdoti, nascaturque ex hoc matrimonio filius, aptum illum esse posse ut Pont. max. designetur. Interdictum erat sacerdotibus nuptias inire cum repudiata, & חלוצה quae calceum exuit, quia a leviro repudiatur. *Sota* VIII: 13. *Kiddusschin* III: 12. Interdicta quoque erat sacerdotibus profanata, per quam Hebraei intelligere solent natam ex faemina Pontifici maximo interdicta, veluti vidua alterius (vid. *Siphra fol.* * 225. 1.) denique scortum. *Levit.* 21: 7. *Josephus Ant.* III: 10. interdictas fuisse sacerdotibus scribit non modo τὰς ἑταιρευκυίας, sed & quae servae fuerant, aut captivae, vel cauponariam exercuerant. Viduae autem permissae erant sacerdotibus, & soli Pont. maximo interdictae. Frustra opponitur *Ezech.* 44: 22. ubi sacerdotes dicuntur non inituri conjugium cum viduis & repudiatis, quum ex verbis additis liqueat viduas sacerdotum iis permissas fuisse, nec ibi de jure quod a temporibus Mosis inter Judaeos obtinuit agatur, sed saeculis futuris. Josephus etiam *Ant.* III: 10. viduas sacerdotibus permissas, soli autem Pontifici negatas scribit. Praeterea calvitiem capiti inducere non licebat, aut angulum barbae auferre, aut caput פרוע *Levit.* 10: 6. id est, incomtum habere demissis capillis, more lugentis, aut nudare, vel, ut alii, non licuisse sacerdoti crines omnes abradere, aut comam ultra trigesimum diem alere, sic ut tonderi singulo mense semel debuerit. Ut autem bene culta & rasa ad opus accederet quaelibet classis, interdictum erat capillos tondere aut lavare vestimenta illa hebdomade qua ministrabat. Praeterea ad parentes mortuos & liberos, fratresque ac sorores (uxorem quidam addunt) licuit sacerdotibus accedere & iis pollui, ad quos vel ipsos Pontifici non licuit accedere *Lev.* 21: 2. *&c.*

§. X. 18 *Requisita in sacerdotibus.* X. Solent Judaei illa quae requiruntur in sacerdotibus qui sacris operarentur ad capita octodecim referre. Non debebat esse 1. Cultor idolorum. 2. Ex stirpe aliena, id est, qui non esset ex posteris Aaronis. 3. Vitio corporis laborans: qualia vitia 140 enumerant Judaei. 4. Incircumcisus. 5. Immundus. 6. Talis qui vesperam ejus diei exspectare deberet ad lustrationem suam. 7. Qui expiatione indiget, de qua supra. 8. Lugens. 9. Ebrius. 10 Vestibus paucioribus quam par erat indutus. 11. Vestibus pluribus indutus.

dutus. 12. Veste scissa indutus. 13. Capite nudus. 14. Pedibus manibusque non lotus. 15. Sedens dum sacris operatur aut se lavat. 16. Qui nuda manu vas non attingit, sed ita ut intercedat aliquid inter manum & vas. 17. Qui solo ita insistit, ut inter pedem & solum aliquid interjectum sit. 18. Qui sinistra manu sacra peragit. Quae fere omnia enumerantur in *Zevachim* 11: 1.

§. XI. *Dona 24 sacerdotibus debita.*

XI. In *Gem. Chullin.* 133: 2. & *Gem. Hier. Challa* 60: 2. hoc modo recensentur 24 dona sacerdotalia, מתנות כהונה.

עשר במקדש
10 consumenda in templo.

חטאת	*Sacrificium piaculare ex quadrupedibus.*
חטאת העוף	*Sacrificium piaculare ex avibus.*
אשם ודאי	*Sacrificium pro delicto certo.*
אשם תלוי	*Sacrificium pro delicto dubio.*
זבחי שלמי ציבור	*Sacrificia salutaria publica.*
לוג שמן של מצורע	*Log olei leprosi.*
שתי הלחם	*Duo panes Pentecostales.*
לחם הפנים	*Panes propositionis.*
שירי מנחות	*Reliquiae ferculorum.*
מנחת העומר	*Manipulus Paschalis.*

ארבע בירושלים
4, quorum usus est Hierosolymis.

הבכורה	*Primogenita pecudum.*
הביכורים	*Primitiva.*
מורם מן התודה ומאיל נזיר	*Partes ablatae ex sacrificio confessionis & ariete Naziraei*, id est, חזה, שוק, וד׳ חלות, זרוע, חלה, ורקיק, *pectus, crus, 4. placentae, armus, placenta, & laganum.*
עורות קדושים	*Pelles sacrificiorum sanctissimorum.*

עשר בגבולין
10, quorum usus licitus est extra Hierosolymas.

(Notandum tamen omnia haec dona 24 aliquando distingui in species duas, videlicet קדשי המקדש & קדשי הגבול. vide *Mi-*

 drasch

draſch Eſther 127: 3. ſic ut tum גבול ſit quodcunque extra atrium magnum eſt)

תרומה	*Primitiae.*
תרומת מעשר	*Decimae de decimis.*
חלה	*Placenta. Num.* 15: 18. *Rom.* 11: 16.
ראשית הגז	*Primitiae lanae. Deut.* 18: 4. *Chullin.* XI. I.
מתנות	*Dona ex animantibus profanis*; id eſt, הזרוע, והלחיים, והקיבה *armus, maxillae, & ἤνυστρον ſive venter:* nam veritum eſt animal edere de quo haec tradita ſacerdoti non ſunt, אסור לאכול מבהמה שלא תורמה מתנות Nunc ea ſacerdotes non accipiunt, quod iis Deus ea aſſignaverit ob operam quam aliis Iſraëlitis in terra Iſraëlitica & templo praeſtarent. vid. *Deut.* 18: 5.
פדיון הבן	*Pretium redemtionis filii primogeniti.*
פדיון פטר חמור	*Pretium redemtionis aſini.*
שדה אחוזה	*Ager poſſeſſionis. Lev.* 27: 16.
שדה חרמים	*Ager devotus:* alii חרמים hic habent, non שדה. *Erachin.* VIII. 6.
גזל הגר	*Rapina proſelyti.* Si proſelytus, cujus bona direpta ſunt, moriatur, raptor ſacerdotibus ea, & quintam partem, reſtituit.

§. XII. *Quibus ſacerdotibus danda.*

XII. Ex decem his ultimis priora quinque dabantur ſacerdotibus omnibus, pro lubitu dantis, poſteriora ſacerdotibus ephemeriae miniſtrantis: quamvis diſſenſus ſit de nonnullis inter doctores Hebraeos. Nam ita quidam volunt in τοῖς חרמים *mobilia* מטלטלין poſſe dari לכל כהן *ſacerdoti cuivis*, ſed *immobilia* קרקעות eſſe danda ſacerdotibus *ephemeriae miniſtrantis* לאנשי משמר. *Gem. Hier. Challa.* 60. 2. Ita de rapina proſelyti diſputant in *Gem. Bava kama.* 109. 2. Confer *Bava kama* IX. 12. Diſtinguebant tamen inter ſacerdotes literatos & illiteratos, ſic ut

ut haec dari possent לכל כהן *unicuique sacerdoti*, sive doctus esset sive indoctus, quia harum rerum sanctitas tanta non erat ac reliquarum, aut quia non solebant inter sacerdotes in templo ministrantes unum alteri praeferre *Challa*. IV.

חרמים	*Res devotae.*
בכורות	*Primogenita pecudum.*
פדיון הבן	*Pretium redemptionis filii.*
פדיון פטר חמור	*Pretium redemtionis asini.*
הזרוע לחיים ו׳	*Dona ex animantibus profanis.*
ראשית הגז	*Primitiae lanae.*
שמן שרפה	*Oleum combustionis*: id est primitiarum pollutarum.
קדשי המקדש	10 *res consumendae in Templo.*
ביכורים	*Primitiva.*

CAPUT V.

De munere sacerdotum.

I. Functiones sacerdotum in libro qui inscribitur *Siphra fol.* 41. 2. & Gemara Chullin *fol.* 132. 2. recensentur quindecim. §. I. *Distributio Talmudica functionum Sacerdotalium.*

1. היציקות effusiones olei in fertis.
2. הבלילות permixtiones fertorum cum oleo.
3. הפתיתות fertorum quorundam confractiones in frusta.
4. המליחות salitiones.
5. תנופות agitationes.
6. הגשות adductiones ad angulum altaris notozephyrinum.
7. הקטורות vel ההקרבות oblationes in altari.
8. הקמיצות acceptiones pugilli ex fertis.
9. המליקות unguefectiones avium.
10. קבלות exceptiones sanguinis quadrupedum.
11. הזאות sparsiones sanguinis.
12. השקות סוטה potationes mulieris adulterii suspectae.
13. עריפת עגלה ערופה decollatio vitulae. *Deut.* 21: 6.
14. טהורת מצורע mundatio leprosi.
15. נשיאות כפים benedictio elevatis manibus in Templo מבפנים & extra Templum ומבחוץ peragenda.

§. II. *Distributio quam nos sequemur.*

II. Nos vero, quandoquidem haec distributio Talmudica omnes functiones sacerdotum non comprehendit, & videmur aptius alio loco de quibusdam harum functionum dicturi, Parte videlicet III hujus opusculi, ubi de sacrificiis agendum est, hunc ordinem sequi non constituimus. Sed hic persequemur primo munus quo quotidie fungebantur, in offerendis sacrificiis jugibus, accensione lychnorum, adolendo suffitu, templi custodia, & inflatione tubarum: dein alia quae non ita quotidiana erant, uti de immunditie & lepra cognoscere, res devotas aestimare, mulierem adulterii suspectam examinare, vitulae decollandae adesse, panes facierum in Sanctum inferre & elatos comedere, vaccam rufam comburere, ac populum scientia rerum divinarum imbuere. His adnumerari potest contectio vasorum sacrorum, a Levitis portandorum, stante tabernaculo, & portatio arcae foederis, quod tamen Kahathitarum munus erat ordinarium. Sed ter leguntur sacerdotes arcam tulisse, quum transiverunt Jordanem, circumiverunt Jerichuntem, & quum arcam in templum intulerunt. *Gem. Sota.* 33. 2.

§. III *Quotidianae operae sacerdotum sorte distributae.*

III. Qua in re opera quotidiana sacerdotum posita fuerit, colligi potest ex sortibus quae quater singulis diebus in conclavi Gazith ducebantur inter sacerdotes, ut unusquisque munere illo, ad quod sorte, sive χειροτονίᾳ, designatus erat, fungeretur: quo spectat *Luc.* 1: 9. κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τὸ θυμιάσαι. Prima sorte designabatur ille qui prunas ab altari exteriori deferret ad pavimentum atrii, quod olim non a sorte sed ab arbitrio uniuscujusque pendebat. *Joma.* 11. 1: *Tamid.* 1. 2. Secundo sortitio fiebat inter tredecim. 1. Qui agnum jugularet. 2. Spargeret sanguinem ejus. 3. Cinerem removeret ab altari interiori. 4. Lychnos aptaret. 5. *Caput & crus posterius* (ראש ורגלו) agni deferret ad clivum altaris. 6. ב׳הידים *armos duos.* 7 והרגל העוקץ *vertebras* extremas cum cauda & *crus* alterum posterius ac renes. 8. החזה והגרה *pectus & guttur.* 9. ב׳דפנות *duo latera.* 10. קרבים *intestina*, patinae imposita & כרעים *pedes* supra illa. Nota כרע in sacro codice aliquando crus significare *Lev.* 11: 21. sed quum de sacrificiis agitur uti *Lev.* 8: 21. notat infimos pedes, πόδας uti illic Graeci reddunt, atque ita Judaei vestigia pedum gallinaceorum in pulvere conspicua appellant כרעי דתרנגולא. 11. Fertum ex simila. 12. חביתין crustula pontificis maximi. 13. Vinum libaminis. *Joma.* 11. 3. *Tamid.* 111. 1. Tertio sortiebantur de adolendo suffitu, *Luc.* 1: 10. Qui de eo sortiebantur omnes tales erant,

erant, qui nunquam suffitum adoleverant: nec enim nisi semel eo officio fungebantur. Quarta sorte designabatur, qui membra victimae per clivum ad altare deferret.

§. IV. *Cultus quotidiani in Templo descriptio ex* Tamid.

IV. Ex his aliquo modo cultus quotidianus in templo peragendus intelligitur, quem ita fere in *Tamid.* descriptum habemus, uti videlicet stante templo secundo fieri consuevit. Sacerdotes in atrium ingressi, & in duas turmas divisi, atrium obibant accensis facibus (excepta nocte sabbathi, qua lucernae in atrio erant accensae) & circa conclave crustulariorum Pont. m. sibi mutuo occurrentes crustularios excitabant ut crustula conficerent. Qui sorte erat designatus ad הרום, את המזבח id est, *ut ab altari* quasi *primitias caperet*, prunas inde laturus ad pavimentum atrii, eumque locum ad ortum altaris ubi avium ingluvies & sordes lychnuchi ac altaris interioris erant, sine lucerna ad labrum se contulit; ubi lotis manibus pedibusque id praestabat. Dein alii loti fuscinis & palis removebant membra & adipem, quae consumta non erant, ad latus altaris, & cineribus nonnullis in cumulum collectis superfluos auferebant. Allatis dein lignis (duobus minimum, *Siphra fol.* 59. 1.) sortiebantur de jugulatione, &c. uti modo dictum, cujus tempus advenisse monebantur voce praefecti, ברקאי, agnumque adducebant ex conclavi agnorum, adaquatum ex poculo aureo, quod cum aliis 92 vasis aureis & argenteis ex conclavi vasorum petierant. Qui cinerem ab altari interiori tolleret, & qui lychnuchum concinnaret, habentes claves duas & vascula טני & כוז per ostium exiguum ad septentrionem portae magnae intrabant in תא sive conclave, & per illud in sanctum, cujus portam aperiebant; quo stridore audito jugulabatur agnus, qui si ante apertam hanc portam jugulatus fuisset haberetur reprobus sive פסול. Postea purgato altari, & aptatis lychnis (ad quem actum bis in sanctum intrasse sacerdotem volunt, distinctis aliquo intervallo temporum momentis ita ut prima vice 5 lychnos, altera duos reliquos, concinnaret) exibant. Jugulato autem agno & membris delatis ad clivum altaris, ac salitis, in conclave Gazith redibant ad legendum שמע.

§. V. *Continuatio ejusdem.*

V. Tum sortiebantur de suffitu, & delatione membrorum victimae ad summum altaris. Quibus vero nulla functio sorte obtigerat, vestibus sacerdotalibus exuti profanas induebant. Qui suffiret accipiebat vas הכף in cujus medio erat בזך vas suffitu plenum & operculo clausum, & cum מחתה vel πυρεῖον (vid. *Num.* 16: 18.)

 argen-

argenteo, capaci 4 caborum, altare adscendens prunas accipiebat, easque ubi descendisset in πυρεῖον aureum capax caborum 3 effundebat. Deinde tum ille qui בזך thure plenum gerebat, tum ille qui gerebat πυρεῖον (qui forte non erat designatus sed eligebatur ab eo qui suffiret. *Gem. Joma* 25: 2.) intrabant in sanctum: & cui munus suffiendi contigerat prunis dispositis supra altare suffitum ex בזך immittebat, ad vocem praefecti הקטר, quo tempore nullus erat in atrio inter pronaon & altare, & populus in atrio preces fundebat. *Luc.* 1: 10. Postea sacerdotes hi in gradibus pronai constituti populo benedicebant: de quo ritu notandum est, sacerdotes ephemeriae ministrantis manibus lotis & sublatis, vel ad altitudinem humerorum, si P. M. vel altius si sacerdos gregarius esset, pollice utroque & indice junctis, duobus autem digitis auriculari & annulari a reliquis separatis, coram populo benedictionem *Num.* 6: 23. pronuntiasse. Sex autem res erant, quae ineptum reddebant sacerdotem ad benedictionem pronuntiandam, literis his מעש"יטל indicatae 1. מום vitium corporis. 2. עבירה peccatum grave, quale idololatria, homicidium, &c. etiamsi poenitentiam egerit. 3. שנים anni, aetas non legitima. 4. יין vini usus; si quis plus quarta parte logi biberet. 5. טומאה impuritas. 6. לשון lingua. In scholis quoque & synagogis populo benedicebant sacerdotes eadem formula, sed nec adeo habebatur ratio sacerdotis benedicturi ut in templo, nec nomen יהוה sed אדני pronuntiabatur, nec tres partes benedictionis sine intermissione jungebantur: nec supra humeros manus elevabant. *Sota* VII. 6. Sacrificium juge vespertinum iisdem ritibus quibus matutinum peragebatur, circa horam diei nonam, uti Josephus testatur *Ant.* XIV. 8. sed sortitio non fiebat nec benedictio. Eadem functio iisdem mane & vesperi obtingebat, si suffitum excipias, ad quem novo sortium ductu opus erat. *Gem. Joma.* 26. 1. Et circa vesperam sacerdotes comedebant suas תרומות. *Beracoth.* 1. 1.

§. VI. *Series horum in tabella proposita.*

VI. Verum haud erit inutile haec omnia, ut clarius distinctiusque percipiantur, in tabella proponere secundum ordinem temporis.

Ordo ministerii quotidiani.

SORS PRIMA, qua designatur qui ab altari exteriori ἀπαρχὴν prunarum ad pavimentum deferret eo loco quem indicavimus.

Decineratio altaris exterioris.

Dispositio struis primae in foco majori altaris, qui erat ad ortum.

Dispositio struis secundae.

Ap-

Apportatio duorum ſegmentorum ligni imponendorum foco majori altaris.

SORS SECUNDA, qua deſignantur qui circa agnum & mundationem lychnuchi & altaris interioris verſarentur.

Praeparatio agni jugulandi.

Apertio portae magnae ſancti.

Jugulatio agni.

Introitus duorum ſacerdotum in ſanctum ad decinerandum altare interius & aptandos lychnos.

Mundatio vel decineratio (רישון) altaris interioris.

Sparſio ſanguinis agni ad altare.

Concinnatio quinque lychnorum in lychnucho.

Delatio membrorum agni ad clivum & ſalitio.

Introitus ſacerdotum in Conclave Gazith ad legendum ק״ש.

SORS TERTIA, qua deſignatur qui ſuffitum adoleret.

SORS QUARTA, qua is deſignatur qui membra agni a clivo ad ſummum altaris, לגבי המזבח, deferret.

Oblatio ſuffitus in ſancto.

Concinnatio duorum lychnorum lychnuchi ſacri.

Delatio membrorum agni ad ſummum altaris.

Fertum.

Cruſtula Pontificis maximi.

Libamen vini, & cantus Levitarum.

Denique, quum ſancto egreditur ille qui ſuffitum adoleverat, in gradibus pronai conſtitutus cum aliis ſacerdotibus exſpectat, donec membra agni conſumta ſint in altari, & populo benedicit.

VII. Ad munus etiam quotidianum ſacerdotum pertinet templi cuſtodia. Sacerdotes excubias agebant in tribus locis, uti Levitae in 21, illi quidem ad loca interiora templi, hi ad exteriora. Loca illa ſunt conclave Abtines, Nitzotz & Beth Moked. In Beth Moked cubare ſolebant capita familiae miniſtraturae die ſequenti, & claves atrii illic ſervabant. Mane autem praefectus montis templi januam Beth Moked pulſabat, & accepta clave oſtium aperiebat, per quod in atrium ſacerdotes intrabant. *Middoth.* 1. 1. *Tamid.* 1. 1. §. VII. *Cuſtodia templi.*

VIII. Sacerdotum quoque erat tubas inflare in templo quotidie: ubi inprimis notanda eſt differentia buccinae & tubarum. §. VIII. *Buccinas & tubas inflare.*

Buc-

Buccina, שופר dicta, erat cornu animalis. Vaccae autem cornu nomine שופר non comprehendunt, quod illud קרן appelletur *Deut*. 33: 17. & nunquam dicatur שופר. *Rosch haschana*. 111. 2. Cornu erat plerumque arietis, incurvum. חצוצרות vero sive *tubae*, *σάλπιγγες σημασιῶν* 1 *Macc*. 7: 45. dictae, & Hebraeis כלפינגם in *Midrasch Coheleth*. 110: 4. *Echa rabbati* 56. 4. ex metallo constabant, & rectae erant; quare aquam buccina, non item tubis, hauriri potuisse Talmudici tradunt. Buccinarum usus in templo & extra templum erat: & extra templum quidem non requirebatur eas inflari a sacerdotibus, sed & ab aliis fieri poterat. *Jud* 7: 16. At si in templo essent inflandae, ut in festo clangoris & alias, ad sacerdotes ea cura pertinuit. *Nehem*. 12: 41. *Tubas* autem argenteas duas Moses facere jubetur *Num*. 10: 2. eratque R. Josua Sycanensis in ea opinione has tubas absconditas fuisse vivente Mose, & Josuam sibi alias confecisse, vid. *Midrasch Coheleth*. 110: 4. quia *Num*. 10: 2. legitur עשה לך *fac tibi*, & *Deut*. 31: 28. nulla fit tubarum mentio. Has sacerdotes inflabant certis temporibus festis *Num*. 10: 9. & 10. quibus proinde tubarum usus, ut Levitis cymbalorum 1 *Chron*. 16: 42. attribuendus est, uti *comm*. 5. & 6. distinguuntur, & aliis in locis, ubi totus populus tubis clanxisse dicitur, id est, sacerdotes per totam multitudinem dispersi. Hae tubae duae in arcu qui Tito Vespasiano erectus est ante mensam panum sculptae conspiciuntur. Tubis clangebant quotidie 21 vicibus, ter ad apertionem portarum, novies ad libamen vini matutinum, novies ad vespertinum. *Succa*. v. 5. Stabant autem ad mensam adipum in oblatione sacrificii jugis, & sacrificiorum (at in Paschate clangebant tempore jugulationis, non ad libamen vini) quae publico vel privato nomine offerebantur in diebus festis: unde nonnisi in holocaustis quadrupedum & salutaribus, quae sola libamen requirebant, tubarum usum fuisse colligitur, uti & erat in initio & fine festorum, ac temporibus laetitiae vel tristitiae extraordinariis, in jejuniis praeliis, & triumphis. His autem conjungere usum buccinae in templo quidem solebant. *Ps*. 98: 6. בחצוצרות וקול שופר & 2 *Chron* 15: 14. שופרות וחצוצרות: sed extra illud vel buccina vel tubis solis utebantur, secundum hoc Talmudicum בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום מיש שופר אין חצוצרות *Gem. Rosh. hasschana*. 27: 1.

IX.

IX. Sacerdotum porro erat de mundo & immundo cognoscere *Lev.* 10: 11. *Deut.* 21: 5. quae sane pars officii sacerdotalis difficillima fuit. *Hagg.* 2: 14. Variae autem sunt immundities, quaedam ex ipsa Dei lege scripta ortum ducentes, quaedam ex constitutionibus doctorum Hebraïcorum. Quaedam res immundae sunt, nec tamen alias polluunt; quaedam & immundae sunt ipsae & polluunt alias. Quaedam res purae, uti semina, contactu cadaveris non polluuntur: sed si aqua iis affusa sit, omnino. vide *Levit.* 11: 37. 38. & codicem Mischnicum *Macschirin*, sive de liquidis res ad pollutionem disponentibus. Quaedam polluunt hominem, ita ut per diem immundus maneat: quaedam per dies septem, quaedam per mensem, quaedam ulterius. Quaedam polluunt homines tantum, quaedam homines & vasa: vasorum videlicet 8 species, vestes, cilicia, testacea, coriacea, ossea, vitrea, metallica, lignea. Quaedam arcebant hominem ab (1) urbibus muro cinctis (2) quaedam a monte Templi, (3) quaedam ab spatio antemurali, (4) quaedam ab atrio mulierum, (5) quaedam ab atrio magno, & hoc respectu gradus quinque immunditiei sunt in 1. leprosis 2. seminifluis זבים 3. pollutis a mortuo. 4. טבולי יום eo die lotis sed ante vesperam non mundis, & 5. indigentibus piaculo מחסרי כיפורים. Ita ut quid gravissime polluat omni respectu dici vix possit: nam cadaver habetur quidem gravissimum omnium, הומר בולן quod in tentorio polluat. *Kelim.* 1. 4. Sed tamen cadaver non ita polluit res cubili ac sedili uti זב; sive vir fluxu seminis laborans, qui etiamsi 100 panni sibi mutuo impositi essent & contaminasset supremum, omnes pro pollutis haberentur: sed cadaver hominis impositum illis pannis nonnisi tres pollueret. §. IX. *De immunditie cognoscere.*

X. Sunt autem *gradus immunditiei*, מעלות הטומאה, uti Judaei loquuntur, sex, quorum primus appellatur אבי אבות *Pater patrum*, secundus אב הטומאה *Pater immunditiei* (de quibus §. seq.) tertius ראשון לטומאה *Primum immunditiei* contractae videlicet a patre immunditiei: & in hoc gradu omnia esse considerantur quae ab aliquo patre immunditiei polluta sunt, sive homo fuerit, sive vas, sive cibi, sive liquores: quartus שני *secundum:* quintus שלישי *tertium:* sextus רביעי *quartum.* Ulterius se non extendunt immundities, & quod praeter patres est §. X. *Gradus sex immunditiei.*

omne ולד *proles* immunditiei dicitur, five fit primum, fecundum, tertium aut quartum. Patres polluunt אדם וכלים *homines & vafa:* fed proles non nifi cibos & liquores, excepto liquore immundo qui folus inter proles immunditiei vafa polluit. De his autem varii funt Judaeorum canones, veluti in Codice *Taborot.* 11: 3. Videlicet *de rebus profanis*, חולין: quod eft primum refpectu immunditiei a patre immunditiei contractae in rebus profanis, five ראשון בחולין, pollutum eft ipfum & alias res polluit, id eft, טמא ומטמא. Quod eft fecundum השני ineptam reddit rem profanam ad efum, פוסל ולא מטמא at non polluit ulterius, id eft, non reddit eam rem ita immundam ut aliae res ab ea polluantur contactu &c. fic ut פסול alia non polluat. Quod eft tertium, comeditur cum jufculo, quicum primitiae mixtae funt. Et ibidem *de primitiis*, תרומה: primum & fecundum in primitiis polluta funt & polluunt. Tertium פוסל ולא מטמא ineptas eas reddit ad efum at non polluit. Quartum comeditur cum jufculo cui קדש *cibi facri* (de quibus mox) immixti funt. De קדש five *cibis facris in atrio comedendis.* Primum, fecundum, & tertium in cibis his facris polluta funt & polluunt. Quartum ineptos hos reddit ad efum, פוסל, fed non polluit. Quintum editur cum jufculo facro.

§. XI. *Species undecim immunditiei legalis.* XI. Undecim a Judaeis recenfentur fpecies immunditiei legalis, quarum videlicet in lege Dei fcripta fit mentio, omnes excepta lepra ab animali ortum trahentes, funtque 1. Immundities reptilis, fi videlicet fit unum ex iis octo, quae *Levit.* 11: 30. enumerantur. Nam reliqua reptilia, uti viperae, ranae, teftudines, ferpentes, munda funt nec polluunt. 2. Cadaveris beftiae, quo nomine intelligitur quodvis cadaver animalium, five mundorum, five immundorum: ita tamen ut mundum, fi rite jugulatum fit, mundum fit: immundum five juguletur, five morte naturali moriatur, immundum maneat: praeterea quod mundi adeps non polluat. 3. Cadaveris humani, quo nomine venit vel minima cadaveris particula, olivae magnitudinem fuperans. Nec differt cadaver Ifraëlitae ab cadavere aliarum gentium, nifi refpectu immunditiei tentorii, quoniam gentium cadavera non polluunt in tentorio, אין הגוים מטמאין באהל. 4. Concubitus feminis. 5. Aquae piacularis five luftralis quae מי נדה in Codice facro & מי חטאת in

in Misna appellatur, destinatae ut cineri vaccae rufae mixta pollutos a mortuis mundet. 6. Sacrificii piacularis. 7. Mulieris fluxu laborantis. 8. Viri fluxu laborantis. 9 Menstruatae. 10. Puerperae. 11. Leprae.

§. XII. *Patres 32. immunditiei legales.*

XII. Solent Judaei de his undecim speciebus notare quot modis unaquaeque polluat, & 32 *radices*, sive *patres pollutionis* אבות הטמאה recensere, quibus opponuntur surculi sive *proles pollutionis* ולדי הטמאה. Appellantur autem *surculi* sive *proles*, quaecunque ab his *radicibus* sive patribus polluuntur. Prima species non nisi unum habet patrem pollutionis,

I. *Reptile* ipsum est pater pollutionis.

II. *Cadaver bestiae* quoque.

III. *Cadaver humanum* novem patres complectitur. 1. Cadaver ipsum polluit. 2. sepulcrum polluit. 3. homo Israëlita (nam ethnicus nec polluitur cadavere nec polluit eo respectu) cadavere pollutus. 4. vasa ab ejusmodi homine tacta. 5. vasa cadaver tangentia. 6. homo tangens vasa illa. 7. vasa ejusmodi hominem tangentia. 8. vasa quae illa vasa tetigerant. 9. tentorium cadavere pollutum.

IV. *Concubitus seminis.* Unus hic pater est, ipsum semen.

V. *Aquae piacularis*, מי חטאת, id est, aquae vivae, cui cinis vaccae rufae immixtus est ad mundandos alios, non nisi unus pater est, ipsa aqua nempe, contacta aut gestata ab eo qui illa opus non habet, antequam videlicet alius ea mundatus sit: nam postea non polluit.

VI. *Sacrificii piacularis* tres patres erant. 1. vacca rufa. 2. juvencus & hircus azazel. Polluebant enim haec omnia vestes illorum qui circa illa occupabantur.

VII. *Mulieris fluxu laborantis* &c.

VIII. *Viri fluxu laborantis*, quorum uterque septem habebat patres immunditiei. 1. ipsa mulier erat pater immunditiei, atque ita etiam vir. 2. concumbens cum illa vel illo. 3. sanguis aut semen illius fluxus. 4. sputum. 5. urina. 6. sedile. 7. cubile.

IX. X. *Menstruatae* & *Puerperae* etiam septem illos habebant immunditiei patres.

XI. *Leprae* immundities 4 patres immunditiei complectitur; qui sunt 1. Leprosus quatenus erat seclusus. 2. Leprosus

quatenus immundus erat pronuntiatus. 3. vestis lepra infecta. 4. domus lepra infecta.

§. XIII. *Patres immunditiei ex decreto doctorum.* XIII. Praeter has sex numerant Judaei species immunditiei, quae complectuntur & ipsae suas *radices*, sive *patres immunditiei ex instituto scribarum* אבות הטמאה מדברי סופרים, videlicet. 1. immundities cadaveris humani. 2. Fluxus זיבות. 3. Menstruatae. 4. Puerperae. 5. Idoli. 6. Cadaveris bestiae. Patres autem immunditiei in his sunt.

1. Immundities cadaveris humani quae undecim habet patres. 1. Officulum, quantitate grani hordeacei, polluit contactu & gestatu, non tentorio. *Oholoth.* 11. 3. 2. Terra gentium. 3. בית הפרס, ager in quo sepulcrum aut cadaver esse aratrum indicat, aut in quo sparsae sunt cadaveris particulae. 4. Sanguis conculcationis, דם תבוסה, qui partim ex vivo sed morti proximo, partim ex mortuo, homine fluit. *Oholoth.* 11. 2. & 111. 5. 5. Tentorium pollutum sanguine conculcationis. 6. Homo uno ex quatuor modis prioribus pollutus. 7. Vasa quae illum hominem tetigerunt. 8. Vasa quae illa vasa tetigerunt. 9. Homo qui illa vasa tetigit. 10. Vasa quae illum hominem tetigerunt. 11. Vasa quae tetigerunt illa vasa.
2. Immunditiei fluxus 9 patres sunt 1. ipse qui fluxu laborat. 2. fluxus. 3. saliva ejus. 4 urina. 5. sedile. 6. cubile. 7. stratum quo geritur. 8. sanguis. 9. rem habens cum tali muliere. Sub quibus ethnici comprehenduntur.
3. Immundities menstruatae etiam 9 patres habet.
4. Immundities puerperae eosdem habet 9 patres.
5. Immundities idoli 4 habet patres. 1. ipsum idolum. 2. Quaecunque inserviunt idolo, 3. Quae oblata sunt idolo. 4. Vinum quod ei libatur.
6. Immundities cadaveris duos continet patres. 1. Animal ab extrario homine, id est, non Israëlita, jugulatum. 2. Cadaver avis mundae.

§. XIV. *Numerus eorum ad 29 reductus.* XIV. Quandoquidem vero iidem patres fere sunt fluxus, menstruatae, & puerperae, illos nominatim repetere nil attinet: adeoque ad 29 patres, omnes referuntur radices immunditiei ex his 6. speciebus ortae. Undecim videlicet patres in immunditie cadaveris humani, quatuor in immunditie idoli, duo in immunditie

tie cadaveris, id eſt, 17 univerſim, & his adduntur 12. hi. 1. Homo ethnicus, qui ſimilis habetur homini fluxum paſſo. 2. Menſtruata dies retrorſum numerans. 3. Faemina videns maculam ignotam, retro numerando, polluit cubile & ſedile. 4. Faemina quae tempore legitimo ſe non exploravit, & poſtea ſe explorans pollutam cernit. 5. Faemina pariens abortum. 6. Qui cum iis rem habuerit. 7. Sedile earum. 8. Cubile earum. 9. Sputum earum. 10. Urina. 11. Sanguis. 12. Fluxus hominis ethnici. At ſemen ejus mundum eſt.

XV. Inter immunditîes graviores attentionem ſingularem lepra meretur, morbus eo modo, quo deſcribitur Levitici capite tertio & decimo, Iſraëlitis proprius, & cujus cura ad ſolos ſacerdotes pertinuit, a quorum ore & munditîes ac immunditîes dependebat: אין טומאה וטהרה אלא מפי כהן uti legitur in in *Siphra fol.* *100. 1. Non modo in Palaeſtina ſed extra eam, templo ſeu ſtante ſeu diruto, praecepta haec Dei de lepra obſervanda fuerunt. *Siphra fol.* *127. 1. & *128. 1. Dividitur illa in ſpecies duas, lepram res animatas inficientem, & quae res animatas afficit. Lepra res animatas inficiens, eſt humana, eaque duplex vel capitis vel cutis. Lepra capitis vel barbae צרעת הראש או הזקן duo habet ſigna. Vide *Levit.* 13: 30. § XV. *De Lepra ejusque ſpeciebus & ſignis.*

1. Maculae depreſſionem infra ſuperficiem cutis.
2. Pilum fulvum in ea.

Lepra cutis humanae tria ſigna habet. *Levit.* 13: 2.

1. שאת tumorem. Color eſt inſtar lanae agni unius diei, כצמר. *Siphra fol.* *105. 2.
2. ספחת abſceſſum, *ἀπόϛημα*. Color eſt inſtar calcis טפילה. *Siphra fol.* *98. 2.
3. בהרת candoris nivei. *Siphra ibid.* Confer *Exod.* 4: 6.

Et haec ſigna particularia. *Lev.* 13: 3.

1. Pilum album redditum.
2. Plagae adſpectum cute profundiorem.
3. Diffuſionem.
4. Vivacitatem.

XVI. Si ex his notis edoctus fuerit ſacerdos (qui etiamſi unus eſſet de lepra judicium ferre poterat. *Gem. Nidda.* 50. 1. *Siphra fol.* *100. 1.) lepram eſſe, immundum pronunciabat hominem. Quod ſi § XVI. *Leproſi examen a ſacerdote*

instituendum. si modo בהרת fuerit, nec pilus albus sit redditus, nec plagae adspectus cute profundior, secludebat illum hominem sacerdos continenti septiduo, quo exacto sacerdos eum accedebat, & si plaga se ulterius in cute non diffudisset, altero septiduo eum secludi curabat. Si nec tum se plaga diffudisset, mundus pronunciabatur a sacerdote, & lotis vestibus habebatur pro mundo: quemadmodum & si totum corpus a capite ad pedes lepra occupasset; nam ὁλόλεπρος homo mundus censebatur, *Lev.* 13: 13. ὁ δὲ ἐκ μέρους ἀκάθαρτος, qui autem ex parte leprosus erat, immundus, uti Photius loquitur in *Amphilochiis*, *quaest*. 82. Quod si se diffudisset plaga exacto septiduo ultra terminos priores, eo quo dictum est modo, sacerdos illum immundum pronunciabat & leprosum. Tunc autem vestes scissas, uti in luctu, gerere, caput incomtum habere (ראש פרוע) barbam superiorem velare, obviis immunditiem suam indicare clamando, טמא, טמא, & extra castra degere, sive extra urbes tempore Josuae muro cinctas, debuit. Nec tamen soli erant & ab omni hominum consortio secreti. Quatuor simul fuisse leguntur 2 *Reg*. 7: 3. & Christo decem occurrerunt *Luc*. 17: 12. quid? quod nec ab ipsa synagoga eos Judaei excludant.

§. XVII. *Leprosi mundatio.* XVII. Sex res requirebantur ad mundationem leprosi. 1. Duae aves. 2. Lignum cedrinum, 3. Hyssopus. 4. Lana coccinea. 5. Aquae vivae. 6. Vas fictile. Quum enim lepra liberatus esset homo, sacerdos adduci jubebat duas volucres mundas ציפורים. Quo nomine Macarius quidem *Hom*. 47. δύο περιστερὰς sive columbas intelligit, Origenes & Hieronymus gallinas, quod vulgo Graeci gallinas ὄρνιθας dicerent; sed frustra tunc vox *mundarum* addita fuisset: & probabile est quod in *Gem. Hier. Nazir*. 51: 2. legitur, omnem avem puram dici *Zippor*. כל עוף טהור קרוי ציפורין. Columbae tamen hoc nomine non intelliguntur, quae expiationi intus in atrio peragendae a Deo erant destinatae, nam בני יונה ac תורים dictae fuissent, non ציפורים, uti monetur in *Siphra fol*. 66. 1. Hirundines aut passeres fuisse multi Judaeorum tradunt: alii vero de passeribus dubitant sintne inter aves mundas censendi. Esse debuerunt hae aves, uti & hirci diei expiationis & agni duo à leproso offerendi, pares colore, statura & pretio, uti legitur in *Siphra*, ubi & *fol*. * 127. 1. quatuor actiones circa aves leprosi distinguuntur.

1. לקיחת ציפורים *acceptio avium*: quae fieri potuit ab aliquo qui

qui sacerdos non esset, ita ut jussu sacerdotis alius capere eas possit, צוה הכהן ללוקח ולקח מי שירצה.

2. שחיטת ציפורים *jugulatio avium.* Hanc non a sacerdote necessario fieri debere quidam putant, quia in Codice sacro iisdem verbis quibus mox describitur acceptio legitur צוה כהן ושחט: alii contra sentiunt.

3. הזיית דם ציפרים *sparsio sanguinis avium.*

4. שילוח ציפרים *dimissio vivae avis.*

Avium una jugulabatur in vase testaceo supra aquam ex vivo fonte ortam, & sanguini intingebatur avis altera viva, lignum cedrinum, lana coccinea & hyssopus. Ramus cedrinus longus erat, uti in *Siphra fol.* *128. 1. legere est, cubitum unum, crassus quartam partem pedis quo lecti fulciri solebant: hyssopus lata erat palmum. Haec autem lana coccinea erant colligata, & extremitates alarum avis vivae & cauda circa ramum cedrinum & hyssopum fuere convolutae, atque ita haec omnia simul sanguini intincta fuerunt. *Siphra, fol.* * 129. 2. *Negaim.* XIV. 5. His adspergebat leprosum septies mundumque pronuntiabat, vivam dimittens avem. *Lev.* 14: 2. Quibus peractis erat adhuc leprosus מחוסר כפרה *indigens piaculo*, & lotis vestibus, raso corpore & loto, in castra vel urbes admittebatur, & post dies septem iterum vestes lavabat, tondebat corpus & lavabat. Tum die sequenti, id est, octavo, in conclavi leprosorum (*Siphra, fol.* *132. 1.) lotus ad portam Nicanoris tendebat stante templo II. & sacrificium suum offerebat, agnos duos, unum in holocaustum, alterum pro delicto, & agnam in sacrificium piaculare, fertum trium decimarum similae oleo mixtae, & logum olei. Si pauper esset, agnum dabat in sacrificium pro delicto, decimam similae oleo mixtae & turtures duos, alterum in sacrificium piaculare, alterum in holocaustum. *Levit.* 14: 21. Quum autem ipsi intrare in atrium magnum non liceret, nec sanguis sacrificiorum sanctissimorum extra atrium efferri posset, ipse dextram aurem, pollicemque manus dextrae & pedis dextri in atrium porrigens sanguinem & oleum illita membris illis digito sacerdotis vel sacerdotum (quia oleum potuit sacerdos vel sinistrae suae vel manui alterius sacerdotis infundere uti est in *Siphra fol.* *132. 2.) excipiebat.

XVIII. Lepra quae res inanimatas inficiebat, erat lepra vestium & aedium. Lepra vestium non polluit nisi lanam & linum. *Levit.* 13: §. XVIII. *Lepra vestium & aedium.*

13: 47. *Kelaim*. IX. 1. adeoque pelles ea non inficiebantur, nisi lana iis adhaereret, uti pelles ovium & caprarum. Indicium hujus erant maculae virides & rubrae, quae si post septiduum seclusionis se diffudissent, judicabatur vestis lepra infecta & comburenda. *Lev.* 13: 47. Lepra aedium (nonnisi in terra Canaan, at nunquam Hierosolymis, visa, uti Judaei in *Siphra fol.* *138. 1. tradunt) cognoscebatur ex maculis viridibus & rubris, si se diffunderent: tum enim tota domus erat diruenda. *Lev.* 14: 45. at si maculae se non diffudissent, jugulatione duarum avium & immersione rami cedrini, lanae coccineae & hyssopi in sanguinem alterius ex iis, ut ante, domus mundabatur. *Lev.* 14: 48.

§. XIX. *Res Deo devotas aestimare munus sacerdotum.*

XIX. Aestimabant etiam sacerdotes res personasve, quas Deo aliquis voverat; ut certo pretio redimerentur, & in Siphra *canon generalis* traditur *fol.* *293. 2. *omnes aestimationes esse sacerdotum*, בניין אב לכל הנערכין שיהו בכהן. In his tamen distinctio observanda est inter votum simplex נדר & חרם. Quae posteriori modo erant devota redimi non poterant; sed usui sacro vel sacerdotibus cedebant, aut si homines essent, mortem subibant. *Levit.* 27: 28. 2 *Reg.* 12: 4. At de his votis capite ultimo Partis tertiae copiosius dicetur. Filii quoque primogeniti redemti pretium, 5 sicli, etiam nunc sacerdoti cedunt. Vide *Lev.* 12. & 15. *Num.* 18: 16. *Exod.* 13: 1, 2.

§. XX. *Mulierem Sota examinare.*

XX. Mulier quoque adulterii suspecta, quam *zelotypicam* nuncupat Hieronymus *comm. in lib. Reg.* adducenda erat ad sacerdotem, pro qua postquam decima Ephae farinae hordeaceae (sine oleo & thure) fuerat allata, sacerdos eam in porta Nicanoris collocabat, aquamque e labro sacro haustam & vasi fictili, admixto pulvere atrii (ut quidam: alii vero, illo quod in sancto sub tabula marmorea erat) infundebat. Dein ipsius caput a sacerdote nudabatur, & ut nonnulli volunt, pars vestium diripiebatur ab eodem. Postea sacerdos munus in corbe saligna allatum sancto vasi inditum manibus mulieris imposuit, eamque certa formula, exhibita *Num.* 5: 19. & inscripta schedulae, adjurabat, manu tenens aquas amaras. Quantitas aquarum erat dimidium logi, uti traditur in *Gem. Hier. Sota.* 18. 1. Tum corbem e manu mulieris sacerdos arripiebat, munusque sancto vasi inditum atque agitatum ad angulum altaris notozephyrinum deponebat, acceptumque farinae pugillum sale adspersum conjiciebat in ignem altaris. Denique uxor aquas amaras imbibebat, si in-

innocens, innoxie: ſi rea, venter ejus intumeſcebat, & concidebat femur ejus, eaque ſolutis crinibus & pectore nudo e templo ejiciebatur.

§. XXI. *Vitulae decollandae adeſſe.*

XXI. Praeterea ſacerdotes aderant decollationi vitulae, quam, ſi cadaver hominis interfecti in campo inveniretur, & reus lateret, proximae civitatis (quam 5 membra ſynedrii magni indicabant) ſeniores emere debebant *Deut.* 21: 5. *Sota.* IX. I. Decollatio fiebat a parte poſteriore colli, מאחריה, ſecus ac in jugulatione ordinaria. Hinc interpretes Alexandrini reddunt ערופה νενευροκοπημένη, & Joſephus τοὺς τένοντας, id eſt, tendines cervicales, κεκομμένη. Sepeliebatur illa in eadem valle inculta, nec poſtea colenda, ubi decollata erat.

§. XXII. *Panes ſacros inferre & efferre.*

XXII. Sacerdotum quoque erat panes propoſitionis quolibet ſabbatho auferre e ſancto & novos ſubſtituere; quod hoc modo fieri conſueviſſe Judaei tradunt in *Menachoth.* XI. 7. Intrabant in ſanctum ſacerdotes quatuor, quorum duo duos ordines panum recentium ferebant, duo reliqui duas acerras thuris. Hos anteibant quatuor, qui panes & acerras de menſa tollerent & panes veteres in pronao deponerent, donec thus in acerris contentum cremaretur, addito ſale in illo foco e quo prunae ſuffitus petebantur, & quidem ipſo ſabbatho. Sic ut menſae adeſſent ſacerdotes octo, 4 ad ſeptentriorem (eorum enim miniſterium locum honoratiorem poſtulabat) qui panes recentes apponebant, 4 ad auſtrum menſae, qui veteres tollerent. Recentibus in menſa diſpoſitis, egreſſi reponebant panes veteres in menſa aurea pronai, thus admixto ſale adolebant, dein panes partiebantur ſacerdotes accedentis & recedentis ephemeriae, illi ad aquilonem atrii, ut oſtenderetur miniſterium illius hebdomadis ad eos pertinere, hi ad auſtrum, qui dein eos in loco ſancto comedebant. Quum autem panes erant diviſi, ſacerdotes ephemeriae recedentis renunciabant plane ſacris, & locum cedebant ephemeriae accedenti; nec tamen templo excedebant, quia panes in atrio, loco ſancto, comedi debuere & quidem eo ipſo die, id eſt usque ad mediam noctem, quae ſequebatur ſabbathum. Hieronymus autem, *commentario ad Malachiam pag.* 1810. non tantum curam adferendi & auferendi comedendique ſacerdotibus adſcribit, ſed *panes propoſitionis juxta traditiones Hebraicas ipſos (ſacerdotes) ſerere, ipſos demetere, ipſos molere, ipſos coquere debuiſſe* tradit.

§. XXIII. *Vaccam rufam comburere.*

XXIII. Inter alia munera sacerdotalia (licet enim pontifices eo functi fuerint, ut liquet ex *Para.* III. 8. tamen etiam aliis sacerdotibus id concessum fuit, *Num.* 19: 3.) erat quoque combustio vaccae rufae, cujus cineres aqua mixti adhibebantur ad tollendam immunditiem quam aliquis ex contactu mortui contraxerat, *Num.* 19. 1 *Cor.* 15: 29. *Hebr.* 9: 13. Vacca haec colore erat rufa, quod genus in Palaestina rarum erat, ut liquet ex historia Damae Ben Nethinae, cui vacca rufa, singulari Dei beneficio, nascebatur, quum jaspidem sub capite parentis sui dormientis arcae inclusam dare nollet, jaspide ex λογίῳ pontificis deperdita *Gem Kidduschin.* 31: 1. *Gem. Avoda Zara.* 23: 2. *Gem. Hier. Pea.* 15. 3. Integra porro fuit expers jugi, publico aere emta, deducebaturque a sacerdote, qui septiduo ante domo sua relicta in conclave בית אבן (ita dictum a vasis lapideis quae in illo erant) ductus fuerat, per כבש sive viam novam arcubus vel fornicibus innixam ad vitandam pollutionem, in הר המשחה *montem oliviferum*, ubi rogo imposita facie obversa occidenti jugulabatur. Dein sanguinem manu sinistra exceptum sacerdos occidentem versus dextrae digito intincto septies spargebat e regione aedis sacrae, cujus portam intuebatur, per portam Susan & alias (per quas non modo ad octavum gradum pronai pertingere visu poterat, ut quidam scribunt, sed ad ipsam templi portam) vel trans murum orientalem ceteris humiliorem, circa portam Susan. *Middoth.* II: 4. vel trans portam Susan per reliquas. A constituta republica Judaica usque ad urbis excidium non nisi novem fuisse combustas vaccas rufas Judaei tradunt. Prima combusta est a Mose, vel potius vivente Mose ab Eleazare. 2. Ab Ezra, sive ejus jussu; atque ita etiam de reliquis statuendum videtur. 3. & 4. A Simeone justo ultimo membrorum Synagogae magnae. 5. & 6. A Johanne Pontifice Maximo, qui pater Matatthiae vulgo fuisse creditur. 7. Ab Eljehoenai filio Hakkaf, Pont. Max. tempore Simeonis filii Shetach, & Judae fil. Tabbai. 8. A Chanameele Aegyptio Pont. Max. & 9. A successore ejus Ismaële fil. Phabi, qui vixit tempore R. Jochananis Ben Zaccai. Aliis tamen vix videtur vero simile, toto illo intervallo temporis, quod inter Mosem & Ezram fuit, unam vaccam modo fuisse combustam; maxime quum tantum sanguinis in eo effusum sit, & stante templo secundo 8 numerentur, quod multo bre-

brevius spatium est. Cineres hujus vaccae dicuntur אפר חטאת, uti & vasculum in quo servabantur קלל של חטאת. *Eduioth.* VII. 5. *Para.* III: 3. collectique in tres partes dividebantur. Una in monte olivifero servabatur; & inserviebat, postquam aquae vivae injecta esset portio cinerum, ea quantitate ut conspici posset in aquae superficie (tantum enim requirebatur, uti hic ita in pulvere Sotae dato & sputo fratriae. vide *Gem. Hier. Sota.* 18: 1.) adspersioni populi, quae a quovis viro puro fieri poterat, licet sacerdos non esset, etiam a puero, ut quidam existimant. Altera in templum delata inserviebat sacerdotibus. Tertia in חיל sive antemurali servabatur in memoriam combustionis. Alii ita volunt, partem primam in monte olivifero sepositam, inserviisse consecrandis aliis vaccis; alteram extra templi atrium servatam, ad usum omnium pollutorum contactu cadaveris: tertiam in antemurali locatam ad rei memoriam. vide Cod. *Para.*

XXIV. Sacerdotum denique erat, ut & Levitarum, publice docere, leges Dei tum coram populo tum Levitis junioribus explicare, & de jure sacro respondere, *Levit.* 10: 11. *Ezech.* 44: 23. 2 *Chron.* 17: 9. *Hagg.* 2: 12. *Malach.* 2: 6. Hoc munus optime iis conveniebat, qui per omnes tribus erant dispersi, nec agricultura similibusve modis quaerendi victum occupati. Unde ad eos potissimum cura scholarum & academiarum pertinuit. In hoc tamen officio negligenter se tum sacerdotes tum Levitas saepe gessisse, nec bene illo functos, liquet ex 2 *Reg.* 22: 10. & Prophetarum querelis *Ezech.* 22: 26. & Praeterea ex iis judices plerumque constituebantur. *Ezech.* 44: 24. 2 *Chron.* 19: 8. §. XXIV. *Populum docere.*

CAPUT VI.

De Levitis.

I. Levitae, quorum dignitas inter sacerdotes & Israëlitas media fuit (*Horaioth.* III: 1.) illi omnes dicti sunt qui ex tribu Levi ortum traxerunt, exceptis posteris Aaronis. Dati sunt sacerdotibus *Num.* 4: 9, 12. & inaugurabantur adspersione aquae, rasione totius corporis, (quae tribus hominum generibus, leprosis, Naziraeis, & Levitis, at dum in solitudine errabant Israëlitae duntaxat, a Deo fuit mandata. *Negaim.* XIV. 4.) lotione vestium & corporis, ac sacrificio juvenci gemini, unius §. I. *Nomen & inauguratio.*

 in

in ſacrificium piaculare, alterius in holocauſtum, quibus Levitae manus imponebant, uti viciſſim Iſraëlitae Levitis manus imponebant, & hi agitabantur a ſacerdote. *Num.* 8: 6-14.

§ II. *Diviſio.* II. Diviſi fuere olim in Gerſonitas, Kahathitas, Meraritas, de nomine trium filiorum Levi, quorum munus in tranſlatione tabernaculi, & numerus deſcribitur *Num.* 4: 4. Poſtea vero, uti ſacerdotes, in 24 claſſes diviſi ſunt, quibus totidem capita praeerant, & quaelibet claſſis in ſeptem alias, quibus munus ſuum caput familiarum aſſignabat, ita ut per vices ſingulis hebdomadibus miniſtrarent.

§. III. *Aetas.* III. Aetas qua apti ad munus cenſebantur fuit media, ſic ut transſcenderint aetatem primae juventae necdum ſenectutis attigerint, & *Num.* 4: 3. dicitur fuiſſe a trigeſimo anno ad quinquageſimum: confer 1 *Chron.* 23: 3. ſed *Num.* 8: 24. a quinto & vigeſimo. Quam differentiam quinquennii Judaei vulgo derivant ex tempore quo Levitae munus ſuum addiſcere debuerunt, videlicet 5 annis. Verum alii putant in poſteriori loco Levitas aetatis annorum 25 memorari, quod ibi tantum de miniſterio ordinario cantus & excubiarum agatur, quibus juvenes illius aetatis pares erant; ſed in priori de portandis quoque oneribus agi, ad quae Levitae aetate magis provecti & firmi roboris requirebantur. Quod autem anno 50 dicantur dimittendi, *Num.* 8: 25. ſpectat ea tempora, quibus tabernaculum transferre debebant: poſtea enim nec aetas, nec vitia corporis (quae Levitam non reddebant ineptum) eum immunem a miniſterio praeſtabant. *Chullin.* 1: 6. Structurae templi & excubiis Levitae ab anno vigeſimo praepoſiti fuiſſe leguntur 1 *Chr.* 23: 24, 27. *Ezr.* 3: 8. 2 *Chron.* 31: 17.

§. IV. *Veſtes.* IV. Veſtes eorum fuere diſtinctae a veſtibus ſacerdotum. Id liquet ex *Joſeph. Ant.* xx: 8. Lineae tamen, uti אפוד בד 1 *Sam.* 2: 18. quo etiam alii induebantur. 2 *Sam.* 6: 13. Nec videtur illud ephod cum ephod pontificis maximi conveniſſe, ſed alterius veſtis nomen fuiſſe: quum & Graeci eam per ϛολὴν, & Chaldaeus כרדוט tunicam χειροδωτὸν reddiderint. 2 *Chron.* 5: 12. comparent מלובשין בוץ induti byſſo (eſt hoc optimi lini genus) ubi Graeci reddunt ἐνδεδυμένοι ϛολὰς βυσσίνας, & 1 *Chron.* 15: 27. cantores induti tunica byſſina בוץ fuiſſe leguntur, & 111 *Ezr.*

7:

7: 9 [illegible] & Levitae & sacerdotes appellantur. Quum autem proficiscebantur per terram Israëliticam, baculo, marsupio, & libro legis plerumque erant instructi, *Jevamoth.* XVI: 7. 2 *Chron.* 17: 9.

V. Respectu muneris dispesci possunt Levitae, praeeunte *Josepho Ant.* XI: 5. in tres ordines (τάξεις Philoni *lib.* III. *de vita Mosis* in ἱεροδούλους, ἱεροψάλτας & θυρωρούς, *ministros sacrorum, cantores & janitores.* Τῶν ἱεροδούλων munus fuit stante tabernaculo arcam Dei & vasa sancta portare. *Num.* 4: 15. 1 *Chron.* 15: 2. deinde inservire sacerdotibus in rebus sacris, uti in sacrificiis, non quidem spargendo sanguinem (quod sacerdotum erat) sed excoriando victimas & coquendo, atque assando agnos paschales 2 *Chron.* 35: 11, 14. Ita legimus 2 *Chron.* 29: 15, 16. quum Levitis & sacerdotibus mandata esset cura purgandi templi & vasorum ejus, sacerdotes solos intrasse ipsam aedem sacram, & quae in sancto בהיכל polluta inveniebant extulisse לחצר in atrium ad Levitas, & Levitas ea detulisse foras ad vallem Kedron. Confer 1 *Chron.* 9: 32. ubi Kahathitae conficiendis panibus propositionis praepositi dicuntur, & alii e Levitis operi ☞ חביתין, per quod videntur crustula pontificis intelligenda, cantui atque excubiis & portationi vasorum sacrorum: sed praeparatio aromatum suffitus sacerdotibus assignatur *comm.* 30. Fuere & aliquando praepositi decimis, primitiis, aliisque rebus sacris conservandis, quas populus obtulit. 2 *Chron.* 31: 13. iisque distribuendis *comm.* 14. Confer 1 *Chron.* 23: 28. §. V. *Munus eorum qui ministri erant sacrorum.*

VI. Praeterea munus eorum praecipue consistebat in cantu, & excubiis, 1 *Chron.* 25. & 26. & ita *Nehem.* 10: 29. tantum memorantur הלוים השוערים המשוררים *Levitae custodes & cantores.* Cantores, id est, qui canerent voce & qui psallerent, a Davide in viginti & quatuor classes fuisse divisos, secundum numerum filiorum Asaph, Jedithun, & Heman liquet ex 1 *Chron.* 25. Cantorum instrumenta musica tria fuerunt נבלין, כנורות, הצלצל, *& Nablia, 2 ad minimum, citharae 9, & cymbalum* unum. *Neh.* 12: 27. & 1 *Chr.* 25: 1. & 2 *Chr.* 5: 12. & 2 *Chr.* 29: 25. *Erachin.* II: 3, 5. Qui ore canebant, in eodem quo alii consistebant דוכן sive suggesto, 2 *Chron.* 20: 19. *Nehem* 9: 4. ubi non pauciores quam duodecim Levitae erant, *Erachin.* II: 6. quibus §. VI. *Canore.*

bus alii tractantes instrumenta musica adstabant, qui non modo Levitae sed & Israëlitae genere clari erant. Primo autem die hebdomadis ad motum sudarii saganis, tempore libationis in sacrificio jugi, canebant *Psalm.* 24: secundo *Ps.* 48: tertio *Ps.* 82: quarto *Ps.* 94. quinto *Ps.* 81. sexto *Ps.* 93. sabbatho *Ps.* 92. *Tamid.* VII. 4. *Gem. Rosch Hasschana.* 31: 1. & *Midrasch Schir Hasschirim.* 25: 4. Sunt qui putent etiam mulieres in templo cantasse, quum *Nehem.* 7: 67. משררות cantarices memorentur, sed Judaei negant, dicentes ita appellari cantorum uxores: vel possunt intelligi cantarices aliae, quales 2 *Sam.* 19: 35.

§. VII. *Et excubias agere.* VII. Levitae autem janitores a Davide quoque in 24 classes divisi 1 *Chron.* 27. excubias noctu agebant in templo primo, locis 1 *Chron.* 26. memoratis; in secundo, 21 locis, ad 5 portas montis templi, in monte ad 4 angulos intrinsecus, ad 4 angulos atrii magni extrinsecus, & ad 5 portas atrii (nam portam Nitzotz & ardoris observabant sacerdotes quemadmodum & Beth moked, ubi sacerdotes adulti dormiebant, sed minores natù qui sacris operari nondum poterant excubabant) uti & conclave oblationis, veli. & post S. sanctorum. *Gem. Tamid.* 61: 1. *Middoth.* 1: 1. Quumque unaquaeque custodia decem Levitas habuerit, uti Judaei tradunt, 240 Levitae & 30 sacerdotes (nam & Levitae erant tribus in locis ubi excubabant sacerdotes *Num.* 18: 4.) singulis noctibus excubias egerunt. Interdiu autem Levitas quoque ad portas templi constitisse, ne quis pollutus ingrederetur, ex Josepho colligitur *lib.* IX. *Ant.* 7. at Hebraeorum plurimi non nisi noctu excubias in templo actas volunt.

§. VIII. *Docere populum & judicare.* VIII. Praeterea Levitae fungebantur munere docendi populum uti & sacerdotes, 2 *Chron.* 35: 3. *Nehem.* 8: 10. quod a Mose praedictum erat *Deut.* 33: 8. in quem finem videntur dispersi fuisse per regiones ceterarum tribuum, uti Jacobus praedixerat, *Gen.* 49: 7. quo facit *Judic.* 17: 9. Denique judices erant, שופטים ושוטרים, quos Moses constituere jubetur, & David suo tempore e Levitis elegit, 1 *Chron.* 23: 2 *Chron.* 19: 11.

§. IX. *Ministri eorum Netinaei.* IX. Dati sunt Levitis ministri, Nethinaei dicti, quo nomine omnes intelligimus qui aliquando dati sunt Levitis ut iis opem ferrent. Ita *Num.* 31: 29. Midianitae dicuntur dati Levitis

נתתה

נתתה אותם ללוים שומרי משמרת משכן י״. Postea etiam Gibeonitae a Josua dati fuerunt toti populo & altari Dei, uti ministri in caedendis lignis & haurienda aqua. *Jos.* 9: 26. Confer *Gem. Jevamoth* 78: 2. Sic ut Nethinaei non e solis Gibeonitis constiterint, sed omnibus qui unquam Levitis dati fuerunt. Verum nomen נתנים ante tempora Davidis non memorant scriptores divino spiritu instincti, qui Levitis ministros hoc nomine dictos dedit. *Ezr.* 8: 20. In conjugiis contrahendis par spuriorum & Nethinaeorum erat ratio, sic ut filia Israëlitae interdicta fuerit utrique, uti vidua pontifici, & repudiata sacerdotibus. *Jevamoth.* II: 4. *Kiddushin.* IV. I. Licet ceteroquin spurius Israëlita Nethinaeo praeponatur. *Horaioth.* III: 8.

X. Urbes Leviticae 48 numero recensentur *Jos.* 21. e quibus tredecim sacerdotibus & 35 Levitis, qui tamen in aliis quoque urbibus habitasse leguntur, fuere adsignatae. Sacerdotes urbes habuere in locis Hierosolymae vicinis, portione videlicet Judae, Simeonis, & Benjamin. *Jos.* 21: 4. 1 *Chron.* 6: 57. Inter Levitas Kahathitae 10 urbes, Gersonitae 13, Meraritae 12 adepti sunt. *Jos.* 21: 6. Omnes has 48 Leviticas asyla ערי מקלט (quod ibi manus vindicis contraheretur, quum illic homicida tutus usque ad mortem pontificis habitaret, dein liber esset; vel ut alii, quod viae eo ducentes essent brevissimae) *πόλεις φυγαδευτηρίων*, fuisse Judaei volunt, quum alii 6 tantum ex iis id tribuant. Sex enim, tres cis Jordanem, *Cades*, *Sichem*, & *Chebron*, tres vero trans, *Betzer*, *Ramoth*, & *Golan*, numerantur, *Deut.* 4: 41. *Jos.* 20: 7. *Maccoth.* II: 4. Has quidem Moses, illas Josua designavit. Confer *Num.* 35: 14. & ipsum illum locum *Josuae* 21: 27. ubi in contextu Graeco omnes 48 urbes Leviticae *πόλεις ἀφωρισμένας τοῖς φονεύσασι* appellantur, sed in Hebraeo עיר de sola Golan intelligi id jubet, & distinguit asyla a reliquis urbibus: quemadmodum & *Num.* 35: 6. clarissime 48 urbes in 6 urbes perfugii & 42 alias dividuntur. Non tamen idem jus asylorum 6, & 42 fuisse volunt Judaei, sed illa homicidam protexisse, sive gnarum ei esset sive ignarum loca ista jus perfugii habere: haec vero tantum, si id illi gnarum esset; & in illis homicidam pretium pro usu aedium non solvisse, in his omnino: atque tria asyla restare a Messia designanda, quod colligunt ex *Deut.* 19: 8.

§. X *Urbes Leviticae & asyla.*

8. Denique suburbia bis mille cubitorum quaquaversum unicuique urbi adsignata sunt. *Num.* 35: 4, 5. quorum pars altera agros communes, altera proprios complectebatur. Confer *Gem. Eruvin.* 56: 2.

CAPUT VII.

De synedriis.

§. I. *Tria genera consiliorum.* I. Quandoquidem, uti mox indicavimus, ex sacerdotibus & Levitis potissimum consessus judicum constabant, ad hunc locum disquisitio de iis pertinet. Fuisse autem Judaei tradunt tria genera consiliorum. 1. Synedrium magnum. 2. Synedrium viginti trium virorum. 3. Consessum trium. Praeter quae memorantur quidem בית דין של כהנים *consilium sacerdotum. Ketuvoth.* 1: 5. & בית דין של כהן גדול *consilium Pontificis Maximi. Gem. Hier. Ketuvoth* 28: 3. בית דין של מומחין *consilium exercitatorum virorum*, qui de vitiis primogenitorum judicabant: sed de quibus vix liquet, & quot membris constiterint & quem in finem fuerint instituta. Sacerdotes autem & reges intelligendos esse nomine שופטים, uti membra synedrii per זקנים, tradunt Judaei in *Gem. Sota.* 45.

§. II. *Synedrium magnum.* II. Synedrium magnum, סנהדרין גדולה של ישראל dictum in *Midrasch Schir Hasschirim.* 9: 1. & alibi, non confundendum est cum consilio dicto כנסת הגדולה *Synagoga magna*, quod perpetuum non erat, & ex 120 viris constabat, & in alium finem fuit institutum. Erat hoc summum totius populi consilium, unicum modo, & considens Hierosolymis, ubi a tempore Simeonis Ben Schetach usque ad 40 annos ante excidium templi secundi in conclavi Gazith, & quidem parte ejus quae erat in חיל, habebatur, & de causis gravioribus & ad universum populum spectantibus summa cum auctoritate decernebat.

§ III. *Rationes pro antiquitate synedrii.* III. Tradunt Judaei hoc synedrium a Mose jussu Dei institutum *Num.* 11: 17. ne in solum Mosen onus judicandi populum recumberet, & rationes quae suadent illud continuatum fuisse temporibus secutis usque ad excidium templi secundi & ulte-

ulterius hae sunt. I. Quod si Moses synedrio hoc indiguit, impar ferendo oneri sibi imposito, utique Josua aliique viri pii qui ei successerunt, nec sapientia aequare Mosen potuere, aeque, imo magis, synedrio indiguerint, adeoque non videatur probabile eos voluisse consilium prudentissime a Mose institutum abrogare, seque ipsos tacite supra Mosen extollere. II. Quia memorantur *Jos.* 24: 1. *Jud.* 2: 7. *Ps.* 122: 5. seniores, judices, throni judicii considentes Hierosolymis: quos judices credibile est fuisse eos, quos Deus instituit potius, quam qui aliunde originem & auctoritatem arcesserent. III. Quia rei publicae Israëliticae forma a piis regibus restituta fuisse legitur ad formam pristinam, quam vivente Mose habuit. IV. Quia *Matth.* 23: 2. scribae & Pharisaei dicuntur sedere in cathedra Mosis, omnia itaque illi mandaverint esse facienda. Ita in Targum *Ps.* 45: 1. appellantur *sedentes in Synedrio Mosis* יתבי סנהדרין דמשה. Confer Hilarium in *Ps.* 2. V. Quia limitibus suis coërcita fuit potestas regis, sic ut contra virorum principum in populo potestatem nil agere posset. *Jerem.* 38: 4, 5. Haec potissima sunt quae eo tendunt, ut synedrii antiquitas & origo a Mose repetatur: quamvis negari non possit, saepe nullum synedrium in republica Israëlitica fuisse, vel quum reges impii principatum tenebant, vel quum aliis gentibus Israëlitae parere coacti sunt (quando Pascha & aliae partes cultus sacri intermissae sunt, quarum tamen origo nihilominus a temporibus Mosis repetitur) & per prophetas divino spiritu instinctos saepe quaedam cum auctoritate facta esse, quae ceteroquin ad synedrium pertinuissent.

IV. Ab altera parte non desunt rationes, quibus hoc synedrium recens esse, nec antiquius temporibus Chasmonaeorum demonstrare conantur. I. Quod in historiis judicum & regum nulla plane fiat synedrii mentio, quae non magis videtur omitti potuisse quam mentio senatus in historia Romana. II. Quod tempore judicum saepe in idololatriam sint prolapsi, quodque etiam reges ita secutus fuerit populus, ut si pii essent, aut impii, ipsi quoque eorum mores sequerentur: atqui videtur huic crimini synedrium, si aliquod fuisset, obviam fuisse iturum. III. Quod & judices & reges omnia fecerint pro arbitrio, inconsulto synedrio: Vide 1 *Sam.* 8: 1. 2 *Sam.* 10: 2. & 1 *Reg.* 3: 16. IV. Quod *Jud.* 21: 25.

§. IV. *Rationes contra synedrii antiquitatem.*

25. legatur, regem non fuiſſe in populo Iſraëlitico, ideoque unumquemque feciſſe quod volebat. Quibus verbis ſynedrium certe eo tempore nullum fuiſſe oſtenditur. V. Quod *Jud.* 19: 29. Levita ad 12. tribus miſerit, ut ſcelus a Benjaminitis commiſſum vindicarent; non ad ſynedrium.

§. V. *Membra, ex quibus componitur.*

V. Perſonae in hoc ſynedrium adlectae LXXI. fuere. *Sanhedrin* 1: 6. quapropter in *Echa Rabbati* 59: 2. סנהדרין של שבעה ואחת dicitur. Plerumque erant e tribu Levi, quamvis, & ſi ex illa tribu nullus fuiſſet, legitimum tamen eſſet ſynedrium; qui antea in urbibus ſuis perſonam judicis jam ſuſtinuerant, deinde in ſynedrio viginti triumvirali montis templi, tum in illo quod ad oſtium atrii erat, unde tandem in hoc adlegebantur. *Gem. Sanhedrin.* 88: 2. Inter illos eminebat הנשיא *Princeps* vel *Praeſes* (quem male quidam exiſtimant ſemper Pontificem fuiſſe) non confundendus cum academiae rectore, ראש ישיבה, licet ſerioribus temporibus, quum ſynagogae & ſcholae confundi coepere, ita nonnunquam appellatus ſit, & in eandem perſonam utraque, quamvis diſtincta, dignitas collata fuerit. Secundus a praeſide appellabatur אב בית דין *pater domus judicii*, tertius חכם *ſapiens.* Hi in ſynedrium intrantes diverſis cerimoniis excipiebantur. *Gem. Horaioth.* 13: 2. Praeterea erant in ſynedrio ſcribae duo, qui ſuffragia judicum in acta referebant, ſtantes, עומדים, uti legitur in *Sanhedrin.* IV. 3. At in *Schir Haſſchirim Rabba* legitur *fol.* 22. 2. eos ſediſſe שני סופרי דיינין שיושבים לפניהם, lictores duo, & nonnunquam rei ipſi vel partes litigantes, aut cauſarum patroni, & teſtes duo ab una, duo ab altera parte, & tres ordines candidatorum 23. *Sanhedrin.* IV: 3, 4.

§. VI. *Munus eorum, judicare, & poenas irrogare.*

VI. Decernebat hoc ſynedrium de rebus majoris momenti, tam politicis, quam ſacris, privatis, quam publicis, uti de integra tribu, gerendo bello, ſacerdotibus. *Sanhedrin.* I. 5. Et ſacerdotes non tantum ac ſpeudoprophetas, ſed ipſos reges (qui adſciſci in ſynedrium magnum non ſolebant, quia eis contradicere non licebat, uti ſcribunt Judaei) in eo judicatos fuiſſe Hebraei tradunt, ex ejus arbitrio ordinata fuiſſe ſynedria minora, & poenas capitales reis inflictas. Hae autem 4 fuere apud Judaeos, quas deſcribunt Talmudici in *Sanhedrin.* VI. & VII. Lapidatio, combuſtio, decollatio, & ſtrangulatio. Crucifixio poena Judaica non fuit, licet id

id quidam colligant ex 2 *Sam.* 21: 6. *Num.* 25: 4. *Jos.* 8: 29. *Jos* 10: 26. nam illa suspensio non erat hominum vivorum, sed mortuorum, adeoque poenae consequens, non poena. Minores erant, flagellatio 39 ictibus peragi solita 2 *Cor.* 11: 24. *Joseph. Ant.* IV. 8. licet Deus *Deut.* 25: 3. quadraginta praeceperit, & R. Juda in illa quoque sententia fuerit, 40 ictus infligi reo oportere (vide *Maccoth.* III. 10.) & excommunicatio, cujus species levior נדוי etiam שמתא dicta fuit, gravior חרם: quibus addi possunt bonorum adjudicatio fisco (*Ezr.* 10: 8.) talio, exilium, & carcer. Quarum tamen poenarum irrogatio non ad solum synedrium magnum sed & minorum jura pertinebat.

VII. Synedrium magnum considere solebat quotidie a sacrificio jugi matutino ad vespertinum. *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. Synedrium viginti triumvirale & consessus trium considebat die secundo & quinto hebdomadis, nec ultra horam diei sextam. *Ketuvoth.* I. I. Sabbathis autem & in ימים טובים non solebant judicare: si tamen judicarent, non in atrio sed in חיל considebant. §. VII. *Tempus.*

VIII. Olim quidem ad ostium tabernaculi judices consedisse dicuntur *Num.* 11. 24. tam in solitudine quam terra Canaan, ita ut Synedrium fuerit semper *vicinum altari*, בצד המזבח, uti in *Mechilta* legitur 62. 1. In templo autem locum synedrii ex Sacro Codice definiri posse ex *Jerem.* 35. 3. quidam putant, ita ut prope portam orientalem consederit, & locus לשכת השרים *Conclave Principum* dictus fuerit. Im templo secundo conclave celeberrimum לשכת הגזית ei destinatum fuit, partim in atrio, partim in חיל situm, ita ut judices forma semilunari in parte minus sancta, חיל, considerent. Vide *Echa Rabbati.* 56. 3. Multi hunc locum λιθόστρωτον *Joh.* 19: 13. appellari volunt, sed nec nomen *Gabbatha* huic loco datum cum notissimo *Gazith* convenit, nec tribunal Pilati in conclavi Gazith fuit, aut ille ut praeses, vel ut judex, ibi considere potuit (illud enim Judaei, hoc Pilatus passus non fuisset) & alia loca fuere Hierosolymis, quae λιθοστρώτα nomen merentur, sive quae lipidibus majoribus concinne strata essent. Hieronymus certe in *lib. de nomin. Hebr.* & interpretes Graeci *Esth.* 1. 7. רצפה vertunt λιθόστρωτον, & Varro λιθόστρωτα pavimenta vocat. vide *Nonium Marcellum p.* 157. § VIII. *Locus Synedrii M.*

IX. Quadraginta annis ante templi secundi excidium (quod §. XI. *Ante*

mortem Christi transiit in tabernas.

tempus exit fere in aerae Christianae annum 30) migrasse dicitur hoc synedrium e conclavi Gazith (quo tamen rediisse aliquando ad tempus volunt, ut in causa Jesu) in tabernas חנויות quae in monte templi erant, quo tempore דיני נפשות *judicia capitalia* sibi ademta fuisse Judaei conqueruntur in *Gem. Schabbath.* 15: 1. quod convenit cum eorum voce *Johan.* 18: 31. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα quod Hebraice est, uti in *Gem. Berachoth.* 58. 1. extat, לית לן רשותא למקטל. Quibus verbis licet varia interpretatio dari a viris doctis soleat, videntur tamen ita esse intelligenda, uti sonant; non licuisse videlicet Judaeis occidere quenquam. Hoc convenit cum statu Judaeae quae in formam provinciae a Romanis erat redacta, relegato Archelao, χώρα εἰς ἐπαρχίαν περιγραφεῖσα, uti Josephus loquitur *lib.* 11. *de bell. c.* 11. tributa solvebat, soli Caesari se subjectam agnoscebat *Joh.* 19: 15. & a procuratoribus Caesaris, qualis erat Pilatus, regebatur. Hi habebant jus gladii, uti ipse Pilatus prae se fert *Joh.* 19: 10. Horum erat judicium ferre de injuriis, si quas Judaei sibi existimarent illatas esse ab aliis, quicunque tandem essent, uti Cuspius Fadus ostendit apud *Joseph. Ant.* xx. 1. quod & ex jure ac consuetudine praesidum & procuratorum in provinciis Romanis clarum est. Quod si aliquando Judaeorum synedrium alios condemnavit & jus vitae ac necis exercuit, veluti cum Ananus convocato synedrio Jacobum condemnavit (vide Josephum *l.* xx. *Antiq. cap.* 8.) hinc jure factum esse non probatur: hoc enim ipsis non licuisse (οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ) Romani ostenderunt, adeo aegre ferentes absente procuratore Caesaris id factum fuisse, ut pontificatu propterea Ananus exutus sit. Quare Eusebius *lib.* 11. *eccles. histor. cap.* 23. factum narrans diserte notat Judaeos τὴν ἀναρχίαν captasse uti καιρὸν εἰς ἐξουσίαν, quoniam videlicet ἐξουσίαν alias non habebant. Negari quidem non potest seniores populi Judaïci saepe in consilium fuisse adhibitos a procuratoribus, quum de rebus Judaïcis, quarum ignari erant procuratores, plerumque ageretur, ita tamen ut summa potestas & ἐξουσία ἐπὶ πᾶσιν, ut Josephus loquitur, *Ant.* XVIII. 1. penes procuratores fuerit. Confer *Act.* 25: 5. & 15.

§. X. *Dein ad alia loca.*

X. Postea translatum est hoc synedrium ex tabernis ad ipsam urbem Hierosolymam, & inde ad alia loca, quae omnia in *Gem. Rosh haschana* 31: 1. 2. recensentur.

I.

1. לשכת הגזית Conclave Gazith.
2. חניות Tabernae in monte Templi.
3. ירושלים Hierosolyma.
4. יבנה Jafne. Hic post excidium urbis fuit, praeside R. Jochanan Ben Zaccai.
5. אושה Usha, vivente R. Gamaliele.
6. יבנה Jafne, iterum, vivente eodem.
7. אושה Usha, vivente R. Simeone filii Gamalielis.
8. שפרעם Sepharam. Hic & praecedenti loco fuit praeside R. Simeone, filio Gamalielis Jafnensis.
9. בית שערים Beth Shearim. In *Gem. Nidda* 27. 1. videtur כפר שערים nuncupari. Hic & duobus locis sequentibus fuit praeside R. Juda Sancto. *Gem. Ketuvoth.* 103. 2.
10. ציפורי Sepphoris.
11. טבריא Tiberias.

XI. Praesides synedrii magni hos Judaei recensent ab Ezra usque ad Rabban Gamalielem filium R. Judae sancti: per quos nempe propagatam volunt legem oralem. §. XI. *Praesides synedrii.*

1. *Ezra.*
2. *Simeon justus.*
3. *Antigonus Sochaeus*, ita dictus a patria urbe Soco סוכו sita in limitibus Judaeae & regionis Philistaeorum. Hujus discipuli Sadok & Baithos sectis Sadducaeorum & Baithosaeorum nomen & originem dederunt.

Quinque זוגות,

sive virorum paria, quorum prior praeses synedrii fuit, posterior אב ב'ד.

Vid. *Chagiga* 11. 2. ubi tamen Juda ben Tabbai praeponitur Simeoni ben Shetach, quia videlicet, uti in *Gemara Chagiga* 16. 2. monetur, ea misna tantum proponit sententiam R. Meir, quum sapientes, quos nos heic sequimur, statuant Simeonem ben Schetach fuisse praesidem synedrii, & Judam ben Tabbai a praeside secundum. Nota nec hos decem, nec ullos antea, titulo Rabbi dictos fuisse.

4. *Jose ben Joeser & Jose ben Jochanan.*
5. *Josua ben Perachia & Nittai Arbelita.*
6. *Simeon ben Schetach & Juda ben Tabbai.*

7. *Schemaia & Abtalion.*
8. *Hillel & Schammai.* אבות העולם dicti a R. Simeone ben Jochai. *Gem. Hier. Chagiga.* 77. 4. qui titulus Abrahamo & Isaaco datur in *Echa Rabbati.* 58: 1. Antea Menachem socius Hillelis fuerat, sed postea ipse cum 80 paribus discipulorum se regi Herodi addixit, & transiit לעבודת המלך *Gem. Chagiga.* 16. 2. Hi Herodiani appellari queunt, uti & alii, qui vel in aula regia versabantur, vel partibus ejus erant addicti, βασιλικοὶ Josepho dicti & οἱ Ἡρώδιανοι, quare hi ad Christum missi sunt consultum de tributo Caesari dando, cui deditum esse Herodem noverant. *Matth.* 22: 16.
9. *Rabban Simeon*, filius Hillelis. Quem *Luc.* 2: 25. innui multi putant: sed obstat illum Hilleli parenti suo successisse annis aliquot post Christum natum, id est, annis sexaginta ante templi excidium: quod concipi non potest de viro, qui Christum publice Messiam esse confessus fuerat.
10. *Rabban Gamaliel*, filius Simeonis, dictus הזקן *Senior*, cujus mentio fit *Act.* 22: 3. & 5: 34. cujus discipulus erat Samuel parvus, postea factus apostata; quem multi eundem ac Paulum faciunt.
11. *Rabban Simeon* filius Gamalielis: qui in excidio urbis periit.
12. *Rabban Jochanan ben Zaccai.*
13. *Rabban Gamaliel Jafnensis.*
14. *Rabban Simeon*, filius ejus.
15. *Rabbi Juda* Sanctus, filius ejus.
16. *Rabban Gamaliel*, filius ejus.

§. XII. *Synedrium 23 virorum.* XII. Synedrium minus סנהדרין קטנה (*Midras Coheleth.* 98. 2.) constabat ex 23 judicibus, eratque in omni loco, ubi plures essent incolae quam 120; non universim, sed tales, qui apti erant ad illa munera, quae mox indicabuntur. Hierosolymis duo erant ejusmodi synedria, unum ad ostium montis templi, alterum ad ostium atrii. *Sanhedrin.* 1: 6. Numerum horum incolarum ita ineunt Gemarici in *Gem. Sanhedrin.* 17. 2. judices 23, tres ordines 23 virorum, e quibus, ubi opus erat, allegebantur in consessum judicum (id est, 69 viri) 10 otiosi synagogae, 2 scri-

ſcribae conſeſſus, 2 lictores, 2 partes litigantes, 2 teſtes falſi, 2 iis oppoſiti, 2 alii iis oppoſiti, collector eleemoſynarum, medicus unus, chirurgus, librarius, lanio, & ludi magiſter. Nec ſacer codex nec Joſephus ſynedrii hujus viginti triumviralis meminerunt, uti nec conſeſſus virorum trium, quoniam non ſemper idem judicum numerus videtur fuiſſe. Joſephus autem conſesſus ſeptem judicum καθ' ἑκάστην πόλιν, in ſingulis urbibus, mentionem facit *Antiq.* IV. 8. Hoc quoque judicia capitalia exercuit. *Sanhedrin.* I. 4.

XIII. Conſeſſus minimus judicum trium nunquam ſynedrium §. XIII.
appellatur uti priora duo, ſed בית דין eratque in locis, quae *Conſeſſus*
120 incolas iſtos, de quibus mox, non continerent. Hi non *trium.*
de cauſis capitalibus, דיני נפשות, qualis erat blaſphemi, & ligna colligentis die ſabbathi, ſed levioribus, decernebant; & flagellationem irrogare, non poenas capitales, poterant. *Sanhedrin.* I: 2. & III. I. *Nidda.* VI. 4. Tales cauſae erant דיני ממונות veluti quum Moſes *Num.* 36: 6. de filiabus Zelopchadi, & alibi de immundis qui impediti fuerant paſcha celebrare, judicavit. Vide Targum ad *Levit.* 24: 12. Praeterea erant דיני קנסות, quando indicebantur mulctae, veluti in lege praeſcriptae ob damnum paſſum, ut ſi homo homini, bos bovi, bos homini, homo bovi, nocuiſſet. *Exod.* 21: 18. Haec דיני קנסיות in his regionibus etiam Judaeis permiſſa ſunt, ſed non niſi magiſtratu noſtro concedente. In hoc conſeſſu quilibet eſſe judex poterat, uti ſpurius, & peregrinus, modo mater ejus Iſraëlitis fuiſſet: ſed ad judicia capitalia nonniſi ſacerdotibus, Levitis, & nobilioribus Iſraëlitis, quibuscum affinitatem contrahere ſacerdotes non detrectarent, aditus patebat. *Sanhedrin.* IV. 2. *Jevamoth.* XII. I.

XIV. Itaquidem Iſraëlitae judicabantur: verum proſelyti, qui §. XIV.
inter Judaeos habitabant, non fruebantur eodem jure, ſed vel *De judice*
ab uno judice poterant judicari, & ad unius (quod ceteroquin *proſelyto-*
Deus vetuerat *Deut.* 17: 7.) etiam propinqui teſtimonium ad *rum.*
mortem condemnari. Quum autem proſelytorum nomen duas hominum ſpecies notare poſſit, obſervandum eſt hic illos proſelytos intelligi, qui גרי תושב ſive גרי שער, *proſelyti inquilini* & גרים אוכלים נבילות *in Siphra fol.* *278. I. & alibi dicuntur,

tur, quibus concedebatur in terra Israëlitica (non Hierosolymis) habitare, modo observarent 7 praecepta, data partim Adamo partim Noacho. 1. De vitando cultu siderum. 2. Honore nomini & rebus divinis habendo. 3. Homicidio vitando. 4. Et stupro. 5 Ac rapina. 6. Colendo magistratu. 7. Non edendo membro vivi animalis. *Siphra fol.* *195. 1. Alii erant *proselyti justitiae* גרי צדק dicti *Gem. Bava kama* 113: 2. & *Gem. Jevamoth.* 48: 2. גרי בני בריה *proselyti foederati*, *Siphra fol.* *195. 1. qui & גרים גרורים *proselyti tracti Gem. Avoda Zara.* 24: 1. *Gem. Jevamoth.* 79: 1. confer *Joh.* 6: 44. Hi ab sacris gentium ad Judaismum plane (nam si vel minimo praecepto nollent obedire, non recipiebantur. *Siphra fol.* *195. 1.) transierant, & pari modo quo Judaei judicabantur. Tribus ritibus initiabantur olim, nunc duobus. 1. Circumcisione. 2. Baptismo, sive immersione totius corporis. *Eduioth.* v. 2. *Pesachim.* VIII. *ult.* cujus originem ab *Exod* 19: 10. aut *Gen.* 35: 2. repetunt: quamque quum pueri aeque ac grandes natu subirent, minus mirum videri debet de paedobaptismo legem singularem in N. T. non fuisse latam. 3. Sacrificio. Per haec tria olim Israëlitae in foedus Dei intrarunt. *Exod.* 12: 48. & 19: 10. ac 24: 5. Talem proselytum velut infantem modo genitum Judaei considerant (גר שנתגייר כקטן שנולד דמי in *Gem. Jevamoth.* 22: 1. & 48: 2. & 62: 1.) sic ut consanguinei ejus, quos inter gentes habet, non censeantur ejus consanguinei esse. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 3: 5. 1 *Petr.* 1: 23. 2 *Cor.* 5: 17.

CAP. VIII.

De regibus.

§. I. *Mandatum de regis electione.*

I. Datum fuisse Israëlitis praeceptum de rege eligendo contendunt Judaei ex *Deut.* 17: 15. sic ut in ipsa regis petitione non peccaverint, sed petitionis modo & scopo, ut similes essent aliis gentibus: quamvis vero similius sit, ibi agi de rege ex Israëlitis eligendo tum quum dicerent regem se velle qualem aliae gentes haberent, non vero juberi illic electionem regis: & 1 *Sam*, 8: 6, 7. & 1 *Sam.* 12: 17, 19. peccatum eorum ipsa regis petitio dicitur. Quod si mandatum ipsis fuit regem elige-

eligere ſtatim ac terram ingreſſi eſſent, cur id omiſerunt per tot ſaecula?

II. Aboleverunt ita Iſraëlitae, electo rege, formam regiminis theocraticam, qua hactenus uſi fuerant: quando videlicet Deus ſingulari ratione ea praeſtitit quae regum eſſe ſolent, leges nempe politicas ferens, easque poenis ſanciens, bellum pacemque indicens, in praeliis antecedens, & ſignum dans proficiſcendi aut manendi, proſpiciens iis de annona aliisque ad vitam neceſſariis, jus dicens ipſe in cauſis gravioribus, in reliquis judices alios vicarios ſibi ſubſtituens, aulam ſuam, ignem, menſam, & miniſtros in populo Iſraëlitico habens, & quae plura ſunt talia: quare quum regem ſibi ex hominibus vellent, Deus ſe ſpretum agnoſcit, ne ſit rex ſuper illos, 1 *Sam*. 8: 7. §. II. *Theocratia ante reges.*

III. Rex debebat eſſe, non regina, qui Hebraeis imperaret, nec ex gentibus, etiamſi inter eas Idumaei fratres Iſraëlitarum reſpectu originis dicantur. *Deut*. 2: 4. & 23: 9. Quare rex Agrippa, qui מקהל גרים *ex coetu proſelytorum* erat, quum publice coram populo legeret, in *Deut*. 17: 15. incidens, generis ſui conſcius, in lacrymas ſolvebatur, quem populus hac acclamatione ſolatus eſt: אל תירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה *Non eſt quod timeas, Agrippa. Et tu frater noſter es. Et tu frater noſter es. Sota* VI. 8. §. III. *Rex qualis eligendus.*

IV. De unctione, qua reges inaugurabantur, tradunt Judaei eam factam fuiſſe oleo המשחה, ſive unctionis, ex קרן *cornu*, & quidem juxta fontem 1 *Reg*. 1: 33. ſi reges eſſent ex ſtirpe Davidica, alios vero oleo אפרסמון *opobalſami*, ex פך *lenticula*. *Gem. Hier. Schekalim*. 9: 1. *Gem. Horaioth*. 12. 1. *Midrash Coheleth*. 104. 4. confer 1 *Sam*. 10: 1. & 1 *Sam*. 16: 13. Sic ut ſecundum hanc opinionem reges hi eodem oleo quo ſacerdotes uncti fuerint: quod tamen videtur repugnare verbis *Exod*. 30: 32. quae ſupra expendimus. Praeterea nullos reges parentibus ſuis ſuccedentes unctos fuiſſe volunt, niſi lite iis mota de imperio, uti Salomoni per Adoniam 1 *Reg*. 1: 18. & 39. Joaſo per Athaliam 2 *Reg*. 11: 12. Jehu ob Joramum quem occidit 2 *Reg*. 9: 1. Joachazo ob fratrem Jojakim 2 *Reg*. 23: 30. Quae tum in Miſna tum Gemara *Horaioth*. 11: 2. pluribus diſputantur, ut & in *Gem. Kerituth*. 77: 2. & *Gem. Hier. Sota*. 22. 3. §. IV. *Unctio regum, ſecundum placita Judaeorum.*

§. V. *Secundum alios.* V. Alii vero distinguunt unctionem privatam & publicam. Privata est praenunciatio regni futuri, uti quum Samuel 1 *Sam.* 10: 1. Saulem unxit, & fiebat per prophetam, & quidem oleo communi. Publica est ipse actus regiae inaugurationis, uti cum 2 *Sam.* 2: 4. & 2 *Sam.* 5: 3. David primum a viris Judae, dein Israëlitis unctus est. Hanc fieri consuevisse volunt per sacerdotem. Sic Jojada unxit Joasum, 2 *Reg.* 11: 12. Sadoc Salomonem. 1 *Reg.* 1: 39. Haec fiebat oleo unctionis quo sacerdotes ungebantur, aut alio sancto, non oleo communi, quod urgente necessitate sine dubio adhibuisset Sadok 1 *Reg.* 1: 38. & nisi sanctum fuisset oleum, non tam facile Salomoni Adonia cessisset, aut tanta asseclarum ejus fuisset consternatio. 1 *Reg.* 1: 49. Sanctum ergo fuit & in loco sancto asservatum. *Ps.* 89: 21. etiamsi idem non fuisse statuatur ac oleum unctionis, uti & oleum lychnuchi sanctum dicitur, licet non esset oleum unctionis.

§. VI *De regibus non unctis.* VI. Quod porro Judaei tradunt de regibus quibusdam non unctis, qui tranquille parentibus in imperio succedebant, multis non probatur, quum omnes reges uncti videantur, & voces *rex & unctus* ut synonymae passim permutentur, uti & *ungere* ac *constituere* regem. Ita Judaei ipsi משיחה sive *unctionem* dicunt significare principatum aut magnitudinem, ענין קצינות וגדולה. Confer 1 *Sam.* 2: 10. *Ps.* 105: 15. 1 *Reg.* 19: 15. *Jud.* 9: 8. 2 *Sam.* 1: 14, 21. Locus ultimus omni emphasi destituitur, si credamus ob solum dissidium reges ungi consuevisse, & videretur indicare reges illos, quibus lis de imperio mota fuerat, majori quam reliquos, sanctitate gavisos fuisse, quod haud facile quispiam sibi persuadeat.

§. VII. *Jus regum & officium.* VII. Officium & jus regis describitur, *Deut.* 17: 16. unde liquet, non licuisse ei multos equos alere ad pompam, ne ob hanc quoque causam ad Aegyptios animus eorum inclinaret. Aegyptiis enim Judaei aliique Coelesyriae populi maxime erant dediti: τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ κατὰ κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι, scribit Polybius *Hist. l.* v. Salomon tamen ex Aegypto equos arcessivit 1 *Reg.* 10: 29. & postea plurimi Judaei ibi habitaverunt. Nec uxores multas sibi adsciscere licebat, id est, uti Judaei volunt in *Sanhedrin* 11: 4. non ultra octodecim tam legitimas uxores, quam pellices, quod colligunt ex 2 *Sam.* 3: 2.

2. & 2 *Sam.* 12: 8. Nec magnam vim auri & argenti in usus privatos corradere licebat. Exemplum quoque legis (משנה תורה, per quod alii duo exempla intelligunt) describere jussus est & perpetuo illud secum ferre, ut suos & subditorum suorum mores secundum id componeret. Denique se efferre superbe supra alios non debuit, sed ab omni fastu semotus mansuetudinem & comitatem Mosis, viri mitissimi & ob hoc quoque maximi quae *Num.* 12: 3. celebratur, imitari, in regendis subditis suis.

§. VIII. *Quod jus diversum erat a moribus regum, a Samuele descriptis.*

VIII. Longe aliter Samuel describit rationem agendi qua reges uterentur, qui iis imperarent. 1 *Sam.* 8: 11. & appellat eam משפט המלך (ut 1 *Sam.* 2: 13. & alibi) *mores regum* tyrannicos videlicet & illegitimos, quippe qui directe oppositi sunt juri regio *Deut.* 17. descripto, quique si jus regis continerent, vineam Nabotho jure suo adimere potuisset Achabus 1 *Reg.* 21: 2. Haec autem sex capita ibi memorantur. 1. Filios vestros assumet ut ante currum suum eant, & messem regis colligant, agros arent, & arma aliaque conficiant; filias, ut cibos & unguenta ei praeparent. 2. Agros, vineas & oliveta optima veris dominis erepta distribuet inter servos suos. 3. Decimas capiet e vineis & agris, & dabit eas servis suis. 4. Servos vestros & ancillas & asinos in usus suos convertet. 5. Decimas capiet de pecoribus. 6. Servi ejus eritis. Confer *Deut.* 20: 11. & *Nehem.* 9: 37. ubi corpora & jumenta subesse regibus & proventum terrae iis cedere inter poenas reputatur.

§. IX. *Privilegia regum & quae illos decent.*

IX. Triginta sunt quae de regibus Judaei notant. Baal Aruch ad vocem מלך ad hunc numerum ea redigit, petita ex *Misna Sanhedrin. cap.* 11. *misn.* 2. 1. Non judicat. 2. Nec judicatur. 3. Non dicit testimonium. 4. Nec de eo dicitur. 5. Calceum non tradit. 6. Nec alii id faciunt ob uxorem ejus. 7. Non ducit jure leviratus. 8. Nec conjux ejus nubit. 9. Nemo privatus viduam ejus ducit. 10. Si propinquus moritur non egreditur palatio. 11. Ipse in lecto, populus humi accumbit, quum epulum funerale datur. 12. In bellum ducit ex consilio synedrii M. 13. Diruit itineris causa quod vult. 14. Et viam sibi facit quam latam vult. 15. Offertur ei ex spoliis ut dimidium capiat si velit. 16. Et primus suam partem capit. 17. Uxores habeat, non ultra octodecim. 18. Equos ne alat multos. 19. Aurum & argentum ne corradat 20.

Scribat librum legis. 21. Ferat secum in bello. 22. Referat domum. 23. Secum habeat in loco judicii. 24. Et ad mensam. 25. Non equitant super equum ejus. 26. Nec sedent super thronum ejus. 27. Nec sceptro ejus utuntur. 28. Nec nudum eum vident. 29. Nec cum tondetur. 30. Nec cum lavatur.

§. X. *Insignia regum.* X. Ceremoniae inaugurationis & insignia regum aliquò modo colliguntur ex ludicro ritu quo Judaei Christum regem salutarunt *Matth.* 27: 28. chlamyde eum coccinea velantes, coronam capiti imponentes, arundinem dantes in dextram, & genu submisso eum Regem nuncupantes. Sic quoque *Philo lib. in Flaccum* narrat de Judaeis Alexandrinis eos quendam, cui nomen Κάραβας, in loco alto constituisse, & diadema papyraceum, βύβλον ἀντὶ διαδήματος, dedisse, & stoream pro chlamyde, χαμαιστρωτὸν ἀντὶ χλαμύδος, & frustum arundinis pro sceptro, βραχὺ παπύρου τμῆμα ἀντὶ σκήπτρου, & eum salutasse Μάριν, id est, Κύριον παρὰ Σύροις. Nam ܡܪܐ Syris *Dominus* est.

§. XI. *Auctoritas regum.* XI. Magna erat auctoritas regum tam in pace quam bello. Israëlitae ob haec duo potissimum reges petierunt 1 *Sam.* 8: 20. ut eos judicarent, & bella eorum gererent. Josephus tamen vehementer eam auctoritatem imminuit, quum *Antiq.* IV. 8. de rege scribit, nihil nisi de consensu Senatus ei agere licuisse, μηδὲν πρασσέτω δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, & doctores Misnici quum penes synedrium magnum summam rerum fuisse scribunt, nec in id unquam adscitos, nisi qui e stirpe Davidica ortum ducebant, qui judicabant & judicabantur: *Jerem.* 21: 12: & 22: 3. unde tritum illud, de reliquis regibus מלך לא דן ולא דנין אותו *Regem nec judicare nec judicari. Sanhedrin* 11. 2. Dicuntur tamen membra synedrii M. ita pertimuisse regis presentiam, ut cum Jannaeus rex arcessitus a praeside synedrium intrasset, judices sententiam suam proferre non auderent, sed cogitabundos se simularent quos praeses Simeon ben Shetach his verbis corripuit, בעלי מחשבות אתם יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם *Num vos cogitabundos fingitis? veniet Deus, qui cogitationes novit & vos ulciscetur.* Gem. *Sanhedrin.* 19: 2. *Ibid.* 37: 2. est יודע מחשבות pro בעל מחשבות quod indicat eo sensu quo nos reddidimus illud esse reddendum. Idem liquet ex *Mechilta* 62. 1. ubi legitur יודע ובעל מחשבות.

CA-

CAPUT IX.

De prophetis, & sectis post prophetas exortis.

I. Pontificibus & regibus proximum dignitatis gradum in populo Judaico Prophetae tenebant, quare & Josephus *lib. 1. de bell. cap. 3.* τρία haec nuncupat τὰ κρατιστεύοντα, τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. Vulgo quidem prophetarum nomen tribuitur iis qui numine divino afflati futura praedixerunt: sed vox נביאם, qua prophetae appellantur (quamvis & ante ראים dicti sint, 1 *Sam.* 9: 9.) latioris est significationis, nec ad solam futurorum praedictionem restringenda. *Exod.* 7: 1. quin aliquando per *interpretem* מתורגמן redditur uti *Exod.* 7: 1. quo multi referunt τὸ προφητεύειν 1 *Cor.* 14: 1. At praecipue illos notat quibus a Deo aliquid revelatur sive res sint praeteritae, praesentes, sive futurae. In V. T. primum Abrahamo id nomen datum legitur, *Gen.* 20: 7. Magnus iis honos ab hominibus piis semper delatus fuit, quum legati essent a Deo missi: & tradunt Judaei nullius mortalium cadaver licuisse Hierosolymis sepelire praeter reges e gente Davidica & prophetas. Vide & *Schevuoth.* 11. 2, *§. I. Nomen & dignitas.*

II. Omnes, quibus id nomen datum est, 48 numero fuisse dicuntur sexus masculini, & septem faemini. *Gem. Megilla.* 14. 1. Possunt autem commode in duo dividi, respectu temporum. 1. Ante legem latem. 2. post legem. Prima periodus complectitur Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, Jobum, Bileamum &c. Altera initium capit a Mose, quem omnium prophetarum maximum fuisse, & plura opera miranda praestitisse quam reliquos prophetas Judaei credunt, quare ἀρχιπροφήτης Philoni *lib. de nom. mutat.* & ראש נביאים in *Midrasch Esther.* 123. 1. dicitur, & in *Zohar ad Numerorum lib. fol.* 145. 2. legitur uti luna est respectu solis, ita ceteros prophetas esse respectu Mosis, כל שאר נביאין לגבי משה כסיהרא לגבי שמשא. Post Mosen comprehendit illa Aharonem, Eldad & Medad, Josuam, illum cujus mentio 1 *Sam.* 2: 27. Samuelem, Nathanem, Gad, Davidem, Salomonem, Ahiam Siloniten, Semaiam, Iddo, Azariam, Oded, Aniam, *§. II. Index eorum ante & post latam legem.*

Jehu, Eliam, Micham, Jahazielem, Eliezerem, Elisam, Zachariam fil. Jojadae, Oded, Uriam, Jonam, Hoseam, Amos, Joëlem, Jesaiam, Micham, Nahum, Habacuc, Obadiam, Zephanjam, Jeremiam, Ezechielem, Haggai, Zachariam, Malachiam, & alios anonymos. Danielem vulgo Judaei numero prophetarum eximunt, uti & Davidem ac Salomonem; non, quia nimis clare tempus adventus Messiae praedixit, uti multi putant, sed quia revelationem a Deo ipsi factam *somnium vocat*. Vide *Daniel*. 7: 1. & 8: 27. 1 *Reg*. 3: 15. quamvis auctor *Seder olam rabba*, & alii, eum inter prophetas recenseant.

§. III. *De Prophetis sub Templo II.* III. Prophetarum ultimus sub V. Test. statuitur vulgo & a Judaeis in *Gem. Bava Bathra* 14: 2. & Christianis (quamvis nonnulli iis Zachariam Joannis Baptistae parentem adnumerent *Luc*. 1: 14. quem alii Simeoni, Agabo & reliquis N. Test. prophetis adjiciunt) Malachias, quem R. Josua Ben Korcha Ezram, alii Haggaeum, R. Nachman Mordechaeum (in *Gem. Megilla*. 15: 1.) alii hoc nomine dictum fuisse volunt. Verum Josephus de Juda quodam Esseno *Antiq*. XIII: 19. de Pollione. *lib*. XV. 5. Manahemo, *lib*. XV. 13. Johanne Hyrcano, lib. XIII. 18. narrat eos futura praedixisse, & alii putant credibile non esse spatio quatuor circiter saeculorum Deum hoc dono privasse populum suum, nullis novis criminibus ei invisum; quo referunt *Joh*. XI: 50. *Luc*. 2: 26, 27, 36. & argumentum *Psal*. 44: *commate* 7, ubi dicunt Israëlitae se non oblitos fuisse Dei, & *comm*. 18. quum tamen, si hoc respiciat captivitatem Babylonicam, dici nequeat; quoniam ob peccata sua traditi sunt *Nehem*. 9: 30. quare videtur ad tempora Antiochi Epiphanis referendum. Sic quoque *Ps*. 74: 9. dicitur non esse propheta, & templum igne vastatum, *commate* 7. Concedunt tamen illi prophetas canonicos Veteris Testamenti post Malachiam nullos fuisse & τῶν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχὴν illi intervallo negatam, uti Josephus *l*. 1. *c. Apionem* fatetur. Quamvis dici possit illos psalmos antea compositos describere statum secuturorum temporum: sic ut Antiochi tyrannis praedicatur futura, non narretur praesens aut praeterita.

§. IV. *Oraculum Templi II. Bath. Kol.* IV. Quidam prophetarum defectum templo secundo stante compensatum volunt voce coelesti, בת קול dicta, *Gem. Sanhedrin*.

drin. 11: 1. *Gem. Jevamoth.* 9. Notat nomen *filiae vocis* nil aliud quam vocem. Sic Syrus interpres in principio *Ps.* 137. voces appellat ܒܢܬ ܩܠܐ *filias vocum.* Idem *Hebr.* 3: 7. & 15. modo habet ܩܠܐ modo ܒܬ ܩܠܐ. Confer eundem *Gal.* 4: 20. & *Rom.* 10: 16. In *Midrasch Coheleth* 120: 1. de lobis pulmonis dicitur *inde egredi filiam vocis*, id est, *vocem* משם בת קול יוצאת & in *Vajikra Rabba*, ubi eadem repetuntur, legitur משם יוצא הקול unde videmus קול & בת קול esse idem. Falluntur autem qui putant Bath Kol tantum attribui templo secundo. Judaei etiam Abrahami & Mosis aevo auditam Bath Kol scribunt in *Midrasch Coheleth.* 112: 1. *Gem. Horaioth.* 11: 2. Et Davidis *Gem. Moëd. Katon.* 16. 2. & Salomonis. *Gem. Rosh Hasschana* 21: 2. & Nebucadnezaris. *Midrasch Schir Hasschirim.* 18: 1.

§. V. *Munus Prophetarum.*

V. Munus eorum varium erat, respectu rerum quas iis Deus mandaverat, voluntatem divinam revelare, populum monere, corripere, docere vel voce vel scriptis, futura praedicere, operibus mirandis veram religionem confirmare, indigentibus opem ferre, de rebus gravioribus respondere, aliaque hujus generis praestare, quae passim memorantur in sacris literis, quarum consignatio etiam iis, instinctu divino actis, debetur.

§. VI. *Inauguratio.*

VI. Huic muneri initiatos eos fuisse unctione olei, uti reges & sacerdotes, quidam colligunt ex *Psal.* 105: 15. & 1 *Reg.* 19: 16. Alii tamen putant in loco priori non necessario per unctos intelligendos esse Prophetas, quum prophetae fuerint, diu antequam oleum sacrum confectum fuit, & postquam illud inter Judaeos defecit, & si veri prophetae omnes oleo sacro uncti fuissent facilius a falsis potuissent discerni; & posteriorem locum conferri debere cum 1 *Reg.* 19: 20. ubi Elisam inauguratum fuisse sola pallii injectione, non unctione, legitur. Certe משח sive *ungere* pro *inaugurare* aut *promovere ad dignitatem* usurpatur aliquando; quare Chaldaeus interpres רבי ponit pro משח *Exod.* 28: 41. & 29: 7. *Levit.* 7: 35. Et Judaei משיחה notionem habere גדולה *magnitudinis* fatentur. Sic interpres Armenus, scholiastae Syro laudatus, *Act.* 1: 20. ἐπισκοπὴν αὐτοῦ reddit ܡܫܝܚܘܬܗ *unctionem ejus*, quod *Ps.* 109: 8. est פקורתו. Graeci eodem modo usi sunt voce χειροτονεῖν. Ita Alexander M. (vid. *Joseph.* XIII: 5.)

5.) scribit ad Jonathanem, χειροτονοῦμέν σε σήμερον Ἀρχιερέα, id est, *constituimus pontificem*.

§. VII. *Vestes.* VII. Vestibus eos distinctos fuisse a reliqua Hebraeorum turba videtur colligi posse ex *Zach.* 13: 4. ubi אדרת שער *pallium hirsutum* vel villosum iis tribuitur, & 2 *Reg.* 1: 8. ubi Elias בעל שער, *pilosus* vel *pellitus* appellatur. Huc facit quod *Hebr.* 11: 37. oberrasse amicti *pellibus caprinis & ovillis* legantur, ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, quorum verborum ultima, ne glossam esse male receptam in contextum suspicemur, Cyrillus facit, qui ita haec citat *lib.* VI. *c. Julianum* & Clemens ipse *in epistola ad Corinthios*.

§. VIII. *Sectae post Prophetas ortae.* VIII. Tempore prophetarum nefariae idololatriae saepius se reos fecerunt Israëlitae (ob quam destructum praecipue templum primum fuisse legitur, *Jerem.* 44: 22. *Gem. Joma.* 9: 2.) & praeter infandum illud scelus in adoratione vituli aurei commissum (cujus poenam se in hunc usque diem ferre existimant) omnes fere gentium vicinarum Deos, Molochum, Baalem, Adrammelech, Anamelech, Kiun, Remphan, Camos, Tammuz, Astaroth, Baalpeor, Baalzebub, Baalberith & alios coluerunt. At nullae inter eos toto illo temporis spatio sectae exortae fuisse leguntur. Verum post prophetarum excessum sollicite sibi caverunt ab idololatria, quam in hunc usque diem execrantur, & sectae inter eos exoriri coeperunt, quarum praecipuae tres sunt, Sadducaei, Pharisaei, & Essaei.

§. IX. *Sadducaei.* IX. Sadducaei, צדוקים, ita dicti a Sadok, discipulo Antigoni Sochaei, antiquissimam sectam Judaeorum constituunt. Nata illa creditur ex male intellectis vel in malignum sensum detortis verbis magistri eorum. *Pirke avoth.* 1: 3. Negabant resurrectionem mortuorum & consequens praemium poenamve post hanc vitam, uti & existentiam angelorum & spirituum. *Act.* 23: 8. Rejiciebant praeterea traditiones & explicationes Pharisaïcas Sacri Codicis. Ex quo fonte manarunt plurima in quibus abeunt a Pharisaeis, quaeque in Sacro Codice longe aliter ac illi interpretantur, quale est quod falsum testem non occidendum dicant antequam reus occisus sit, quod gallinas non comedant, putantes esse animal immundum, דוכיפת dictum *Lev.* 11: 19. quod libamen aquae rejiciant, quodque circa suffitum die expiationis ado-

adolendum, vaccam rufam, aliaque diverſum ſentirent a Phariſaeis. Praeterea in poenis infligendis erant ſeveriores aliis omnibus Judaeis. *Joſeph. Antiq.* xx. 8. Cum Sadducaeis conveniſſe in nonnullis ſaltem capitibus Herodianos (de quibus vide ſupra) colligitur ex *Matth.* 16: 6. ubi ζύμη Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων nuncupatur, quae *Marc.* 8: 15. ζύμη Φαρισαίων καὶ Ἡρώδου.

X. Sunt qui eos ſolum Pentateuchum pro verbo Dei habuiſſe ſcribant, ſed idoneis teſtimoniis deſtituti, nam in *Cod. Sanhedrin* initio capitis *Chelek* ipſe R. Gamaliel reſurrectionem mortuorum contra Sadducaeos demonſtrat non ex Pentateucho tantum ſed & prophetis ac hagiographis. Haec opinio ex eo nata videtur, quod Joſephus eos ſoli legi ſcriptae Moſis adhaerere tradat (*Antiq.* 13: 18.) oppoſite nempe ad traditiones, quodque Chriſtus *Matth.* 22: 31. reſurrectionem mortuorum ex pentateucho demonſtraverit contra Sadducaeos, quum ex aliis libris ſacri codicis clariora teſtimonia mutuari potuiſſe videretur. Denique nata eſt haec opinio aut firmata ex eo quod Sadducaei communi cum Samaritanis nomine כותיים *Cuthaei* appellentur, Samaritani autem ſolum pentateuchum pro libris divinis agnoſcant. §. X. *Num ſolum pentateuchum pro S. S. habuerint.*

XI. Condiſcipulus Sadoci, ביתום *Baithos*, nomen dedit ſectae Baithoſaeorum, quos male nonnulli cum Eſſaeis confundunt, ac ſi ביתוסים componeretur ex בית אוסים *ſecta Eſſaeorum*, quum *Baithos* nomen ſit ſatis notum, *Avoda Zara.* v: 2. *Bava Mezia.* v: 3. *Gem. Hier. Ketuvoth.* 30. 2. *Gem. Bava Bathra* 13: 2. *Gem. Hier. Eruvin.* 23: 3. *Gem. Gittin.* 56: 1. *Gem. Peſachim.* 37: 1. Videtur natum ex Graeco Βοηθός. Non ſatis diſtincte liquet qua in re a Sadducaeis diverſi fuerint; quibuſcum in eo convenerunt, quod reſurrectionem negaverint, ex male detortis Antigoni verbis, quod crimen utrique & Sadoco & Baithoſo tribuitur. Quidam putant Sadducaeos fuiſſe iis pejores: ſed quum Judaei nomina Sadducaeorum, Cuthaeorum, מינים, *haereticorum*, Baithoſaeorum, Epicuraeorum, & Karaeorum ſaepe confundant, & vere in iis ludant tanquam ſynonymis, vix aliquid certi de Baithoſaeis ſtatui poſſe videtur. In *Gem. Hier. Joma.* 39: 1. & *Siphra fol.* *169. 1. quaedam narrantur ſingularia de Baithoſaeis, uti quod libationem aquae rejicerent, & §. XI. *Baithoſaei.*

S quod

quod suffitum incendendum esse extra sanctum sanctorum & deinde inferendum dicerent: sed haec etiam Sadducaei dicebant, sic ut credibile sit aut eosdem fuisse Baithosaeos & Sadducaeos aut certe haud multum diversos.

§. XII. *Karaei.* XII. Karaei, קראים & בני מקרא, *scripturarii*, ita dicti quod rejectis traditionibus plurimis Pharisaeorum sensum literalem פשוט Sacri Codicis observent, & hac parte oppositi τοῖς רבנים, quando ita appellari coeperint vix constat. Memoratur in Misna Eliezer quidam הקראי *Karaeus* Et alibi quoque in Basileensi & Amstelodamensi Talmudis editione in Misna *Megilla* קראים Karaei memorantur; sed quum in prima, quae Veneta est, pro ea vox מינות legatur, quas voces confundere Judaei solent, vix inde certo colligas Karaeos proprie dictos ibi innui; nec solet nomen sectae nominibus Rabbinorum unquam addi. Non sunt habendi pro Sadducaeis aut eorum propagine, licet cum iis in rejectione legis ore propagatae, sive traditionum, conveniant. Praeterea ab aliis Judaeis discrepabant in die festi novilunii, quem non ex calculo Astronomico sed apparitione Lunae figendum autumabant; in tempore jugulandi agnum paschalem, quod אחר שקיעת השמש *post solis occasum* statuunt; & personis ad pascha edendum idoneis, quas Karaei solos mares esse dicunt; in tempore quo reliquiae coenae paschalis comburi debebant, quod ipso die 15 fieri debuisse contendunt; quum Rabbanitae non die 15, qui est יום טוב, sed die 16: aut si dies 16 sit sabbathum, die 17 id fieri oportere statuant; in tempore oblationis manipuli paschalis quem illi מחרת השבת *crastina sabbathi* hebdomadalis, non sabbathi, sive diei primi festi azymorum, putant offerendum fuisse, unde & pentecoste in alia tempora incidit; in cerimoniis festi tabernaculorum, gestatione mali citrei & לולב, ac libatione aquarum, quos ritus Karaei negligebant. Etiam in operibus Sabbatho prohibitis dissentiebant cum Rabbanitis, qui licita esse illa opera putabant quae fiunt sine concursu praesenti agentis; licet iis causam praebuerit, uti lychnum habere ardentem die sabbathi si ante sabbathum accensus sit, pati ut destillent olivae in sabbatho pressae ante sabbathum, molas die sabbathi sinere agitari paratas ante sabbathum.

XIII.

XIII. Pharisaei, פרושים, ἀφωρισμένοι, interpretibus Epiphanio & Suida (quo Pauli verba spectare vulgo creduntur *Rom.* 1: 1.) ita dicti sunt, quod vitae sanctimonia, sive vera sive ficta, se ab aliis separarent. Creduntur propago fuisse ה״ חסידים Chasidaeorum, quos generis nobilitas, & studium pietatis, ac ardor pro religione, commendabant; quique ἀγαθοὶ Graece dicuntur *Joh.* 7: 12. *Rom.* 5: 7. In *Siphra fol.* *200. 1. quod *Levit.* 19: 1. Deus jubet קדושים תהיו explicatur per פרושים היו & similiter *fol.* *215. 1. Deus dicit, uti ipse פרוש est, oportere illos esse פרושים Et *fol.* *231. ubi de Naziraeis, dicitur נזרה esse פרשה. A tempore Simeonis Ben Shetach. & deinceps fit eorum mentio in scriptis Hebraeorum. At non simul orta est haec secta, sed lapsu temporis incrementa cepit, prout traditiones magis magisque in honore esse coeperunt, & סיג *sepes* Legi facta est. §. XIII. *Pharisaei, & eorum origo.*

XIV. Quod singulare huic sectae erat, versabatur circa res credendas & faciendas. Ad prius genus pertinet, quod jactarent se prae aliis notitiam legis Divinae habere & traditiones πατροπαραδότους magni facerent, atque instituta humana populo obtruderent pro divinis *Matth.* 15: 9. *Marc.* 7: 8, 13. quod fato & providentia Dei res omnes regi asseverent, contra ac Sadducaei; quare Josephus modo scribit illos εἱμαρμένῃ καὶ Θεῷ προσάπτειν πάντα, & λέγειν τινὰ καὶ οὐ πάντα εἱμαρμένης εἶναι, modo illos credere πράσσεσθαι εἱμαρμένῃ πάντα, ita tamen ut hominis arbitrium non tollant & Dei βουλευτηρίῳ res gerantur. Sunt qui dogmatibus Pharisaïcis μετεμψύχωσιν adnumerent, quod Josephus scribat eos credere animas piorum in aliud corpus migrare, μεταβαίνειν εἰς ἕτερον σῶμα; alii vero putant his verbis tantum innui animarum immortalitatem, ita ut hoc corpore relicto, in aliud gloriosum, non substantia sed qualitate diversum (confer *Luc.* 9: 29. εἶδος ἕτερον) transeant: ut ita de Sadducaeis tradat, eos negare animarum praemia aut poenas post hanc vitam; de Essaeis, animas sine corporibus permansuras; de Pharisaeis, mansuras quidem animas sed ita ut in alterum corpus migrent, uti *lib.* 111. *de Bell.* 14. dicit de animabus in coelo ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. Huc quoque trahunt nonnulli *Matth.* 16: 14. ac si credidissent Pharisaei animam Eliae in Christum migrasse: verum Pharisaeos id credidisse illic non legitur, sed vulgo creditum fuisse; & ita Christus Elias dici §. XIV. *Instituta eorum theoretica.*

non magis potuisset quam ille in quo anima Eliae ante Eliam fuit; & probabilius est homines credidisse Christum ipsum Eliam fuisse, vel prophetam alium ex mortuis resuscitatum *Luc.* 9: 7, 8.

§. XV. *Instituta practica.* XV. In praxi opera eorum ad inanem ostentationem erant comparata, ut ab hominibus conspicerentur, & famam pietatis sibi acquirerent, *Matth.* 23: 5, Huc spectant frequentes lustrationes *Marc.* 7: 3, 4. jejunia *Luc.* 5: 33. & 18: 12. *Matth.* 19: 14. decimarum exacta solutio etiam de rebus minimis dum graviora legis capita negligerent *Matth.* 23: 23. preces longae & in locis publicis ac frequenter peractae *Matth.* 6: 5. *Luc.* 5: 33. observatio sabbathi eo usque ut gestationem lecti, spicarum evulsionem ad sedandam famem, sanationem aegrorum, eo die prohibitam censerent *Matth.* 12: 2. *Luc.* 6: 7. *Joan.* 9: 16. vitatio consortii aliorum hominum, quos ne tangere quidem audebant. Dicuntur etiam Pharisaei dilatasse phylacteria sua *Matth.* 23: 5. Per quae intelliguntur vulgo תפילין composita ex certis sacrae legis pericopis, quae thecis inclusae capiti & manui sinistrae adaptatae a Judaeis gestabantur. Alii tamen dubitant an illorum phylacteriorum dilatatio, quae ea illegitima fuisse redditura videtur, ibi intelligatur: quamvis certum sit aliquas partes phylacteriorum potuisse dilatari, veluti קציצה *nodum*, vasculumve in quo membranae includuntur, & cujus magnitudo definita non est, sic ut vel majus sit vel minus pro arbitrio dominorum. Epiphanius in ἀνακεφ. pag. 134. φυλακτήρια scribit fuisse clavos sive segmenta purpurae, σήματα πορφύρας vestibus intexta, idemque *lib.* 1. *contra haereses*, *pag.* 33. Τὰ δὲ σήματα τῆς πορφύρας φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἠκριβωμένοι μετονομάζειν. Scilicet ne quis eos tangeret, ἵνα μηδεὶς ἅψηται, gessisse eos & haec φυλακτήρια & fimbrias in oris vestium majores & quatuor corymbos malorum Punicorum specie e pallio pendentes ibidem legitur: sic ut illa φυλακτήρια dicta credi possit, quod eorum ope tuti praestarentur a contactu hominum aliorum. Confer *Chagiga.* II. 7. *Mikvaoth.* IX. 6. Fimbriis quoque vestium longioribus usi sunt, quae cum φυλακτηρίοις junguntur *Matth.* 23: 5. uti Judaei quoque תפילין & ציצית jungunt de quibus *Num.* 15: 38.

§. XVI. *Essaei.* XVI. Essaei, Ἐσσαῖοι, ita nuncupati sunt, uti quidam volunt, per apocopen a חסידים *Chasidaeis*, vel ab אסא quod multi ex iis me-

medicinam exercerent, vel חסה, quod ad loca deserta confugerent, vel verosimilius a Graeco ὅσιοι. Philo ipse eos dictos παρὰ τὴν ὁσιότητα scribit. Chrysostomus *hom.* 47. *in Acta cap.* 22. Essaeos ὁσίους appellari notat: & nomen θεραπευτῶν ipsis datum non ad medicinam corporis, sed animi, poenitentiam videlicet, referendum est. Origo eorum non arcessenda est a Rechabitis, *Jerem.* 35: 2. quod non sectae sed familiae nomen est, ortae non e populo Dei, sed Kenitis (הַקִּינִים uti *Chron.* 2: 55. in libris accuratis se invenisse Judaei testantur, non הַקִּינִים) quique alia instituta servabant; verum a temporibus Antiochi Epiphanis, quum plurimi ad loca deserta fugerent, licet demum Hyrcano imperante expressa eorum mentio fiat. Quidam ex iis erant κοινόβιοι, alii μόναχοι: utrique abstemii vitam agebant a voluptatibus remotam, plerumque coelibes, bona privata non habentes, a jure jurando alieni, nec ementes nec vendentes, in martyriis constantissimi, semper occupati in cultu Dei & operibus iis, quae ab ἐπιτρόποις sive praefectis jussa erant, vitantes ἑτεροδόξων, qui ipsorum sectae non erant addicti, commercia: unde in N. T. altum de iis silentium. Quare cum Pythagoreis in multis conveniebant, uti Sadducaei cum Epicureis, Pharisaei cum Stoicis.

XVII. Solent sectis Judaeorum adnumerari Scribae, Γραμ- §. XVII.
ματεῖς. Nomen quidem scribarum apud Judaeos late patet, & *Scribae.*
eos nonnunquam notat, qui praefecti aut שטרים nuncupatur. Ita *Deut.* 20: 5, 9. Versio Samaritana habet ספרים, Graeca Γραμματεῖς, quam & confer *Ex.* 5: 6, 10. Aliquando vox scribae prophetam indicat. Vide *Targum Ps.* 62: 12. & *Targum Hier. Num.* 11. 26. Pro מחוקק *Deut.* 33: 21. ספרא in Targum legitur. Judaei doctores suos סופרין appellant, uti quum dicunt חביבין דברי סופרין מדברי תורה *amabiliora esse verba scribarum quam verba Legis divinae*, in *Midrasch Schir Haschirim.* 6: 2. & Christus quidem hos doctores fuisse indicat, quum eos in cathedra Mosis sedere cum Pharisaeis affirmat *Matth.* 23: 2. quumque *Marc.* 1: 22. populum docuisse leguntur: confer *Matth.* 17: 10. Multa eos cum Pharisaeis communia habuisse liquet non ex eo tantum quod passim in euangeliis jungantur: vide *Matth.* 23: 13. *& seqq.* sed quod diserte *Luc.* 20: 46. scribis tribuantur quae alias Pharisaeis Vid. *Matth.* 23: 6. & *Marc.* 12: 39. Fuisse ta-

men etiam inter eos, qui cum Pharisaeis non facerent, colligitur ex *Act.* 23: 9. & *Luc.* 11: 44. Auctoritate illos valuisse inter Judaeos patet ex eo quod Christum examinarint & eorum jussu captus & iis traditus fuerit. *Marc.* 10: 33. *Luc.* 22: 2. Commemoratur denique 1 *Macc.* 7: 12. Synagoga scribarum Συναγωγὴ γραμματέων: & gradus quosdam dignitatis inter eos fuisse patet ex eo quod 2 *Macc.* 6: 18. legitur τὶς τῶν πρωτευόντων γραμματέων. Josephus *lib.* VII. 12. *de bello* ἱερογραμματεῖς memorat. Hi judicabant portenta plurima praesagire excidium Hierosolymorum, & non videntur alii esse ac hi Γραμματεῖς.

§. XVIII. *Legis doctores.* XVIII. Νομικοὶ denique aut νομοδιδάσκαλοι creduntur sectam singularem constituisse: suntque qui eos Karaeos fuisse putent, qui legem scriptam, מקרא, neglecta orali docerent. A Pharisaeis distingui videntur *Luc.* 11: 45. sed tamen Gamaliel & Pharisaeus & νομοδιδάσκαλος appellatur *Act.* 5: 34. & hi multa cum iis habebant communia. Vid. *Luc.* 5: 17. & 7: 30. & 14: 3. Sic ut eosdem fuisse illos ac scribas probabile sit, nam & *Matth.* 9: 3. & *Marc.* 2: 6. scribae appellantur, qui *Luc.* 5: 17. νομοδιδάσκαλοι, & Epiphanius ἐν ἀνακεφαλ. p. 113. idem scribit, & huc facit *Luc.* 11: 45. dictum Νομικοῦ ad Christum scribas corripientem, *etiam nos afficis injuria.* Sed quibus in rebus aut hi Νομικοὶ aut scribae cum Pharisaeis convenerint, & quibus dissenserint, vix reor accurate explicari posse. Profani scriptores, uti Strabo & alii, JCtos, & ἐπιστήμονας vel ἐξηγητὰς τῶν νόμων appellant νομικούς. Memorat & Josephus duos legum doctores quos modo σοφιστὰς modo ἐξηγητὰς τῶν νόμων vocat *Ant. lib.* 17. 8. & *de bell.* 1. 21.

CAPUT X.

De Naziraeis.

§. I. *Nomen.* I. Naziraei, נזירים, Ναζιραῖοι, vel Ναζιραῖοι, ut est in onomastico Origenis, Ναζηραῖοι, Ναζαραῖοι, uti *Jud.* 13: 5, 7. 1 *Macc.* 3: 49. *Thren.* 4: 7. appellantur, distinguendi sunt a Ναζωραίοις, quod patriam & sectam indicat. Incolae videlicet urbis Nazareth Ναζωραῖοι appellantur locis 10 in Novo Testamento, & in 4 Ναζαρηνοί: idemque esse Ναζωραῖος & Ναζαρηνὸς liquet ex collatione *Marc.* 14: 67. & *Matth.* 26: 71. Secta quoque Ναζωραίων memoratur ab Epiphanio, & Hieronymo. Ita dicuntur

cuntur quasi *separati* ab aliis certo vivendi genere ex votò, omnium maximo, quo quis non res suas sed se ipsum Deo sacrat: quare μεγάλην εὐχὴν dici Philo tradit: vel quod נזר *coronam* Dei, promissos capillos, gererent. *Num.* 6: 7.

II. Dividuntur in species duas, respectu sexus, mares & faeminas. vide *Num.* 6: 2. *Nazir.* IX. I. Praeterea distinguuntur respectu temporis I. In Naziraeos qui in perpetuum se devoverunt, & dividebantur iterum in נזירי עולם *Naziraeos perpetuos*, ἁπλῶς ita dictos, qui ad haec duo tenebantur, alendos capillos (quos tamen si incommodo iis essent semel quotannis tondere licebat, quod exemplo Abschalomi probant *Gem. Nazir.* 4: 2. & *Mechilta.* 25: 2) & abstinentiam a vino, qui si polluuntur tres pecudes offerunt & tondentur, & in נזירי שמשון *Naziraeos Schimschonaeos* quibus tondere capillos nunquam licuit, quique polluti nihil offerunt. *Nazir.* I: 2. II. נזירי זמן קצוב *Naziraeos ad tempus devotos*, vel נזירי ימים (in *Mechilta* 25: 2.) id est, minimum ad 30 dies, qui non tantum capillos alere, a vino abstinere, sed puros se servare a mortuis debebant. *Nazir.* I: 3. Confer *Eduioth.* IV. II. & VII. 5. §. II. *Species.*

III. Posterioris Naziraeatus leges *Num.* 6: 2. & *seqq.* enarrantur. In *Nazir.* VI. I. ea quae Naziraeis prohibita sunt tria esse dicuntur. 1. Immundities. 2. Tonsura. 3. Quicquid a vite proficiscitur. Alias solent leges Naziraeatus ad haec 10 capita referre, 2 praecepta videlicet & 8 interdicta, quae in serie praeceptorum & interdictorum sunt 365-374. Horum etiam Hieronymus meminit in *comm. ad Amos.* II: *pag.* 1386. §. III. *Leges Naziraeatus temporarii.*

1. Ut comam alat.
2. Se non radat.
3. Abstineat vino, aceto, & omni potu inebriante.
4. Ne uvas recentes comedat.
5. Ne passas. Confer. Hieronymum in *Jes.* VI. *pag.* 55.
6. Ne acinorum nucleos comedat.
7. Ne corticem uvarum edat.
8. Ne domum mortui ingrediatur.
9. Ne polluatur ob mortuos, exceptis 6 propinquis *Levit.* 21: 2. memoratis, & mortuo praecepti, מת מצוה: sic

ut

ut ſanctitas eorum conveniat hac parte cum ſanctitate ſacerdotum.

10. Ut finito tempore Naziraeatus offerat ea quae a Deo praeſcripta ſunt; quemadmodum & ſi caſu pollutus ſit, id eſt, ſi quis ad latus ejus mortuus fuerit, quando primum 7 dies immundus eſſe, ſe radere die ſeptimo & capillos ſepelire, cinere vaccae ruſae aſpergi die tertio & ſeptimo, & die octavo munus ſuum i. e. agnum pro delicto, afferre, *Num.* 6: 10. & denuo tot dies, quot ante voverat, in Naziraeatu tranſigere debuit. *Nazir.* 111: 3.

§. IV. *Voti ſolutio.* IV. Ea autem quae exacto tempore Naziraeatus peragenda fuere ſex ſunt.

1. Ut agnus offeratur in holocauſtum.
2. Agna in ſacrificium piaculare.
3. Aries in ſacrificium ſalutare.

Haec & praecedentia ſolent שלש בהמות *tres pecudes* Naziraeorum appellari. Vid. *Gem. Hier. Nazir.* 54: 2. *Midraſch Coheleth.* 107: 3. ubi hiſtoria 300 Naziraeorum, quibus 900 pecudes partim Rex Jannaeus partim Schimeon Ben Schetach ad hunc uſum donabat.

4. Simila infermentata oleo mixta, & רקיקי מצות oleo uncta, cum ferto & libaminibus eorum offerantur.
5. Capillos radat ad oſtium tabernaculi, vel ſtante templo in conclavi Naziraeorum, & eos conjiciat in ignem ſub olla in qua ſacrificium ſalutare coquitur.
6. Armus coctus arietis, placenta azyma cui oleum immixtum eſt & רקיק ſive laganum, azyma quoque (ſed quibus pro pane azymo in Paſchate uti non licuit. *Peſachim.* 11: 5.) oleo uncta a ſacerdote impoſita manibus Naziraei agitentur una cum pectore & femore crudo, quae cedunt ſacerdotibus *Num.* 6: 20.

§. V. *De voto Pauli num fuerit Naziraeatus.* V. Votum Pauli *Act.* 18: 18. ſe tondentis Cenchreis, non erat votum Naziraeatus: ſed longe diverſum. Nam non fuit *tonſura munditiei*, תגלחת טהרה uti Judaei loquuntur, id eſt, tonſura Naziraei voto ſuo ſoluti, quoniam illa non alibi quam in templo fieri debuit: nec fuit *tonſura immunditiei* תגלחת טומאה,

טומאה, id eſt, tonſura Naziraei qui ante dies Naziraeatus ſui impletos polluitur, quoniam illa tonſura fieri debuit in terra Iſraëlitica, vel in tali loco unde ſpatio diurno ad templum aliquis pervenire poteſt; nam die ſeptimo jubetur tonderi & octavo afferre ſacrificium. Nec licebat Naziraeo eſſe extra terram Iſraëliticam. *Nazir.* III: 6. Si quis voviſſet Naziraeatum extra terram, proficiſci debuit in terram & illic votum implere. *Eduioth.* IV: 11. Helena idcirco regina Adiabenorum Naziraea fuit per 21 annos, quamvis modo ſeptennii Naziraeatum voviſſet, quia extra terram voverat, & circa finem alterius ſeptennii polluebatur. *Nazir.* III: 6. Sic quoque Naziraeatus locum non habuit, niſi ſtante tabernaculo & templo; quoniam voto ſolvi non potuere, niſi ad tabernaculum vel templum acceſſiſſent. Hinc 1 *Macc.* 3: 50. Naziraei voto ſolvi non poterant templo partim polluto partim deſtructo.

PARS TERTIA.

DE

REBUS SACRIS.

CAPUT I.

De sacrificiis generatim, & ritibus ad sacrificia spectantibus.

§. I. *Nomen sacrificiorum.*

I. Omnes oblationes, quae secundum voluntatem Dei certis ritibus ei sacratae consumebantur, generali nomine קרבנות appellantur. Dicuntur etiam *Dona* מתנות *Exod.* 28: 38. *Ezech.* 20: 26, 39. & Δῶρα *Matth.* 5: 23. & 23: 18. & κορβᾶν est δῶρον *Marc.* 7: 11. uti & Josephus *Ant.* IV: 4. Κορβᾶν δῶρον σημαίνει. Hae quum vel ex animalibus constent, vel ex farina oleove vino & thure, in duas species dispescuntur, quarum illa, videlicet cruentae oblationes, *Sacrificiorum* nomen vulgo accepit, haec vero, id est, incruentae, *Fertorum* & *libaminum*. Quae fere conveniunt cum nomine זבחים, quod prioribus, & מנחות ac נסכים, quod posterioribus datur: quamvis זבח de holocausto avium recte dici negent Judaei, quod קרבן est, & זבח proprie id est quod cultro jugulatur.

§. II. *Species diversae.*

II. Quum vero plurium sacrificiorum in sacro Codice fiat mentio, ad certas species referenda sunt, ut distinctius de iis agi possit. Sunt qui in tres species ea dividant, unam eorum quae Deo cedebant, ut holocausta, alteram, quae Deo & sacerdotibus veluti piacularia, tertiam quae dominis, uti agnus paschalis. Sed Judaei in *Siphra & Gem. Rosch hasschana.* 4: 1. & alibi vulgo quatuor recensent tam publica quam privata עולה חטאת ואשם ושלמים. 1. Holocausta. 2. Sacrificia piacularia. 3. Sacrificia pro delicto, & 4. Salutaria. Quibus addunt tria privata, בכור מעשר ופסח, דומים לשלמים, quae similia sunt salutaribus, 5. Primogenita animantium. 6. Decimas eorundem, & 7. Agnum paschalem. Quem ordinem nos quoque in eorum de-

deſcriptione ſervabimus, ubi prius illa quae pluribus ſacrificiis communia ſunt hoc capite breviter indicaverimus.

III. Sacrificia porro in ſpecies diverſas a Judaeis diſtribuuntur. Nonnunquam in duas, quarum una eſt חובה ſacrificia *debita* ob mandatum Dei uti decima animantium, altera רשות *arbitraria*. In *Siphra fol.* *23. 2. canon eſt generalis, omnia ſacrificia quae quis offert quia lege tenetur illa offerre nonniſi ex re profana eſſe offerenda, quoniam eadem res nequit bis Deo conſecrari, כל דבר שהוא בא בחובה לא יבא אלא מן החולין. Excipiuntur tamen ferta נסכין, quae בכל מקום לא יביאו אלא מן ההולין ſemper ex profanis, nunquam e ſacris debent deſumi, ſive ſacrificia, quorum ſunt appendices, ſint debita & חובה ſive non. *Siphra fol.* *23. 2. §. III. *Qualia debita, & arbitraria.*

IV. Solent praeterea Judaei diſpeſcere ſacrificia in quatuor alias ſpecies. I. In Publica. II. Privata. III. Publica privatis ſimilia. IV. Privata ſimilia publicis. Publica *pellunt ſabbathum & immunditiem*, דוחין טומאה ושבת, ſed privata nequaquam. *Siphra fol.* 97. 1. Publicis nihil addendum erat nec de illis detrahendum. In publicis, a Deo juſſis, nunquam animal ſexus foeminei oblatum fuit. *Temura.* II: 1. אין הציבור מביאו נקבה, *Siphra fol.* 105. 1. nec aves. *Siphra fol.* 64. 1. In publicis non habebat locum permutatio victimarum, אין הציבור ממירין *Siphra fol.* 105. 1. Publica ſacrificia piacularia non coguntur mori (אין חטאת ציבור מתה) uti privata, ſiquidem tale quid ei acciderat quale in *Joma* VI. 2. memoratur. Publicorum, ſi holocauſta eſſent, delatio ad altare per ſolos ſacerdotes fiebat, privatorum etiam per Pontificem M. ſi vellet *Joma* II. 7. Hirci quoque erant in omnibus ſacrificiis publicis ſeriei mox dandae §. IV. excepto primo, ſecundo, & quinto. Erantque *hi hirci ſacrificia piacularia* שעירי חטאת. In *Midraſch Schir Haſſchirim.* 24: 3. legitur ubique in lege Dei de hircis dici quod fuerint לחטאת *piaculares*, excepto hirco offerendo die feſto Pentecoſtes בעצרת אין כתיב חטאת *de Azereth haud ſcriptum eſt* חטאת, quia ſcilicet Iſraëlitae illo die legem accipientes ab omni peccato erant puri. Fateor illud חטאת omitti *Num.* 28: 30. ubi legitur שעיר עזים אחד לכפר עליכם, ſed nota- §. IV *Quae & quot publica.*

 tu

tu dignum eſt interpretes Alexandrinos illic vocem לחטאת legiſſe, reddentes *χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα* ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ *ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν*. Et fuiſſe hircum hunc piacularem patet ex adjecta voce לכפר *ad expiandum*, & loco parallelo *Levit.* 23: 19. ubi diſerte legitur fuiſſe חטאת. Ceterum ſacrificia undecim publica enumerantur. I. Agni duo in ſacrificio jugi ſive quotidiano. *Exod.* 29: 38. *Num.* 28: 3, 8. *Ezr.* 3: 5. *Neh.* 10: 33. *Ecclef. Siracid.* 45: 17. II. Additamentum ſabbathicum, quum duo agni praeterea offerebantur *Num.* 28: 10. III. Additamentum novilunii, duo juvenci, aries, & 7 agni in holocauſta & hircus in ſacrificium piaculare, *Num.* 28: 11. quod ſacerdotes comedebant. *Joſeph. Ant.* III: 10. *Peſachim* VII. 4. IV. Oblatio feſti azymorum: quum per 7 dies quotidie idem quod in novilunio offertur. *Num.* 28: 16. 25. *Deut.* 16: 2. V. Agnus in holocauſtum die oblationis manipuli. VI. Additamentum diei עצרת feſti pentecoſtes, quod idem erat ac in novilunio. *Levit.* 23: 17. *Num.* 28: 27. VII. Oblatio ejuſdem diei, videlicet cum panibus duobus, juvencus, arietes duo, 7 agni in holocauſta, hircus in ſacrificium piaculare, & 2 agni in ſalutare. *Lev.* 23: 18. VIII. Additamentum novi anni, quum praeter ſacrificia jugia & addititia novilunii offerebantur juvencus aries, & 7 agni in holocauſta, & hircus in ſacrificium piaculare. *Num.* 29: 2. IX. Oblatio diei expiationis, juvencus, aries, & 7 agni in holocauſta, hircus in ſacrificium piaculare, Praeterea hircus, emiſſarii ſocius, in ſacrificium piaculare, aries in holocauſtum. *Num.* 29: 8. X. Oblatio primo die feſti tabernaculorum, 13 juvenci, arietes 2, 14 agni, & hircus in ſacrificium piaculare. Ex arietibus, agnis, & hircis numerus idem per omnes dies hujus feſti offerebatur, ſed juvencorum numerus decreſcebat indies, ſic ut ſeptimo die 7 eſſent offerendi juvenci, duo arietes, 14 agni & hircus in ſacrificium piaculare. *Num.* 29: 12. XI. Oblatio diei octavi עצרת feſti tabernaculorum, juvencus, aries, 7 agni in holocauſta, & hircus in ſacrificium piaculare. *Num.* 29: 36.

§. V. *Quae privata.* V. Privata (id eſt יחיד, unius hominis, ſive ſit perſona publica, ſive privata, ſive pontifex maximus, ſive alius) ſunt quinque, vi-

videlicet I. Offerenda ob peccatum dicto vel facto commissum. II. Ob aliquid quod corpus tangit, quales oblationes 6 sunt, 1. Maris aut faeminae fluxu laborantis. 2. Leprosi. 3. Menstruatae. 4. Puerperae. 5. Polluti a mortuo. 6. Proselyti. III. Ob aliquid, quod bona tangit, ut si quis haberet primogenita animantium, decima &c. IV. Ob certum tempus quod advenit, uti עולת ראיה *holocaustum praesentiae* in 3 festis majoribus, קרבן חגיגה *oblatio celebritatis*, & שלמי שמחה *salutaria laeta*. V. Ob votum vel promissum, uti oblatio Naziraei.

VI. Publica, sed privatis similia, erant ob errorem a populo commissum &c. *Lev.* 4: 13. *Num.* 15: 24, 25, 26. Privata, sed quae speciem habebant publicorum, quod a stato tempore, nec ob sabbathum, nec immunditiem eorum, qui illa jugularent aut sanguinem spargerent, dimoveri nequiverint, sunt agnus paschalis, juvencus in sacrificium piaculare & aries in holocaustum, quos P. M. die expiationis offerebat, & propterea haec pellebant sabbathum. *Temura.* 11: 1. §. VI. *Publica quasi privata, & viceversa.*

VII. Distinguunt Judaei inter קדשי קדשים *Sacrificia sanctissima*, & קדשים קלים *minus sancta. Zevachim.* V: 1, 7. *Gittin.* 11: 8. *Eduioth.* VIII: 6. Haec in *Siphra fol.* 131: 2. ita distinguuntur, in המיוחדים לשם ea quae Deo dantur, & quae לשם ולבעלים Deo dantur & dominis offerentibus. Sacer Codex hanc distinctionem confirmat; & quemadmodum *sancta sanctorum*, id est *sanctissima*, nuncupat altare exterius *Exod.* 29: 37. & 40: 10. & interius *Exod.* 30: 10. suffitum *Exod.* 30: 36. vasa tabernaculi interiora *Num.* 4: 19. reliquias fertorum post pugillum exceptum comedendas a sacerdotibus *Lev.* 2: 3. & 10: 12. & 24: 9. *Num.* 18: 9. res devotas per חרם *Lev.* 27: 28. ita quoque ex sacrificiis *piacularia* קדש קדשים, id est, *sanctissima* appellantur *Lev.* 6: 17. & *sacrificia pro delicto Lev.* 7: 1. & 14: 13. Quibuscum quoniam holocausta conveniebant, jugulanda videlicet jussu Dei eodem loco sanctiore, id est, ad septentrionem altaris, *Lev.* 14: 13. & Deo tota consecrata in altari exteriori, cumque iis etiam salutaria publica comedenda a sacerdotibus ephemeriae ministrantis in atrio, loco sancto, ideo quatuor species sacrificiorum sanctissimorum statuuntur. 1 Holocausta omnia. 2. Sacrificia piacularia omnia. 3. Sacrificia pro delicto omnia. §. VII. *Quae sanctissima & minus sancta.*

mnia. 4. Sacrificia salutaria, non omnia, sed duntaxat publica. Reliqua, id est, salutaria privatorum hominum, primogenita animantium, decima eorundem, & agnus paschalis, minus sancta appellantur. Sacrificia sanctissima jugulabantur ad septentrionem altaris. *Levit.* 14: 13. *Levit.* 6: 18, 22. & 10: 17. Sacrificia minus sancta ad ortum vel austrum. Sacrorum sanctissimorum, sive ea publica sive privata essent, pelles erant sacerdotum, exceptis illis victimis piacularibus quae integrae comburi debuerunt *Lev.* 4: 11. & 16: 27. at sanctorum levium, sive minus sanctorum, redibant ad dominos. *Zevachim* XII: 3. *Siphra fol.* 82. 1. Sanctissimis quoque aut vesci omnino non licuit, aut solis sacerdotibus masculis, & quidem in loco sancto, id est, in atrio magno: verum sacrificiis minus sanctis & viri & faeminae vescebantur, etiam in urbe Hierosolymitana, exceptis sacrificiis primogenitorum animantium, quibus soli vescebantur sacerdotes. *Levit.* 6: 11. *Sota.* 11: 7.

§. VIII. *Gradus 10 sanctitatis in sacrificiis.*

VIII. Gradus sanctitatis in sacrificiis varii a Judaeis statuuntur in *Zevachim.* x: 2 & *Siphra fol.* 94. 1.

1. Sacrificii piacularis sanguis, quia expiat, est sanctissimus, שהוא שרצה, & sanguine holocausti sanctior.
2. Membra holocausti sanctiora sunt ablegminibus sacrificii piacularis, quia omnia cedunt in אשים *ignita.*
3. Sacrificium piaculare sanctius est sacrificio pro delicto, quia sanguis adspergitur 4 cornibus, & infunditur fundamento altaris.
4. Sacrificium pro delicto sanctius est sacrificio תודה & ariete Naziraei, quia est e numero sanctissimorum.
5. Sacrificium תודה & aries Naziraei sanctiora sunt τοῖς שלמים sacrificiis salutaribus, quia eduntur die uno & requirunt panem.
6. Sacrificia salutaria sanctiora sunt primogenitis, quia requirunt 4 sparsiones sanguinis, impositionem manuum, libamina & agitationem חזה ושוק pectoris atque femoris.
7. Primogenitum sanctius est decimis animantium, quia sanctitas ejus incipit ab nativitate, & a sacerdotibus comeditur.
8. Decima animantium sanctiora avibus oblatis, quia sunt veri

veri nominis זבח sacrificium cultro jugulatum, & sanguis eorum ac ablegmina sunt sancta sanctorum, & semper altari cedunt, quod non ita est in sacrificiis avium.

9. Avium oblationes sanctiores fertis, quia sanguine constant.

10. Fertum peccatoris sanctius ferto נדבה, quia pro peccato est.

IX. Sanctissima jugulabantur, & sanguis eorum excipiebatur, ad septentrionem altaris *Lev.* 1: 11. *Lev.* 6: 25. *Lev.* 7: 2. *Lev.* 23: 19. Hoc nomine intelligitur omne spatium atrii a latere altaris septentrionali usque ad murum atrii septentrionalem. *Siphra fol.* 63. 2. Sed minus sancta sive sacra levia jugulari poterant in omni loco atrii, excepta parte ad septentrionem & occidentem altaris, *Lev.* 3: 2, 8. ubi plaga septentrionalis non est definita ut in sanctissimis: & quia ibidem dicitur ad introitum tabernaculi debuisse offerri, colligunt inde Judaei non ante referatas templi fores jugulari licuisse. *Zevachim.* v: 6. Ceterum non nisi in loco quem Deus elegit, *Deut.* 12: 14. id est, templo Hierosolymitano, sacrificare licuit, postquam id exstructum fuit; & eo loco quem designavimus: secus qui faceret, diceretur שוחט או מעלה בחוץ *jugulans vel offerens extra.* Victima loco illegitimo jugulata comburebatur; quod Judaei colligunt ex *Lev.* 6: 23. *Temura.* VII: 6. & qui hoc prudens faceret, poenam כרת *excidii* meruerat, qui imprudens, חטאת קבועה *sacrificium piaculare fixum* offerre debuit. Quod si victimae ab eo jugulatae aptae non essent ut offerrentur in altari, poenae hujus reus non habebatur. Hodie si quis extra locum atrii victimas sacrificaret, quae idoneae essent, ut intra atrium sacrificarentur; licet templum non sit, reus tamen esset.

§. IX. *Locus sacrificiorum peragendorum.*

X. Lex communis omnia sacrificia tangebat, quod interdiu debuerint offerri; id Judaei colligunt ex *Lev.* 7: 38. adeoque de die jugulari victima & sanguis ejus adspergi debuit. Quod si de die victima altari fuisset admota, noctu in altari adolere ablegmina licuit, uti & membra holocaustorum, usque ad auroram diei sequentis. *Megilla.* II: 6. quamvis usque ad mediam modo noctem ea adolere consuevissent, & quantum poterant operam darent, ut de die forent consumta.

§. X. *Tempus sacrificiorum.*

XI. Quinque sunt species animalium, quas sibi offerri Deus, jussit,

§. XI. *Animalia*

Satrificiis apta quot & qualia. jussit, tres ex genere quadrupedum, quae distinguebantur in minores, quae annum aetate non superabant, & majores quae omnino, duas ex avibus, הבקר כבשים עזים תורים ובני יונה *boves, oves, capras, turtures, & pullos columbae:* ita quidem ut voce פר indicetur juvencus infra triennium aetatis (R. Meir tamen juvencos 4 & 5 annorum putabat esse legitimos כשרים. *Siphra fol.* 94. 1.) עגל infra primum aetatis annum, כבש agnus infra primum aetatis annum, ab octavo die nativitatis *Levit.* 22: 27. איל mas ovium & caprarum intra primum & secundum aetatis annum, & שעיר עזים *hircus caprarum* supra annum aetatis primum, infra secundum. *Para.* 1: 3. *Gem. Rosch. hasschana.* 10: 1. *Siphra fol.* 94. 1, 2. Tres autem hae species animalium respectu aetatis & sexus evadunt duodecim, his nominibus in sacris literis distinctae: vide *Menachoth.* VIII. 7.

Sexus masculini.	Sexus faeminini.
1. פר, *juvencus.*	1. פרה, *vacca.*
2. עגל, *vitulus.*	2. עגלה, *vitula.*
3. איל, *aries.*	3. רחל, *ovis.*
4. טלה, *agnus.*	4. טלייה, *agna.*
5. שעיר, *caper.*	5. שעירה, *capra.*
6. גדי, *hoedus.*	6. גדייה, *hoeda.*

Turtures autem debebant esse adulti, & ex columbis non nisi pulli. *Siphra fol.* 64. 2. Nam principium splendoris utrosque reddit פסולין. *Chullin.* 1. 5. id est, turtures tum demum legitimi sunt quum plumae splendent: sed pulli columbae tum fiunt illegitimi. Ad holocaustum nonnisi animalia sexus masculini admittebantur ex quadrupedum speciebus modo memoratis, sed ex turturibus & pullis columbarum tam mares quam faeminae: *Gem. Temura.* 114. 1. *Siphra fol.* 48. 1. ad sacrum piaculare eaedem 5 species animalium, mares aeque ac faeminae: ad sacrificium pro delicto soli agni mares: ad sacrificia salutaria mares & faeminae ex tribus speciebus quadrupedum, nullae aves, שלמים לא כשרו לבא מן העוף, *Siphra fol.* 48: 1. & 64. 1. & 86. 1. Decima & primogenita generis sive masculini sive foeminini legitima erant. *Siphra fol.* 86. 1. Agnus paschalis masculus esse debuit. Haec autem oportebat esse תמימים *perfecta, non* בעלי מומין *vitiata,*

tiata. Malach. 1: 8. Sed in avibus non attendebatur ad sexum vel vitia. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות uti legitur in *Siphra fol.* *239. 9. quia nempe *Levit.* 22: 19. tantum de quadrupedibus jubetur. Erant ad perlustrandas victimas constituti מבקרי מומי קדשים, *μωμοσκόποι* nuncupati a Clemente Romano, Philone, Chrysostomo & Clemente Alexandrino, qui ex teruma conclavis mercedem percipiebant: vide supra. *Lev.* 22: 20. Vitia ejusmodi, quae hominum aeque ac pecudum erant, 50 Judaei recensent, quae pecoribus propria 23. Praeterea permutare illa animalia Deo sacrata non licebat *Levit.* 27: 10. quod si factum esset, utrumque animal Deo sacrum erat. Vide codicem *Temura*, qui de hoc argumento agit.

XII. Munda haec esse animalia debuerunt & quidem ex domesticis. Sunt enim בהמות *animalia domestica* & חיות *fera.* Ex domesticis tria sunt genera animalium mundorum, quae comedere Judaeis licebat eademque sacrificare, *bos* videlicet, *ovis*, & *capra.* Ex feris septem sunt munda. 1. cervus, 2. caprea. 3. יחמור. 4. אקו. 5. דישון. 6. תאו. 7. זמר. vide de his *Tanchuma* 55. 3. ubi voce בהמות latius sumta dicitur esse non nisi עשר בהמות טהרות בעולם *decem animalia munda in orbe. Deut.* 14: 4. §. XII. *Munda animalia sacrificanda.*

XIII. Distinctio animalium in munda & immunda jam ante diluvium fuit *Gen.* 7: 2. quumque & sacrificia fuerint, & pastae legantur oves pinguissimaeque laudentur ut optimae, & pelles animalium usum amictus praebuerint, probabile est etiam carne usos ad alimentum patres ante diluvium. Accedit carnium usum post diluvium fuisse licitum, nec usquam legi antea licitum non fuisse, nec rationem ullam esse discriminis hac parte temporum ante diluvium & post diluvium. Praeterea dominium hominis in animantia concessum id suadet, quum v. g. pisces certe usui sint hominibus fere nulla alia ratione quam alimentum praebendo: & post diluvium illud hominis privilegium latius quam antea patuisse non sit verosimile; quod tamen fuisset, si tum demum creophagia generi humano esset concessa. §. XIII. *Inde argumentum pro creophagia ante diluvium.*

XIV. Varii ritus fuere, quibus victimae Deo offerri consuevere. In his autem partes aliae sacerdotum erant, aliae dominorum offerentium. Judaei vulgo haec quinque 1. Manuum impositionem. §. XIV. *Distinctio rituum ad sacrificia*

pertinentium nem. 2. Jugulationem. 3 Excoriationem. 4. Diffectionem. 5. Lotionem viscerum, a dominis peragi potuisse tradunt: at quinque alia 1. Sanguinis exceptionem. 2. Sparsionem. 3. Ignis accensionem. 4. Lignorum dispositionem in altari. 5. Delationem membrorum ad altare, & quodcumque in altari peragendum erat, ad functiones sacerdotales referunt. *Siphra fol.* 5.4. 1. Confer *Joma.* 11. 7. Cujus distinctionis fundamentum est in descriptione rituum ad sacrificia spectantium *Lev.* 1: 3, 4. & *seqq.* ubi quaedam praestare jubetur dominus victimae, quaedam sacerdos. Nos & hos ipsos ritus, quales fuerint, lustrabimus, & alios, qui sub his continentur, vel praeter hos in sacris literis & scriptis Judaeorum memorantur, suis locis inseremus.

§. XV. *Constitutio victimae ante faciem Dei.* XV. Requiritur ante omnia ut victima adducatur a domino qui eam Deo offert, & constituatur ante faciem Dei: olim quidem ante ostium tabernaculi, id est, in atrio *Levit.* 1: 3. postea in atrio interiori templi לִפְנֵי יְהוָה *coram facie Dei*, facie ad occidentem versa (*Siphra fol.* *133. 1.) uti & de ipsis Levitis, qui agitandi fuere ut sacrificium תְּנוּפָה *agitationis* (quod alii de *separatione* eorum a populo intelligunt) & quibus manus imponebantur, bis dicitur הקרבת לפני יהוה *duces eos in conspectum Dei. Num.* 8: 9. Ad quem ritum respicere videtur Paulus *Rom.* 12: 1. voce *παραστῆσαι*, quum vult nos *constituere* corpora nostra in sacrificium vivum, sanctum, & gratum Deo. Sacrificia autem sanctissima eo ducebantur per portam atrii septentrionalem, quae oblationis dicitur, minus sancta per australem: quod si victimae tenerae essent, pedibus ligatis portabantur a dominis. Vide *Malach.* 1: 13.

§. XVI. *Impositio manuum.* XVI. Hanc sequebatur impositio manuum, vel manus, ut quidam volunt, licet probabilius sit utramque manum victimis fuisse impositam, quae per enallagen numeri saepe per ידו indicatur. Confer *Num.* 27: 18 & 22. In *Siphra fol.* *176. 1. legitur, quoniam Aharon dicitur utramque manum imposuisse hirco die expiationis, esse canonem generalem, omnem impositionem fieri duabus manibus בנין אב לכל סמיכות שיהיו בשתי ידים. Haec autem in eo consistebat, quod dominus vel domini, si plures essent, unus post alium (nam unus poterat agitare pro omnibus sociis, sed non manus imponere. *Siphra fol.* *38. 1.)

1.) manus suas antea lotas maximo nisu (בכל כוחו) imponeret capiti victimae occidentem spectantis. In atrio hanc fieri oportebat: si enim extra atrium jam imposuissent manus, debuerunt iterum in atrio manus imponere. *Siphra fol.* 50. 2. Debebat illa fieri ab ipso domino, non ejus vicario. *Siphra fol.* 50. 2. nec ea legitime peragebatur a stulto, minorenni, servo, surdo, aut coeco. Qui Israëlitae non erant, non imponebant manus victimis suis, אין עכ׳ים סומכין *Siphra fol.* 42. 2. & *38. 1. uti nec mulieres אין בנות ישראל סומכ׳. Ibidem *fol.* 43. 1. Distinguebat tamen R. Schimeon inter victimas רשות, libere oblatas, quibus putabat mulieres manus posse imponere, & sacrificium debitum sive חובה, dicebatque sibi narrasse R. Eleazarem, vitulum sacrificio salutari destinatum ad atrium mulierum fuisse deductum & manus ipsi imposuisse mulieres, non quidem quod mulierum esset manus imponere, sed ut illis id postulantibus morem gereret. In commentario ad hunc locum, Corban Aharon dicto, observatur hoc sacrificium רשות fuisse, quoniam si חובה fuisset, non fuisset necesse vitulum ad atrium mulierum deducere, sed mulieres ipsae intrare in atrium magnum potuissent uti Naziraea & suspecta adulterii. Victimis privatis omnibus imponebantur manus, excepto sacrificio primogenitorum ex animantibus, decimis, atque agno paschali, quoniam de manibus imponendis hisce nihil jubetur in sacris literis, etiamsi uti de agno paschali sigillatim multa praecipiantur, & sub generali nomine שלמים, quibus *Levit.* 3: 2. jubentur manus imponi, non possunt censeri esse comprehensa: nam ibi Deus legem tulit de istiusmodi שלמים in quibus arbitrium offerentis locum habet, si velit offerre, si ex illo genere animalium, si ex alio, *Levit.* 3: 1, 6. &c. sed primogenita & decima animantium atque agnus paschalis certo tempore debuerunt adduci atque adeo sunt alius speciei. *Siphra fol.* 83: 2. quibus addi debent oblationes ex avibus. Victimis publicis non imponebantur manus nisi his duabus, hirco dimittendo die expiationis, *Levit.* 16: 21. cui Pontifex, & juvenco ob peccatum ignorantiae, cui tria membra synedrii manus imponebant. *Levit.* 4: 15. Ita quidem Judaei tradunt הסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבן יחיד in *Siphra fol.* 50 1. licet

V 2

cet 2 *Chron.* 29: 23. hircis piacularibus, pro toto populo oblatis, manus impositae legantur, & hinc R Schimeon collegerit victimis omnibus piacularibus publicis, quarum sanguis aedi sacrae inferri debuit, manus impositas fuisse, כל חטאת ציבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה. *Siphra fol.* 100. 1. & 05. 1. Eodem tempore quo manus imponebantur, dominus peccata sua confitebatur, ea transferens in victimam: quod si sacrificium salutare esset, Deum laudabat.

§. XVII. *Agitatio* XVII. Erant tamen victimae quaedam, quibus non statim manus imponebantur, postquam essent adductae, sed quae agitandae fuere coram facie Dei *Lev.* 14: 12. & 23: 20. In *Siphra fol.* *247. 2. בנין אב & canon generalis traditur, omnes agitationes fieri ope sacerdotis. Haec actio תנופה appellatur, & non victimas tantum vivas, sed & membra quaedam earum & ferta nonnulla spectat. *Exod.* 29: 27. *Lev.* 7: 34. & 8: 27. *Num.* 5: 25. *Menachoth.* v. 7. *Siphra fol.* 42. 2. & *38. 1. Sed distinguenda est illa agitatio, qua membra jugulatae victimae agitabantur, uti pectus & femur dextrum, חזה ושוק, victimarum salutarium cum אימורים *ablegminibus*, ab hac agitatione vivarum victimarum quam hic explicamus, & quae jugulationem praecessit. Consistebat autem in eo (vide *Gem. Kidduschin* 36.2. *Gem. Succa.* 37.2.) quod victimam impositam manibus domini sacerdos stans in atrio ad ortum altaris manibus suis, quas supponebat manibus domini, agitaret versus quatuor oras 1. Promovendo eam 2. Reducendo, 3. Sursum elevando 4. deorsum ducendo: quae his verbis in *Menachoth.* v. 6. & *Siphra fol.* *40. 2. notantur מוליך ומביא מעלה ומוריד. Eadem phrasi utuntur in *Kosch haschana* 11. 2. ubi de facibus in monte olivifero accensis agunt, quae his 4 modis quatiebantur, ut aliis innotesceret consecratio novilunii. Sunt qui sex motus in hoc ritu distinguunt, antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum & deorsum. Sed Judaei non nisi quatuor norunt, ita quidem ut תנופה *agitatio* appelletur duplex motus, promovendi & reducendi, i. e. מוליך ומביא, & תרומה *elevatio* reliqui duo motus attollendi & demittendi, quos indicant voces מעלה ומוריד: ita ut nunquam fuerit agitatio sine elevatione. *Siphra fol.* *40. 1. Alii tamen, quia *agitatio* תנופה uti quid proprium pectori sive חזה salutarium adscribitur, & *elevatio* תרומה femori dextro *Lev.* 7: 30, 32. uti & in ariete inaugu-

inaugurali *Exod.* 29: 27. putant agitationem ſine elevatione uni, alteri elevationem ſine agitatione, convenisse. Sed *Levit.* 10: 15. de utroque & חזה התנופה & שוק התרומה dicitur quod debeant הניף agitari. Voces תרומה & תנופה etiam ut ſynonymae permutantur *Exod.* 38: 24. *Num.* 31: 52. Mulieres nunquam agitabant, niſi ſuſpecta adulterii & Naziraea. *Num.* 5: 18. *Num.* 6: 2. & 19. *Kiddushin*. 1. 8. Gentes nunquam agitabant. *Siphra fol.* *38. 1. Ceterum in *Menachoth*. v. 7. tres ſpecies rerum agitandarum ita recenſentur.

1. שלמי יחיד *ſacrificia ſalutaria privata* agitantur jugulata, non viva: & iis imponuntur manus.
2. שלמי ציבור *ſacrificia ſalutaria publica* agitantur & jugulata & viva: nec iis imponuntur manus.
3. אשם מצורע *ſacrificium pro delicto leproſi* agitatur non jugulatum ſed vivum. Ei imponuntur manus. Holocauſta non indigebant agitatione אין העולות טעונות תנופה. *Siphra fol.* 43. 2.

Ex his omnibus *in Siphra fol.* *38. 1. comparatio inſtituitur inter impoſitionem manuum & agitationem hoc modo.

1. Quod impoſitio manuum, ſi plures victimam unam adferant, ab omnibus & ſingulis debeat fieri, non ab uno pro omnibus ſociis. Secus ſe res habet in agitatione.
2. Quod impoſitio manuum locum habeat in ſacrificiis publicis aeque ac privatis, ſed ex iſtis in quibus impoſitio manuum locum habet tantum privata agitentur.
3. Quod manus non imponantur niſi rebus animatis, ſed res inanimatae uti panes Pentecoſtales & placentae ac lagana Naziraei etiam agitentur.

XVIII. Eodem loco, quo manus impoſitae erant, victima jugulabatur: & quidem nulla mora interpoſita. *Gem. Beracoth*. 42. 1. Victimae nempe conſtrictae ad annulos in loco jugulationis ad ſeptentrionem altaris, ſi eſſent ſacrificia ſanctiſſima, quorum erant שחיטת צפון, at ſi minus ſancta, in quovis loco atrii, vulgo tamen ad orientem, gula & arteria aſpera, quae Judaei שתי הסימנין *duo ſigna* vocant, manu prehenſa, cultro ſacro, dicto סכין, incidebantur, ut ſanguis in vas המזרק influat. Peragi jugulatio potuit etiam ab Iſraëlita *Levit.* 1: 5. licet eſſent victimae ſactiſſi- §. XVIII. *Jugulatio.*

mae, & jugulans mulier, servus, vel immundus esset, sic ut atrium ei intrare non liceret; si modo extra atrium constitutus cultro in atrium porrecto jugulasset. *Zevachim* 111. 1. *Gem. Hier. Joma* 39. 2. *Midrasch Schemuel.* 52. 1. videlicet שחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאים אפילו בקדשי קדשים: *Siphra fol.* 53. 2. atque ita omnes hujus ritus periti jugulare poterant, excepto surdo, stulto, & minorenni, qui animum advertere ad actum sacrum non poterant. *Chullin.* 1. 1. Sacerdotes tamen has partes plerumque in se suscepisse videntur, aut, si hi non sufficerent, Levitae 2 *Chron.* 29: 24, 34. quod etiam ex sortibus aliquo modo liquet, de quibus supra.

§. XIX. *Quibus rebus vitiaretur.*

XIX. Quinque autem res jugulationem reddebant illegitimam. 1. שהייה, *Mora*, si quis in actu jugulationis cultrum ad tempus retraheret ante perfectam jugulationem. 11. דרסה, *Pressio*, si quis sine משיחה jugularet, & jugulum perrumperet caesim magis quam ductim: debuit enim esse מוליך ומביא, cultrum promovens & reducens. 111. *Occultatio*, si culter in jugulatione absconderetur. 1v. גרמה, *Aberratio*, si culter supra *annulum* הטבעת aberraverit. *Chullin.* 1. 3. v. עיקור *Eradicatio*, si totum jugulum abscinderet. Ad haec bene attendere debuit, quicunque victimam jugularet, & aliquoties se exercere in hoc actu coram sapientibus antequam solus jugularet. Praeterea non licebat duas victimas uno ductu cultri jugulare. *Siphra fol.* *201. 2. nec bovem & foetum ejus uno eodemque die *Levit.* 22: 27. Ea re quater in anno, quando animalia emebantur statim jugulanda & edenda, venditor animalis debuit significare se illius animalis matrem aut foetum vendidisse ut jugularetur. Quatuor illa tempora erant 1. Vespera (intellige id more Judaico pro toto die qui festum antecedit) diei festi ultimi, i. e. octavi tabernaculorum. 2. Vespera diei festi primi Paschatis, i. e. diei 15 Nisan. 3. Vespera Pentecostes. 4. Vespera novi anni civilis. *Siphra fol.* *244. 2.

§. XX. *Unguesectio avium.*

XX. Necabantur quidem aves (vide *Chullin.* 11. 1.) sed alio modo: מליקה appellatur hic ritus: nec dicuntur זובחין *sacrificantes*, nec זבח est. *Siphra fol.* *32. 1. sed חונקין *strangulant* eas. שחט quidem de avibus usurpatur in *Midrasch schir hasschirim*, יונה פושטה צוארה לשחיטה *columba collum extendit ut juguletur*, & in *Chullin.* 11. 1. Sed hoc alio spectat: nam ut de profanis

fenis nil dicam, in facris etiam avis leprosi appellatur שחוטה *jugulata*, non מלוקה *ungue secta*: & si sacerdos avem leprosi מלק ungue secuisset, erat פסולה temerata. *Siphra fol.* *129. 2. & *fol.* *190. 1. Sacerdos duos pedes avis apprehendebat duobus digitis manus sinistrae, minimo videlicet & qui ei proximus erat, alas vero duobus aliis, atque ita inter pollicem & indicem collum retortum ungue secabat. Haec inter functiones sacerdotales difficillima fuisse dicitur. vide *Siphra*, *fol.* 66. 2. *Gem. Joma.* 47. 2. & 49. 2. *Gem. Zevachim.* 64. 2. Judaei volunt in holocaustis avium caput a corpore plane fuisse separatum, sed in sacrificiis piacularibus incisum quidem, sed non penitus ablatum. *Siphra*, *fol.* 67. 1. & 125. 1. *Zevachim.* VI. 4, 5. Confer *Levit.* 1: 16, 17, & 5: 8. Poterat illa peragi in quavis parte altaris: sed solebat fieri ad cornu euroaustiale, quia vicinum erat loco cineris, quo ingluvies avis & plumae projiciebantur, siquidem esset holocaustum: sed si sacrificium piaculare ad cornu notozephyrinum. *Siphra fol.* 67. 1. *Zevachim.* VI. 2. at sanguis exprimebatur ad altare, si holocaustum esset supra lineam rubram; si piaculare sacrum, infra *Zevachim.* VI. 2.

XXI. Sanguis victimarum excipiebatur vase argenteo, מזרק dicto in V. V. & כוס in Siphra. *Αἱμνιον* Graeci vocant & *σφαγεῖον*, Philo *φιάλην*. idque sat magnam sanguinis copiam continere poterat: quo facit phrasis *Zach.* 9: 15. מלאו במזרק Haec actio קבלה & לקיחה dicitur. Fieri illa debuit eodem loco quo victima jugulata erat: quod si jugulatio facta esset in plaga australi, exceptio sanguinis in plaga septentrionali, aut vice versa, victima habebatur temerata, פסולה *Siphra fol.* 110 1. Philo *lib. de victimis*, *p.* 838. alium fuisse scribit qui jugularet, alium qui sanguinem exciperet. Aliquando manu, non vasa, sanguis excipi solebat: veluti quum vacca rufa jugulabatur, manu sinistra sacerdos sanguinem excipiebat, & digitum manus dextrae immittens in sanguinem sinistra contentum eum spargebat versus aedem sacram. Illegitimum enim esse sanguinem vaccae rufae, nisi exceptum manu, דם פרה לא היה כשר אלא ביד. legitur in *Siphre*. 20. 3. Ita quoque quum leprosus in porta Nicanoris constitutus sanguine victimae jugulatae adspergi debuit, duo sacerdotes sanguinem excipiebant, unus vase, alter manu. Qui vase exceperat, sanguinem ad alta- §. XXI. *Sanguinis exceptio.*

re

re spargebat, qui manu, ibat ad leprosum & illum tingebat. *Negaim*. XIV. 8. *Gem. Zevachim*. 47. 2. Confer *Lev*. 4: 25. Quod si uno vase sanguis omnis contineri non posset, & quatuor vasis esset exceptus, sacrificiumque esset piaculare, quod requirit 4 מתנות sive sparsiones sanguinis, peragit sacerdos sparsionem unam ex sanguine unius vasis, alteram ex altero atque ita porro, ut ita reliquiae sanguinis in unoquoque vase sint quas Deus jussit effundere ad basin altaris. *Siphra fol*. 110. 1. Quod si ex uno tantum vase sparsiones 4 fecisset, reliquias sanguinis in uno illo vase ad basin effundebat, sed sanguinem qui in tribus reliquis vasis erat effundebat לאמה in canalem templi, qui in atrio erat & ducebat versus vallem Kedron *Siphra ibidem*. Quod si sanguis sacrificii piacularis qui altari interiori debet adspergi exceptus fuerit duobus vasis, & unum vas sanguine repletum delatum sit extra atrium, alterum tamen quod intra atrium mansit idoneum censetur ut ex eo fiat adspersio. Si autem contra sanguis sacrificiorum piacularium, adspergendus altari exteriori, duobus vasis exceptus fuerit, & unum vas illatum in Sanctum, alterum vas putabat R. Jose idoneum ut ex eo fiat adspersio, sed sapientes contra dicunt esse פסול. *Siphra fol*. *17. 2.

§. XXII. *Varii modi spargendi sanguinem.* XXII. Sequitur sparsio sanguinis זריקה, secundum illud Talmudicum in *Gem. Hier. Terumoth*. 45. 2. מקבל ואחכ׳ זורק *excipit sanguinem & dein spargit*. Haec הזייה etiam dicitur, unde sacerdos appellatur מזה בן מזה, *spargens, filius spargentis*. Nuncupatur etiam נתינה *datio*, quomodo & sanguis Christi ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθη, quae verba sunt Clementis in epistola ad Corinthios, temere sollicitata, & apud Fabium Pictorem *lib*. XVI. *Juris Pontificii* legitur, *aquam manibus dato*. Quatuor diversis modis sanguis victimarum, a sacerdote agitatus si metus esset ne concresceret, spargebatur, 1. Ad cornua altaris exterioris. 2. In sancto & sancto S. 3. Ad angulos 4. altaris exterioris: 4. Ad basin altaris. Duae priores sparsiones digito fiebant, posteriores vase. Hic ritus ex praecipuis est qui ad sacrificia requiritur, עיקר הקרבן, quum ipsam expiationem peccati tum demum factam esse Judaei credant quando victimarum sanguis altare humectabat: secundum verba Gemarae *Zevachim*. 26. 2. כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים *quum sanguis attingit altare, expiantur* pec-

peccata offerentium: quo & illud *Hebr.* 9: 22. facit, χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις, *ſine effuſione ſanguinis* (non illa modo effuſione qua ex corpore victimae effluit, ſed qua affunditur altari) *non fit remiſſio peccatorum.* Sic ante ſparſionem ſanguinis jus non habebant ſacerdotes in pelles victimarum: nec ante illam licuit Naziraeo vinum bibere, aut pollui mortuis. *Nazir.* VI: 9. nec licebat carne victimae veſci, quod ex *Lev.* 19: 26. eliciunt in *Siphra fol.* *210. 1.

XXIII. Ut autem diſtinctius intelligatur ritus adſperſionis ſanguinis ad quatuor cornua altaris, quae propria eſt victimis piacularibus quae comedebantur, *Lev.* 4: 7. (quae ſparſiones 4 מתנות nuncupantur, aut ſparſiones 4 quae valent octo, מתנות ארבע שהן שמונה) notandum eſt ſacerdotem ſanguinem detuliſſe ad altare, & conſcenſo clivo per locum tranſitus qui ad orientem clivi erat perrexiſſe ad circuitum medium, & ad cornu altaris quod inter orientem & auſtrum erat ſubſtitiſſe. Hoc loco digitum indicem manus dextrae in ſanguinem intingebat, & illum exemtum admoto ungue pollicis ita premebat, ut ſanguis angulum illius cornu adſpergine tingeret. *Gem. Zevachim.* 53: 1. Αἵματι δεύει τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχάς, ſcribit de hac ſparſione Joſephus. *Antiq.* III: 10. Reliquias ſanguinis digito adhaerentes, quibus aliud cornu adſpergere non licuit (ad unamquamque enim ſparſionem intingere denuo digitum in ſanguinem debuit, ſecundum canonem Judaeorum על כל הזייה טבילה) ad marginem vaſis abſtergebat: dein ad cornu alterum perrexit, repetito eodem ritu; tum ad tertium, denique ad quartum, ſive notozephyrinum, in quo omnes ſanguinum adſperſiones & effuſiones deſinebant, & ad cujus baſin in foramen auſtrale reliquiae ſanguinis effundebantur, ad torrentem Kedron deferendae. *Meila.* III: 2. §. XXIII. *Adſperſio ſanguinis ad 4 cornua altaris.*

XXIV. Illarum autem victimarum piacularium, quae comburebantur, ſanguis inferebatur in aedem ſacram, ubi ſparſiones vel in ſancto ſanctorum, vel ad cornua altaris ſuffitus fiebant, ita ut a cornu quod inter ortum & ſeptentrionem eſt inciperet, & dextram verſus pergendo cornu quod inter ortum & auſtrum eſt ultimo tingeretur, quod in altari exteriori primum tingi ſolebat. vide *Siphra fol.* *175. 1: *Joma* V. 5. & reliquum ad baſin altaris exterioris in foramen occidentale effundebatur. vid. *Lev.* 4: 7. & §. XXIV. *Sparſio in aede ſacra.*

X 8:

8: 15. Quia videlicet id foramen propinquius erat exeunti ex aede ſacra: ſecundum canonem R. Joſe in *Siphra fol.* *168. 2. quod ex aede ſacra ad altare exterius deſertur & viciſſim ab altari ad aedem ſacram, a loco maxime vicino deſumitur, aut ad maxime vicinum deſertur. Vacca quidem rufa comburebatur, ſed uti multa habebat ſingularia, ita non tantum cum pelle & fimo ſed & ablegminibus (quae ceteroquin in altari adolebantur *Lev.* 8: 16.) tanta quanta igne conſumebatur: nec ſanguis in aedem ſacram inferebatur, ſed quicquid ſupererat praeter ſanguinem manu ſacerdotis ſparſum verſus aedem ſacram, igni cedebat.

§. XXV. *Sparſio ſanguinis ad latera altaris.* XXV. Sanguis holocauſtorum, uti & ſacrificiorum pro delicto & ſalutarium, tam privatorum quam publicorum, adſpergebatur altari hac ratione quae multum diverſa eſt ab adſperſione ſanguinis ſacrificiorum piacularium. Sacerdos ſanguinem vaſe exceptum deferebat ad angulum altaris qui orientem & aquilonem interjacet, & ibi ſanguinem ex vaſe ſpargebat in ipſum angulum, infra lineam rubram, ita ut ſanguis hac & illac inſtar Graeci Γ diffuſus latus orientale & aquilonare (זוית המזבח, *Zach.* 9: 15.) humectaret. Hoc appellant Talmudici ſparſiones duas quae efficiunt quatuor. Deinde ad angulum notozephyrinum pergens eodem ritu duo latera altaris occidentale & auſtrale adſpergebat & reliquias ſanguinis effundebat ad baſin.

§. XXVI. *Effuſio ſanguinis ad baſin.* XXVI. Denique in ſacrificiis primogenitorum ex animantibus, decimis eorundem, & agno paſchali ſufficiebat, uti Hebraei tradunt, ſanguinem effundi ad fundamentum altaris: quo cum caruerit angulus altaris euroauſtralis, uni ex reliquis tribus ille affundi debuit: ſolebat autem fieri ad angulum altaris notozephyrinum: ſic ut hic unica tantum ſparſio requiratur. *Num.* 18: 17. *Zevachim.* v. 8.

§. XXVII. *Effuſio ſanguinis in canalem templi.* XXVII Nonnunquam ſanguis effundebatur in canalem templi אמה dictum, per quem in torrentem Kedron deferebatur. Haec effuſio שפיכה dicitur & locum habebat in ſacrificiis pro delicto dubio, ſi poſt jugulationem victimae intelligatur offerentem non peccaſſe. Tunc videlicet caro in בית שרפה, *loco combuſtionis*, cremabatur & ſanguis infundebatur in canalem templi. Ita quidem R. Eliezer opinabatur, ſecundum cujus tamen opinionem הלכה non eſt. *Kerituth.* VI. I.

XXVIII.

XXVIII. Excoriatio, ad quam non requirebatur (poterat §. XXVIII.
tamen adhiberi, 2 *Chron.* 29: 34.) opera sacerdotis, fiebat, post *Excoria-*
sparsionem sanguinis. Ut autem haec commodius peragi posset, *tio.*
octo columnae lapideae ad septentrionem altaris erant collocatae, quibus imposita erant ligna cedrina, quae transtra appellari possunt. *Middoth.* III. 5. Hinc suspendebantur victimae, ita ut pedes posteriores perforarentur. Pelles autem sacrificiorum sanctissimorum erant sacerdotum. De holocaustis certe expressa lex est *Levit.* 7: 8. & de ceteris id colligitur, quia ea sunt sacrificia singulari ratione לשם, *Deo*, sacrata, & in loco sancto edenda data a Deo ministris suis, non לבעלים, *dominis* offerentibus, veluti sacrificia minus sancta quorum pelles domini recipiebant. Ideo quia pellis non est דבר ראוי למזבח, *aliquid altari conveniens*, quum sacerdotes carnem haberent illorum sacrificiorum, etiam pelles nanciscebantur. Ita differunt in *Siphra fol.* *20. 2. Quod autem in sola holocausti descriptione pellis fiat mentio dandae sacerdoti, inde est quia illic excoriari jubetur victima. Ea re addi aequum erat cui pellis danda sit, ne quis putaret pellem eo deferri oportere ubi caro comburenda erat i. e. ad altare. Verum in reliquorum sacrificiorum descriptione non erat id addere necessarium, quia semper העור הולך אחר בשר *pellis sequitur carnem. Ibidem in Siphra.*

XXIX. Hanc sequebatur dissectio victimae in partes, *Lev.* 1: §. XXIX.
6. caput, femora, armos, atque ita porro decenti ordine, ad *Dissectio*
quem vulgo creditur spectare τὸ ὀρθοτομεῖν 2 *Tim.* 2: 15. Aliud *& lotio.*
est קליעה de qua legitur in *Joma* VI. 7. quando juvencus & hircus comburendi extra urbem incidebantur במקלעות, ut ablegmina in altari cremanda eruerentur: nec tamen dissecabantur ut holocausta sed membra cohaerebant. Viscera autem & pedes holocaustorum lavabantur (*Lev.* 1: 9.) in conclavi lavantium, stante videlicet templo II. & dein referebantur ad mensas marmoreas positas inter columnas, ubi eadem accuratius lavabantur, excepto ventriculo, & ut quidam volunt intestinis, bile, liene, & si quid aliud hominum alimento minus conveniens est; quum ob eandem rationem etiam pellis in altari offerri non consueverit, aut mensae Dei (quo nomine altare *Malach.* 1: 7. nuncupatur) imponi. Haec omnia videntur, antequam ad altare deferrentur, spongia sic-

ſiccata fuiſſe, ut flammam citius conciperent, cujus ritus Hebraei meminerunt in enarrando holocauſto arietis ab Abrahamo oblati, loco Iſaaci Vide *Tanchuma* 78: 4. *Schecalim*. VI: 4. Poteſt & hoc ſub καθαροποιεῖν comprehendi, quam vocem de ſacerdotibus circa victimas occupatis Joſephus uſurpat, *Antiq*. III: 10.

§. XXX. *Delatio ad altare.* XXX. His peractis deferebantur membra victimae a loco jugulationis, per ſpatium inter altare & aedem ſacram, usque ad menſam marmoream ad occidentem clivi altaris, & inde ad altare, ſi holocauſtum eſſet, & quidem ſi ex minori pecore, per ſex ſacerdotes. *Siphra fol*. 59. 2. *Schecalim*. VIII: 8. Quid ſinguli tulerint, dictum eſt ſupra. Quod ſi non eſſet ovis vel capra, ſed aries, duo ſacerdotes inteſtina portabant. His ſi addamus unum qui fertum, alterum qui libamen, portabat, intelligitur ad ſacrificium ovis & caprae 8 ſacerdotes requiſitos fuiſſe, ad arietis 11, (nam duo fertum, duo libamen portabant) ad bovis 24, quia majores partes erant & per plures portandae. Ita legitur in *Echa rabbati*. 62: 1. Diverſis quoque locis in altari reponebantur partes victimarum offerendarum antequam in ignem altaris porricerentur. Vide *Schecalim*. VIII: 8. *Gem. Succa*. 54: 2. חלבי תמיד, *membra* (nam nomine חלבי omnia membra victimae intelligi כל איברי דעולה קרי חלבי Judaei monent) *ſacrificii jugis* collocabantur in clivo altaris medio ad ortum מחצי כבש ולמטה; *infra partem clivi mediam*. Sacrificia addititia, מוספין, ad occaſum infra partem clivi mediam. Sacrificia noviluniorum infra כרכוב, ambitum altaris ſupremum. Quando autem delata erant ſacrificia ad altare, ſanctificabat illa altare מקדש את הראוי לו *Siphra fol*. *1. 2. confer *Matth*. 23: 19. Sic ut quae ſemel eo adſcendiſſent, non deſcenderent etiamſi polluerentur (נפסלו) verum ſanguis & נסכין ſive ferta & libamina ſi polluantur deſcendunt, quoniam non ſunt לאישים igni deſtinata. Ita R. Joſua putabat: ſed R. Gamaliel etiam haec deſcendere oportere dixit. R. Schimeon ferta ſeparata (הבאין מפני עצמה) dixit non deſcendere, quia altare illa ſanctificat plane uti holocauſta, quorum ſpeciem habent quia ſeparatim offeruntur, ſed ferta ſacrificiis juncta (הבאין עם הזבח) omnino deſcendere. *Ibidem in Siphra*.

XXXI.

XXXI. Deinde saliebantur partes victimarum in ipso clivo על גבי הכבש *Gem. Menachoth.* 21: 2. At in summa altaris, בראשו של מזבח, saliebantur pugillus farinae, thus, pulvis suffitus, fertum sacerdotum, fertum pontificis maximi, ferta libaminum, & holocausta avium. Adhibebant plerumque ad hunc usum sal Sodomiticum, petitum ex lacu asphaltite; quod si illud haberi non posset, licebat uti מלח איסתרוקנית, id est, sale Ostracinensi. Urbs Ostracine vicina fuit Rhinoculuris & lacui Sirbonis, cujus aquae forsitan huic sali conficiendo fuere adhibitae. Partes salitae in ignem foci altaris immittebantur, quod הקטר dicitur in sacris literis & scriptis Talmudicis. §. XXXI. *Salitio & collocatio super ignem.*

XXXII. Quaedam sacra comedebantur ex parte, uti victimae piaculares & pro delicto (si non essent totius populi vel pontificis maximi; eae enim extra castra comburebantur) uti & quaedam ex fertis. Haec autem tria, ut & salutaria publica, nonnisi a sacerdotibus familiae ministrantis iisque maribus & quidem in atrio magno comedebantur. *Num.* 18: 10. Sed salutarium privatorum pectus & femur comedebantur a faeminis aeque ac maribus mundis *Num.* 18: 11. (confer *comma* 18.) per totam urbem. *Lev.* 10: 14. Ita quoque se res habebat cum decimis & agno paschali. Primogenitis vero soli sacerdotes vescebantur. Sorte autem distribuebantur sancta edenda inter sacerdotes. Vide *Schabbath.* XXIII: 2. licebatque iis ea assata, elixa, cocta, pro arbitrio comedere. *Zevachim* X: 7. §. XXXII. *Comestio.*

XXXIII. In quatuor actibus, videlicet 1. jugulatione, 2. exceptione sanguinis 3. delatione ejus ad altare vel 4. oblatione victimae (quae 4 his vocibus indicantur השוחט המקבל ומהלך והזורק ita ut in fertis quae etiam פגולים fieri poterant hi quatuor actus convenirent cum 1. pugilli acceptione. 2. impositione pugilli in vas sacrum. 3. adductione. 4. incensione thuris) poterat sacrificium fieri פגול rejectaneum, ἄθυτον voce Alexandrina ab interpretibus V. T. Graecis nuncupatum, sic ut nec sacerdoti nec Israëlitae, cujuscunque sexus foret, id comedere liceret, secundum Legem *Deut.* 14: 3. Ita quidem Talmudici docent in *Zavachim* 11: 2. quamvis alii existiment verba illa Dei aliovorsum dicta esse, non isthuc quod isti opinantur. Credunt §. XXXIII. *De* פגול *sive sacrificio rejectaneo.*

id rejectaneum fieri, si sacerdos, dum victimam jugulat, vel sanguinem excipit, profanas intentiones circa illam concipit, & sibi proponit illam edere extra tempus a Deo comestioni destinatum, aut adolere ablegmina ejus. Cogitationes quae polluunt (פוסלין) sacrificia, ita ut sanguis spargi & caro edi nequeat ad tres referri possunt מחשבת שנוי השם מחשבת המקום ומחשבת זמן, id est, 1. nomen sacrificii non suum sive illegitimum, si holocaustum offerre proponat nomine sacrificii piacularis, 2. locum illegitimum, 3. tempus: sed sola cogitatio de tempore reddit sacrificium פגול. Hujus mali propositi & inde ortae pollutionis poena solum sacerdotem sequitur, & illum qui sciens de illo sacrificio comederit. Si quis autem inscius de eo comedisset, offerebat חטאת קבועה *sacrificium piaculare fixum*. Ne autem rejectaneum redderetur hoc modo sacrificium, aderant jugulationi qui sacerdotes admonerent, ne committerent ejusmodi facinus היו מזהירין אותם בעת ששחטים שלא יפגל אחד מהזבחים *Schir hasschirim rabba fol.* 22: 1. Habebatur sane inter res pollutas haec maxime impura, in qua פגול locum habebat, & pejor quam טמא pollutum erat & alia polluit, uti טמא pejus est quam פסול quod pollutum quidem erat sed non polluit alia.

§. XXXIV *Tempus comestionis.*

XXXIV. Tempus comestioni destinatum in sacrificiis piacularibus, pro delicto, ac salutaribus publicis (quibus additur hoc respectu sacrificium תודה, & aries Naziraei) erat יום ולילה dies jugulationis & nox sequens *Lev* 7: 15. sed in reliquis sacrificiis salutaribus privatis, primogenitis animantium, & decimis, erant שני ימים ולילה dies jugulationis, nox, & dies sequens usque ad occasum solis. Agni paschalis comestio usque ad mediam noctem erat permissa, non ulterius: quod constituerunt Judaeorum doctores, ut eo longius a peccato homines arcerentur, sepem legi circumdantes, uti loquuntur Gemarici, licet secundum mandatum Dei tota nox apta esset ad comestionem, & qui modo ante ortum aurorae comedisset, officio suo satisfecerat, quod Hebraei dicunt, יצא ידי חובתו. Quod autem extra tempus comestioni destinatum supererat, igne cremari, & quidem interdiu, debuit. *Levit.* 7: 17. In *Mechilta* 6: 1. haec tria אכילת פסחים ואכילת

ואכילת זבחים והקטר חלבים *comestionem agnorum paschalium, & sacrificiorum comedendorum & adolitionem adipum* secundum legem Dei licita esse scribunt usque ad ortum aurorae.

XXXV. In atrio magno, vel intra vela stante tabernaculo, nonnulla comedi a sacerdotibus debuere, nonnulla extra atrium fuere licita. Quum Schilunte esset tabernaculum, sanctissima quidem intra vela comedebantur, sed minus sancta in omni loco unde Schilo videri poterat. *Megilla.* 1: 11. Ut autem distinctius intelligatur, quae extra atrium comedenda a sacerdotibus fuerint, examinanda sunt 24 מתנות, sive *dona*, quae sacerdotibus dabantur, & partim ex animantibus, partim e rebus inanimatis constabant; quaeque respectu comestionis aut usus distinguuntur, de quibus supra egimus. XXXV. *Comestionis locus.*

XXXVI. Ad sacrificiorum quorundam comestionem ipsi domini admittebantur, uti agnum paschalem, decima, & salutaria: ad sanctissima autem, & ad omnes illas decem res, quas supra recensuimus, nomine קדשי המקדש, soli sacerdotes, quos liquido constabat esse ex posteris Aaronis *Nehem.* 7: 65. & quidem mundi, iique mares. *Levit.* 6: 22. Ad illa quae Hierosolymis comedi debuere, sacerdotes eorumque uxores & filiae, ac filii apti erant. *Num.* 18: 11. etiam servi & ancillae: non tamen illa tradebantur, nisi sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ex 24 donis 19 accipiebant. Sed ad omnes promiscue sacerdotes pertinebant, & dari poterant cui aliquis vellet, 1. Primitiae. 2. Decimae e decimis. 3. Placenta, חלה 4. Armus, maxillae, & ventriculus animantium profanorum. 5 Primitiae lanae tonsae. Alii tamen paulo aliter ea distinguunt Vide supra. XXXVI. *Personae comedentes.*

XXXVII. Nonnullae erant victimae quae comburebantur, vel in altari exteriori, uti holocausta; vel extra urbem, qui locus בית הדשן dicitur quod cineres altaris eo deferrentur. *Meila.* 11: 4. & בית שרפה *Joma* VI: 7. *Kerituth.* VI: 4. uti illae quarum sanguis in aedem sacram fuerat illatus, aut quae tempore non suo erant jugulatae uti agnus sacrificii jugis, deceptis lunae fulgore sacerdotibus, ante ortum solem jugulatus ad בית שריפה legitur fuisse deductus in *Joma* III. 2. Praeterea erat locus aliquis combustionis in monte templi לפני הבירה, id est, ἄντικρυς τῆς Βάρεως (Baris, quod idem est ac בירה, nomen erat arcis templo XXXVII. *Combustio.*

plo

plo adsitae, quae postea turris Antonia dicta est teste Josepho) si hostiae piaculares cremandae fuissent, & postquam elatae fuerant ex atrio vitium contraxissent. Denique in ipso atrio omnes victimae sanctiores in atrio temeratae comburebantur: nam si extra atrium vitium contraxissent extra atrium debuere consumi etiam victimae sanctiores. *Schecalim* VIII. 7. Confer *Siphra fol.* *18. 1. *Temura.* VII: 6. Prima combustio a sacerdote fieri debuit, ad reliquas alii quoque erant idonei. Erant praeterea victimae, quarum אימורים, *ablegima*, comburebantur in altari exteriori, & quidem e tribus sanctioribus sacrificiorum speciebus, sacrificiis piacularibus, sacrificiis pro delicto, & salutaribus publicis, quae אימורי קדשי קדשים *ablegmina sacrificiorum sanctissimorum* nuncupantur, distincta ab אימורי קדשים קלים *ablegminibus sacrificiorum minus sanctorum*, id est 1. Sacrificiorum salutarium privatorum, 2. Primogenitorum animantium. 3. Decimorum animantium, & 4. Agni Paschalis. Vide *Echa Rabbati.* 54: 3. *Midrasch Esther* 127: 2. *Seder olam rabba cap.* 7. Denique comburebantur quaedam in aedibus privatis, uti residuum ex sacrificiis minus sanctis aut פסולי בשר קדשים קלים: quia illa fas erat edere tota urbe Hierosolymitana, etiam tota urbe cremare fas erat: sed nonnisi interdiu combustio, qualiscunque fuerit, peragi debuit, uti docetur in *Siphra fol.* *28. 1.

§ XXXVIII. *Series rerum comburendarum.*

XXXVIII. Non videtur inconveniens huic loco, dum de combustione agimus, seriem exhibere rerum illarum, quas Judaei comburendas fuisse tradunt, quasque sepeliendas; quum natura sacrificiorum hinc lucem accipiat, & omnes illae res sacrae dici possint. Comburenda haec sunt 1. כל הקדשים, omnia sacra, tempore aut loco non suo jugulata, & ferta contaminata. 2. Sacrificium pro delicto dubio, si ante sparsionem sanguinis domino innotuerit se nihil deliquisse. 3. Sacrificium ex ave pro delicto dubio. 4. תרומות sive primitiae pollutae, 5. Miscella vineae *Deut.* 22: 9. 6. Praeputium arborum, ערלה. *Levit.* 19: 23. Confer codicem *Orla.* 7. Capilli Naziraei mundati *Num.* 6: 18. R. Juda his addit fermentum tempore Paschatis. *Temura.* VII: 5.

§. XXXIX. *Series rerum sepeliendarum.*

XXXIX. Sepelienda vero haec sunt. 1. Victimae vel altari sacratae vel reficiendo templo, quae mortuae sunt. 2. Quae abortum fecere: quod si secundinas enixae fuissent, solae secundinae combure-

burebantur. 3. Bos lapidandus. *Exod.* 21: 28. &, quae illo nomine continentur, jumenta, ferae & aves quae nocere possunt. 4. Vitula decollanda, *Deut.* 21: 4. 5. Avis leprosi. *Levit.* 14: 7. 6. Capilli Naziraei immundi. 7. Primogenitus asini. 8. Caro lacte condita *Deut.* 14: 21. *Exod.* 23: 19. & 34: 26. (quae tria loca indicantur in *Gem. Kidduschin.* 57: 2. notaturque esse interdictum, 1. אכילה, *edere.* 2. בשול, *coquere.* 3. הנאה, *fructum inde percipere*) & 9. Bestiae profanae aut ferae in atrio jugulatae. *Temura.* VII: 4. Nunquam illa quae comburenda erant, licebat sepelire, aut comburere sepelienda.

CAPUT II.

De holocaustis.

I. De septem generibus sacrificiorum ante memoratis acturi ab holocaustis initium facimus. Appellantur ea עולות, Graecis interpretibus καρπώματα *Exod.* 30: 9. ὁλοκαυτώματα *Exod.* 10: 25. Philoni & aliis ὁλόκαυστα, & Latine *solida*, quod tota, paucis exceptis quae mox indicabuntur, igne consumerentur: unde & nomen כליל *Psal.* 51: 21. (quod alii de ferto sacerdotum intelligunt) & גמירא iis tribuitur. §. I. *Nomen.*

II. Hieronymus ad *Ezech.* 45: *p.* 1042. scribit, *Holocaustum esse quod totum offertur Deo & sacro igne consumitur*, idemque ad *Jes.* 56. *pag.* 411. *Holocausta sunt, quae super altare integra concremantur. Victimae & hostiae, quarum pars offertur altari, pars sacerdotibus traditur.* Heic distinguuntur holocausta a reliquis sacrificiis, veluti *Exod.* 18: 12. Jethro obtulisse legitur עולה חבחים, quod Hieronymus reddit, *holocausta & hostias.* Josephus etiam *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. ubi distinxisset ἱερουργίας omnes in duo, publicas videlicet ac privatas, subjungit utramque κατὰ δύο τρόπους *duobus modis* fieri, aut enim ὁλοκαύτωμα esse, quod totum igne consumitur, vel esse χαριστήριον & in epulum offerentium cedere: subditque χαριστηρίοις sive sacrificiis salutaribus piacularia & pro delicto, quia modo non multum diverso a salutaribus, ὁμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τῆς χαριστηρίων ἱερουργίας, illa offeruntur. Videtur tamen & haec esse ratio quam ob rem jungantur toties עולות וזבחים, quod illa זבחים notent sacrificia salutaria, & inter omnes septem sacrificiorum species, sola haec duo sint quae libere offe- §. II. *Distinctio ab aliis sacrificiis.*

 rebantur

rebantur, quum ad reliqua lege tenerentur. Sic junguntur עולות ושלמים alibi, & apud Josephum ὁλοκαυτώσεις καὶ χαριστήριοι θυσίαι frequenter.

§. III. *Praestantia.* III. Holocausta dignitate excellunt prae aliis sacrificiis, quod tota Deo cederent, flammis in altari exteriori comburenda, quum reliquorum portio ad sacerdotes aut dominos offerentes rediret. Philo propterea *lib. de victimis. pag.* 838. ab holocaustis initium se facere describendorum sacrificiorum scribit, quod illa essent praestantissima, τὴν ἀρχὴν ποιησαμένους ἀπὸ τῆς ἀρίστης· ἀρίστη δέ ἐστιν ἡ ὁλόκαυτος. Moses etiam *Levit.* 1: 3. ab holocaustis exordium ducit legum a Deo de sacrificiis latarum.

§. IV. *Antiquitas.* IV. Creduntur vulgo omnium sacrificiorum antiquissima, quod Jobus, Abrahamus, *Gen.* 22: 13. & ipse Noachus *Gen.* 8: 20. עולה Deo obtulisse legantur. An vero sacrificium Abelis, qui מבכורות צאנו ומחלביהן *de primogenitis pecudum suarum & adipe earum* Deo munus obtulit, ad holocausta potius referri debeat, quam ad sacrificiorum speciem quintam, id est primogenitorum animantium, multi dubitant; licet respectu rituum magnam differentiam fuisse concedant inter Abelis sacrificium primogenitorum & illud quod stante republica Judaica offerebatur. Porro oblatio Caini, quae ante sacrificium Abelis describitur *Gen.* 4: 3. & appellatur מנחה מפרי האדמה *munus e fructu terrae*, a nonnullis in censum שלמים * sive sacrificiorum salutarium referri solet, quum frugum primitiae una cum agnis duobus sacrificium salutare constituentibus oblatae legantur *Lev.* 23: 17. & 19. sed praestat eam *tertiis* מנחות annumerare. Disputatum fuit olim de hac re inter R. Lazarum & R. Josen filium Chaninae in *Gem. Hier. Megilla*, 72. 1. & in *Schir haschirim rabba.* 29: 4. R. Lazar dicebat Abelem & alios ante Mosen, quos בני נוח appellant, obtulisse שלמים, quia legitur *Gen.* 4: 4. מחלביהן: sed R. Jose dicebat fuisse עולות; ideoque, quum in Levitico legitur, haec est Lex τῶν שלמים, addi אשר יקריבו, *quae offerent*, deinceps videlicet, quoniam holocausta jam olim obtulerant. Verum & de holocaustis legitur יקריבו aeque ac de salutaribus.

§. V. *Divisio.* V. Erant illa duorum generum: Publica, qualia agni sacrificii jugis, & Privata, qualia agnus leprosi. Praeterea dispesci pos-

possunt in illa quae Israëlitae offerebant, & quae a Gentibus offerebantur: sola enim inter omnes sacrificiorum species holocausta tam avium quam quadrupedum fuerunt, quae gentes offerre Deo poterant. Ea tamen lege ut holocaustum esset illius speciei quae נדר ונדבה erat (nam non nisi talia sacrificia a Gentibus recepissent) quapropter holocaustum puerperae non admittebatur, etiamsi Gentes id offerre voluissent. *Siphra fol.* *239, 1. sic aves, ferta, vinum, thus & ligna si vovissent Gentes, ea Judaei recipiebant. *Siphra ibidem.* Sacrificia piacularia & pro delicto a Gentibus non recepissent Judaei. *Siphra fol.* 87. 2. Salutaria autem recipiebant quidem a Gentibus, sed offerebant ea ut holocausta. Non licebat Judaeo hostias has gentium extra atrium sacrificare aut offerre animalia vitiata. Quum sub Romanis essent Judaei, hostias ab iis datas sacrificabant: unde Tertullianus in *Apolog. Cujus & Deum victimis, & templum donis, & gentem foederibus aliquamdiu Romani honorastis.* Vide Josephum de *Bell.* 11: 30. Eleazar autem filius Ananiae persuasit sacerdotibus ministrantibus ne holocaustum ab Ethnicis acciperent: & hinc origo tumultuum contra Romanos. Hebraei scriptores narrant hostias a Romanis missas ad templum Hierosolymitanum a Bar Kamza, scelerato homine, clam mutilatas vitiatasque fuisse ut evaderent בעלי מומין, & quum propterea illas offerre recusarent Judaei, Romanis id significasse homines alios, Imperatori, sive השולטון, dicentes אילין קורבנייא דארת משלח ליהודאי למיקרבינהו אינון אבלין להון ומקרבין אוחרינן בחילופייהו *Hostiis, quas mittis Judaeis ut eas offerant, non utuntur: sed alias earum loco offerunt.* Ita legitur in *Echa Rabbati.* 82. 3. Imperator Augustus jusserat quotidie in templo holocausta, agnos duos videlicet, & taurum, offerri pro se, διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελῶς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἱ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται. Ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφήδρυνε τὸν βωμόν. Sunt verba regis Agrippae in epistola ad Cajum, quae leguntur apud Philonem, *Legatione ad Cajum. p.* 1036. Si cum his holocaustis Gentes *ferta & libamina*, נסכים, misissent, offerebantur: si non, aere publico emta holocaustis addebantur: quae sententia est R. Simeonis, *Gem. Menachoth.* 73. 2. *Schekalim.* VII. 6. Huc referunt Judaei verba *Deut.* 7: 16.

16. ואכלת את כל העמים quia videlicet Israëlitae edunt נסכיהם של אומות העולם *ferta Gentium.* vide *Midrasch schir haschirim.* 36. 3. Ceterum in his gentium holocaustis & fertis multa erant singularia: manus iis non imponebantur, leges de נותר & פגול in iis locum non habebant, id est, non fiebant rejectanea mala intentione sacerdotis (de qua antea actum est) nec necesse erat ut reliquiae post tempus comestioni destinatum comburerentur. *Zevachim.* IV. 5.

§. VI. *Animalia & eorum oblatio.* VI. Quinque erant animalium species, e quibus holocausta parari poterant, boves, oves, caprae, turtures, & pulli columbarum: quorum tria priora sexus masculini esse debuerunt. *Levit.* I: 3. 10. Josephus, *Antiq.* III: 10. Ἄῤῥενα ὁλοκαυτῦται πάντα. Atque ita Hebraei, אין עולה נקבה. Cui legi contraria non est oblatio vaccarum a Bethsemitis in holocaustum, I *Sam.* 6: 14. qui casus plane erat extraordinarius, & הוראת שעת, uti Judaei dicunt in *Gem. Avoda Zara.* 24: 2. vel combustio vaccae rufae, quod sacrificium proprie non erat. Haec si integra essent & immaculata nec morbo aut senio confecta (id est, bos supra triennium aetatis, agnus supra biennium) in tabernaculum aut templum deducta, & quo dictum est modo supra *cap.* I. jugulata, pelle nudata, ad altare delata, in altari conflagrabant, & quidem omnes omnino animalium partes excepto ventriculo, &, ut quidam volunt, intestinis, liene, & folliculo fellis. Eximebatur etiam ex victima גיד הנשה, *nervus luxationis*, & in pomum cineris, quod erat supra altare, conjiciebatur. vide *Chullin.* VII. I. & *Gen.* 32: 33. Nervus hic e sanctis aeque ac profanis animalibus, quum jugulantur, eximi debet, tam intra quam extra terram Israëliticam, sive stante templo sive non. Pelles holocaustorum cedebant sacerdotibus, qui inde quaestum percipiebant uberrimum: ita Philo notat *lib. de Sacerdotum honoribus. pag.* 833. Δορὰς προςάττει τὺς ὑπηρετῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, ὐ βραχεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιςα πολυχρήματον, δωρεάν.

§. VII. *Holocaustum avis.* VII. Si aut turtures aut pulli columbarum in holocaustum offerrentur, eo modo, quo capite primo indicavimus, sacerdos avem ungue secuit in quavis parte altaris sed plerumque ad angulum euroaustralem, & sanguine omni ex capite & corpore avis,

ראש,

ראש וגוף, expreſſo ad latus altaris ſupra lineam rubram (quum ſanguis holocauſtorum e quadrupedibus infra illam ſpargeretur *Siphra fol.* 125. 2.) caput a corpore ſeparatum & in ſummo altaris ſalitum in ignem injecit: dein ingluvie & extis minus aptis ad hominis alimentum, &, ut quidam volunt, etiam plumis, in locum cineris ad orientem altaris abjectis, alis nequaquam avulſis, corpus ipſum avis ſalitum igni tradidit. *Levit.* 1: 14-17. In *Kinnim:* 1. 1. notatur omnia ſacrificia ex avibus quae erant voluntaria, נדר ונדבה, holocauſta eſſe debuiſſe, quae autem erant debita & lege mandata, חובת, poſtulaſſe unam avem in holocauſtum, alteram in ſacrificium piaculare.

CAPUT III.

De ſacrificiis piacularibus.

I. Secunda ſacrificiorum ſpecies חטאת appellatur, Graecis interpretibus περὶ ἁμαρτίας, Joſepho περὶ ἁμαρτάδων, Latine vulgo ſacrificium piaculare. Vocem חטאת explicant in *Gem. Hier. Joma.* 40. 4. & *Siphra fol.* *167. 1. per שגגות *errores*, veluti פשע per מרדים *rebelliones* & עונות per זדונות *commiſſa de induſtria.* In Targum חטאתם *Gen.* 18: 20. redditur הובתהון *debitum eorum*, uti & *Math.* 6: 12. ὀφειλήματα appellantur peccata, & *remittere debitum* ibidem, quod Chaldaei dicunt שבק חובין. vide Targum *Exod.* 32: 32. Certe qui non per errorem, ſed ſciens prudensque peccaverat, ἑκουσίως ἁμαρτάνων, non expiabatur culpa ejus ullo ſacrificio piaculari, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. *Hebr.* 10: 26. Debet etiam animus adeſſe erroris ſui conſcius cum dolore: &, uti Philo fatetur *lib.* III. *de vita Moſis*, ſacrificia ab hominibus pravis, qui ſe non corrigunt, oblata nil promovent, quoniam ſacrificia *nequaquam abolent ipſa peccata, ſed in memoriam revocant*, οὐ λύσιν ἁμαρτημάτων ἀλλ' ὑπόμνησιν ἐργάζονται. Paulus quoque in Epiſt. ad Hebraeos *cap.* 10: 3. in ſacrificiis factam ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν, *commemorationem peccatorum* agnoſcit. Ita & in *Siphra fol.* *252. 1. legitur חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים *ſacrificia piacularia & pro delicto non expiant peccata niſi reſipiſcentium.* Iſta ſunt ſacrificia ſtultorum, *Eccleſiaſt.* 4. *ult.* quae ab iis offeruntur qui non reſipiſcunt, דמקרבין

§. I. Nomen.

 קרבניא,

קרבניא על חוביהון ולא תיבין מן עובדיהון. Ita est in Targum eo loco. *Si enim in sceleribus permanentes putaverimus votis atque sacrificiis redimere nos, vehementer erramus*, sunt verba Hieronymi ad *Jerem.* 14. *pag.* 597.

§. II. *Distinctio a sacrificiis pro delicto.* II. Sunt inter Judaeos & Christianos qui sacrificia haec sub uno genere & nomine ἱλαστικῶν cum אשמות, sacrificiis pro delicto, quae nobis tertia species est, comprehendant, quod utraque pro culpis commissis eodem nomine חטאת (vide *Zevachim.* IV. 6. & *Siphra fol.* 84. 2.) offerrentur, & neutris ferta aut libamina addi consueverint, quae holocaustis & sacrificiis salutaribus addebantur; quod neutra fierent ex voto vel promisso; quodque nihil ex his duobus sacrificiis domini comederent, sed pars altari, pars sacerdotibus, cederent. Nos tamen, quum haec duo sacrificia habeant distincta nomina, culpae quoque quae unum & alterum postularunt, & animalia ad oblationem idonea, & ritus diversi sint, separatim ea exponi debere arbitramur. Adde quod nomen ἱλαστικῶν non his tantum sed & aliis sacrificiis conveniat. Noachus holocausto ἱλαστικῷ Deum placavit. *Gen.* 8: 21. & in *Tanchuma* 52. 4. holocaustum scribunt esse ἱλαστικὸν, עולה מכפרת על עונותיהם של ישראל *Holocaustum expiat peccata Israëlis.* Ita & in *Siphra fol.* 107. 1. quamvis sacrificia piacularia & pro delicto sint זמינין לכפרה *expiationi unice destinata*, & ideo a sacerdotibus edantur, uti est in *Zohar in Levit.* 11.

§. III. *Publica & privata, qua in re diversa.* III. Erant ea vel publica vel privata, uti supra cap. 1. videri potest. Inter illa autem magnum intercedebat discrimen. Ex publicis nulla comburebantur praeter 1. שעיר יום הכיפ hircum die expiationis offerendum, socium hirci emissarii, & 2. שעירי עז hircos ob idololatriam, & 3. פר עלם juvencum ob errorem: *Lev.* 4: 13. cetera enim a sacerdotibus comedebantur. Publica omnia masculis, privata constabant animalibus faeminis, excepto hirco principis, juvenco ob errorem pontificis uncti, על כל המצוות, (*Levit.* 4: 2.) & ejusdem juvenco die expiationis offerendo. *Gem. Temura.* 116. 1. Privata nulla comburebantur praeter 1. על כל מצוות *Lev.* 4: 2. juvencum ob errorem P. M. 2. פר יום הכיפור, & ejusdem juvencum die expiationis offerendum, quem statim memoravimus, sed comedebantur.

§. IV. *Piacularia fixa.* IV. Dividuntur quoque sacrificia piacularia I. In *fixa* & *non vari-*

variantia, quae sive a divite sive a paupere offerrentur, eandem oblationem postulabant; quum ut Judaei volunt in *Siphra fol.* 88. 2. peccatum erat 1. Per errorem. 2. Contra praeceptum negativum, sive *interdictum*, מצות לא תעשה, qualia ex Pentateucho collecta a Judaeis sunt 365, uti praecepta affirmativa sive mandata, מצוות עשה sunt 248, quae juncta 613 efficiunt. 3. Opere, non verbo. 4. Quod si data opera admissum fuisset, poenam *excidii* כרת meruisset, quae poena a Deo infligitur, distincta tamen a morte coelitus inflicta מיתה מידי שמים, uti liquet ex *Siphra fol.* 51. 1. & quidem ob sex & triginta res, quae recensentur in *Kerituth.* 1. 1. veluti 1. si quis rem habuerit cum matre. 2. cum noverca. 3. cum sponsa; atque ita porro. & II. In *Sacrificia variantia*, quae plus a divite quam a paupere offerri jubebant. Illam speciem קבוע Judaei appellant, quasi sacrificium *fixum* aut definitum, hanc עולה ויורד *crescens* & *decrescens* (*Kerituth.* 11. 3. *Gem. Horaioth.* 8. 2.) sive *majus & minus*, quod pro facultatibus hominum offerentium augeretur vel minueretur.

V. Sacrificia posterioris generis, sive variantia, a sex hominibus offerri poterant. I. Leproso, qui a lepra mundatus agnum unum ad holocaustum, alterum ad sacrificium pro delicto, & agnam ad sacrificium piaculare afferebat: quod si facultates ejus id non paterentur, turtures duos, aut pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad sacrificium piaculare, & agnum ad sacrificium pro delicto. *Levit.* 14: 21. II. Puerpera, quae agnum anniculum ad holocaustum & pullum columbae vel turturem ad sacrificium piaculare, offerebat die 41 a puerperio, si masculum; die 81, si faeminam peperisset. Quod si pauper esset, turtures aut pullos columbae duos, unum ad holocaustum, alterum ad sacrum piaculare, uti Maria, obtulit *Luc.* 2: 24. Confer *Levit.* 12: 4. III. Qui rem sibi cognitam celaverat, de qua *Levit.* 5: 1. id est, si testimonium ab eo requiratur, & juret se id praebere non posse. IV. Qui inscius falso juraverat. V. Qui quum pollutus esset, inscius rem sacram comederat. VI. Qui pollutus existens templum intraverat. Hi quatuor agnam aut capram ad sacrificium piaculare offerebant: quod si pauperes essent, turtures duos vel pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad sacrum piaculare. *Lev.* 5: 2. 3.

§. V. *Variantia.*

3. &c. Quod si ne hoc quidem prae paupertate sibi comparare possent, decimam partem ephae similaginis, sine oleo & thure, in sacrum piaculare offerebant, quod *fertum peccatoris* appellatur. In *Kerituth*. 11.4. & in Gemara ejusdem tractatus, 37. 2. quinque tantum recenseri videntur, qui sacrificium hujusmodi ex genere sacrificiorum variantium afferunt, sed hoc inde est quod quem nos quinto & sexto loco memoravimus, pro uno censeant, aut ita jungant על טומאת מקדש וקדשיו, qui tamen *capite* 1. *Kerituth*. *m*. 1. distinguuntur uti duo טמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא *immundus qui sacra comedit*, *&* *qui in templum ingreditur*.

§. VI. *Sacrificia exteriora, quae comedebantur.* VI. Quaedam sacrificia piacularia comedebantur a sacerdotibus, quaedam comburebantur. In *Siphra fol*. 49. 1. & alibi prior species appellatur nomine חטאות החיצונות, *sacrificiorum piacularium exteriorum*, id est, quorum sanguis altari exteriori adspergebatur; posterior autem חטאות הפנימיות *sacrificiorum piacularium interiorum*, quod sanguis eorum adspergeretur במזבח הפנימי *altari interiori*. Illorum, quae prioris generis erant, sanguis 4 cornibus altaris exterioris adspergebatur a sacerdote, altare a dextra circumeunte, *Zevachim*. v. 3. אימורים Deo dabantur in altare, & in focum quidem majorem, ubi adolebantur. Haec *ablegmina*, *interanea*, vel *adipes* appellari solent. In Codice sacro *Lev*. 4: 8. quinque res distinctae nomine ablegminum recensentur.

1. כל הלב המכסה על הקרב, id est, omnis adeps tegens intestina.
2. Adeps qui est על הקרב.
3. Renes duo.
4. Adeps qui est על הכסלים;
5. יותרת על הכבד על הכליות. Ἐπίπλοον, *omentum supra jecur*, *juxta renes*.

יותרת reddunt Judaei per טרפס τράπεζαν. Est τράπεζα, uti & ὄνυξ, μάχαιρα, πύλαι, κάνεον, pars hepatis ita dicta. Vide scholiasten Nicandri *pag*. 27. & Rufum Ephesium *de nominibus partium corporis humani*, *cap*. 28. Solebat autem hepar, quum apponitur in cibis (uti altare erat mensa Dei) involvi omento. Athenaeus, *lib*. III. Δειπνοσοφ. *cap*. 25. ἤπατα περιειλημμένα τῷ κα-

καλυμμάτῳ ἐπίπλῳ. Philo, *lib. de victimis*, ad tria haec refert 1. *adipem*; 2. *lobum hepatis*. 3. *renes duos*, τὸ στέαρ, λοβὸν ἥπατος, καὶ νεφροὺς δύο. Joſephus autem *Antiq.* III. 10. *renes*, *omentum*, *& omnem adipem cum lobo hepatis*, τοὺς νεφροὺς, καὶ τὸν ἐπίπλουν καὶ πάντα τὰ πιμελῆ σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος, addens, ſi agni ſint victimae, caudam. Nota hunc quoque adipem triplicem, inteſtinorum, renum, & iliorum, eſu interdictum fuiſſe Judaeis *Lev.* 7: 23. Caro ipſa victimae comedebatur a ſacerdotibus *Lev.* 6: 19. intra vela, ſtante tabernaculo, at in atrio magno, ſtante templo, & quidem eo die, & nocte ſequenti, non tamen integra, ut ſapientes conſtituerunt, ſed usque ad medium. Si vero ex avibus ſacrificium piaculare fieret, nil praeter ſanguinem infra lineam rubram altaris expreſſum, quod plerumque fiebat ad angulum notozephyrinum (*Zevachim*. VI. 2.) altari cedebat, caput non avellebatur: *Lev.* 5: 8. & vel gula vel arteria aſpera ſecabatur: nam in jugulatione quadrupedum & gula & arteria aſperia שני
סימנין perrumpebantur, ſed in ave altera tantum, בהמה ניתרת
בשני סימנין ועוף ניתר בסימן אחד. *Midras Coheleth*. 139. 2.
Ipſo corpore veſcebantur ſacerdotes. *Zevachim* IV. 4.

§. VII. *Interiora quae comburebantur.*

VII. Quae ex poſteriori genere erant, non in altari ut holocauſta, ſed extra caſtra, in loco cineris, vel ſtante templo, extra urbem, ἐν προαστείοις, uti Joſephus ſcribit, diſſecta in partes, comburebantur. Haec erant omnia illa, quorum ſanguis inferebatur in aedem ſacram, ubi ſpargebatur coram velo & ad cornua altaris interioris, at reliquum effundebatur ad baſin altaris exterioris. *Levit.* 4: 3. 12. & 6. 23. *Hebr.* 13: 11. ita tamen ut אימורים eorum ex corpore extracta in altare exteriori adolerentur. Pellis ipſa non detrahebatur his victimis. *Lev.* 1: 17. & quum altare carnem non nanciſceretur, etiam ſacerdotes jus in pellem non habebant. *Zevachim* XII. 2. Confer *Levit.* 10: 16. ubi Moſes indignabatur hircum piacularem pro peccato populi combuſtum fuiſſe, quum comedendus fuiſſet: *Quare*, inquit, *non comediſtis illum in loco ſancto? Nam ſanguis ejus non eſt illatus in ſanctuarium interius*, id eſt, in aedem ſacram. *Omnino comedendus fuiſſet in loco ſancto, quemadmodum praecepi.*

§. VIII. *Diſtinctio perſonarum hoc*

VIII. Inter illa quae ſacrificio piaculari propria ſunt hoc eſt, quod ſanguines ejus digito adſpergerentur altari ſive exteriori

ſive

sacrifi-cium offerentium. sive interiori, non effunderentur ex vase; quodque, quum in reliquis sacrificiis nihil interesset, sive a principe sive ab homine privato offerrentur, sed idem omnium jus esset, in hoc sacrificio differentia esset inter personas offerentes. Ita si sacerdos unctus vel P. M. peccasset, juvencum dabat in sacrificium piaculare, qui comburebatur extra castra vel urbem, quum ablegmina in altari essent oblata. Ita quoque se res habet cum coetu qui per imprudentiam erraverat. Si princeps peccaverat vel judex, hircum caprarum offerebat, cujus ablegminibus in altari adolitis ipse comedebatur. Si privatus peccaverat, foeminam ovem vel capram debebat offerre.

§. IX. *Rigor in hoc sacrificio singularis.* IX. Magnus erat rigor, חומר, in offerendo sacrificio piaculari, major quam in aliis sanctissimis. Omne quod attigerat carnem victimae illius, יקדיש *Levit.* 6: 19. Quicquid sanguine ejus (antequam altari adspersus esset) inficiebatur, erat pollutum: & vestimentum sanguine ejus infectum lavari debuit in loco sancto sive atrio; vas testaceum in quo coctum fuit sacrificium piaculare, in atrio quoque confringi debuit, vas aeneum ibidem mundari & immergi. *Levit.* 6: 20. *Zavachim.* 11: 4. Huc spectat, quod in *Chagiga* 11. 7. legitur בגדי קדש מדרס לחטאת *vestes sacras esse instar strati ab homine fluxum passo conculcati respectu sacrificii piacularis.* In *Siphra fol.* *186. 2. canon generalis legitur בניין אב כל שדמו נכנס לפנים השורפו מטמא בגדים *Victima, cujus sanguis in aedem sacram infertur, polluit vestes illius qui eam comburit.* Aberat quoque εὐωδία (quae sacrificio piaculari Christi *Eph.* 5: 2. adscribitur) nec thus huic sacrificio addebatur (quod εὐωδίαν Graeci nuncupare solent, uti Maximus Tyrius diss. 34. Ἄραβες πέμπουσι εὐωδίαν) nihil olei, nullum sertum, nulla libamina, quae & ipsa ὀσμὴ εὐωδίας appellantur in *Eccles. Syrac.* 50: 18. *Non addet ei thus, quia sacrificium piaculare est*, legitur. 5: 11.

CAPUT IV.

De sacrificiis pro delicto.

§. I *Nomen.* I. Succedit sacrificium quod אָשָׁם Hebraeis, Graecis τῆς πλημμελείας, (πλημμελεῖν Suidas reddit per ἀτακτεῖν, ὑβρίζειν καὶ ῥαθυμεῖν. Glossae πλημμελέω, *delinquo*) Latinis dici solet sacrificium pro reatu, vel delicto; quod nomen licet id a sacrificio

cio piaculari non ita videatur diſtinguere, uti nomina Hebraea poſtulant, quia tamen aptius aliquod non occurrit, & uſu haec appellatio invaluit, nos quoque Hieronymum & alios ſecuti τὸ אשׁם *ſacrificium pro delicto* nuncupabimus.

§. II. *Differentia ſacrificiorum pro delicto a piacularibus.*

II. Mire ſe torſerunt tum Judaei tum Chriſtiani in diſtinctione invenienda inter ſacrificium pro delicto ſive אשׁם & piaculare ſive חטאת, vel potius inter culpas ipſas, aut peccata quae hoc & quae illud ſacrificium poſtulabant. Difficultas maxime in peccatis tribus prioribus conſiſtit, qua ratione illa a reliquis peccatis diſtinguantur, & peculiarem ſpeciem conſtituant, ita ut ſingulari ritu ſacrificia pro iis offerri debuerint. Nam duo poſteriora conſtat in eo convenire, quod hominem reum faciant ob contractam immunditiem ex caſu, quem evitare non erat in ejus poteſtate, uti ſi ad latus Naziraei homo moreretur, vel lepra quiſpiam infectus fuiſſet. Illa non ſatis apte videntur peccata חטאות dici poſſe: quia tamen hominem reum conſtituebant, & peccata ejus meruerant, ut is caſus ei eveniret, pro contracta immunditie אשׁם offerre debuit.

§. III. *Joſephi & Philonis ea de re ſententia.*

III. Ex collatione Sacri Codicis, Joſephi, ac Philonis, quorum uterque ex genere ſacerdotali ortum traxit, aliquid videtur erui poſſe, quod lucem huic argumento inferat. Pro peccatis iſtis tribus aries offerri debuit, uti Moſes teſtatur. Joſephus autem *Antiq.* III: 10. ait arietem fuiſſe oblatum ab homine qui peccaverat, ita ut ſibi quidem conſcius eſſet ſe peccaſſe, ſed a nullo alio redargui poſſet aut criminis convinci, *ὁ δὲ ἁμαρτὼν μὲν, ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδένα ἔχων τὸν ἐλέγχοντα κριὸν θύει.* Philo quoque de victimis agens ſcribit, *pag.* 844. ſi quis arguente conſcientia ſua crimen admiſſum confeſſus fuerit & ſuus ipſe fiat accuſator, eum ſacrificium pro delicto obtuliſſe, *ἐάν τις δόξας ἐκπεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν ἔλεγχον αὐτὸς ἑαυτοῦ γένηται κατήγορος ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθείς.* Unde ſuſpicari licet tria illa peccata clam ſine teſte commiſſa fuiſſe, ſic ut per alios teſtes non potuerint illum ejus criminis convincere. Hinc culpa minor erat hujus, qui non per teſtes, ſed vim conſcientiae, convictus crimen erat confeſſus. Nam & qui convincitur de rapina per alios ſolvebat duplum *Exod.* 22: 9. ſed ſi ipſe ſponte fateatur, non ſolvebat. *Levit.* VI: 2. Confer *Bava*

Kama. IX: 8. Hinc quoque videtur esse quod pro toto coetu si aberraverit, & peccatum id ei indicatum fuerit, offeratur חטאה non vero אשם, quod publicum non fuit; quia nunquam in totum coetum cadit sacrificium pro delicto dubio; aut pro certo, quod sine teste committi debuit. *Lev.* 4: 14. Confer *Lev.* 4: 23. & *Psalm* 69: 6. אשמותי *delicta mea* (quae videlicet clam sine teste commisi) *tibi non sunt abscondita*, quamvis alios lateant. Huc quoque refero quod *Hos.* 5: 15. Deus se recessurum minatur, donec יאשמו i. e. conscientia arguente se reos agnoscant, quaerantque faciem ipsius.

§. IV *Sacrificium pro delicto dubio.*

IV. Dividi solent illa in duas species, respectu causarum quae eorum oblationem requirunt. Harum prima est אשם תלוי *sacrificium pro delicto dubio*, *Levit.* 5: 18. si quis dubitet an illa commiserit peccata, quae si ex industria essent commissa excidio teneretur, si ex errore, sacrificio piaculari fixo; quod quidem esse proprie dictum sacrificium pro delicto plurimi contendunt, quodque Hebraei volunt obligare privatum quemlibet & principem, non vero pontificem maximum aut Senatum, secundum *Lev.* 4: 14. qui non tenentur sacrificare nisi ob peccatum notum. Tale Chasidaei quotidie offerebant & id אשם חסידים nuncupatur. *Kerituth.* VI: 3. In *Gem. Hieros. Jevamoth.* 5: 3. culpa, ob quam sacrificium pro delicto dubio offerri debet, ita illustratur. Si quis ex duabus portionibus, quarum una est adeps esu interdictus, id est, חלב, a carne separabilis, alteram comederit, nec scit comederitne cibum interdictum an licitum, teneretur offerre sacrificium pro delicto dubio: *Siphra fol.* 133. 2. *Kerituth.* V. 5. vel si certo sciat se adipem, cibum interdictum, comedisse, at de quantitate dubitet, num tantum comederit, quantum olivae magnitudinem aequat, offert אשם תלוי sive *sacrificium pro delicto dubio.* Sed si una sit in mensa patina vel portio, & dubitet an sit cibus licitus vel illicitus, non tenetur ad sacrificium. Videlicet, quando comedens potest eadem actione peccare & non peccare (uti in duobus prioribus exemplis) tenetur ad sacrificium hoc: sed quando non potest simul peccare & non peccare (ut in posteriori exemplo, ubi necessarium est ut vel peccet vel non peccet) non tenetur. Sic in *Gem. Hier. Beracoth.* 2: 2. legitur: qui die Veneris circa initium sabbathi viderit tres stellas me-

mediocris magnitudinis & operatus fuerit, tenetur offerre sacrificium piaculare, חטאת, quia peccavit. Qui viderit unam, & operatus fuerit, liber est a sacrificio. Qui viderit duas stellas & fuerit operatus, quia dubium est an sit dies vel nox, adeoque an peccaverit, nec ne, tenetur offerre sacrificium pro delicto dubio. Sic quoque qui circa finem sabbathi conspectis duabus stellis opus fecerit, tenetur ad hoc sacrificium pro delicto dubio.

V. Quod si quis adduxerit sacrificium pro delicto dubio, jamque jugulaverit victimam & sanguis ejus adspersus sit altari, & tunc (antequam caro victimae comesta est) ipsi innotescat se revera peccasse, aut certior fiat se non peccasse, alterutrum verum est, aut nihil omnino esse offerendum, siquidem non peccavit, aut sacrificium piaculare si peccavit. Carnem quidem victimae tunc licet comedere. Verum si sanguis nondum sit adspersus altari & contingat aliquem certum evadere se peccasse aut non, sanguis effunditur in canalem templi & caro victimae comburitur in בית שריפה. Quod si sanguis victimae necdum adspersus altari in vase quo exceptus est fuerit, & tunc offerens certus fiat se aut peccasse aut non peccasse, R. Jose existimabat sanguinem nihilominus adspergi altari & carnem victimae licere comedere (אפילו הדם בכוס יזרק והבשר יאכל) uti est in *Siphra fol.* 135. 2. Quod si victima nondum jugulata sit, quando domino offerenti constat se aut peccasse aut non peccasse, pastum ducitur victima una cum grege reliquo, & habetur in numero animalium profanorum (חולין גמורין) nam illud animal non habet sanctitatem nisi quia offerens id consecravit, quoniam credebat id sibi esse necessarium: sed postquam comperit sibi id non esse necessarium, aboletur illa sanctitas. Haec quidem est sententia R. Meir: sed sapientes talem victimam voluerunt pascere donec labem contrahat, qua inepta redditur altari, & tunc vendi, ita ut pretium ejus cedat in sacrificium voluntarium נדבה, id est, holocaustum, cui ex publico adduntur נסכים. R. Eliezer censebat illam esse offerendam, si non pro hoc, certe pro alio, peccato. *Siphra ibid. & Corban Aharon.*

§. V. *De eo si dubium tollatur inter sacrificandum.*

VI. Altera species אשם ודאי *sacrificium pro delicto certo*, secundum doctrinam Hebraeorum, privatum, principem, & pontificem

§. VI. *Sacrificium pro*

delicto certo. tificem maximum obligat, non vero senatum, quod secundum 5 casus, in lege definitos & hoc ordine in *Masechet Zevachim* c. 5. m. 5. memoratos, quintuplex est.

1. אשם גזילות, ob rapinam. *Levit.* 6: 2.
2. אשם מעילות, ob res sacras inscienter in usum suum conversas. *Levit.* 5: 15.
3. אשם שפחה חרופה, ob concubitum cum serva despecta Domino. *Lev.* 19: 20.
4. אשם נזיר, ob immunditiem contractam ex repentina cujusdam morte ad latus Naziraei. *Num.* 6: 10. Ex eo nihil unquam se comedisse, nisi semel quum ex *Daroma*, דרום, aliquis ad eum venisset, Simeon justus profitetur *Gem. Hier. Nazir.* 51: 3. Et de eodem ibidem legitur, quod nec de sacrificio piaculari unquam comederit לא אכל חטאת מימיו.
5. אשם מצורע, ob purgationem a lepra. *Lev.* 14: 12. offerendum, postquam ז׳ ימי ספירה *septem dies inter duas tonsuras* praeteriissent.

§. VII *Animalia offerenda.* VII. Tria priora sacrificia arietem (איל) requirunt offerendum, quartum & quintum agnum, כבש. Agnum leprosi utrumque, & qui holocausto & qui sacrificio pro delicto erat destinatus בני שנה *anniculos* esse debuisse legitur in codice Pentateuchi Samaritano & Graeco *Levit.* 14: 10. quas voces codex Hebraeus non agnoscit. Nonnisi masculi huic sacrificio inserviunt (unde simul colligunt Judaei culpam אשם esse leviorem חטאת) & oblatio caprae, de qua *Lev.* 5: 6: non in אשם proprie dictum sed חטאת sacrificium piaculare cessit: nec turturum aut pullorum columbae substitutio locum hic habuit. Arietis vel agni jugulati sanguis adspergebatur e vase סביב, i. e. *duabus adspersionibus quae erant quatuor*, שתי מתנות שהן ארבע, ut loquuntur Judaei, infra lineam rubram altaris: caro erat sacerdotum ministrantium, qui eam comedebant. *Lev.* 7: 7. Ablegmina cremabantur in altari; quae eadem videntur fuisse ac in sacrificiis piacularibus, supra *cap.* 3. §. 6. recensitis. In *Levitico cap.* 7: 3. & 4. illa enumerantur; verum si conferas cum ablegminibus sacrificii piacularis *Levit.* 4: 8. non recensetur inter ablegmina sacrificiorum pro delicto את כל

כל החלב אשר על הקרב *omnis adeps qui juxta intestina est*, qui inter illa, quae ablegmina sacrificiorum piacularium constituunt, secundum locum tenet. Verum in Pentateucho Samaritano ea verba, quae mox dedimus & Hebraeus non agnoscit, extant *Levit.* 7: 3. & Graeci interpretes ea quoque habent, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων.

C A P U T V.

De sacrificiis salutaribus.

I. Quarta species sacrificiorum est illorum quae שלמים Hebraeis, Graecis Σωτήρια, εἰρηνικὰ χαριστήρια, εὐχαριστικὰ, Latinis *pacifica & salutaria* dicuntur. Sunt qui illa *completoria* nuncupent, quia in oblatione plurium sacrificiorum hoc genus nunquam primo, sed contra ultimo offerri solebat, & inde putant שלמים esse appellata; quamvis verosimilius שלמים nuncupentur a *reddendo* aut *persolvendo*, ac si ἀποδοτικὰ dicas, aut *donata* (qua voce χαριστήρια glossae vett. explicant) quoniam sacrificia vota נדר & תודה dicuntur persolvi (שלם) hoc modo *Proverb.* 7: 14. *Ps.* 56: 13. *Hos.* 14: 11. & homines ἀποδοῦναι Θεῷ χάριν & εὐχὰς pro acceptis beneficiis. Dicitur & זבח שלמים haec species sacrificiorum in Levitico *cap.* 3: 1. & alibi frequenter, quum vox זבח non soleat jungi cum עולה aut חמאה vel אשם: unde est quod & haec nomine זבחים, nulla alia voce adjecta, saepe innuantur, sic ut עולות וזבחים notet *holocausta & sacrificia salutaria.* Ita *Levit.* 17: 8, & *Num.* 15: 3. עולה או זבח legitur, quibus verbis non nisi hae duae species sacrificiorum, quae solae erant נדר ונדבה, indicantur.

§. I. *Nomina.*

II. Sacrificia salutaria in duas species dividi queunt, privata & publica. Privata a Judaeis distribuuntur in species tres. I. תודה *Confessionis*, τῆς αἰνέσεως Aquilae, pro accepto beneficio singulari, quod proprie εὐχαριστικὸν erat. Hujus victimae carnes ab offerente & familia ejus comedebantur, ne quid remaneret in crastinum mane. *Levit.* 7: 15. & panis iis junctus לחם תודה dicitur. Judaei in *Menachoth.* III. 6. distinguunt quatuor species rerum quae in hac oblatione requiruntur ארבעה מינים שבתודה. Confer *Levit.* 7: 11. tres ἄζυμοι, una fermentata, quarum singularum partem decimam sibi capiebant sacerdotes. Confer *Levit.* 7: 11. Sacrificia

§. II. *Sacrificia privata quae.*

haec

haec eſſe poterant votiva & quidem generalia, ad impetrandum beneficium aliquod, ex voto, נדר, ut ſi quis dixerit, ſancte promitto me oblaturum ſacrificium ſalutare, aut נדבה, vota ſpecialia, ut ſi quis dixerit; ſancte promitto me hanc pecudem Deo oblaturum in ſacrificium ſalutare. II. Sacrificia quae ſine pane offeruntur, uti ſalutaria ſolemnitatis & laetitiae שלמי חגיגה) (ושמחה quae vulgo שלמים ſolent dici. III. Sacrificia quae a Naziraeis offeruntur poſtquam tempus voto definitum elapſum eſt, quae & איל נזיר, aries Naziraei, dici ſolent & cum pane offeruntur.

§. III. *Publica.* III. Publica diſtinguuntur a nonnullis in neceſſaria, שלמי חובה & voluntaria שלמי נדבה, quamvis Judaei *in Siphra fol.* *239. 2. ſcribant ſacrificia ſalutaria publica, eaque voluntaria, nulla fuiſſe, איש היחיד מביא שלמי נדבה ואין הציבור מביאים שלמי נדבה. Neceſſarium fuit ſacrificium, idque unicum duorum agnorum maſculorum die pentecoſtes *Levit.* 23: 19. Sacerdotes ephemeriae miniſtrantis eos comedebant, exceptis tamen ablegminibus, quae in altari erant comburenda. Voluntaria quidam illa nuncupant quae in ſolemnitatibus publicis oblata fuerunt, uti quum foedus inter Deum & Iſraëlem ſanciretur. *Exod.* 24: 5. quum arca foederis Hieroſolymas a Davide transferretur. 2 *Sam.* 6: 17. & templum dedicaretur. 1 *Reg.* 8: 63. & in paſchate 2 *Chr.* 30: 22. & 29: 31.

§. IV. *Oblatio ſacrificii publici.* IV. Publicum, quod pro toto populo offerebatur, agni nempe duo maſculi in feſto Pentecoſtes, adnumeratur ſanctiſſimis, ideoque victima ad ſeptentrionem altaris jugulari debuit, & ablegminibus altari exteriori impoſitis caro ipſa comedebatur a ſacerdotibus maſculis in atrio. Agitabantur autem bis, tum ante tum poſt jugulationem. *Menachoth.* v: 7.

§. V. *Oblatio privatorum.* V. Privata offerri poterant ex bubus, ovibus, capris, tam faeminis quam maſculis *Lev.* 3: 1. modo ſine foetu eſſent. *Lev.* 22: 28. Aves vero non licebat offerre. Victima jugulabatur ad auſtrum altaris, & nonnunquam ad ortum. Sanguis exceptus a ſacerdote ſpargebatur ad quatuor latera altaris infra lineam rubram, & reliquum ad baſin effundebatur. Dein diſſectae victimae ablegmina, eadem videlicet quae in ſacrificiis piacularibus (λωβὸς ἥπατος, στέαρ καὶ νεφροὶ, *lobus hepatis*, *adeps & renes*, uti Philo *lib. de victimis* *pag.*

pag. 845. loquitur (στέαρ ἀφωρισμένον, מרום, ἀπὸ σωτηρίου solum memorat *Eccles. Siracid. cap.* 47: 2.) in patina collocata & una cum pectore & femore dextro manibus offerentis imposita agitabantur, eo situ locata ut inferiori loco essent חלבים adipes, supra illos pectus & femur, tum duo renes & supra illos omentum jecinoris: quod si panis adesse debuit, ponebatur supra haec omnia. *Siphra fol.* *40. 1. Ablegmina quidem in altari exteriori comburebantur: cetera dividebantur inter sacerdotes & personas offerentes, ita ut sacerdotes nanciscerentur pectus & femur (חזה ושוק) in quae tamen jus non habebant אלא לאחר הקטיר חלבים antequam adipes essent oblati in altari. *Siphra fol.* *40. 2. Ex ferto habebant placentam rite elevatam: reliqua excepto pugillo, & thure altari sacro, tradebantur offerentibus. *Lev.* 3: 14.

VI. Carnes hae sacerdotum coctae, quod non adeo sanctae essent ac carnes sacrificiorum piacularium & pro delicto, a sacerdotibus puris, non tantum masculis, sed & faeminis, ipsisque servis & vernis emtis, comedebantur vel in atrio vel extra templum in aedibus privatis, modo extra moenia Hierosolymae non efferrentur. *Lev.* 22: 11. *Deut.* 12: 18. Carnes autem, quae dominorum erant, in urbe comedebantur ab ipsis & domesticis eorum, & convivis, sive Levitis, sive aliis, at puris, habita ratione carnium ne polluantur, & quidem eo ipso die vel sequenti. *Lev.* 7: 17. id est, per dies duos & noctem unam, uti Judaei loquuntur. His autem, si in atrio templi carnes suas comedere vellent, etiam vinum modice bibere permissum erat, nequaquam vero sacerdotibus. §. VI. *Comestio.*

CAPUT VI.

De primogenitis animantium, decimis eorundem, & agno paschali.

I. Postquam de quatuor summis generibus sacrificiorum egimus, ad reliqua tria transitum facimus, quae non recensentur in enumeratione praecipuorum sacrificiorum *Lev.* 7: 37, 38. quaeque privata tantum erant, & a quibusdam annumerantur sacrificiis salutaribus privatis, quia cum iis conveniunt in loco jugulationis, combustione ablegminum, & personis comedentibus quae vel faeminae vel servi sunt, & tempore comestionis, excepto agno paschali. §. I. *De tribus reliquis sacrificiorum generibus.*

II. Omnes primogenitos sibi sacros esse Deus jussit, sed alia §. II. *Lex de primogenitis.*

Aa ratione

ratione filios primogenitos, alia pecudes mundas, alia denique immundas. Voluntas haec Dei revelata extat *Exod.* 13: 2. *Num.* 3: 13. Et lex quidem de primogenitis hominum & animalium immundorum sacerdotes & Levitas non obligabat, *Num.* 3: 45. & 18. 15. *Mechilta.* 15. 2. sed de primogenitis pecudum mundarum, id est boum, ovium & caprarum, quas aeque offerre tenebantur ac reliqui Israëlitae. *Becoroth.* 11: 1. Nunc templo destructo primogenita *pascunt donec labem contrahant*, ירעו עד שיסתאבו & tunc a dominis comeduntur.

§. III. *Locus, unde adducuntur.* III. E terra Israëlitica adduci debuere primogenita animantium; quod ex *Deut.* 14: 23. Judaei colligunt, ubi primogenita cum decimis frugum conjunguntur, quae non nisi e terra Israëlis adferri solebant. *Temura.* 111: 5: Quod si aliquis illa ex regionibus extra terram in terram Israëliticam adduxisset, offerri debebant, si integra & legitima essent: si non, comedebantur cum vitiis, ac si ex terra Israëlis venissent.

§. IV. *Primogeniti hominum.* IV. Hominum quidem primogeniti respectu matrum redimebantur die 30 aetatis quinque siclis, quos sacerdos accipiebat. *Num.* 18: 16. Horum singuli argentei stante templo II. dicuntur aequasse pondus 384 granorum hordeaceorum. Excipiebantur, qui e tribu Levitica erant: illi enim omnes Deo sacri erant. Inter Ismaëlitas ἀπογόνους τοῦ Ἰσμαὴλ etiam hunc morem viguisse, *οἱ ἀντιλαντεύουσι ταῖς ἐνθυγηνέσι βρέφεσιν ἄργυρον, καὶ τοῦτον προσκομίζουσι τῷ Θεῷ* notat Theodoretus, *quaestione* 38 *in Leviticum.*

§. V. *Primogeniti asinorum.* V. Primogenitus asini, animalis immundi, ipse quoque redimi substituta ove (aut si ovis ad manum non sit, pretio ejus, quod סלע erat) vel capite truncari *Exod.* 13: 13. & quidem בקופיץ *copide*, non alio instrumento, uti Judaei volunt, & dein sepeliri debuit, isque, si Judaeis credimus, solus; quia equi, cameli, aliaeve species animalium immundorum apud Israëlitas in Egypto habitantes non erant. Quamvis *Num.* 18: 15. redemptionem animalis immundi ἁπλῶς lex divina jusserit. Confer caput primum codicis *Becoroth* & *Mechilta.* 35. 2.

§. VI. *Primogenita animantium mundorum* VI. At primogenita pecudum mundarum intra primum aetatis annum (id est ab octavo aetatis die numerandum nisi cum vitio natum esset) adducta ad sacerdotes in templo ministrantes (vide *Nehem.* 10: 36. & *Gem. Hier. Challa.* 60: 2.) & Deo consecrata hac

hac formula הרי זה קדש *facrum hoc esto*, jugulari in atrio debuerunt, fanguis adfpergi adfperfione una ad bafin, ablegmina Deo dari in altare & adoleri admixto fale, & caro reliqua ab facerdotibus comedi per totam urbem Hierofolymitanam, quocunque modo in cibum praeparata, five affata, five cocta, five condita, fecus ac cum agno pafchali fiebat, qui nonnifi affatus comedebatur. *Zevachim.* v. 8.

VII. Quod fi primogenitum vitio affectum effet, five ab ipfa nativitate, five poftea labem contraxiffet, jugulari quidem non poterat, fed facrum tamen erat, & quidem קדושתו מרחם *fanctitate ab utero matris nata*, fecus ac decima & alia animalia. *Siphra* fol. 48. 2. Idcirco dandum erat facerdotibus, qui id comedere poterant ubicunque vellent, aut vendere aut gentibus in cibum dare *Deut.* 15: 21. *Maafer fcheni.* 1: 1, 2. Si labem contraxerat intra annum, ufque ad finem ejus anni dominus id retinere potuit, & poft annum nonnifi ultra triginta dies, *Becoroth.* IV.

§. VII. *Vitia primogenitorum.*

VIII. Ceterum comedenda erant primogenita quae labem contraxerant, nec commercium iis exercere licebat, אסור לסחור בהן. Res quas emere aut vendere non licet, octo recenfent Judaei. Harum quatuor priores a commercio excluduntur ob excellentiam fuam, quatuor pofteriores ob vilitatem. Sunt autem hae.

§. VIII. *Primogenita quae commercio funt interdicta.*

1. הקדש וצדקה *Sancta & eleemofynae:* non licet ad lucrum percipiendum aliis ea mutuo dare, aut ex vafis nummisve facris deftinatis לבדק הבית *reparationi templi* licet גזבר ע״ש utilitatem capere.
2. בכור *primogenita animantium*, quae ob vitium in atrio jugulari nequeunt.
3. מעשר *decima animantium*, fi & haec vitio contracto inepta effent jugulationi in atrio.
4. פירות שביעית *fructus anni fabbathici:* funt לאכלה *Lev.* 25: 6.
5. נבלות *cadavera.*
6. טרפה *difcerptum.*
7. שקצים *pifces immundi*, qui pinnas & fquammas non habent. *Deut.* 14: 9. 10.
8. רמשים *reptilia.*

Vendere quidem nonnulla ex his licebat, fed non ultra com-

mercium exercere. Sic primogenita vitiata dabantur sacerdoti, qui ea comedere poterat ubicunque locorum, aut vendere aliis. *Maaser Scheni.* 1: 2. Sic cadaver venditur. *Deut.* 14: 21. Ceterum quaedam ex hisce rebus octo mox recensitis sunt *usu quoque prohibitae*, id est אסורים הנאה & quaedam *esu* אסורים לאכלה. Esu prohibita sunt reptilia, pisces immundi, uti & omnia animalia immunda, sanguis, adeps חלב, &c. Usu prohibita sunt omnia, quae sunt esu prohibita, exceptis hisce septem, e quibus duo priora per legem Dei prohibita, quinque reliqua per constitutiones doctorum.

1. Cadaver.
2. Adeps.
3. Pisces immundi.
4. Reptilia.
5. Membra vivi animalis.
6. Nervus luxationis.
7. Sanguis.

§. IX. *Quis de iis judicaret.* IX. De vitiis autem primogenitorum, sive manifesta essent & in oculos omnium incurrerent, sive dubium esset forentne קבועות *perduratura*, an vero עוברות *peritura brevi tempore*, judicare nonnisi illorum hominum erat, quibus a praeside synedrii in terra Israëlitica (quod proprie בית דין appellatur) haec potestas data erat, quique ממחי בית דין dicuntur: quorum sapientia inde colligi potest, quod si in urbe aliqua sapiens non esset, qui quaestionem de votis נדרים motam decidere posset, tres idiotae viri pii id praestarent: sed de primogenitis non ita, nisi vitium esset manifestissimum uti auris ablata, oculus effossus, &c. Vide, quae habet auctor libri *Juchasin* in vita sapientis אילא *Ila*, qui habitabat in urbe Jafne, & pro inspectione pecudis primogenitae tam perfectae quam vitiosae quatuor איסרות assarios accipiebat, si ex genere parvorum pecorum essent; si ex magnis, sex. De vitiis iis agitur in *Becoroth. cap.* VI. uti & de vitiis hominum *cap.* VII.

§. X. *Decima ex animantibus, Deo sacra.* X. Voluit Deus decimam pecudem ex bubus, ovibus & capris sibi sacram esse, ita ut non seligeretur ab ipso domino, sed nulla habita ratione praestantiae animal quod decimo loco sub virga transiret, ei sacraretur. *Lev.* 27: 32. Quod si sacrificio aptum

aptum erat, sine impositione manuum jugulabatur in atrio, sanguis adspergebatur altari adspersione una, uti primogeniti & agni paschalis (*Zevachim.* v. 8.) excoriabatur, & ablegmina in altari offerebantur: caro ipsa a dominis offerentibus Hierosolymis comedebatur, uti decimae secundae: quod si temerata esset victima, etiam extra urbem comedi poterat. Debuerunt enim decima animantium comedi, qualiacunque essent, sive perfecta essent & viva, sive vitiata & viva, sive jugulata; non vendi. *Maaser Scheni.* I: 2.

XI. Hebraei ita describunt modum decimas pecudes legendi in *Becoroth.* IX: 7. Cogebantur omnes in caulam, cui erat exiguum ostium per quod nonnisi una simul ovis vel capra transire posset. Tum exeuntes dominus virga instructus numerabat & quae decima egrediebatur, virga minio infecta notabat, dicebatque הרי זה מעשר *hoc decimum sacrum esto. Gem. Becoroth.* 58: 2. Ad hunc morem respici *Jer.* 33: 13. *transibunt pecudes* על ידי מונה *sub manu numerantis*, multi putant: alii tamen existimant iis verbis indicari numerationem, a villico praesente domino institutam quum pecudes caulam ingrediuntur, vel a pastoribus qui τὰ μᾶλα ποθέσπερα πάντ᾽ ἀριθμεῦντι, uti canit Theocritus *idyll.* VIII. §. XI. *Modus decimandi.*

XII. Tria tempora sunt decimationi pecorum destinata, quae Hebraeis גרנות *areae* appellantur, dies decimus quintus ante festum paschatis, dies 15 ante pentecosten, & dies 15 ante festum tabernaculorum. *Becoroth.* IX: 5. Haec autem tempora constituerunt, ut pecudum copia esset in usum eorum qui ad solennia festa quotannis adscenderent: quia vendere aut jugulare illas ante decimationem non solebant (quamvis liceret: vide *Gem. Hier. Rosch hasschana.* 56: 4.) quia plerique malebant praeceptis Dei satisfacere, quamprimum tempus advenerat, maxime quum id sine damno fieri poterat: ipse enim dominus has decimas comedebat. *Gem. Becoroth.* 58: 1. Ceterum novilunium mensis Elul est initium anni pro decimandis pecudibus: sic ut ovis eo anno nata diceretur, quae inter initium unius Elul & initium alterius nata esset. *Rosch hasschana.* 1: 1. §. XII. *Tempus.*

XIII. Nata debuerunt esse haec animalia decimanda eo anno in grege domini sui, non emta vel dono data, quae legi decimarum §. XIII. *Quae decimanda sint.*

marum non adſtringuntur. *Becoroth.* IX: 3. & niſi 10 talia fuerint, non decimantur. Praeterea, quum lex dicat non eſſe diſtinguendum inter bonum & malum, tradunt Hebraei omne genus pecudum aptum decimationi eſſe, licet ineptum ſit ſacrificiis, uti deſtinatum cultui idolorum, hermaphroditum, &c. Exceptis tamen diſcerptis, morbo confectis, miſcellis, orphanis, e latere materno exciſis & מחוסרי זמן quorum tempus decimandi nondum advenit. *Becoroth.* IX: 4.

§. XIV. *Sacrificium agni paſchalis.* XIV. Ultimum ex ſeptem ſacrificiis ante recenſitis fiebat agno, quem quotannis die decimo quarto menſis Niſan inter duas veſperas ſibi offerri Deus voluit. Appellatur autem hoc זבח *Num.* 9: 7. θυσία Joſepho *An.* XI. 4. Graeci dicunt, διαβατήρια θύειν, & πασχα θύειν. *Marc.* 14: 12. Verum & θύειν uſurpant Graeci etiam de iis quae proprie ſacrificia dici nequeunt, uti Xenophon ἀναβασ. Κυρ. *lib.* I. τὰ Λύκαια ἔθυσε, ad quae Ariſtides notat τῷ ὀνόματι τῆ. ἑορτῆς ἔπω κέχρηται ὡς αὐτῷ τῷ θυομένῳ. Dicitur etiam ποιεῖν Πάσχα, *Matth.* 26: 18. Et quamvis ποιεῖν, uti & ῥέξαι, id eſt, ποιῆσαι (vide Suidam ad hanc vocem) & *facere* apud Romanos idem ſit quod θύειν & ſacrificare, quia tamen etiam de feſtis legitur ποιεῖν, uti ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια apud Xenophontem *lib.* VII. ἱστορ. hoc ſolo argumento non liqueret agnum paſchalem eſſe verum ſacrificium.

§. XV. *Agnus qualis eſſe debeat.* XV. Ad hoc ſacrificium requirebatur שׂה *pecus*, quae ex duabus ſpeciebus מן הכבשים ומן העזים *ex agnis aut hoedis* eligi debuit *Exod.* 12: 5. eaque immaculata, ſexus maſculini, & בן שנה quae annum aetatis implevit. Agnus talis decimo menſis Niſan ſeparari ſolebat a reliquo grege & ſervari diligenter ab omni macula, *Exod.* 12. 6. quem in finem lectis ſuis agnos alligare conſueverant. *Kelim.* XIX: 2. & hinc Clemens Alexandrinus ςρωματέων *lib.* II. *pag.* 280. Ἡ τὸ Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο. Voluntque in *Peſachim* IX. 5. illam ſeparationem a decimo die ſpectaſſe ſingulari ratione ad paſcha Aegyptiacum, non ad paſchata deinceps celebranda, פסחי דורות: & conſtat ex hiſtoriis poſteriorum temporum agnos non decimo die, ſed biduo, triduove demum poſtea a dominis acceptos fuiſſe & ſacrificio paſchali deſtinatos. Poterat etiam ante diem decimum agnus ſeparari, & hoc reſpectu paſcha cenſetur מרבה. *Chullin.* II. 10. debuit tamen agnus ille ex חולין offer-

offerri, quia in Aegypto non erant ſacra animalia, & ad paſchatis Aegyptiaci imitationem offerendus eſt. *Menachoth* VII. 6.

§. XVI. *Jugulationis tempus, inter duas veſperas.*

XVI. Agnus ille die decimo quarto menſis Niſan jugulari debuit, *Exod.* 12. 6. poſt peractum ſacrificium juge veſpertinum, ſed ante adolitum ſuffitum & accenſos lychnos, ut Judaei tradunt, in *Gem. Peſachim* 58: 1. תנו רבנן תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטורת קטורת קודמת לנרות *Tradiderunt Rabbini. Sacrificium juge praecedit ſacrificium agni paſchalis. Agnus paſchalis praecedit ſuffitum. Suffitus accenſionem lychnorum.* Comedebatur autem nocte ſequente, quae partem faciebat diei decimi quinti, *Exod.* 12: 7. 8. Sacer codex tempus jugulationis *Exod.* 12: 6. definivit, בין הערבים *inter duas veſperas:* per quae verba Judaei Rabbanitae (Karaei enim diſſentiunt) intelligere ſolent maximam, & tantum non omnem, temporis poſtmeridiani partem, ſic ut innuatur ſpatium diei omne quod ab hora ſexta, id eſt, meridie protenditur uſque ad ſolis occaſum. Alii vero putant proprie innui tempus proximum occaſui ſolis, quod alias ἁπλῶς ערב *veſpera* appellatur, etiam quum de paſchate jugulando agitur, uti *Joſ.* 5: 10. dicitur בערב eſſe jugulatum, quod *Num.* 9: 5. & alibi בין הערבים factum legitur. Ita quoque בערב *Exod.* 16. 8. legitur, & *commate* 12 idem tempus בין חערבים appellatur. Sic & in *Zohar in Numeros, fol.* 242. 2. ſacrificium juge veſpertinum nuncupatur קרבן דבין הערבין ſic ut exiſtiment tempus veſpertinum, id eſt, quod proxime antecedit occaſum ſolis, proprie a Deo eſſe deſtinatum jugulationi paſchatis; ſed quum id ſpatium non ſufficeret poſtea jugulationi omnium agnorum florente republica Judaïca, potuiſſe, imo debuiſſe, partem magnam inclinati jam in poſtmeridianum tempus diei jugulationi agnorum tribui. Huc facit quod in *Negaim.* 11. 2. & libro *Siphra fol.* *107. 2. legitur: *non luſtrant plagas mane nec* בין הערבים *inter duas veſperas: Quando igitur? hora tertia, quarta, quinta, ſeptima, octava & nona.* Ubi opponuntur mane & τὸ inter duas veſperas, uti tempora obſcuriora & luſtrationi non opportuna: & poſt nonam innuitur incepiſſe proprie τὸ בין הערבים. Ita & Joſephus *lib.* VII. 45. *de bell. Jud. a nona ad undecimam*, ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης paſcha jugulari conſueviſſe ſcribit: quo tempore etiam Chriſtus, verus agnus paſchalis, exſpiravit. *Matth.* 27: 46. 50.

XVII.

§. XVII. *Ritus jugulationis.*

XVII. Jugulatio peragebatur, interea dum ſacerdotes tubas inflarent, licet libamina hic nulla eſſent (vid. *Gem. Hier. Peſachim.* 32. 3.) & Levitae hymnum canerent, ſive *Pſalmos* 113--118. in atrio ab Iſraëlitis, qui in tres catervas diviſi per vices in atrium intromittebantur, ita ut atrii fores mox clauderentur. *Eduioth.* v. 6. *Gem. Beracoth.* 19. 1. Non enim tunc, ut alias, Iſraëlitae victimas ad altare adducunt quas ſacerdotes jugulant, ſed quiſque ſacerdotis vices gerit & jugulat, ἐν ᾗ (ἑορτῇ) οὐχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προστάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, uti Philo ſcribit *de vita Moſis, pag.* 686. Sacerdotes quidem ſeriatim conſtituti ſanguinem ab uno ex ſocietate ſua exceptum vaſe בזיך de manu in manum tranſmittebant, donec ſacerdos altari proximus eum ad baſin altaris effunderet. *Peſachim.* v. 6. Excoriationi autem tot agnorum quum non ſufficerent unci & columnae quae in atrio erant, dicuntur *baculos tenues* מקלות דקים humeris ſuis ſuſtinuiſſe, unde agnos ſuſpenſos excoriabant: dein fiſſo agni ventre educebantur ablegmina ejus, & patinae (מגים) impoſita comburebantur in altari. *Exod.* 23: 18. *Gem. Peſachim.* 65. 2. Ex numero renum (qui inter ablegmina ſunt) rex Agrippa legitur edoctus fuiſſe numerum Iſraëlitarum. vide *Gem. Peſachim.* 64. 2. & *Echa rabbati.* 62. 1.

§. XVIII. *Aſſatio & comeſtio.*

XVIII. Agnum ſibi redditum dominus portabat ad locum deſtinatum comeſtioni. Debuit autem ille aſſari, non coqui; צלי אש *igne aſſatum* comedetis illud *Exod.* 12: 9. quod 2 *Chron.* 35. 13. dicitur מבשל באש. Confer *Gem. Nedarim.* 49. 1. *Gem. Hier. Nazir.* 55. 3. & *Gem. Hier. Eruvin.* 20. 4. Dicunt autem Judaei veru ex ligno malogranati ori agni infixum ipſum totum penetraſſe. *Peſachim.* VII. 1. & ſuſpenſum eum fuiſſe in furno, ita tamen ut ignis in furno remaneret (debuit enim *ipſo igne*, באש, aſſari) & viſcera ejus extra corpus agni protracta in furno ſuſpenſa fuiſſe, ne ſi intra agnum manſiſſent ſpeciem elixationis haberent. Furni hi paſchales lateritii erant, formam habentes ollae ſine fundo, foramine inſtructi עין dicto (uti & Graeci ὀφθαλμὸν vocant foramen per quod remi triremium mittebantur) per quod ignis immitti ſolebat & cineres educi. פה autem foramen erat in ſummo, per quod agnus paſchalis demittebatur in furnum, ſic ut agnus eſſet in medio

furni

furni & ignis infra eum. vide *Schabbath.* I. II. *Kelim.* IX. 8. *Eduioth.* VII. 7. *Taanith.* III. 8. *Moëd. katon.* I. 9. *Bava bathra.* IV. 3. Ita vero aſſabatur agnus, ut ligna, agnum penetrantia, formam crucis exhibuerint, quoniam lignum adactum erat per medium agnum ab imo ad ſummum, & aliud tranſverſum armos ipſos ſuſtineret, quod Juſtinus Martyr, Sichemis in terra ſancta natus & patre Samaritano, ipſe rituum Judaïcorum gnarus, teſtatur *in dialogo cum Tryphone Judaeo.* Oſſa autem confringi non debuere, & ipſe agnus cum pane azymo & oleribus amaris comedi a domino & convivis ejus, quibuſcum *ſocietatem* quandam, חבורה, inivit, quique non infra decem nec ſupra viginti eſſe ſolebant. Hinc eſt, ut quidam ſuſpicantur, quod Chriſtus Judam חבר, ἑταῖρον, appellat *Matth.* 26. 50. quia in eadem ſocietate cum eo agnum comederat, niſi forſan ad munus Apoſtolatus, quo eum promoverat, reſpiciat, quia erat חבר τοῦ Ἰησοῦ. Nihil ex eo ſuperſtes manere debuit uſque ad mane: ſed eadem nocte comedi, nec ultra mediam noctem, uti ſciſcunt doctores. *Gem. Beracoth.* 9. 1. quod ſi tamen ſuperſtes aliquid fuiſſet, igne comburendum erat; nec aliquid ex domo foras efferendum.

CAPUT VII.

De fertis & libaminibus.

I. Praeter oblationes e pecoribus fieri ſolitas erant & oblationes e rebus inanimatis, ſimila, oleo, &c. quae *ferta* appellantur, Hebraice מנחות a מנח منح *donavit* (quare & δῶρα reddidit Aquila) & libamina. Nonnunquam vox נסכים & ferta & libamina ſimul notat, uti quum praefectum libaminibus dicimus, qui & ferta & libamina offerentibus ſuppeditabat. *Schecalim.* v. 4. Quum Judaei ferta ipſa, ſive farinam, diſtinctam a libaminibus ſive vino, indicare volunt, nuncupant illa מנחות נסכים.

§. I. *Nomen.*

II. Fertorum ſpecies una erat נסכים *libamina* dicta, vel נסכים, הבאים עם הזבח uti appellantur in *Gem. Temura.* 114. 2. vel הבאים עם הבהמה, uti in *Zevachim.* IV. 3. His ſemper libamina ex vino juncta erant, quadrupedumque (non avium) ſacrificiis quaſi appendices addi ſolebant, לעולות בהמה ושלמים, id eſt, holocauſtis quadrupedum & ſacrificiis ſalutaribus, non autem piacularibus & pro delicto, niſi ſolius leproſi, nec primogenitis, decimis aut agno paſchali, quia ſunt debita. *Menachoth.* IX. 6.

§. II. *Ferta libaminum nomine dicta quae.*

6. *Siphra fol.* 109. 2. Haec autem constabant e סלת simila triticea, oleo, sale & vino: & nihil horum sacerdoti, omnia altari cedebant. *Menachoth.* VI. 2. Alteram speciem constituebant serta נסכים הבאין בפני עצמן *libamina* dicta *per se*, sive *sola*, quae separatim offerebantur sine sacrificiis quadrupedum & constabant ex simila triticea, &c. excepto manipulo paschali & ferto zelotypiae, quae hordeacea erant; *Sota.* II. 1. ille quidem, quia hordeum tritico citius maturescebat; hoc autem, quia quo peccatum gravius erat, oblatio erat vilior, uti Judaei tradunt: & quia, in Oriente praesertim, hordeum *vita damnavit quadrupedumque tradidit refectibus*, uti Plinius loquitur *lib.* XVIII. 7. & κτηνοπρεπὴς est vita adulterae κτηνοπρεπὲς ἔδεσμα esse debuit ejus oblatio, uti & Cyrillus in *Hos. pag.* 61. & Judaei observant. Omnis autem farina erat sine fermento in omnibus fertis, exceptis panibus pentecostalibus *Lev.* 23: 17. & fermentato sacrificii salutaris תודה *Levit.* 7: 13. *Amos* 4: 5. quorum proinde nihil altari inferebatur. *Levit.* 2: 11. *Menachot.* V. 1. *Siphra fol.* 77. 1. His addunt nonnulli panes duos fermentatos, שני תודות dictos, qui, quum locus esset sacrandus aut amplianda urbs, ad finem loci sacrandi deferebantur, ita ut unus combureretur, alter comederetur. vide *Nehem.* 12: 31.

§. III. *Ferta sola: quae publica erant.*

III. Secunda haec species fertorum dividitur in מנחת צבור fertum publico nomine oblatum, & מנחת יחיד fertum hominis privati. Fertum publico nomine oblatum triplex est. I. עמר sive manipulus paschalis, constans hordeo, oleo & thure mixto, offerendus secundo die festi paschatis, e quo pugillus exemtus adolebatur, ita tamen ut omne thus cum pugillo hordei simul adoleretur, quod erat אשה *igne consumendum:* quum panum pentecostalium & propositionis nihil esset לאישים. *Siphra fol.* 77. 1. reliqua a sacerdotibus comedebantur. II. Panes duo ex tritico offerendi in festo pentecostes & a sacerdotibus comedendi, dicti vulgo שתי הלחם. III. Panes propositionis, quos sacerdotes quoque singulis sabbathis in loco sancto comedebant. *Levit.* 24: 5--9. nec ullis aliis, praeter sacerdotes licebat iis vesci, uti Sospitator noster docet *Marc.* 2: 26. licet in casu extraordinario etiam David & socii ejus illos ederint. Ceterum tribus his fertis nonnisi sacerdotes mundi vescebantur. *Pesachim.* VII. 4. Quinque enim haec 1. manipulus paschalis. 2. Panes

nes duo pentecostales. 3. Panes propositionis. 4. Salutaria publica. & 5. hirci noviluniorum non nisi a mundis edi debuerunt, uti Judaei notant. Nec unquam aliquid פגול pollutum in his fertis repertum fuisse traditur in *Pirke avoth*. v. 5.

§. IV *Et privata*.

IV. Ferta privata sunt vel a Deo jussa, vel ex voto offerenda. A Deo jussa sunt quatuor. I. מנחת חוטא *fertum peccatoris*, qui unius ex quatuor peccatis recensitis *Levit*. 5: 1--4. reus est, idemque pauperior, quam ut hostiam solvere posset. II. מנחת סוטה vel קנאות *fertum mulieris declinantis*, aut *zelotypiae*. *Num*. 5: 15. 26. III. מנחת חינוך *fertum initiationis* sacerdotis gregarii, offerendum eo die quo primum munus suum aggrederetur, *Lev*. 6: 20. cum sacrificio jugi. IV. מנחת חביתין, *fertum crustulorum* Pont. Max. quod mane & vesperi offerebatur. Τήγανον τοῦ μεγάλου ἱερέως. 1 *Chron*: 9: 31. Eadem voce טיגן, τήγανον, Samaritanus reddit מחבת plus semel. Ferta בנדר ובנדבה ex voto offerenda sunt quinque. 1. מנחת הסלת *fertum similae*, constans e simila oleo subacta. *Levit*. 2: 1. 2. מנחת מאפה תנור. *fertum in clibano coctum*, constans e placentis. 3. מנחת מאפה רקיקין *fertum laganorum coctorum Lev*. 2: 4. & unctorum oleo. Sunt רקיקין tenuia, sed חלות crassa. Videtur רקיקין esse contractum ex רקריקין, quod tenuia ac gracilia notat (nam רקרק lingua Samaritana est *extendit*, *diduxit*) & in Samaritanorum pentateucho ea vox pro Hebraea רקיקין usurpatur. 4. מנחת על המחבת *fertum in patina* frictum, aut vase plano sine margine, ita ut quod in eo paratur durum sit & consistens. 5. מנחת על המרחשת *fertum in aheno* paratum, quod vas profundum est, & quod in eo coquitur tenue & fluidum est. *Menachot*. v. 8. *Siphra fol*. 75. 2. Novem hae fertorum species eodem ritu offerebantur, sic ut quum pugillus inde exemtus in altari combureretur, reliquiae eorum a sacerdotibus comederentur, quae שירי מנחות ישראל *reliquiae fertorum Israëlis* nuncupantur. Excipiuntur ferta sacerdotum masculorum, quae tota ignis sibi vindicabat *Lev*. 6: 23. *Siphra fol*. 77. 1. qualia sunt ferta initiationis sacerdotalis & crustula pontificis maximi, quae similia erant fertis quae נסכים sive libamina appellant, juncta videlicet sacrificiis. Solebant autem singulis vesperis haec inter se dividere ברמשא יהוון כהניא מפלגין קורבניא דבני ישראל uti legitur in Targum Hierosolymitano *Gen*. 49: 27. Pugilli acceptio, dicta קמיצה,

ita describitur in *Siphra fol.* 71. 1. ut sacerdos tribus mediis digitis ad volam manus incurvatis farinam acciperet, & pollice ac minimo digito superfluum abraderet.

§. V. *Fertorum quantitas.* V. Ferta privata nunquam excedebant 60 decimas. *Menachot.* XIII. 1 & XII. 4. quia publica non erant plura quam 61, videlicet die primo festi tabernaculorum, si in sabbathum incideret, nempe decimae tres pro quolibet juvenco, secundum hanc tabellam.

13 juvenci	decimae 39
14 agni	14
2 arietes	4
2 agni sacrificii jugis	2
2 agni sabbathi	2
	61

Aequum vero erat privatum fertum esse publico minus. Nunquam autem fertum erat minus una decima.

§. VI. *Fertorum adductio & agitatio.* VI. Quaedam ex iis agitari debebant, uti fertum pro delicto leprosi, & panes pentecostales; quaedam adduci ad cornu altaris notozephyrinum & non agitari, uti ferta quinque privata ex voto, & ferta sacerdotum. Ferta zelotypiae & manipulus paschalis agitabantur & adducebantur, ita quidem ut agitatio praecederet adductionem תנופות קודמות להגשות *Siphra fol.* *40. 2. Ferta libaminum & panes propositionis nec agitationem, nec adductionem requirebant, quae ex hac tabella melius intelligentur. Confer *Menachoth* v. 5. & *Siphra fol.* 76. 2.

	Debuerunt
Ferta libaminum.	Nec agitari nec adduci.
Manipulus paschalis.	Agitari & adduci.
Panes pentecostales.	Agitari, non adduci.
Panes propositionis.	Nec agitari nec adduci.
Fertum peccatoris.	Adduci, non agitari.
Fertum zelotypiae.	Agitari & adduci.
Fertum initiationis sacerdotum.	Adduci, non agitari.
Fertum crustulorum P. M.	Adduci, non agitari.

Quin-

Quinque ferta spontanea.	Adduci, non agitari.
Log olei leprosi, & pro delicto ejus.	Agitari non adduci.

VII. Quibusdam fertis addebatur oleum & thus, ita ut ex hac tabella videri potest. *Menachoth.* v. 3. confer *Siphra fol.* 81. 2. §. VII. *Oleum & thus.*

Requirebant

Oleum & thus.	Ferta quinque privata (quae sunt *fertum similae* & 4. consequentia) fertum sacerdotum & pontificis maximi, fertum gentium & mulierum, & manipulus paschalis.
Oleum, non thus.	Ferta libaminum, מנחות נסכים
Thus, non oleum.	Panes propositionis.
Nec oleum, nec thus.	Panes duo pentecostales, fertum peccatoris & zelotypiae.

Sola lagana sive רקיקין ungebantur oleo, ad formam Graeci X, ut quidam volunt, quum reliquis, quae oleum requirebant, oleum immisceretur. Thus autem non solebat separatim offerri in altari exteriori. Semel tantum id factum legitur *Numer.* 7: 13. sed erat, uti Judaei loquuntur, הוראת שעה id est casus extraordinarius.

VIII. Tradunt in *Siphra fol.* 74. 2. in praeparatione fertorum quae parantur in vase requiri tres מתנות השמן *effusiones olei.* I. Oleum inditur vasi, tum oleo additur simila. II. Oleum superfunditur & miscetur simila. Haec actio est בלילה. Tum sequitur לישה *subactio* aqua addita, deinde עריכה *formatio* qua fertum figuram suam accipit, & coctio. Post comminutio in frusta, dicta פתיתה. vid. *Levit.* 2: 6. & *Menachoth.* VI. 4. Haec locum non habebat in ferto sacerdotum aut Pontificis M. quia nec pugilli acceptio. *Siphra fol.* 75. 1. Verum hanc R. Simeonis sententiam sapientes non probant. *Menachoth.* VI. 4. ubi docemur panes pentecostales & propositionis non requirere פתיתה, quod non parentur in vase, בכלי. III. Oleum tertio affundi- §. VIII. *Modus affusionis olei, & unctionis.*

 tur.

tur. Haec est יציקה. Denique pugillus eximitur a sacerdote & adoletur, quum בלילה & יציקה non necessario requirant operam sacerdotis *Levit.* 2: 2. *Siphra fol.* 70. 2. reliquum comeditur a sacerdotibus. Ceterum רקיקין *lagana* oleo ungebantur, (erant משוחים non בלולים *Siphra fol.* 73. 2. & *fol.* *24. 1. dicitur de laganis sacrificii תורה uncta fuisse digito כמין כי instar X Graeci) & reliquum oleum quod a laganis non imbibebatur, effundi debuit super ignem, si sint lagana Pont. M. vel si sint alia, comedebatur a sacerdotibus. Huc facit dictum R. Simeonis; si videris oleum quod partiuntur inter se sacerdotes in atrio, ne quaere quid sit: est enim Log olei leprosi vel *reliquiae laganorum ex fertis Israëlis* מותר רקיקי מנחות ישראל, quae ungebantur & reliquum comedebant sacerdotes. Si videris oleum effundi super ignem, ne quaere quid sit: est enim reliquum ex laganis fertorum sacerdotum, רקיקי מנחות כוהנים vel מנחת כהן משיח ferti sacerdotis uncti. *Menachot.* XII. 5. & VI. 3. *Zevachim*. X. 8.

§. IX. *Mensurae fertorum & libaminum diversae.*

IX. Quatuor erant mensurae diversae fertorum ac libaminum, quae tesseris 4, quarum usus in templo erat, fuere distinctae. *Schecalim*. V. 3. Primae tesserae inscripta erat vox גדי *hircus*, sacrificia omnia notans ex genere caprino & parva generis ovini. Illa requirebat decimam Ephae similae & quartam partem Hin olei & 4 partem Hin vini. Alteri tesserae inscriptum erat זכר *masculus*, id est aries (Samaritana lingua etiam aries דכר dicitur) sacrificia notans ex genere ovium majora, & requirebat duas decimas similae cum tertia parte Hin olei & pari quantitate vini. Tertiae tesserae inscriptio erat עגל *vitulus*, sacrificia notans ex genere boum. Ad hanc requirebantur tres decimae similae & dimidium Hin olei ac par quantitas vini. Quarta tessera erat חוטא *peccatoris*, id est leprosi divitis. qui tres decimas similae oleo mixtas offerebat, & Log olei. Si pauper esset, offerebat cum agno decimam similae. Hinc videmus libamina agnorum & caprarum, sive holocausta sive sacra salutaria fuerint, fuisse trium logorum, arietum quatuor, boum sex: 12 logi autem faciunt unum Hin. Excipiebatur tamen a communi regula agnus die secundo paschatis, sive 16 Nisan, in holo-

locaustum Deo offerendus cum manipulo hordeaceo: ei enim addebantur 2. decimae similae, quum ceteroquin una decima sufficeret, tertia pars Hin olei & quarta pars Hin vini. Confer *Siphra fol.* *10. 1.

X. Quod ut distinctius intelligatur, trademus hoc loco tabellam mensurarum sacrarum, quibus in fertis dimetiendis & aliis rebus utebantur, ad quantitatem ovorum gallinaceorum a Judaeis redactas. L. praefixum notat mensuras Liquidorum, A. Aridorum. § X. *Tabella mensurarum sacrarum.*

Liq. רביעית *Quartarius*, sive quarta pars logi, continet ova $1\frac{1}{2}$

Haec erat mensura poculi paschalis; nec licebat sacerdoti sacris operaturo plus vini, licet aqua mixti, bibere, si tantum meri bibisset. *Siphra fol.* *55. 2.

{ L. לוג.	6
{ A. רובע. *Quadrans*, sive quarta pars Cabi.	6
A. קב. *Cabus.*	24
A. עומר. *Omer.*	$43\frac{1}{5}$
L. הין. *Hin.*	72
A. סאה. *Satum.*	144
{ L. בת. *Bathus.*	432
{ A. איפה. *Epha.*	432
A. כור. *Corus.*	4320

Ejus dimidium in aridis quoque לתך dicitur.

Ex quibus intelligitur decimam partem Ephae aequalem esse quantitati ovorum 48 & quintae parti ovi, quam mensuram Josephus vocat ἀσσάρωνα, עשרון, Moses עומר *Exod.* 16: 36. & tertiam partem Hin esse 4 logos seu 24 ova, quartam partem Hin, 3 logos, sive 18 ova, atque ita porro. In *Menachoth.* IX. 2. docemur septem in templo fuisse vasa quibus liquida metiebantur, quae μέτρα Josephus vocat.

1. *Hin.* Eo vase nil nisi olei unctionis quantitatem explorarunt tempore Mosis.
2. *Dimidium Hin*, ut metiri possent quantitatem vini debitam sacrificiis, quorum tessera erat עגל.
3. *Triens Hin*, in usum sacrificiorum tesserae זכר.
4. *Quadrans Hin*, in usum tesserae inscriptae גדי.

5.

5. *Log*, pro tessera חוטא.
6. *Dimidium logi*, ad metiendam quantitatem olei infundendi lychno unicuique lychnuchi sacri, & oleum sacrificii תורה, & aquam mulieri adulterii suspectae dandam.
7. *Quadrans logi.* Haec erat quantitas olei singulis crustulis Pontificis addendi, & aquae supra quam avis leprosi mundandi jugulatur.

§.XI. *Libamen vini.* XI. Vinum quum libaretur, id על גבי המזבח in summo altari fiebat, in alterum ex duobus simpulis ad angulum altaris notozephyrinum constitutis. *Eduioth.* VI: 1. *Succa* IV: 7. ita quidem ut inde versus inferiora altaris, לשיתין, descenderet: & hoc modo videntur debere intelligi qui scribunt vinum effusum fuisse in fundamentum altaris, uti in *Ecclesiast. Siracid* 50: 18. ἐξέχεεν εἰς θεμέλια θυσιαστηρίου ὀσμὴν εὐωδίας. Videlicet angulus altaris notozephyrinus tribus rebus inserviit parte sui superiore, 1. Libamini aquae. 2. Libamini vini. 3. Holocaustis avium; si ab ortu altaris spatium non esset. Parte autem sui inferiore tribus his rebus inserviit. 1. Sacrificiis piacularibus avium. 2. Adductioni fertorum. 3. Excipiendis reliquiis sanguinis. Vide *Zevachim.* VI: 2.

CAP. VIII.

De primitivis & primitiis.

§.I. *Primitiva quae.* I. Quae Hebraei בכורים appellabant, vulgo *primitiva* dicimus, ad distinctionem τῶν תרומות, sive *primitiarum*, de quibus postea agetur: quamvis non desint inter Christianos, qui nullam inter haec duo distinctionem agnoscant, quum tamen & ex ipso Sacro Codice *Num.* 18: 12. & 13. & *Nehem.* 10: 35. ubi de ביכורים sive *primitivis* agitur & commate 37, ubi de primitiis, uti & ex traditionibus Judaeorum appareat ea fuisse diversissima. Graecis πρωτογεννήματα appellantur *Num.* 18: 13. 1 *Macc.* 3: 50. at primitiae ἀπαρχαὶ τῶν γεννημάτων. *Tob.* 1: 6.

§.II. *Quando & unde afferenda* II. Lex de afferendis primitivis non obligabat Judaeos (ita ipsi contendunt) nisi stante templo vel tabernaculo Schilunte exstructo, quia Deus ea ad בית *aedem sacram* afferri jussit. *Exod.* 23: 19. *Deut.* 26: 2. *Nehem.* 10: 35 *Schecalim.* VIII: 8. At-

Atqui aedes Schiluntica בירת appellàtur 1 *Sam.* 1: 24. Verum mea quidem sententia primitiva deferenda fuere ad tabernaculum, ubicunque locorum esset, non ad solum Schilunticum. Fuit enim revera בית, quamvis hoc nomen in emphasi sua templo magis conveniat: nam Deus 2 *Sam.* 7: 6. negat se ab exitu ex Aegypto usque ad tempora Salomonis habitasse in בית. Atque ita alterutrum dicendum videtur, aut non fuisse tabernaculum Schilunticum בית, aut certe tabernaculum alibi fixum aeque ac Schilunte בית dici posse, prout vel magis aut minus late notio בירת patere existimatur. Ex terra Canaan illa afferri debuere, cui adnumerantur regiones Sichonis & Ogi, ac Syria a Davide subjugata. Aegyptus autem, Babylonia, Ammonitis & Moabitis, terrae Israëlitis propinquae, decimas quidem & primitias solvebant, secundum traditiones Judaeorum, neutiquam vero primitiva.

§. III. *Species earum septem.*

III. Ex septem rerum generibus primitiva adducebantur, tritico, hordeo, uvis, ficubus, malogranatis, olivis & dactylis: non ex aliis, si Judaeis credimus: *Biccurim.* 1: 2. *Gem. Becoroth.* 35: 1. quia hae species tantum recensentur *Deut.* 8: 8. & in pentateucho aliorum fructuum illius terrae non fit mentio. Deus autem jusserat ex omni fructu terrae illa adferri. *Deut.* 26: 2. Atque ita etiam *Nehem.* 10: 36. legimus eos attulisse ביכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל עץ *primitiva terrae & primitiva omnium fructuum arboreorum ad templum:* adeoque possemus nos more Judaico argumentantes dicere, ח' ל' כל עץ. Debuerunt haec omnia esse optima & selecta. Quod si viae longinquitas non pateretur ea recentia adduci, uti uvas aut ficus, siccatas eas aut passas afferebant. Si autem hae 7 species uni corbi essent imponendae, infimum erat hordeum, supra id triticum, dein olivae, dactyli, malogranata, ficus, & circa illas vel supra uvae.

§. IV. *Primitivorum quantitas.*

IV. Lex divina non definivit quae quantitas primitivorum adduci debuerit, uti in decimis; sic ut omnis agri proventus in primitiva consecrari possit: *Biccurim.* 11: 4. *Siphra fol.* *25. 1. At si quis totius agri proventum in תרומות sive *primitias* sacrare voluisset, non licebat, quia scriptum est non omne ראשית

 sed

ſed aliquid de eo, מראשית, eſſe dandum. *Gem. Hier. Pea.* 15: 1. *Gem. Hier. Terumoth.* 42: 4. Recenſentur videlicet primitiva inter ſex res, quibus in lege Dei nulla menſura eſt ſtatuta ſed per decreta doctorum. Vid. *Pea.* 1: 1. Sunt autem hae.

1. פאה, angulus agri demeſſi pauperibus relinquendus.
2. Primitiva.
3. Sacrificia praeſentiae, ראייה, in feſtis.
4. Sacrificia ſolennitatis, חגיגה.
5. Officia pia, גמילות חסידים, uti mortuos ſepelire, aegrotos viſitare: quod corpore praeſtatur. Sed ſi nummis alios juvet, quinta pars bonorum eſt menſura, quam non transgrediuntur: erant enim Jeſchubab & alii qui omnia bona ſua erogabant in pauperes. Sapientes itaque in Usha conſtituerunt, ne quis ultra quintam bonorum partem daret.
6. Studium legis. *Joſ.* 1: 8.

Addunt in *Gemara Hieroſol. Pea.* 16: 1.

7. עפר סוטה, pulverem mixtum aquis Sotae.
8. רוק יבמה, ſputum fratriae a leviro repudiatae.
9. אפר פרה, cinerem vaccae rufae.
10. דם צפור של מצורע ſanguinem avis leproſi.

Sed ex decreto ſapientum unum de 60 dari debet, אחד מששים *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 3. *Siphra fol.* *202. 2. cujus numeri memoriale eſt in voce טנא, *caniſtrum*.

§. V. *Tempus.* V. Non ante pentecoſten licuiſſe ea Hieroſolymas afferre colligunt Judaei ex *Exod.* 23: 16. *Levit.* 23: 16, 17. nec poſt feſtum encoeniorum, 25 diem menſis Kiſleu; quia viles illi fructus erant, qui poſt hoc tempus matureſcebant. *Biccurim.* 1: 6. *Challa.* IV: 10.

§. VI. *Modus ea ſeparandi & offerendi.* VI. Nonnunquam dominus fructus primos ante maturitatem in ipſa arbore notabat & deſtinabat primitivis. *Biccurim.* III: 1. Aliquando ex fructibus decerptis & ſimul collectis primitiva ſeparabat, ita tamen ut ſeparatio primitivorum praecedat primitias & decimas. *Terumoth.* III: 7. Dein vel ipſe, vel alius ejus nomine, ea impoſita caniſtro (cui turtures plerumque vel pulli columbarum appenſi erant) afferebat ad atrium (quod maxima pompa

pompa fieri solebat, uti videre est in *Biccurim.* 111. 2.) & tradebat, recitata confessione (*Deut.* 26: 3 — 10.) sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ea inter se dividebant & Hierosolymis comedebant, ipsi & uxores & servi & pecora, dum dominus ipse Hierosolymis pernoctabat. Est enim hoc quoque unum ex 7 requisitis primitivorum, quae hoc ordine Judaei recensent. 1. Requiritur eorum adductio Hierosolymas, quam primitiae & decimae non requirebant. 11. Vasi debent indi, quod si metallicum esset sacerdotes domino reddebant, si junceum, servabant. 111. Confessio הגדה super iis recitanda est, a qua tamen liberae sunt mulieres, tutores, servi. *Biccurim.* 1: 5. quaequae tantum recitabatur inter pentecosten & festum tabernaculorum. Quae postea afferebantur, confessione carebant. *Biccurim.* 1: 6. 1v. Sacrificium requiritur: id colligunt ex *Deut.* 16: 14 v. Canticum, quod Levitae canebant. *Psal.* 30: 2. v1. Agitatio & collocatio eorum ad angulum altaris notozephyrinum. Vid. *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 4. Contra stare videtur Misna *Menachoth.* v: 6. v11. Pernoctatio dominorum in urbe. *Deut.* 26: 2. *Biccurim.* 11: 2, 3, 4.

VII. Primitias nuncupamus, quas Hebraei תרומות dicunt & תרומת כהנים *Nehem.* 13: 5. (licet primitiva *Deut.* 12: 17. etiam dici תרומות fateantur) Graeci ἀφαιρέματα & ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων, vel πρωτογεννημάτων *Ecclesi. Sirac.* 46: 28. (quae una cum πρωτοκουρίαις, primitiis lanae detonsae, Tobias sacerdotibus dare solebat, *Tob.* 1: 6.) alii delibationes, ablationes, vel oblationes primas. Hoc nomine intelligimus dona, quae Israëlitae sacerdotibus dabant e fructibus terrae Israëliticae (e vicinis quatuor, Babylonia, Aegypto, Ammonitide & Moabitide uti & e Syria dabantur, sed eas inferre in terram Israëliticam non licuit. *Schevuth.* v1: 6.) jam ad usum humanum praeparatis, פירות הנגמרים qua ratione a בכורים sive primitivis distinguuntur quae constant ex fructibus non elaboratis, *Deut.* 18: 4. Appellatur hoc ipsum תרומה גדולה *ablatio magna*, ἀφορισμὸς μέγας, & sequitur illa separationem primitivorum. *Terumoth.* 111: 7. *Gem. Betza.* 13: 2. §. VII. *Primitiarum nomen & distinctio a primitivis.*

VIII. Quantitas non erat a Deo definita: verum Judaei tradunt vulgo unum ex 50 pro primitiis datum fuisse: si liberalis quispiam esset, unum ex 40 dabat (ita Hillelliani statuunt) vel §. VIII. *Quantitas primitiarum.*

 secun-

secundum Schammaeanos, 30: quo refertur *Ezech.* 45: 13. si avarus, unum ex 60. Ipsam vocem תרומה volunt innuere תרי ממאה *duo de centum:* & hujus traditionis Judaeorum meminit Hieronymus ad *Ezech.* 55. *p.* 1040. qui tamen has תרומות appellat *primitiva*, quae nunc vulgo, ut a בכורים distinguantur, *primitias* nuncupamus.

§. IX. *Cui dandae.* IX. Dabantur hae sacerdoti, cuicunque dominus vellet. In *Nehemiae cap.* 10: 37. primitiae leguntur datae fuisse sacerdotibus in templo ministrantibus & delatae ad conclavia domus Dei (confer *Nehem.* 13: 5.) quod eo tempore factum fuisse videtur ut major frequentia sacerdotum ad templum conflueret. Simile quid & eodem scopo videtur factum 2 *Chron.* 31: 4. In apocrypho libro Judith legitur quoque *ἀπαρχὰς τοῦ σίτου*, videlicet has primitias, destinatas fuisse sacerdotibus ministrantibus Hierosolymis.

§. X. *Quomodo comedendae.* X. Comedi debuere in terra sancta a sacerdotibus mundis; *Num.* 18: 11. *Terumoth.* IX: 3. Nec illi tantum tam adulti quam impuberes, sed & uxores, liberi, servi eorum & pecudes ad harum primitiarum comestionem admittebantur. *Terumoth.* XI: 9. Videlicet primitiae erant intermediae sanctitatis inter decimas & קדש, cibos sacros. Decimae, חולין sive *res profanae* appellantur respectu primitiarum: & primitiae respectu קדש, sive ciborum sacrorum, quasi profanae censentur. Homo leprosus die septimo rasus, & corpore ac vestibus lotus, mundus est nec alios polluit, & טבול יום existens edit illo die de decimis. Postquam sol ejus diei occidit, edit de primitiis. Denique quum obtulit sacrificium suum, admittitur ad קדש sive edendos cibos sacros. *Chagiga.* III: 3. *Kelim.* I: 5. *Negaim.* XIV. 3. Partes sacrificiorum comedendae appellantur קדש *sacra* singulari ratione, atque ideo Josephus legem a Deo latam *Levit.* 12: 4. בכל קדש לא תגע *sacra ne attingat*, explicat *lib.* III. 10. *θυσιῶν μὴ ἅπτεσθαι*, sic ut קדש sint *θυσίαι*. Ceterum filiae sacerdotis nuptae Israëlitae non licebat comedere de primitiis. *Jevamoth.* IX: 6. nec servis ejus. *Ibid.* VII: 2. sed filia Israëlitae nupta sacerdoti comedit de primitiis. *Ibid.* IX: 5. etiam servi ejus. *Ibid.* VII: 2. sed mortuo marito non. *Gittin.* III: 4. Praeterea in *Sota.* I: 3. recensentur quinque uxores sacerdotum, quae, etiamsi filiae essent

ſent ſacerdotum, prohibentur in perpetuum edere primitias. Non licebat autem ex dactylis mel, e pomis vinum, acetum ex uvis hyemalibus conficere, vel ullos fructus coctione vel mixtione ita permutare ut aliam naturam induant, & ex cibo convertantur in liquores, exceptis ſolis olivis & uvis, e quibus vinum & oleum parare licitum erat. *Num.* 18: 12. *Terumoth.* XI: 3. *Scheviith.* VIII: 4.

CAPUT IX.

De decimis.

I. Ablatis primitiis reliquum acervum fructuum luſtrabat dominus, & decimam partem inde decerptam Levitis dabat quibus vellet. *Num.* 18: 21. Haec מעשר *decimae*, & מעשר ראשון ſive *δεκάτη πρώτη decimae primae* nuncupabatur, reſpectu decimarum ſecundarum, quas ipſi domini comedebant. Ex his decimis primis Levitae decimam partem pendebant ſacerdotibus, quae תרומת מעשר ſive מעשר מן המעשר *ablatio decimarum* vel *decimae e decimis*, dicebantur. Tum dominus ex reliqua maſſa alias decimas ſeparare debebat, eaſque Hieroſolymis comedere, quae ſunt מעשר שני *decimae ſecundae*. Hae quum anno tertio, & Sexto ab anno ſabbathico non comederentur Hieroſolymis, pauperibus dari ſolebant, dictae מעשר עני *decimae pauperum*. Sic ut quatuor hinc naſcantur ſpecies decimarum. 1. *Decimae primae*. 2. *Decimae e decimis*. 3. *Decimae ſecundae*. 4. *Decimae pauperum*.

§. I. *Decimarum nomina & ſpecies* 4.

II. Singulis annis, excepto anno ſabbathico decimae primae ſolvebantur de omni proventu terrae, videlicet Iſraëliticae, & 4 regionum vicinarum, Babyloniae, Aegypti, Ammon & Moab, ſecundum conſtitutiones doctorum: ceteroquin enim חוצה לארץ extra terram נפטרו מן המעשרות *liberi ſunt a decimis*. *Echa Rabbati.* 57: 3. *Midraſch Ruth.* 47: 4. Proventum intellige qui in eſcam cedit & cuſtoditur *Maaſeroth.* I: 1. etiam ſiliquas, oryzam, cuminum, ex inſtitutis ſcribarum. *Demai.* II: 1. *Matth.* 23: 23. De tribus fructibus praecipuis nuncupantur *Nehem.* 13: 5, 12. decimae frumenti, muſti, & olei.

§. II. *Decimae primae quae.*

III. Levitis dabantur *Num.* 18: 21. *Nehem.* 13: 5, 10. qui eas co-

§. III. *Quibus*

dandae. comedebant; nec ii tantum ſed & uxores eorum ac liberi. Tobias ſcribit *cap.* 1: 7. ſe πρώτην δεκάτην dediſſe ſacerdotibus τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Quod non convenit cum prima Dei inſtitutione, qua Levitis decimae primae aſſignatae ſunt. Sed in Hebraeo libro Tobiae dicitur, מעשרות *decimas* & primogenita (animantum, ut videtur) ad ſacerdotes detuliſſe, & frumentum, vinum &c. ad Levitas, ac decimas ſecundas tertiasque dediſſe peregrinis & pupillis. Quia autem hae decimae חולין, non ſanctae, habebantur, negligentiores fuere in his ſolvendis Judaei, & licet primitias, תרומות, ſtudioſe ſolverent, quarum neglectus poenam כרת, ſive excidii, mereretur, vendebant ſaepe fruges non decimatas pro decimatis *Gem. Hier. Maaſer Scheni.* 56.

§. IV. *Illuſtratur.* Hebr. 7: 5. IV. Quaeri hoc loco poteſt de ſenſu verborum Pauli *Hebr.* 7: 5. Οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες *mandatum habent accipiendarum decimarum a populo.* Ubi non Levitis ſed ſacerdotibus decimae videntur tribui. Dici poſſet reſpici hic ad decimas, quas Levitae dabant ſacerdotibus, ita ut populus ſacerdotibus per Levitas decimas ſolveret, quemadmodum Deus ipſe primitias accipere dicitur, quae ſacerdotibus dabantur, in *Gem. Sanhedrin.* 39: 1. At videtur potius hic agi de Levitis ipſis, ſic ut *illi qui ex filiis Levi ſunt*, intelligantur eſſe Levitae *quorum tribui jura ſacerdotii conceſſa ſunt*, ſive τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, qui jus habent ad decimas. Nam commate 14 tribui Leviticae ſacerdotium a Moſe tributum memorat, & commate 9 *Levi* ſcribit *decimas accipere.* Ita in Targum *Hieroſ. Gen.* 25: 31. legitur pontificatum maximum datum tribui Levi איתיהיבת כהונתא רבתא לשיבטא לוי & *Joſ.* 8: 7. Sacerdotium eſſe haereditatem Levitarum. Nec dubium eſſe poteſt, quin Levitae illi fuerint, quibus Deus mandaverit decimas a populo accipere, non ſacerdotes: etiamſi, ut Judaei tradunt, in *Gem. Ketuvoth.* 26: 1. ſtante templo II, decimas Levitis aliquando non dederint, vetante hoc Ezra, ſed ſacerdotibus. Hic autem agit Paulus non de conſuetudine, ſed de mandato Dei, quo certe Levitae ad decimas jus acceperunt.

§. V. *Decimae e decimis.* V. Ex his decimis Levitae ſacerdotibus decimas pendebant, ſecundum mandatum Dei *Num.* 18: 26, *Nehem.* 10: 38. ubi illae ad templum delatae fuiſſe dicuntur (uti & in libro Tobiae 6.

5:

5: 19.. legitur *δεκάτας τῶν γεννημάτων* Hierosolymas fuisse delatas) quum tamen Judaei velint licuisse eas dare cuicunque sacerdoti aliquis vellet, quod ad consuetudinem, non jus, referri debet, & ad illa tempora spectare videtur ad augendam sacerdotum in templo frequentiam, utque eo magis templo adhaererent, uti commate ultimo ejus capitis monetur. Solebant enim a templo aufugere quod illuc debita munera non afferrentur: id de Levitis notatur *Nehem.* 13: 10. Saepe enim cibus deerat sacerdotibus atque ideo decimae jubentur afferri ad templum, ut sacerdotes haberent quod ederent. *Maleach.* 3: 10. Et Chizkias conclavia paravit ad eundem usum in templo. 2 *Chron.* 31: 11. Quod si decimis carerent sacerdotes, saepe contingebat eos fame enecari, teste Josepho *Ant.* xx: 8. Has Hieronymus *comment. ad Ezech.* 45: *p.* 1040. *δευτεροδεκάδας* appellat, sive *decimas secundas*: quo nomine Judaei aliter utuntur, uti §. sequenti videre est. Nec tamen erat necessarium ut Levita has decimas ipse sacerdoti daret: poterat id Israëlita facere & portionem Levitis dandam ea parte imminuere. Sic David legitur dedisse sacerdoti Irae Jairitae decimas, quapropter volunt 2 *Sam.* 20: 26. dici illum fuisse לך, Davidi, sacerdotem, cui David dona daret, non aliis.

VI. Decimae autem secundae Hierosolymis a domino (qui solebat sacerdotes & Levitas in convivium adsciscere) debuerunt comedi, nec in luctu nec immunditie. *Deut.* 12: 17. & 14: 27. vel dum tabernaculum Schilunte fuit, in omni loco unde Schilo conspici potuit, uti Judaei tradunt in *Megilla.* 1: 11. Non licuit pretium earum aliis rebus impendere quam cibo, potui, vel unctioni. *Schevuith.* VIII: 2. Tobias testatur se decimas secundas vendere consuevisse, & pretium earum Hierosolymis quotannis impendisse. *Tob.* 1: 7. *Maaser scheni.* 1: 7. & 11. in quo codice hoc argumentum copiose illustratur. Decimis his adnumeratur fructus plantae quarti anni, Hierosolymis uti decimae secundae comedendus. *Lev.* 19: 24. *Maaser scheni* v: 1. *Gem. Hier. Pea.* 20: 3. *Siphra fol.* * 210: 1.

§. VI. *Decimae secundae.*

VII. Ad decimas pauperum, *πτωχοδεκάδας* dictas Hieronymo, non tantum Israëlitae sed sacerdotes & Levitae tenebantur, quia videlicet urbes suas עָרֵי מִגְרָשׁ habebant. Has praeter decimas secundas persolutas fuisse, uti *δεκάτην τρίτην*, Josephus vi-

§. VII. *Decimae pauperum & eorum privilegia.*

de-

detur putasse *Antiq.* IV. 8. Erat hoc unum ex quinque privilegiis quae Deus pauperibus concesserat, quorum primum hoc erat, alterum פאה, *angulus* agri non metendus sed relinquendus iis. *Lev.* 19: 9. (confer *Massechet Pea.*) tertium, spicae decidentes, לקט *Levit.* 19: 9. quartum, uvae cadentes *ibid. comm.* 10. quintum, manipulus per oblivionem in agro relictus, uti & olivae. *Deut.* 24: 19. Confer *Pirke Avoth.* v. 9. In *Siphra fol.* * 202. 1. legitur si quis Ethnicus messe segetis suae peracta proselytus fieret, non teneretur ad haec tria, חלקט והשכחה ופאה.

§. VIII. *Confessio decimarum.* VIII. Omnibus his rite & legitime ablatis confessionem decimarum הדיית המעשר edebat dominus, quae extat *Deut.* 26: 13. quamque abrogavit Jochanan P. M. *Sota.* IX. 10. *Maaser scheni.* v. 15. quia in illa occurrunt haec verba, *dedi Levitis....* & *secundum omnia quae praecepisti mihi:* quod vere dicere non poterant, quia Ezras constituerat (ita Judaei scribunt, sed alii negant) ne Levitis decimae darentur sed sacerdotibus, quia recusabant cum ipso Hierosolymas adscendere. *Ezr.* 8: 5.

CAPUT X.

De votis.

§. I. *Vota quae.* I. Poterat aliquis res profanas sacras facere suscepto voto, & vel personas, se & alios qui sub potestate ejus erant, vel res, Deo sacrare. Vota haec נדרים appellantur: de quibus agitur *Num.* 30. & per totum codicem Talmudicum *Nedarim.*

§. II. *Personae & res devotae quae.* II. Personae secundum aestimationem suam Deo consecratae ἁπλῶς redimi poterant, *Levit.* 27: 3. & sacerdotum erat eas aestimare, uti jam ante indicatum fuit. Maris ערך sive aestimatio, a nato 20 annos usque ad 60, erat 50 siclorum argenteorum. Faeminae, 30 siclorum. Maris a nato 5 annos usque ad 20, siclorum 20, faeminae 10 siclorum. Maris a nato mensem unum, 5 siclorum, faeminae trium. Maris supra aetatis annum 60, siclorum 15, faeminae siclorum 10. Qui victimam Deo sacraverat altari idoneam, offerre eam debuit: nec redimere nec commutare eam licuit. *Levit.* 27: 10. Animalia immunda redimebantur addita quinta parte pretii. *Ibid. comm.* 13. Primogenita animantium, & si quae etiam sine votis Deo sacra erant, denuo voveri non poterant. Domum Deo devotam & agros haereditarios aesti-

aestimabat sacerdos & vendebat: quae si ipse dominus non redimeret, etiam in jubilaeo ad eum non redibant. Quod autem per חרם erat devotum redimi non poterat sive esset homo, sive bestia, sive ager possessionis, לא יגאל *non redimetur*; sed erit קדש קדשים ליהוה res sanctissima, Deo sacra. Homines per חרם devoti mortem subibant. *Levit.* 27: 29. Confer *Erachin.* VIII: 6.

§. III. *Vota prohibentia quae.*

III. Judaei dispescunt vota in species duas, quarum priorem constituunt נדרי אסור *vota prohibentia*, posteriorem נדרי הקדש *vota consecrantia*. *Vota prohibentia* illa nuncupantur, quum aliquis vovet abstinentiam a re licita, veluti si cibis, vestibus, actionibus his aut illis se non usurum promittat. Formula horum votorum erat: *haec res sit mihi* כקרבן *sicut res Deo sacra*: & per illam interdicebat sibi illius rei usum. Aliquando per compendium hae formulae pronunciabantur, verbi gratia, שאני אוכל *me non comesturum*: talesque Judaeis ידות, quasi *ansas* dicas, appellantur, quas qui habet, reliquum vasis facili negotio adsequetur.

§. IV. *Vota consecrantia quae.*

IV. *Vota consecrantia*, sive נדרי הקדש sunt illa per quae aliquid libere vovetur in usus sacros, dividunturque & ipsa in species I. קדשי המזבח *sacra altari* & II. קדשי בדק הבית *sacra reparationi templi*. *Sacra altari* distinguuntur in נדרים, *vota generalia*, veluti si quis dicat, *voveo holocaustum*, & נדבות, *vota specialia*, ut si quis dicat, *voveo hoc animal in holocaustum*. Confer *Lev.* 23: 38. & *Kinnim.* 1. 1. Quod si essent animalia immunda consecrata altari, veluti equi, habebantur ac si consecrata non essent: at si quis ea holocaustā voverat, vendi debuere & pretium in holocausta impendi. Confer *Siphra fol.* 131. 2. Animalia munda offerebantur: sed si vitium contraxissent ante votum sive consecrationem, ipsa a sacerdote aestimabantur & communi usui permittebantur, ita tamen ut eorum pretium simili victimae esset impendendum: atque ita etiam omnia apta ut offerantur in altari דברים הראוים למזבח, uti oleum, vinum, simila. *Siphra fol.* 131. 2. *Sacra* autem *reparationi templi* spectabant vel personas vel res. Poterat aliquis pretium aestimationis sui vovere. *Lev.* 27: 2. vel res, animalia videlicet, domos, agros, aut res mobiles.

§. V. *Votum Jephtae erat bipartitum.* V. De voto Jephtae, quo illud devovit quod sibi reduci primum occurreret, disputari solet, quomodo intellexerit ipse haec verba והיה ליהוה והעליתיהו לעולה quae nos, existimantes Jephtam non immolasse filiam suam, reddimus, *erit illud Deo sacrum, aut in holocaustum id offeram.* Quandoquidem enim constat ex *Exod.* 21: 15. & aliunde, literam Vav per *aut* aeque ac *et* posse verti, hunc sensum fuisse verborum ejus suspicamur, quia de eo agens quod egrediens ex domo sibi occurreret, de solis hominibus cogitare non potuit, quod illos in holocaustum Deo offerre nec licitum nec Deo gratum esse sciret: & de solis animantibus brutis cogitare non potuit, quod homines magis quam bruta animantia ei occursuros esset probabile, nec omnia animantia Deo in holocaustum offerri possent. Videtur itaque ipsa rei natura flagitare ut bipartitum concipiatur votum: sic ut vel generatim Deo sacrum esset, quo poterat modo; & speciatim si animal esset sacrificiis aptum quod Divina providentia ei in occursum mitteret, holocaustum esset. Oblatio quidem animalis mundi in holocaustum res tanti momenti non erat, ut ea sola in signum grati animi pro reportata victoria Deo voveri debuerit: sed nec hoc solum vovit Jephta, & se in illo discrimine constituit, ut non animantibus, sed rebus carissimis, privari posset.

§. VI. *Illustratur idem.* VI. Ad voti hujus illustrationem sequentia notari merentur. Primo quidem, votum hoc ita debere explicari, ut Jephta credere potuerit rem quam vovebat fore Deo gratam. Ideo enim vovit ut a Deo victoriam consequeretur, aut certe grati animi signum ederet. Non potuit itaque vovere, se illum e domesticis qui primum ei occurreret interfecturum. Id gratum esse Deo non poterat. Secundo: res omnes posse sacrari Deo, licet modis diversis: & de mulieribus ipsis legi *Num.* 31: 35. quae concubitum maris non cognoverant, eas Deo datas, id est, sacras fuisse. Tertio: per *Cherem* non licuisse devovere homini Israëlitae domesticos suos Israëlitas, qua data licentia caedibus lata porta fuisset aperta. Hominem immolans Deo erat abominatio, *Jes.* 66: 3. Servos ipsos non licuit laedere, oculisque aut dentibus privare, *Exod.* 21: 26. Quid? quod nullum proximum laedere licuerit, *Lev.* 24: 20. Adeoque devoti per *Cherem* fuere

ex

ex Cananaeis, captivis &c. *Num.* 31: 7. 1 *Sam.* 15: 33. Quarto. De immolatione filiae Jephtae, ubi, quando, & per quos illa peracta sit nihil in Sacro codice legitur. Fuissent autem sine dubio hae circumstantiae notabiles: e contrario status innuptus filiae deploratur, nusquam mors: ne jam dicam de itinere puellarum ad filiam Jephtae *commate* 40: & pietate ejus *Hebr.* 11: 32. celebrata, quacum immane hoc facinus parum convenit.

§. VII. Formula voti temerarii ex N. T.

VII. Mentio fit in N. T. alterius voti temerarii, quo se Pharisaei subtrahere solebant officiis quae parentibus debebant, dicendo Κορβᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. *Matth.* 15: 5. quod Hebraïce esset קרבן שאתה נהנה לי: nam נהנה est *utilitatem percipiens*, ut in *Midrasch schir hasschirim fol.* 7. 1. מריח נהנה אתרוג לא חסר, *utilitatem percipit qui odoratur, & pomum ipsum non minuitur.* Quales formulae in codice *Nedarim.* VIII. 7. XI. 11. & alibi plures inveniuntur, uti קרבן שאני נהנה לך vel קונם.

PARS QUARTA.

DE

TEMPORIBUS SACRIS.

CAPUT I.

De annis.

§. I. *Annorum initium quadruplex.*

I. Anni initium quadruplex ab Hebraeis statuitur in *Rosch haschana* 1. 4. I. A mense Nisan incipit annus sacer, secundum quem festa disponuntur, quae si celebranda essent mense primo, vel tertio, a Nisan anni initium capiebatur *Exod.* 12: 2. Inde etiam anni regum Hebraeorum supputabantur, ita ut si quis rex in Adar regnaret, a Nisan alter annus imperii ejus inciperet. R. Nathan & R. Isaac etiam hoc anni initium fuisse dicunt לשכירת בתים *locationi aedium. Mechilta.* 2: 2. Hinc quoque annos tum ante tum post diluvium videntur patriarchae fuisse exorsi. II. A mense Tisri incipit annus civilis, quo in contractibus, creandis magistratibus (vide Chrysostomum *homil.* 27: *de nativ. Johann.*) supputandis jubilaeis & annis sabbathicis utebantur, uti & in annis plantarum, quae si modo 30 dies ante primum diem Tisri fuissent plantatae, anno videlicet decimo, censebatur id spatium pro anno primo: dein manebat in praeputio anno undecimo, duodecimo & decimo tertio usque ad diem 15 mensis Schebet. *Gem. Rosch hasschana.* 10. 1. III. A mense Elul incipit annus pecorum decimandorum, sic ut quae inter initium unius & alterius Elul nata essent, ejusdem anni foetus censerentur. IV. A die 15 Schebet initium capiebat annus fructuum ex arboribus decimandorum.

§. II. *Annorum inaequalitas.*

II. Anni omnes veterum Hebraeorum non uno eodemque modo se habuerunt, sed alter altero longior fuit; quum illi quidem secundum cursum solis debuerint disponi, menses vero secun-

cundum curſum lunae (unde differentia dierum undecim naſcitur inter dies 354 & 365) & nonnunquam menſis integer interſereretur. Lunae prae ſole rationem habebant Judaei in conſtituendis temporibus, & hoc quoque reſpectu ſe a gentibus diſtinguebant, uti in *Zohar* legitur *in Geneſin fol.* 236. 2. אומות העולם עברין חשבן לשמשא וישראל לסיהרא *gentes in computo ſolem ſequuntur, Iſraëlitae lunam*, & in *Mechilta*. 3. 1. Annum quidem ſolarem 365 dies complecti ſcribunt in *Gem. Hier. Nazir.* 51. 3. *Gem. Beracoth.* 32. *Gem. Roſch haſſchana.* 6. 2. vel, ut alii diſtinctius notant, dies 365, horas 5, minuta 817. Lunarem vero dies 354, horas 8, minuta 777. Annus *communis*, שנה פשוטה appellabatur, alter vero *intercalaris*, שנה מעוברת. Ille complectebatur aliquando dies 352, ſi menſes plenos 4, cavos 8 contineret; 353, ſi plenos 5 cavos 7; 354 ſi plenos 6 & cavos 6, (qualis annus eſt in quo Judaei nunc verſantur) 355 ſi plenos 7, cavos 5, & 356 ſi plenos 8, cavos 4. Annus autem intercalaris, auctus menſe cavo, ſive 29 dierum, modo erat 381, modo 382, 383, 384, & 385 dierum: ſi vero augeretur menſe pleno, annus minimum erat 382 dierum, atque ita porro. Sic ut *in anno communi inter pentecoſten unam & alteram, aut inter feſtum novi anni unum & alterum, eſſet tantum 4 dierum differentia, & in anno intercalari dierum quinque* אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר׳ השנה לר׳ השנה אלא ד׳ ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה׳ היה uti legitur in *Gem. Schabbath.* 87. 2. *Gem. Erachin.* 9. 2. *Gem Rosh haſſchana.* 6. 2 & 20. 1. *Gem. Succa.* 5. 4. Confer *Erachin.* 11. 2.

III. Anni intercalatio fiebat inſerto inter Adar & Niſan menſe uno, ואדר appellato, & אדר בתראה *Gem. Rosh haſſchana.* 6. 2. & אדר שני *ibid.* 19. 2. (de quo diſputant an ille, an vero praecedens Adar ſit inſititius in *Gem. Hier. Megilla* 71. 1.) quaſi alterum Adar dicas. Haec erat neceſſaria, quia ſine illa feſtum paſchatis, quod in tempus matureſcentis hordei incidere debuit, in ipſam hyemem incidiſſet: eaque fiebat, uti Talmudici tradunt, per praeſidem ſynedrii & nonnullos ex collegis ejus qui ad hanc rem electi erant. *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. Erant autem ad minimum tres, ſed ad ſeptem augeri poterant: inter quos ſumma erat auſto-

§. III. *Anni intercalares qui.*

ctoritas praeſidis ſynedrii, ſine cujus voluntate annus intercalari non poterat, & cujus nomine literae ad Judaeos procul degentes ſcribebantur, ut annum intercalatum eſſe, & quas ob cauſas, noſcerent. Formula earum legitur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. & in *Gem. Hier. Maaſer sheni.* 56. 3. Tradunt Judaei in *Gem. Sanhedrin.* 18. 2. inter illos, qui de intercalatione deliberarent, nunquam fuiſſe pontificem maximum, quippe cui intercalatio anni non placebat, quod per eam dies expiationis (quo ſe lavare aliquoties debuit & diu inſiſtere ſolo frigido) in tempora hyemi propiora incideret; aut regem, cui intercalatio anni placebat, quod ita ſtipendium anni communis extendere ad 13 menſes poſſet. Karaei autem intercalationem ſtante templo a pontifice maximo & reliquis ſacerdotibus, aut propheta, factam fuiſſe exiſtimant.

§. IV. *Cauſae intercalationis.* IV. Tres cauſae praecipuae intercalandi annum recenſentur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. תקופה *aequinoctium* (quam vocem nonnulli volunt aequinoctium autumnale ſemper indicare, uti *Exod.* 34. 22. ſed obſtat 2 *Chron.* 24. 23. coll. cum 2 *Sam.* 11. 1.) ſi ex tabulis aſtronomicis ſynedrium deprehenderet aequinoctium vernum futurum eſſe die 16 Niſan, aut poſtea, annum intercalabant. Sunt autem 4 Tekuphae, Niſan, Tammuz, Tiſri, & Tebeth. Inter unamquamque erant 91 dies, 7 horae & dimidia. *Gem. Eruvin.* 56. 1. II. על האביב. Si ſeges hordeacea tardius proveniret, quam ut die ſecundo paſchatis, id eſt, 16 Niſan, meti poſſet. III. על פירות האילן Si arbores, quarum בכורים in pentecoſte offerri debuere, baccas ſuas nondum, ut ſolebant, profudiſſent. Praeter has graviſſimas erant aliae leviores cauſae intercalandi, in *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. memoratae, 1. מפני הדרכים ſi viae per quas proficiſci Hieroſolymas ſolebant, refici deberent; vel 2. מפני הגשרים ſi pontes eſſent reficiendi, vel 3. מפני תנורי פסחים ſi furnos, in quibus agni paſchales aſſabantur, imber ita vitiaſſet, ut inepti eſſent ad uſum; vel denique 4. מפני גליות ישראל, ſi Judaei procul in exilio degentes in itinere haererent nec ſtato tempore Hieroſolymis adeſſe poſſent; vel ſi ante initium anni inſtantis ſabbathici vindemia ſperari non poſſet.

§. V. *Tempus.* V. Non ante feſtum novi anni intercalare licuit, & plerumque exſpectabatur menſis Adar. Toto autem menſe Adar labente, uſque ad diem 29, poterat annus intercalari, & ſenatus dicere; menſis

mensis qui cras initium capiet erit ואדר *Adar secundus. Eduioth* VII. 7. *Gem. Rosh hasschana*. 7. 1. *Gem. Hier. Sanhedrin*. 18. 4. & pro arbitrio illum Veadar plenum aut cavum statuebat. Non autem licuisse annum intercalare die 30 Adar, tradunt Judaei, quia si Nisan sequeretur, is dies ad Nisan pertineret: at quum sunt duo Adar, prior 30, posterior 29, dies complectitur. Hinc sapientes Chiskiae vitio verterunt quod עיבר ניסן בניסן *intercalarit Nisan in Nisan. Pesachim*. IV. 9. *Gem. Sanhedrin*. 12. 2. *Gem. Hier. Nedarim*. 40. 1. *Gem. Beracoth*. 10. 2. *Gem. Hier. Sanhedrin*. 18. 4.

VI. De initio anni politici, sive primo die mensis Tisri, observandus est canon Judaeorum לא אד״ו ר״ה ולא בד״ו פסח *nunquam* Adu *caput anni est*, *nec* Badu *pascha*. Id est, primum diem Tisri, si incideret in diem hebdomadis primum, quartum, aut sextum, non ab illo sed sequenti demum mensis initium esse faciendum; ad vitandum concursum duorum festorum se consequentium, uti sabbathi & festi tabernaculorum, si in diem primum hebdomadis incidat, diei expiationis & sabbathi si in quartum diem incidat, festi tabernaculorum & sabbathi si in sextum. Hanc trajectionem dierum vocant דחייה: at ea usitata semper apud Hebraeos non fuit, quum ex ipsa Misna probari possit diem expiationis proxime sabbathum praecessisse. Vide *Menachot* XI. 7, & *Schabbath*. XV. 3. §. VI. *De vario initio anni politici.*

VII. Olim quidem anni supputati fuere initio ducto a vitis prophetarum aut clarorum hominum, uti *Gen*. 7: 11. vel exitu ex Aegypto *Exod*. 19. 1. *Num*. 33: 38. 1 *Reg*. 6. 1. vel exstructione templi 2 *Chr*. 8. 1. & annis regum. Postea ab initio exilii Babylonici epocham duxerunt. *Ezech*. 33. 21. & 40. 1. & quum in patriam rediissent, a condito templo secundo. Confer *Mechilta* 39. 2. ubi de variis aeris agitur. Verum anno quadragesimo hujus epochae, quum Alexander Macedo urbi Hierosolymitanae pepercisset, ab eo tempore aeram novam inchoarunt, qua ultra mille annos usi sunt, quaeque מנין שטרות *aera contractuum*, dicitur, vel ut aliis placet, aera *principatuum*, a 4 imperiis, in quae scissum fuit Alexandri regnum post ejus obitum. *Avoda zara*. 1. Annus labens est secundum hanc aeram contractuum ex mente Judaeorum 2020. §. VII. *Annorum aerae antiquae.*

VIII. Hac aera abolita aut neglecta post Gemarae obsignationem coeperunt annos numerare a creatione mundi, quem morem nunc quo- §. VIII. *Aera hodierna.*

quoque habent; ita ut hic annus qui nobis est 1708, ipsis sit 5468, si videlicet addamus partem aliquam anni 1707: nam annus Judaïcus 5468 incepit a die 27 Septembris anni nostri 1707, qui ipsis erat primus dies Tisri, & desinet in 14 diem Septembris anni labentis 1708, qui ipsis erit ultimus sive 29 Elul. Compendii causa solent millenarios numeros abjicere, & annum לפק׳ תסח secundum aeram minorem scribere, id est, 468; cui numero si addamus 1240, resultabit annus labens aerae Christianae.

§. IX. *Sex tempestates anni.* IX. Dividitur annus in sex tempestates a Judaeis in *Gem. Bava mezia.* 106: 2. Quarum singulae duos menses integros complectuntur.

זרע *Sementis.*	Dimidium Tisri. Marschesvan. Dimidium Kisleu.
חורף *Hyems.*	Dimidium Kisleu. Tebeth. Dimidium Schebat.
קור *Frigus.*	Dimidium Schebat. Adar. Dimidium Nisan.
קציר *Messis.*	Dimidium Nisan. Ijar. Dimidium Sivan.
קייץ *Aestas.*	Dimidium Sivan. Tammuz. Dimidium Ab.
חום *Calor.*	Dimidium Ab. Elul. Dimidium Tisri.

§. X. *Usus hujus divisionis.* X. Hinc illustrantur multa tum in sacro codice tum scriptis Judaïcis. *Joh.* 10: 22. hyems fuisse dicitur in festo encoeniorum id est 25 Kisleu. Videlicet tunc erat חירף. Dies quinquagesimus post חג, id est, festum tabernaculorum, incidit in חורף. Vide *Schir Hisschirim Rabba.* 36. 1. Mense nono rex sedebat ad ignem. *Jer.* 36. 22. Die vigesimo mensis noni, qui est Kisleu, erat tempus pluviarum. *Ezr.* 10. 13. Nota tria fuisse potissima pluviarum tempora *Gem. Nedarim.* 63. Pluvia prima descendit die 17 mensis Mar-

Marchesvan. Tunc armenta redibant domum: nec pastores in tuguriis amplius habitabant in agris, ut pecora observarent: sed circa pascha iterum pecora educebant. Pluvia secunda die 23 ejusdem mensis. Pluvia tertia primo die mensis Kisleu: atque hinc aestas nomine ימות החמה, hiems vero ימות הגשמים nuncupari solet. Sic in *Gem. Joma.* 15. 2. dicitur fuisse תקופת טבת & nix Hierosolymis descendisse super Hillelem in fenestris auditorii sedentem. In Tekupha Tammuz vitis habet uvas & ficus fructus suos. *Echa rabbathi* 70. 2. Et in Targum Coheleth, *da partem 7 & da partem* 8, ita redditur; partem seminis optimam terrae manda in Tisri mense septimo, sed & ne neglige mensem octavum. In *Nedarim* VIII. 4. קייץ id tempus esse legitur, quo ficus maturae in corbes colliguntur. Haec & similia ex tabella modo exhibita haud parum lucis accipiunt.

XI. Menses, חדשים, in anno Hebraeorum sunt duodecim, nisi annus esset intercalaris, quo tredecim erant. Solebant autem olim nominari ab ordine quem in anno obtinebant, unde primus, secundus, &c. dicebantur. *Gen.* 8: 13. *Num.* 9: 11. 2 *Chron.* 15: 10. Postea his Chaldaicis nominibus insigniti sunt, & hoc ordine recensentur in *Gem. Pesachim.* 94. 2. & libro *Jetzira cap.* 5. *sect.* 2. §. XI. *Mensium nomina.*

I. ניסן Nisan. *Nehem.* 2: 1.
II. אייר Ijar.
III. סיון Sivan. *Esth.* 8: 9.
IV. תמוז Tammuz.
V. אב Ab.
VI. אלול Elul. *Neh.* 6: 15.
VII. תשרי Tisri.
VIII. מרחשון Marchesvan.
IX. כסלו Kisleu. *Zach.* 7: 1. χασλεῦ 1 *Macc.* 1: 57.
X. טבת Tebet.
XI. שבט Schebat. *Zach.* 1: 7.
XII. אדר Adar. *Esth.* 3: 7. ita dictus Συριακῇ φωνῇ. 2 *Macc.* 15: 37. ὕστατος μὴν τοῦ ἔτους Josepho *Ant.* IV. 8.

Nomina alia mensium, ut זיו, mensis secundi 1 *Reg.* 1. & בול octavi 1 *Reg.* 6: 38. & mensis 7, ירח האתנים 1 *Reg.* 8: 2. aut אביב mensis 1, *Exod.* 13. 4. creduntur nomina non esse propria. Veluti de אתנים legitur, quia eo mense nati sunt patriarchae איתני,

 עולם

עולם, hoc nomen tulisse, in *Gem. Rosh. hasschana.* 11. 1. (quo faciunt haec Hieronymi ad *Mich. 6. pag.* 1538. *Sunt qui fortia fundamenta terrae Abrahamum Isaacum & Jacob & patriarchas reliquos interpretentur*) & ibidem de זיו, quia venit זיוא דאילני, vel quod eo nati sint זיותני עולם. Eademque fere de mensibus בול, אתנים, & זיו in *Gem. Hierosol. Rosh hasschana.* 56. 4. leguntur.

§. XII. *Convenientia cum nostris.* XII. Certo dici nequit quis horum mensium cum mensibus nostrorum annorum conveniat, siquidem anni Judaeorum & menses inaequalis mensurae sunt. Plerumque *Nisan* cum nostro Martio, *Ijar* cum Aprili, convenire dicitur: atque ita etiam in *Midrasch Megillath Esther.* 132: 2. dicitur מזל טלה משמש בחדש ניסן, *signum arietis convenire mensi Nisan*, tauri τῷ Ijar, atque ita porro, ut signum piscium mensi Adar tribuatur. Sed nonnunquam dies mensis Nisan in Majum incidunt, uti anno elapso, aerae videlicet Judaicae 5467, quum dies 30 mensis Nisan idem esset ac 2 Maji, anni aerae nostrae 1707, propter insertum mensem ואדר. Atque ita Josephus *l.* VII. *de bell.* 12. diem festum azymorum scribit fuisse nonum Aprilis. Quomodo autem menses Judaici hoc anno conveniant cum nostris hinc colligitur.

Anno Judaico 5468.	*Anno aerae Christianae* 1707.
Primus dies Tisri est	Dies 27 Septembr. 1707.
1. Marchesvan.	27 Octobris. 1707.
Kisleu.	25 Novembr. 1707.
Thebet.	25 Decembr. 1707.
Schebat.	23 Januar. 1708.
Adar.	22 Februar. 1708.
Nisan.	22 Mart. 1708.
Ijar.	21 April. 1708.
Sivan.	20 Maj. 1708.
Tammuz.	19 Jun. 1708.
Ab.	18 Jul. 1708.
Elul.	17 August. 1708.

XIII.

XIII. Menses Judaici sunt vel *pleni* מלאים sive 30 dierum (quales omnes fuisse viventibus primis patriarchis vulgo colligitur ex collatione *Gen.* 7: 11. & 8. 4.) vel *cavi* חסרים dierum 29. *Gem. Beracoth.* 30: 2. Olim quidem stante templo id a lunae phasi plurimum dependebat, nunc a solo calculo astronomico: sic ut aliquando 8 cavi vel e contrario totidem pleni in anno inveniantur. Nunquam fuere plures pleni quam octo, & pauciores quam quatuor. *Erachin.* 11: 2. Ita in anno 5467 proxime elapso *Tisri* erat mensis plenus, *Marchesvan* cavus, *Kisleu* cavus, *Tebet* cavus, *Schebat* plenus, *Adar* plenus, *Veadar* cavus, *Nisan* plenus, *Ijar* cavus, *Sivan* plenus, *Tammuz* cavus, *Ab* plenus, *Elul* cavus. Hoc autem anno 5468 alternatim menses pleni sunt & cavi, Tisri plenus, Marchesvan cavus &c. Tradunt Talmudici in *Gemara Hierof. Megilla.* 71. 1. semper mensem illum Adar cavum fuisse, qui praecedebat mensem Nisan, sive *Veadar* esset, sive alius (לעולם אדר סמוך לניסן חסר) & in *Gem. Betza.* 6. 1. & 22. 1. uti & *Gem. Rosh. hasschana.* 19. 2. Elul plerumque fuisse cavum, nec a diebus Ezrae ullum Elul plenum fuisse: quapropter si synedrium Judaeis procul habitantibus per legatos non significasset Elul esse plenum, Judaei eum pro cavo habebant, & post diem 29 Elul novum annum ordiebantur. Nunc cessat destructo synedrio inter Rabbanitas consuetudo menses plenos cavosque pronunciandi secundum phasin lunae, sed secundum cyclum Hillelianum novendecim annorum annos suos mensesque disposuerunt inde ab anno 670 aerae contractuum, ita ut non dependeat anni intercalatio, mensiumque quantitas & numerus, a causis incertis, ut olim, sed certissimis. In cyclo hoc Hilleliano anni intercalares sunt 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19. Karaei non Hillelem sed Isaacum Naphcha hujus rei auctorem faciunt. §. XIII. *Distinctio in plenos & cavos.*

XIV. Menses stante templo & sedente in Palaestina synedrio consecrari solebant, non secundum solas rationes astronomicas, sed phasin lunae, a praeside synedrii, & quidem interdiu, hac formula, מקודש, *consecratus est:* quum testes fide digni novae lunae primum adspectum observassent, visamque significassent synedrio, quod ipsos examinabat (vid. *Rosh hasschana.* 1. 1. 6.) si videlicet sit dies 30: nam si sit dies 31, non est ראיה necessaria: & si luna la- §. XIV. *Consecratio eorum, an semper a phasi dependerit.*

 teat,

teat, novi tamen mensis initium constituebatur, ne confusio temporum nasceretur. Postea everso synedrio phasin lunae neglexerunt Judaei Rabbanitae, a quibus hac in parte Karaei abeunt, qui semper a ראיה *apparitione* lunae, non חשבון *calculo* astronomico, menses metiuntur. Urgent illi 1 *Sam.* 20: 5. ubi David ait cras fore novilunium, quod si a lunae phasi dependisset, scire David non potuisset, & 1 *Chron.* 12: 32. ubi scientia rerum astronomicarum tribuitur filiis Issachar, unde Israëlitae scirent quid sibi faciendum esset: quod plus arguit requiri ad figenda tempora quam conspectum lunae. Quibus addunt ex *Nehem.* 9: 19. totis 40 annis in solitudine lunae conspectu destitutos fuisse majores suos, quum columna ignis noctu illustrarentur: & etiamsi luna die 31 non appareret, tamen alterius mensis initium eo die constitutum esse stante templo, quia ex calculo astronomico notum est, mensem longiorem esse non posse 30 diebus.

§. XV. *Dies.* XV. Dies vel spatium νυχθήμερον indicat, adeoque 24 horas complectitur, uti *Ps.* 88. 2. vel spatium quod ab ortu ad occasum solis protenditur, & opponitur nocti. Illum naturalem, hunc civilem, appellare possumus. Diem naturalem inchoant Judaei ab ortu stellarum, quando nempe tres stellae mediocres apparent, quia *Nehem.* 4. 21. 22. finis diei statuitur בצאת הככבים *in ortu stellarum.* In *Gem. Schabbath.* 35: 2. dicitur, si una stella appareat, esse adhuc diem; si duae, esse tempus quod בין שמשות *inter soles* appellatur; si tres, esse noctem. Adeoque diem inchoant, uti Athenienses, de quibus ex Varrone Gellius Noctium Atticarum III. 2. *eos a sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere.* Tempus nocturnum diurno praemittunt, quum tenebrae priores luce fuerint *Gen.* 1: 3. (quo loco Judaei jam olim coram Alexandro Macedone ad hanc rem probandam usi fuisse leguntur in *Gem. Tamid.* 66. 1.) & integri diei spatium primo per vesperam deinde per mane deducatur *Gen.* 1: 5. In sacrificiis tamen comedendis dies praecedit noctem: בקרבנות הלילה הולך אחר יום, uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 38. 2 & *Gem. Chullin.* 83. 1. quod colligunt Talmudici ex *Lev.* 7: 15. *ipso die sacrificii comedetur: nil remanebit usque ad mane.* Confer *Berachot.* I. 1. *Menachot.* XI. 9. & *Chullin.* V. 5. Sed alias, uti quum bos & foetus ejus vetantur eodem die jugulari, nox praecedit diem, uti in opere creationis. *Siphra fol.* *244. 2. XVI.

§. XVI. *Horae majores, & minores.*

XVI. In 12 horas minores & vulgo ita dictas dies dispescitur *Johan.* 11. 9. יב׳ שעות הוי היום *12 horae sunt diei. Gem. Sanhedrin.* 1. 4. atque ita etiam nox, cujus sexta hora & nona Josepho memorantur *lib.* VII. *de bell. Jud. cap.* 12. Hae erant καιρικαὶ, vel longiores vel breviores pro mensura diei aut noctis. Porro dies, quatenus nocti opponitur, dividitur in 4 quadrantes. *Nehem.* 9: 3. רביעית היום *quadrans diei* unus & alter memorantur. Et per haec quoque intervalla operae hominum conductorum ad vineam colendam fuere distributae *Matth.* 20. 1—5. summo mane, hora tertia, sexta & nona. Patitur autem linguae Graecae genius spatium ejusmodi ὥραν dici, uti quadrantes anni ὥρας vocant. Quapropter hinc conciliatio a multis petitur locorum *Marc.* 15: 25. & *Johann.* 19: 14. ubi ille Christum hora *tertia* crucifixum, hic *sexta* traditum scribit a Pilato ut crucifigeretur. Nam Marcum volunt horam tertiam majorem intellexisse, id est, tertium diei quadrantem, Johannem vero horam sextam minorem.

§. XVII. *Num per illas conciliari queant dicta Marci & Johannis.*

XVII. Sed nobis haec conciliatio non probatur, quod horarum illarum majorum nulla plane in scriptis Judaicis fiat mentio, & Marcus ipse, quemadmodum & omnes scriptores sacri, de horis loquentes, soleant horas ordinarias, id est, particulas diei duodecimas, intelligere. Quid; quod Marcus in hoc ipso capite, commate 33 & 34 scribat *hora sexta* tenebras esse obortas, *hora nona* exclamasse Jesum: quibus ostendit se horas ordinarias intelligere. Voluisse autem illum in eodem hoc capite, commate 25, per *horam tertiam* indicare tertium diei quadrantem, & voci ὥρας, non admonito lectore, aliam notionem dare quam semper consuevit, ego mihi non persuadeo: hoc enim esset, si quid judico, de industria obscuritatem sectari. Crediderim itaque illa Marci, *erat hora tertia & crucifixerunt eum*, referenda ad divisionem vestium Christi, quae facta sit hora tertia, postquam Christum crucifixissent: uti *Nehem.* 8: 1. legitur Καὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν. Vel, si hora tertia crucifixionis actus potest dici cepisse initium, legendum esset *Johann.* 19: 14. τρίτη pro ἕκτη. Extat haec scriptura in variis codicibus MSS. & ita jam olim in antiquissimo codice Ephesino, qui ipsius Johannis αὐτόγραφον putabatur, lectum fuisse Petrus Alexandrinus testatur, cujus haec verba in Chronico, quod vulgo Alexandrinum dicitur, leguntur, *pag.* 5.

& 219. Ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη, καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Quod si olim notis expresserint numeros, facile ϛ pro Γ scribi potuit, id est, ἕκτη pro τρίτη.

§. XVIII. *Vigiliae noctis.* XVIII. Nox dividitur quoque in quadrantes, dictos אשמורות, vigilias, Graecis φυλακάς. *Luc.* 12:38. *Matth.* 14:25. Saepe quidem apud Judaeos אשמורה sive vigilia tertiam partem noctis significat (uti & Graeci veteres solebant noctem in tres μοίρας sive λάχη, quod Homerus docet & Moschus, distinguere) & propterea quidam putant divisionem noctis in quatuor vigilias a Romanis profectam esse, cujus meminit Censorinus *de die natali*, *cap.* 21. verum in ipso initio Gemarae *Beracoth.* 3. 2. & *Echa rabbati* 78. 2. ubi sententia R. Eliezeris refertur, dicentis tres esse noctis vigilias, scriptum est תנו רבנן ד׳משמרות הוי הלילה *tradidisse Doctores, 4 esse vigilias noctis*, & testimoniis Sacri Codicis eas firmare satagunt.

§. XIX. *Horarum partes 1080.* XIX. Dividuntur horae in minuta vel חלקים 1080, quod is numerus commodissime per 2, 4, 8. & 3, 6, 9. & 5, 10 & plurimos alios numeros dividi possit. Sic mensem verum lunarem synodicum terminant diebus 29, horis 12 & minutis 793: annum lunarem 354 diebus, horis 8, & 876 minutis. Solarem lunari majorem statuunt diebus 10, horis 21, & minutis 204. Habent quoque illorum minutorum rationem in figendo initio mensis veri lunaris, seu nativitate lunae, ut loqui amant, vel המולד: & nostram divisionem horae in 60 minuta negligunt, quod per 8 & 9 dividi nequeat. Denique Judaei memorant minimam horae & temporis particulam, רגע, *momentum*, ἄτομον χρόνου, quales in unaquaque hora sint 56848. uti legitur in *Gem. Hier. Beracoth.* 2. 4. & in *Echa rabbathi.* 78. 2.

§. XX. *Pars horum omnium pro toto accipitur.* XX. Denique observandum est partem horum omnium, videlicet anni, mensis, diei, & horae accipi nonnunquam pro toto, & partem anni annum nuncupari. Disertis verbis hoc monetur in *Gem. Rosh hasschana*, 2. 2. & 7. 2. & *Gem. Nidda.* 48. 1. יום אחד בשנה חשוב שנה *unus dies in anno habetur pro anno.* Ita tres menses dicuntur intercessisse inter pascha & pentecosten, quae tamen festa dierum modo quinquaginta, adeoque ne duorum quiden mensium, spatio distabant. Deus ipse in *Schir hasschirim rabba fol.* 15.

4. &

4 & 5, ita loquens introducitur de Iſraëlitis ex Aegypto egreſſis יתעדנו בני עד שלושה חדשים, & mox, יתעדנו בני כשלושה חדשים *deliciemur filii mei uſque ad tres menſes*, antequam nempe legem in Sinai accipiant. Sic in *Seder olam rabba c.* 5. legitur שלשום ג׳ ימים *nudius tertius eſſe tres dies.* Nam Hebraeis idem eſt לשלשת ימים & ביום השלישי, ſignificatque diem tertium, uti liquet ex collatione *Exod.* 19: 15. & 11. & hinc Graeci illud τρεῖς ἡμέρας, vulgatus interpres *in diem tertium*, reddiderunt.

§. XXI. *Hinc illuſtratur tempus reſurrectionis Chriſti.*

XXI. Hunc morem loquendi imitatus etiam Chriſtus eſt, quum ſe reſurrecturum ex mortuis dixit μετὰ τρεῖς ἡμέρας *Matt.* 27. 63. ἐν τρισὶν ἡμέραις *Matth.* 27. 40. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. *Matth.* 16. 21. & 17. 23. & 20. 19. Illud *poſt tres dies*, idem eſt ac *tertio die*, uti *Deut.* 14. 28. μετὰ τρία ἔτη exponitur *cap.* 26. 12. ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, & apud Joſephum, *Ant.* I: 12. μετ᾽ ὀγδόην ἡμέραν, id eſt, *octavo die*, circumcidi infantes leguntur. Ita apud Joſephum ſcribitur *Ant.* VI. 7. μετὰ ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς αὐτὸν ἥξειν ὅπως θύσωσι τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν, *ſe venturum ad ipſum poſt dies ſeptem, ut die ſeptimo ſacrificarent.* Sic *lib.* VIII. 3. μετὰ τρεῖς ἡμέρας ſcribit, & mox id explicat per τρίτῃ τῶν ἡμερῶν. Uſus in iſtiuſmodi loquendi formulis magis ſpectandus eſt quam Grammatica ſingularum vocum vis & origo; uti πρὸ δέκα καλανδῶν, & *ante diem* X *Kalendarum*, non eſt pridie, ſed ipſo die X Kal. Quod ſi quem male habeat nihilominus Chriſtum *Matth.* 12: 40. dixiſſe, ſe tres dies & tres noctes fore in ſepulcro, quum non niſi noctes duas fuerit, die Veneris nempe ſepultus, & die ſolis reſurgens, ſciat genium linguae Hebraeae id pati, ut dies tres & noctes duae appellentur dies tres & noctes tres, quoniam partes ſunt integri νυχθημέρου: quare etiam Graeci interpretes *Gen.* 7: 17. pro *diebus* 40 reddiderunt 40 dies & 40 noctes, quod vox *dies* ita uſurpari ſoleat, ut & diem & noctem comprehendat, quemadmodum vice verſa ليلة *nox* Arabibus & diem & noctem, ſive νυχθήμερον, ſignificat. Verba Chriſti hanc interpretationem pati, nec abhorruiſſe ab uſu ſermonis eo tempore inter Judaeos uſitati, abunde liquet ex eo, quod nunquam Chriſto aut apoſtolis controverſia mota fuerit a Judaeis de ſpatio hoc dierum trium & noctium, quo ſe Chriſtus in ſepulcro manſurum eſſe praedixerat.

CA-

CAPUT II.

De diebus festis.

§. I. *Festa majora tria.* I. Ter quotannis Hierosolymas adscendere unumquemque marem inter Israëlitas Deus jusserat, ut se coram facie Dei sisterent, tribus festis majoribus, רגלים, quae מועדות & כנפיא nuncupantur, *paschate, pentecoste*, & *festo tabernaculorum. Exod.* 23: 17. institutis in memoriam trium beneficiorum insignium, quae Deus in populum Israëlitarum contulit, egressum ex Aegypto, lationem legis, & possessionem terrae. Mulieres itaque, surdi, coeci, stulti, infirmi, pueri, senes, & quiscunque tandem foret, qui pedibus proficisci Hierosolymas non poterat, eo non obligabantur. Nunc quamvis templum destructum sit, tamen tenentur haec festa aliqua ratione ubivis terrarum celebrare. *Midrasch Schir haschirim*. 13: 2. Olim tamen major erat illorum festorum celebritas, quod sacrificia fieri possent & templum staret: solebant enim puerperae, fluxu seminis laborantes, & alii differre oblationes suas usque ad haec festa, (confer *Joh.* 11: 55.) & rei plectendi ad festa haec servabantur, quia tunc magna vis populi congregata erat Hierosolymis, secundum dictum *Deut.* 17: 13. *ut omnis Israël videat & timeat. Sanhedrin.* XI. 4. Dies festos etiam, & convivia quae in iis celebrabantur, maxime seditionibus occasionem praebuisse Josephus adnotat *lib.* 1. 3. *de bell.* & liquet ex *Matth.* 26. 5. ideoque & Romani solebant praesidium militum porticui templi imponere, ut motus qui orirentur compescerent. *Jos. Ant.* XX. 4.

§. II. *Requisita horum festorum.* II. Tria in illo praecepto contineri tradunt Judaei in *Gem. Chagiga.* 2: 1. & 6. 2. ad quae obligantur, I. ריִיה *praesentiam*, ut unusquisque se sistat in templi atrio, & primo die festi, si possit, aut uno ex sex sequentibus, holocaustum sive ex quadrupedibus sive ex avibus adducat, quod inde holocaustum ראייה sive praesentiae appellatur. *Exod.* 23: 15. *Deut.* 16: 16. & ex חולין *profanis* debebat adduci, non ex decimis animantium, &c. II. חגיגה *celebritatem*, ut unusquisque sacrificium salutare offerat primo die festi. Hoc constabat ex quadrupedum generibus, tam masculis quam faeminis, comedebaturque per duos dies & noctem unam. Hoc quoque e profanis adduci debuit: poterat tamen offerri ex argento decimarum secundarum mixto cum pecunia profana, verum

rum ita, ut tota prima comeſtio, אכילה ראשונה cenſeri poſſet facta eſſe ex חולין profanis. Notandum omnino hic intelligi חובת חגיגה ſive *ſacrificia celebritatis a Deo mandata*, quae erant ex חולין, nam in feſto paſchatis erat duplex ſacrificium chagigae, videlicet chagiga diei decimi quarti, quod eſt ſacrificium, quod comedi poterat ante agnum paſchalem, ut ita agnus על השבע, poſtquam alio cibo jam erant aliquo modo ſaturati, ederetur, & *liberum* erat, ſive רשות, (quum chagiga diei decimi quinti aeque ac ſacrificia ראייה & שמחה eſſent חובות) comedebaturque ut omnia alia ſacrificia ſalutaria intra duos dies & noctem unam. *Peſachim.* v4: 4. nam erat ſacrificium ſalutare, & in *Siphra fol.* *26. 1. 2. iſtiuſmodi ſacrificia appellantur שלמים הבאים מחכת פסח: poteratque e ſacris, uti e decimis animantium, deſumi. Sed chagiga diei decimi quinti eſt hoc ſacrificium, quod erat חובה *praeceptum:* nec ex rebus Deo ſacris offerri poterat. *Levit.* 23: 41. III. שמחה *laetitiam Deut.* 27: 7. ſive *hilaria*, ut voce utar Lampridii, aut *laetam celebritatem feriarum*, uti *Gellius* XVI: 10. ut moerore omni valere juſſo (ὐ γὰρ ἐξεῖναι ἐν ἑορτῇ Joſephus ſcribit *Ant.* XI: 5.) gaudeat, & praeter illud ſacrificium modo memoratum, alia offerat ſacrificia ſalutaria quae a laetitia nomen habent. Haec poterant ex rebus votis & decimis animantium offerri, licet eſſent חובה, quoniam laetitia illud unice erat, cujus cauſa haec edebantur, & ſacerdotes ipſi piacularibus & pectore ac femore ſalutarium uti poterant ad haec hilaria, ad quae (ſecus ac ad antecedentia) etiam obligantur mulieres, quod Judaei colligunt ex *Deut.* 27: 7. Si quis autem neglexiſſet holocauſtum illud aut ſacrificium ſalutare offerre die primo feſti, poterat offerre ſequentibus ſex uſque ad finem feſti: & quum feſtum pentecoſtes unum modo diem habeat, ſeptem tamen habere cenſebatur, quibus aliquis illa ſacrificia offerre poterat, *Moed. katon.* III: 6. *Chagiga.* 1: 6. Nulla menſura bis tribus ſacrificiorum ſpeciebus erat praeſcripta in lege Dei, ſed duabus prioribus menſura praeſcripta eſt per decreta doctorum. *Deut.* 16: 17. *Pea.* 1: 1.

§. III. *Dies in bis minus feſti.*

III. Erant in his feſtis quidam dies *minus feſti*, videlicet inter primum & ultimum intermedii, quorum minor erat ſanctitas quam

quam aliorum; quique nomine חול מועד & מועד קטון; ἑορτῆς μεσούσης *Joh.* 7: 14. veniunt. His offerebantur sacrificia נדבה & נדרים. *Chagiga.* 1: 3. Nonnulla opera quae incoepta erant & vitium contraherent, nisi perficerentur, per eos dies licuit absolvere. *Sota.* ix: 10. Licebat etiam opera facere, quorum omissio damnum inferret, & quae ad publicam utilitatem spectant, uti sepulcra calce signare, ne quis inscius iis pollueretur, irrigare agrum siticulosum, si absque magno labore fieri possit, & similia, de quibus vide *Moed Katon.* At dies *maxime festi* erant sex, quibus omne opus, excepto illo quod ad cibi praeparationem pertinet, erat interdictum, secundum *Exod.* 12: 16. Nam si instituta esset עירוב תבשילין *mixtura ciborum* die festum antecedente, id est, בערב יום טוב, tunc licebat die festo coquere & assare: qua in re ימים טובים a sabbatho distinguebantur. vid. *Gem. Hier. Jevamoth.* 8: 4. Hi dies sex erant primus dies paschatis & septimus: primus festi tabernaculorum & octavus, dies pentecostes, & primus dies mensis Tisri. Hi appellantur proprie ימים טובים *dies boni*, id est, *festi*, uti apud Plautum *dies bonus*, & *bona verba* & καλαὶ ἡμέραι pro festis, & de his agitur in codice *Betza.* Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet, uti quum in *Gem. Schabbath.* 21. 2. octo dies enceniorum ita appellantur, & in *Gem. Pesachim.* 47. & *Echa rabbati* 60. 1. שני ימים של רה duo dies festi novi anni. confer *Taanith.* iv. 8. ubi legitur non fuisse ימים טובים Israëlitis, quales dies 15 Ab & dies expiationis. Inter hos autem dies quatuor sunt, uti docemur in *Siphra fol.* *244. 1. quos multitudo sacrificiorum & epulae cum laetitia celebratae distinguebant ab aliis. I. *ultimus* sive octavus *dies festi tabernaculorum*, quia unus hic dies erat רגל: ideoque videtur hic, etiamsi primus quoque dies illius festi esset יום טוב sive dies maxime festus, magnus dies κατ' ἐξοχὴν appellari *Joh.* 7: 37. quo etiam liberius sacrificiis & conviviis vacare poterant quam die primo, quando fascis ramorum & tentoria ipsos occupatos tenuerant. II. *Primus* יום טוב, sive dies maxime festus, *paschatis*, id est, 15 Nisan, qui propterea *Joh.* 13: 1. ἑορτὴ dicitur singulari ratione. III. *dies pentecostes*, qui erat רגל. IV. *Initium* novi *anni* civilis, primus dies Tisri.

IV.

IV. Graeci festos dies ἑορτὰς dixerunt, ἡμέρας πανηγύρεως, & κλητὰς ἁγίας: quae tamen nomina modo latius, modo minus late, patent. Nonnunquam vero vox ἑορτὴ diem 15 Nisan notat, qui חג dicitur *Num.* 28: 16. 17. *die* 14 *primi mensis erit* πάσχα κυρίῳ, *& die* 15 ἑορτή. Quare dies 14 Nisan, quo pascha jugulabatur a Christo comedendum, erat hoc sensu πρὸ τῆς ἑορτῆς ante festum *Joh.* 13: 1. id est, ante diem 15: & coena paschali peracta, ac Juda abeunte, putabant Christum ei dixisse, *eme quae nobis necessaria sunt ad festum*, εἰς τὴν ἑορτήν, id est, ad solemnitatem diei 15, qui חג, ἑορτὴ, erat. Aliquando & illos dies, qui festi ipsis habebantur, ἡμέρας μεγάλας appellabant. Ita *Johan.* 7: 37. postremus dies festi tabernaculorum magnus dicitur, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς & *Joan.* 19: 31. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου, quia incidebat in diem 16 mensis Nisan (quod Judaei dicerent חל ששה עשר להיות בשבת. vide *Pesachim.* VII. 10.) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies jura sabbathi pellebat. Vide *Menachot.* X. 1. Fiebat autem id magna cum solemnitate, & publice rogabatur שבת זו *an hoc sabbatho?* videlicet metam, & respondebant: *hoc sabbatho.* ibid. X. 3. Praeterea ab hoc die supputatio pentecostes sumebat exordium. §. IV. *Graeca festorum nomina.*

V. Tribus hisce festis majoribus aequalis portio ex sacris ad omnes ephemerias 24 perveniebat, ex sacrificiis festorum & panibus propositionis. At ephemeria ministrans, cujus vices erant ea hebdomade sacris operari, offerebat sacrificia coetus, uti juvencum a coetu ob errorem offerendum. *Succa.* V. 8. Quod si יום טוב sabbathum proxime antecederet vel sequeretur, in distributione panum propositionis omnes ephemeriae quoque aequales erant. Alias panes dividebant inter se ephemeriae accedens & recedens, illa ad septentrionem, haec ad meridiem atrii, excepta sola ephemeria Bilgae, (quae 1 *Chron.* 24: 14. ordine quinta & decima numeratur) ob facinus Mariae filiae Bilgae, quod narratur in *Gem. Succa* 56. 2. cujus proinde annulus etiam fixus in loco jugulationis ab utraque parte manebat, sic ut ea jugulatura aliarum ephemeriarum annulis uti debuerit, & reconditorium vestium fuerit occlusum. §. V. *Portiones ephemeriarum in tribus festis majoribus.*

VI. Mensis, qui proxime praecedebat unumquodque ex tribus §. VI. *Mensis*

tria festa praecedens. bus his festis, dicitur a Judaeis destinatus fuisse exponendis festi secuturi ritibus. *Gem. Megilla.* 29. 2. *Gem. Schecalim.* 5. 1. *Gem. Becoroth.* 58. 1. *Gem. Rosch hasschana.* 7. 1. Praeterea solebant die 15 Adar, id est, spatio menstruo ante pascha, pontes, plateas, vias, aliaque restituere in usum adscendentium ad pascha, potare mulieres adulterii suspectas, vaccam rufam comburere, aures servorum terebrare, saxa a puteis amovere, & sepulchra calce pingere. Sepulcra talia calce superfusa notata τάφοι κεκονιαμένοι *Matth.* 23: 27. appellantur: quod si calx non appareret iis qui illac iter facerent, homines, ignorantes ibi sepulcrum esse, & transeuntes quasi per locum purum, polluebantur. Coemiteria quidem erant cadaveribus condendis extra urbes destinata: poterant tamen etiam alibi cadavera esse sepulta. Hanc enim unam ferunt ex decem constitutionibus Josuae, ut מת מצוה, id est, cadaver hominis insepultum, in agro conspectum, sepeliretur, vel eo loco quo jaceret. vide *Gem. Bava kama.* 81: 1. Dies hujus mensis medius, sive decimus quintus ante festum, si pascha sequeretur, פרוס הפסח dicebatur, si festum pentecostes פרוס עצרת, si festum tabernaculorum פרוס החג. Qui tres dies quotannis insignes erant decimatione pecorum tunc instituenda & collectione siclorum, de qua vide *Schecalim.* 111: 1.

§. VII. *Divisio festorum in species.* VII. Praeter haec tria festa majora dicta רגלים alia erant, quorum nonnulla sunt ab ipso Deo instituta, ut dies expiationis, festum novi anni, novilunium, sabbathum, anni sabbathici & jubilaei; aliqua a Judaeis, uti festum purim, encoeniorum, &c. de quibus nos suo loco breviter agemus.

CAPUT III.

De paschate & festo azymorum.

§. I. *Pascha, quid.* I. Pascha, פסחא, vel פסח, Graecis Διαβατήρια & Ὑπερβάσια, transitum notat, & nonnunquam festum in memoriam transitus angeli *Exod.* 12. institutum, aut quandoque ipsum agnum, die 14 mensis Nisan jugulandum. *Ezr.* 6: 20. פסח הוא *Exod.* 12: 11. 1 *Cor.* 5: 7. Simili loquendi modo utuntur hodieque Judaei patres familias in coena paschali de pane azymo, quem elevant, dicentes הא לחמא דעניא די אכלו אבהתנו בארעא.

דמצרים בארעא *hic est panis afflictionis, quem comederunt patres nostri in Aegypto:* unde illustratur formula coenae Dominicae. *Matth.* 26: 26.

II. Pascha quoque ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, vel Ἀζυμοφαγιῶν, חג המצות *festum azymorum* dicitur, quia ei quasi immixtum est (συνάπτει τοῖς διαβατηρίοις ἑορτή, Ἄζυμα, uti Philo loquitur *lib. de festis pag.* 1190.) & cum agno paschali panes azymos comedebant, *Luc.* 22: 1. *Marc.* 14: 12. quamvis nonnulli id distinguant, uti & distinguitur *Ezr.* 6: 20. & 22. & in Chronico Alexandrino *pag.* 227. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν μόνην Πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσηγόρευον, τὴν δὲ ιέ καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ς' ἡμέρας ἑορτὴν Ἀζύμων, quia *Levit.* 23: 5. & 6 legitur: *die* 14 *inter duas vesperas est pascha Domino: Et die* 15 *est festum azymorum.* Hoc nomen autem convenit huic festo, quod per septem dies panibus infermentatis vesci deberent, a die 14 Nisan usque ad 21. *Exod* 12: 18. *Num.* 28: 17. sic ut dies 15 Nisan fuerit primus azymorum, in cujus nocte agnum paschalem & panes azymos comederunt. *Deut.* 16: 8. est sex, omisso primo quem Hierosolymis transigebant *comm.* 7. vel quo ex proventu anni elapsi comedebant, reliquis sex diebus comesturi de proventu novo anni hujus: vel quod die primo sit חובה, sex reliquis רשות. Ita explicatur in *Siphra fol.* *247. 1. & *249. 1. & *Mechilta.* 8. 2. & 16. 2. In codice Samaritano ac Graeco *Exod.* 13. 6. ubi שבעת septem *dies azyma comedetis* legitur in Hebraeo, ששת & ἓξ scriptum est. §. II *Festum azymorum.*

III. Quum autem *Matth.* 26: 17. & *Marc.* 14: 12. ipse dies 14 Nisan appellatur primus dies azymorum, intelligendum id est secundum canonem Judaeorum mox traditum, videlicet in sacris comedendis diem praecedere noctem; sic ut tempus vespertinum diei 14 & nox subsequens hoc modo diei 14 accenseantur. Vel dies 14 appellatur πρώτη τῶν ἀζύμων, id est, προτέρα, dies videlicet antecedens τὰ ἄζυμα (nam τὰ ἄζυμα hoc festum nuncupatur *Marc.* 14: 1.) uti *Joh.* 1: 30. πρῶτός μου est πρότερος, & *Luc.* 2: 2. πρώτη ἡγεμονεύοντος, id est, antequam Quirinus praeesset (qui ἀπογραφὴν instituit notissimam relegato Archelao & ἁπλῶς ita dictam Judaeis, *Act.* 5. 37. *Joseph.* XVIII. 1.) quomodo & ראשון Hebraeis accipitur pro die qui est לפני השבע *ante septem.* vide & *Job.* 15: 7. Nam ceteroquin certum est diem 15 Nisan primum §. III. *An dies 14 Nisan sit primus azymorum.*

mum azymorum a Judaeis appellari. Sic olim Josephus, δευτέραν τῶν ἀζύμων esse ἕκτην καὶ δεκάτην diem 16 Nisan. *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. & ibidem. Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τοῦ Πάσχα, ἡ τῶν Ἀζύμων ἑορτή. *Dies 15, videlicet festum azymorum, sequitur diem paschatis.* Hodie quoque in ephemeridibus suis Judaei notant ad diem 14 Nisan, esse ערב הפסח *vesperam paschatis*, ערובת פיסחא appellatur in *Midras Ruth* 46. 4. ad diem 15, יום א׳ דפסח *diem primum paschatis: ad* 16, יום ב׳ דפסח, & 21, שביעי של פסח *diem septimum paschatis.* Sic in *Mechilta* 8. 1. *Midrasch Coheleth, fol.* 118: 3. ז׳ ימי הפסח septem dies paschatis.

§. IV. *Divisio paschatis in species.*

IV. Pascha distinguitur in primum, die 14 Nisan celebrandum, & secundum quod & parvum dicitur. *Challa* I. II. *Midrasch Megillath Esther*. 132. 2. quodque in diem 14 mensis sequentis, Ijar videlicet, incidit. In utroque agnus assatus cum oleribus amaris & pane azymo comedebatur: in utroque ad pernoctationem Hierosolymis tenebantur (disputatur tamen, sitne ea nox, qua agnus comeditur, an vero sequens) utrumque pellebat jura sabbathi: in utriusque immolatione cantabatur hymnus: sed inter comedendum non canebatur hymnus in secundo; & omne fermentum aboleri non debuit ante, & aliquam partem agni ex societate efferre licuit, nec conjunctum habebat sacrificium חגיגה. Secus itaque se res habebat ac in paschate primo, ut Rabbanitae tradunt. Karaei has differentias ignorant. *Num.* 9: 12. *Pesachim.* IX. 3. Porro aliud est pascha Aegyptiacum, celebratum 1. ita ut agnus die 10 separaretur. 2. Sanguis ejus fasciculo hyssopi limini & duobus postibus adspergeretur, sic ut quasi trium altarium speciem haberent (ג׳ מזבחות היו במצרים על המשקוף ועל שתי מזוזות) *Gem. Pesachim.* 96. *Mechilta* 5. 2. 3. Adeps in altari non combureretur. 4. Puri & impuri eo vescerentur. 5. In festinatione 6. Sine hymno. 7. Sine panegyri, 8. In loco profano. Haec aliter se habuerunt in paschate Hierosolymitano, uti stante templo celebratum fuit. Praeterea Hierosolymitanum differt ab eo, quod nunc, eversa urbe, celebrant, quod olim agnus jugulari in templo posset, & quando Judaea a procuratoribus regebatur captivus dimitteretur in memoriam exitus e servitute Aegyptiaca, ut quidam putant *Matth.* 27: 26. quem morem alii a lectisterniis Romanorum derivant. Verum Ju-

Judaei illo tempore ritus hos idololatricos non admisissent, & Pilatus Christum cum Barabba simul dimisisset liberum, quoniam non unum sed omnes captivos e carcere dimittere solebant in lectisterniis Romani: certe hoc fecisset Pilatus, qui studebat Christum dimittere. Videntur ergo procuratores, ut Judaeis faverent, reum dimisisse, uti Festus (*Joseph. Ant.* xx. 8.) & Judaei ipsi Archelaum rogabant *δεσμώτας ἀπολύειν* in signum laetitiae, *id. lib.* 11. 1. *de bello*.

V. An pascha pelleret sabbathum, דוחה השבת, ut Judaei loquuntur, id est, an ceremoniae paschales peragi deberent etiamsi dies jugulandi agni, id est, dies 14 Nisan, incideret in sabbathum, disputatum olim fuit inter Judaeos. Verior sententia, & recepta quoque in populo Judaïco tam apud Karaeos quam Rabbanitas, est quae affirmat; quum pascha sit festum alligatum a Deo tempori suo, במועדו, qualia festa a tempore suo dimoveri non potuerunt. *Mechilta*. 5. 1. Sic circumcisio pellit sabbathum, quia die octavo paragi debuit: si itaque die nono fuisset peracta ob sabbathum quod erat die octavo, satis factum haud fuisset mandato, qui die octavo, non nono aliove, eam instituì jusserat. Sic sacrificium juge pellebat sabbathum, & hac argumentatione olim usus fuisse Hillel dicitur, quum filii Betirae de hac re dubitarent; qui praeterea auctoritate magistrorum suorum Schemaiae & Abtalionis, a quibus ita fieri oportere acceperat, confirmavit hanc veritatem, pascha pellere sabbathum. *Gem. Pesachim.* 33. 1. & 66. 1.

§. V. *Num pascha cedat sabbatho.*

VI. Ad tria praecipue capita referri ea possunt quae in hoc festo observanda sunt, panes videlicet azymos, agnum paschalem, & manipulum hordeaceum. Panes azymi jussu Dei comedendi fuere per septem dies a die 14 Nisan usque ad 21. Fermentum omne debuit ante diem 15 Nisan summa cura aboleri; in cujus inquisitionis tempore, modo, & personarum ad hanc rem delectu multi sunt Judaei. Vide *Pesachim.* 1. & 11. Nec a meridie diei 14 (ita definiverunt sapientes: confer Suidam ad vocem *Ζύμη*) & deinceps comedere fermentatum licuit. Vide *Deut.* 16:4. *Exod.* 12: 19. Hinc lucem accipit 1 *Cor.* 5:7. Nocte autem diei 15 Nisan (quae dicitur ליל יום טוב הראשין של פסח in *Echa rabbati.* 55. 4.) panis azymus, quem fractum pater familias unicuique convivae distribuebat, comedendus erat, etiamsi tantum quantitate

§. VI. *Comestio panum azymorum.*

titate olivae. *Challa.* 1. 2. Quantitatem autem olivae parem statuunt dimidio ovo, id est uni offae mediocri. Memorari quoque debuit a patresfamilias exitus ex Aegypto, quatuorque pocula vini (dicta ארבעה כסי דפסחה in *Gem. Nedarim* 49. 2.) ebibi ab unoquoque, etiamsi esset Israëlitarum pauperrimus, & ea quidem aqua mixta, (*Beracoth.* VII: 5.) quorum tertium כסא דברכה *calix benedictionis* (confer 1 *Cor.* 10: 16.) dicitur, & inter quae הלל sive *hymnus Psal.* 113----118. recitatur. Hymnus ille canitur 18 diebus in anno & nocte una, videlicet 8 diebus festi tabernaculorum, 8 diebus encoeniorum & יום ט' pentecostes, & primo יום טוב paschatis, & nocte ejus. *Gem. Hier. Succa.* 54. 3. Post illa quintum bibi poterat, si quis hymnum majorem recitare vellet, id est, *Psal.* 120----137. uti dicitur *Gem. Pesachim.* 118. 1. Cum pane azymo etiam olim ut nunc חרסת pulmentum in memoriam luti Aegyptiaci appositum fuisse volunt.

§. VII. *Agni paschalis.* VII. Leges autem quae agnum paschalem spectant a Judaeis ad haec 16. capita referuntur, quae nos singula, eo ordine quo nobis praeeunt, prosequemur; licet ad pauciora referri commode potuissent. Eo facilior erit scriptorum Judaïcorum intellectus, in quibus hic ordo observatur, quoniam ii singula praecepta (מצות עשה) & interdicta (לא תעשה) diligenter solent distinguere, & certum eorum numerum jam olim constituerunt, qui nunc haud ita facile mutari posset, auctoritate magnorum nominum & longo saeculorum intervallo stabilitus.

I. Agnus paschalis suo tempore juguletur, id est, die 14 Nisan, inter vesperas duas post sacrificium juge. Vide quae nos de illo diximus parte 3. cap. 6.

II. Ne juguletur ab eo, in cujus aedibus aliquid fermenti invenitur *Exod.* 23: 18.

III. Ne ablegmina ejus pernoctent semota ab altari. *Exod.* 23: 18.

IV. Pascha secundum celebretur mense secundo, quod est institutionis Divinae *Num.* 9: 10. propter pollutos aut illos qui ob viae longinquitatem primo paschati interesse non poterant. Hoc פסח שני & פסח קטון appellatur. Differentias, quae inter hoc sunt & pascha primum, vide *Pesachim.* IX. 3. Ad hoc non obligari mulieres volunt Rabbanitae, nec pueros. *Challa* IV. 11.

V.

V. Caro agni vel *corpus*, uti Judaei loquuntur, (גופו של פסח, *Pesachim*. x. 3.) nocte 15 Nisan comedatur cum pane azymo & oleribus amaris *Exod.* 12: 8. *Pesachim*. v. 6. Mulieres aeque ac viros ad hoc admittunt Rabbanitae. *Pesachim*. VIII. 1. sed viri tenentur, (est חובה) mulieres non tenentur, (est רשות) si velint licet iis adscendere Hierosolymas & pascha celebrare. *Gem. Pesachim*. 91. 2. *Gem. Hier. Kidduschin*. 61. 3. Confer *Luc*. 2. 41. Karaei solos admittunt viros adultos.

VI. Pascha secundum quoque cum pane azymo & oleribus amaris comedatur. *Num*. 9: 11. Haec picrides appellat Cyprianus *lib*. II. *adversus Judaeos*.

VII. Ne subcruda vel elixa sed assata caro comedatur. *Exod.* 12: 9.

VIII. Ne quicquam carnis agni extra societatem convivarum sive חבורה deportetur. *Exod.* 12: 46 Nam pascha *κατὰ φρατρίας* celebratur, uti Josephus loquitur *Antiq. lib*. III. 10.

IX. Ne de ea quicquam comedat Apostata. *Exod.* 12: 45.

X. Ne proselytus inquilinus aut mercenarius. *Exod.* 12: 45. Nam proselytus justitiae eodem die quo factus erat proselytus, secundum Schammaeanos, טובל ואוכל את פסחו לערב *lavat se & comedit pascha vesperi:* sed Hilleliani dicebant, qui se a praeputio separat, est ac si a sepulcro se separaret. *Pesachim*. VIII. 8.

XI. Ne incircumcisus. *Exod* 12: 48.

XII. Ne os agni aliquod frangatur. *Exod.* 12:46. *Joh*. 19: 33.

XIII. Nec in paschate secundo. *Num*. 9: 12.

XIV. Ne quicquam agni relinquatur ad crastinum mane. *Exod.* 12: 10.

XV. Nec in paschate secundo. *Num*. 9: 12.

XVI. Ne quid supersit ad mane de carne sacrificii die 14 oblati. *Deut*. 16: 4. id est, uti quidam explicant, ad mane diei decimi sexti: nam quia erat sacrificium salutare, comedebatur intra dies duos & noctem unam.

VIII. Manipulus ex hordeo עומר dictus metebatur die 16 mensis, qui inde יום הנף *dies agitationis* manipuli dicitur, *Succa*. III. 12. יום קציר העומר *Midrasch Ruth*. 47. 1. *πανήγυρις ἐπὶ τῷ δράγματι* Philoni. Nocte videlicet, quae priorem partem diei §. VIII. *Oblatio manipuli.*

diei decimi fexti Nifan facit, metebatur: ideo in *Gem. Rofch haffchana* 7. 2. dicitur diem 16 Nifan effe initium anni refpectu manipuli ששה עשר בנימן ראש השנה לעומר: atque uti עומר five manipulus pafchalis permittebat novum proventum ad ufum במדינה, ita duo panes pentecoftales במקדש in templo permittebant, ut videlicet ferta ex novo illius anni proventu offerrentur. Utrumque & manipulus pafchalis & panes pentecoftales, ex proventu novo illius anni & quidem ex terra fancta offerri debuere. *Gem. Hier. Schecalim.* 6. 2. Hae erant primitiae meffis, רשית קציר *Lev.* 23. 11. *Challa.* 1. 1. ante quarum agitationem folennem & oblationem falx in fegetem quinque rerum tritici, hordei, fpeltae, avenae, & fecalis (vide *Challa.* 1. 1.) immitti non debuit. A Jerichuntinis tamen leguntur fegetes fuiffe demeffae ante oblatum manipulum, & fapientes hoc non improbaffe. Fiebat illud maxima cum folemnitate, & cerimoniae ipfae merentur breviter notari ex *Menachot.* x. 3. Delegabantur circa finem diei 15 Nifan aliqui a fynedrio magno, qui Hierofolymis egreffi cum corbe & falce, trajecto torrente Kedron, in agro vicini, & Hierofolymis, quantum fieri poterat, proximo partem hordei, aere publico emtam (*Schecalim* IV. 1.) demeterent. Nocte ipfa ingruente, a qua dies 16 initium capit, aliquis ex iis rogabat, בא השמש *occiditne fol?* cui alii refpondebant הין *ita eft*. Atque ita ter rogabat, ter refponfum tulit. Dein ter, מגל זו *an hac falce?* Refponderunt הין *ita:* quae cum ter rogata effent, ter ad ea refponfum, pergebat, קופה זו *an hoc corbe?* & dein אקצור *metamne?* ad quae fingula quum הין refpondiffent, metebatur manipulus & ad facerdotes deferebatur in atrium, qui illum igne toftum, in vafe undique perforato, אבוב dicto, vento expofitum in atrio, & mola contufum cribrarunt 13 vicibus, donec decima pars ephae floris farinae inde educeretur *Menachot.* VI. 6. Haec oleo & thure addito rite agitata & adducta, pugillo inde exemto & combufto in altari, comedebatur a facerdotibus. Confer *Jofeph. Antiq* III: 10. Simul cum eo agnus offerebatur in holocauftum, addito ferto & libamine fuo *Lev.* 23: 10. Deftructo autem templo, quum manipulus hic offerri non poffet, qui comeftionem proventus novi licitam faciat, conftituit R. Jochanan ben Zaccai toto die 16 Nifan, qui eft dies agitationis, illicitum effe novo proventu vefci. *Siphra fol.* *247. 2.

IX.

IX. Ex quibus intelligitur ſtatum fuiſſe diem 14 menſis Niſan, praeter quem paſcha jugulari nec debuit, nec potuit. Quid? quod in atrio templi, non alibi, agnum paſchalem jugulari potuiſſe Judaei Rabbanitae omnes uno ore tradant (quod eo magis huc facit quoniam ex ſententia Phariſaeorum ſive Rabbanitarum omnia quae ad cultum ſacrum & cerimonias publicas ſpectabant eo tempore facta eſſe Joſephus teſtatur *Ant.* XVIII. 3.) & Karaei hoc ipſum confirment. Sic ut omnino Chriſtus paſchatis tempus non anticipaverit, ſed paſcha ſuum ultimum eodem die cum Judaeis comederit (adeoque uſus fuerit in S. Coenae celebratione pane azymo, quod & Eccleſia Romana contra Graecam tuetur) id eſt, die ineunte 15, & eodem crucifixus ſit, qui erat ſimul προσάββατον, quum dies 16 Niſan ſabbathum fuerit, quem diem Chriſtus in ſepulcro tranſegit. Quod ſi Chriſtus contra communem morem Judaeorum agnum ſuum aut jugulaſſet aut comediſſet illo tempore quo reliqui Judaei paſcha non celebrabant, quis dubitat quin Judaei hoc ipſum ei vitio vertiſſent, & inter alia tanquam praecipuum hoc objeciſſent, quod ea ipſa nocte contra legem Moſis (quam utique ſe ſequi credebant) paſcha cum diſcipulis ſuis celebraſſet? Atqui ne γρῦ quidem coram Pilato hac de re memorant, quum tamen ſpecioſum hoc fuiſſet, & ipſi cauſas Chriſtum accuſandi undique conquirerent. Conferantur in hanc rem *Matth.* 26. 17. *Marc.* 14. 12. *Luc.* 22. 7. ubi paſcha Chriſti paratum dicitur die illo, quo paſcha jugulari ſolebat & debuit, id eſt, die 14; πρώτη τῶν ἀζύμων, ὅτε πάσχα ἔθυον, & ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. Heic pars diei 14 appellatur primus dies azymorum, quia in ſacris comedendis, ut ante monuimus, dies praecedit noctem; quum ceteroquin a nocte diem 14 ſequente proprie dies primus azymorum incipiat. Vel πρώτη dicitur veluti προτέρα. vide ſupra. §. IX. *Chriſtus eodem die paſcha edit cum Judaeis.*

X. Atque ita Chriſti paſcha jugulatum eſt eodem die hebdomadis, id eſt, die quinto (quem Latini diem Jovis dicunt) ſive die 14 Niſan, quo olim Iſraëlitae ex Aegypto egredi parabant, qui die 14 Niſan paſcha jugularunt, die 15 comederunt & egreſſi ſunt ex Aegypto, qui dies erat dies hebdomadis ſextus, ſive dies Veneris, ſecundum Judaeorum teſtimonium, in *Gem. Schabbath* 88. 1. *Seder olam rabba c.* 8. בחמשה עשר יצאו ואותו היום ערב שבת היה atque eodem illo die 15 Niſan, quo Chriſtus §. X. *Et jugulatum id eſt die Jovis.*

 mor-

mortuus eſt, Deum foedus pepigiſſe cum Abrahamo inter caeſas victimas, angelos nunciaſſe Abrahamo Iſaaci conceptum, natum eſſe Iſaacum, & Iſraëlitas egreſſos eſſe ex Aegypto, tradunt Judaei, *ibid.* in *Seder olam rabba*, & in *Mechilta.* 14. 1.

§. XI. *Objectiones repelluntur.*

XI. Tria tamen ſunt quibus huic ſententiae praecipue occurrunt, ex Euangelio Johannis petita. Primo, quod *Johann.* 13. 1. coena Chriſti paſchalis dicatur celebrata πρὸ τῆς ἑορτῆς *ante feſtem*, vel *ante diem feſtum paſchae*, uti interpres vulgatus reddit. Quidam reſpondent, non dici, Chriſtum ante feſtum ediſſe paſcha, ſed ſciviſſe horam ſuam prope eſſe; alii ἑορτὴν *feſtum* paſchatis proprie circa mediam noctem diei 15 demum incepiſſe, quando angelus פסח *tranſiit* aedes Iſraëlitarum *Exod.* XI. 4. & hanc coenam ante illud tempus celebratam fuiſſe, tempore tamen legitimo & eodem cum Judaeis. Alii negant illic de coena paſchali agi, ſed eandem innui volunt quae Bethaniae habita fuit, jubentque conferri *Luc.* 22. 3. & *Joh.* 13. 27. Alii denique dicunt πρὸ τῆς ἑορτῆς ita feſtum praeceſſiſſe ut ſimul pars feſti eſſet, uti πρόγλωσσις dicitur pars linguae anterior. Sed nos per ἑορτὴν intelligimus ſolennitatem diei 15, חג dictam, *Num.* 28. 17. ubi Graeci interpretes habent ἑορτή. Ita quoque in *Gem. Roſch haſſchana* 4. 1. legitur die 15 Niſan eſſe feſtum, בט״ו בניסן הוא, videlicet רגל unum e tribus, quod *Deut.* 16. 16. חג המצות nuncupatur. Atque ita פסח ſive paſcha ſeptiduum durare dicitur, *Peſachim.* IX. 5. Secundo, quod *Johan.* 18. 28. poſt coenam paſchalem Chriſti nocte praecedente habitam Judaei dicant, ſe debere comedere paſcha. Verum paſcha non ſemper agnum paſchalem notat, ſed ſacrificia ſolennitatis *Deut.* 16. 2. 3. & 2 *Chron.* 35. 8. 9. Ita in *Gem. Zevachim.* 99. 2. & in *Gem. Roſch haſſchana.* 5. 1. rogant, quid appelletur *paſſcha*, מאי פסח & reſpondent שלמי פסח *ſacrificia ſalutaria paſchatis*, id eſt, ſacrificia chagigae diei decimi quarti *Peſachim.* VI. 4. Confer *Mechilta.* 4. 2. & *Siphra fol.* *23. 2. Ita 2 *Chron.* 30. 22. legitur ויאכלו את המועד שבעת הימים מזבחים זבחי שלמים *& comederunt ſacrificia feſti* (τὸ πάσχα) *per ſeptem dies, offerentes ſacrificia ſalutaria.* Qui panem azymum comedit, dicitur & illa comeſtione paſcha celebrare; & ita invitant convivas hodie ad panem, *edat quiſque panem, veniat,* ויפסח *& paſcha celebret.* Tertio urgent diem crucifixionis Chriſti dici-

ci παρασκευὴν τοῦ πάσχα, *Joh.* 19.14. praeparationem paſchatis, ſive diem antecedentem paſcha. Sed παρασκευὴ tantum reſpectu ſabbathi dicitur: quapropter *Marc.* 15. 42. explicatur vox illa per προσάββατον, eaque appellatur παρασκευὴ paſchatis, quod in diem primum feſti paſchatis incideret, uti eadem παρασκευὴ τῶν Ἰουδαίων *Joh.* 19: 42. dicitur, & παρασκευὴ nulla voce addita, vel παρασκευὴ ſabbathi. *Joh.* 19. 31. *Luc.* 23. 54. *Matth.* 27. 62. Quod ſi notetur vocem παρασκευὴ non uſurpari ut indicet actionem vel praeparationem, ſed tempus, & eſſe nomen proprium diei ſexti ſive Veneris, quemadmodum ערובתא in Talmude, facile intelligetur cur dicatur τοῦ πάσχα, quum in paſcha incidat, uti σάββατον τοῦ πάσχα Ignatio, epiſtola ad Philippenſes, dicitur ſabbathum quod in paſcha incidit, & σάββατον τῆς ἑορτῆς Socrati *Hiſtor.* v. 22.

CAPUT IV.

De feſto pentecoſtes.

I. Feſtum alterum ex tribus majoribus, inſtitutum in memoriam datae legis, & oblationem primitivorum, appellatur חג השבועות *feſtum hebdomadum*, quia ſeptem hebdomades numerandae erant a die oblationis manipuli paſchalis ad hunc diem feſtum. Dicitur & חג הקציר *feſtum meſſis*, videlicet triticariae, quae ſerior erat hordearia, (vide *Clement. Alexandr. Stromat. lib.* VI.) & meſſis ἁπλῶς dici ſolet. *Nedarim.* VIII. 4. quamvis R. Samuel bar Nachman in *Midraſch Ruth.* 47. 2. putet tam de meſſe hordearia quam de triticaria accipi poſſe, קציר סתם משמע לכאן ולכאן Finem habebat haec meſſis circa diem 15 menſis *Tammuz. Midraſch Ruth.* 49. 4. יום הבכורים *dies primitivorum* appellatur quoque, & ἑορτὴ πρωτογεννημάτων Philoni, *lib. de feſtis*, *pag.* 1192. & *de decalogo pag.* 766. §. I. *Nomina.*

II. In Miſna *Erachin.* 11. 3. & nunc vulgo nomine עצרת indicatur, quod in Sacro Codice de die 7 feſti paſchatis & octavo tabernaculorum, nunquam de pentecoſte, uſurpatur *Deut.* 16. 8. *Levit.* 23. 36. & apud Joſephum Ἀσαρθὰ (עצרתא, in *Midraſch Coheleth.* 110. 2.) ὁ σημαίνει πεντηκοστήν. Sunt qui rationem nominis עצרת petant a convocatione ſolenni, vel interdictis operibus ordinariis, vel retentione fructuum: ſed videtur potius ita dici quaſi *clauſula* vel *concluſio*, reſpectu paſchatis, a §. II. *Cur dicatur* Atzereth.

 cujus

cujus die secundo, id est, die sexto & decimo mensis Nisan, usque ad pentecosten jubentur numerari dies 49, sic ut ea quae ad pascha pertinent hoc demum die finem omnino adipiscantur. Hinc est quod pentecoste appelletur עצרת של פסח *atzereth paschatis*, uti dies octavus festi tabernaculorum עצרת של חג *atzereth festi tabernaculorum*, *in Midras schir haschirim.* 36. 1. ubi etiam disputatur quam ob rem עצרת של פסח absit a paschate 50 dies, עצרת של חג vero cum ipso festo tabernaculorum arcte conjungatur; ne videlicet, si hoc quoque per 50 dies differretur, incommodum esset iter hiberna tempestate. Huc etiam facit quod Philo pascha & pentecosten ita jungat, *lib. de festis*, ut *pag.* 1192. scribat diem secundum paschatis, sive diem manipuli, προέορτον esse ἑτέρας ἑορτῆς μείζονος, id est, praecedere aliud tempus festum majus, nempe pentecosten, quae, numero ducto a secundo die paschatis, die 50 post illum celebratur, 49 dierum numerum obsignante unitate, ἐπισφραγιζομένης μονάδος. Videlicet hic dies unus obsignat & claudit illorum 49 dierum numerum, qui a secundo die paschatis effluxerunt. Quid? quod idem hic dies claudat & obsignet omnes dies festos totius anni, quoniam ἡ τῶν σκηνῶν ἑορτὴ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα ἐστι, uti Philo scribit *lib de festis. pag.* 1174. & dies octavus festi tabernaculorum ἐξόδιον, id est, עצרת appellatur non tantum illius festi, sed omnium totius anni οὐκ ἐκείνης μόνον τῆς ἑορτῆς ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων. Idem *ibid. pag.* 1196.

§. III. *Tempus secundum Rabbanitas.*

III. Incidebat illud in diem quinquagesimum a die 16 Nisan, uti Rabbanitae volunt; id est, *septem hebdomades integrae*, שבע שבתות תמימות intercedere debebant inter pascha & pentecosten, nec vices ephemeriae nonae aut dicimae, sive *Jeschua & Schecanja*, *inter haec* esse debebant בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם, uti traditur in *Midrasch Coheleth.* 87. 2. Ab hoc die 16 Nisan, sic ut ille esset primus dierum supputandorum, dies numerare jubentur Judaei, quem in finem formulas habent typis expressas, dictas סדרי הספירה פסח quibus singulis diebus in precibus vespertinis utuntur, diem illum qui incipit ita numerantes, verbi causa, diem 40 ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים בעומר *dies 40 sunt, ita ut 5 hebdomades & 5 dies elapsi sint post oblationem manipuli.* Atque adeo hoc anno

anno 16 Nisan nobis est 6 Aprilis, & prior dies pentecostes 6 *Sivan*, & 25 Maji. Nec tamen semper in sextum Sivan incidit: nam si Nisan & Ijar sint pleni, incidit in quintum mensis Sivan, si uterque cavus in septimum, si alteruter, in sextum. *Gem. Rosch hasschana.* 6. 2. Cavent autem ne hoc festum incidat in גהז *Gahaz*. id est, tertium, quintum, aut septimum diem hebdomadae.

§. IV. *Secundum Karaeos.*

IV. Quum vero dissentiant cum Rabbanitis Karaei in eo quod intelligi debet per sabbathum in mandato Dei ממחרת השבת *a crastina sabbathi* numerandas esse hebdomades septem; & illi quidem per שבת diem festum, primum videlicet paschatis, intelligant; vide *Siphra fol.* *248. 1. hi vero sabbathum hebdomadale, sive creationis, ut vocant, facile deprehendimus alio tempore pentecosten a Rabbanitis, alio a Karaeis, celebrari; nisi forte sabbathum & is dies coincidant. Atque ita secundum Karaeos pentecoste semper incidebat in diem primum hebdomadis. *Chagiga.* 11. 4. Sed secundum Rabbanitis in quamvis diem hebdomadis poterat incidere. Sic in *Midrasch Ruth* 46. 3. legitur pentecosten in diem sabbathi incidisse, עצרת שחל להיות בשבת, alibi in alios. Accedit, quod Rabbanitae initium numerandi faciant a vespera & nocte, Karaei a die.

§. V. *Celebratio ejus.*

V. Unius tantum diei festum est, & ita dicitur in *Siphra fol.* *189. 1. עצרת שהוא יום אחד: quamvis nunc, dum in exilio & locis extra Cananaeam agunt, per biduum id celebrent, uti hoc anno sextus dies mensis Sivan est יום א׳ דשבועות *dies prior festi hebdomadum*, & septimus יום ב׳ *dies posterior*; qui in sabbathum incidit: & in Gemara *Pesachin.* 52. 1. memoratur יום טוב שני של עצרת. Adde *Gem. Rosch hasschana* 5: 1. Et olim quidem cum sacrificiis *panes duo*, שתי הלחם κατ' ἐξοχὴν dicti, ex novo proventu tritici in terra Israëlitica nati (*Siphra fol.* 77. 1.) offerebantur, fermentati; non velut ante ex hordeo, quum Aegypto primum egressi sine cognitione & lege essent instar pecudum, (uti scribunt Judaei) sed postea lege & scientia a Deo donati. His oblatis licebat demum serta ex proventu illius anni in templum adducere. *Menachot.* x: 6. Quantitas horum panum in *Menachoth.* xi: 4. ita describitur, quod longi

longi fuerint 7 palmos, lati 4, & cornua habuerint 4 digitorum; cujus rei memoriale est ז'ד'ד id est, 7. 4. 4. Una decima farinae adhibebatur ad panem unum. *Levit.* 23: 17. Comedebantur autem die secundo vel tertio a coctione. *Menachoth.* XI. 9. & *Erachin.* II: 2. Josephus *Antiq.* III: 10. nihil ex iis in crastinum diem εἰς τὴν ἐπιοῦσαν remanere debuisse scribit. Maximo denique gaudio hoc festum agere oportuit *Deut.* 16: 11.

CAPUT V.

De festo tabernaculorum.

§. I. *Nomen.* I. In Codice Sacro festum hoc חג הסכות חג האסף, & Σκηνοπηγίας appellatur, in Talmude saepe חג ἁπλῶς, Philoni ἑορτὴ σκηνῶν, (quod Hebraeum סכות exprimit) nobis vulgo festum tabernaculorum vel umbraculorum, quod ex praecepto Dei per septem dies in tabernaculis habitare quotannis deberent Israëlitae. *Levit.* 23: 33.

§. II. *Celebritas.* II. Vix aliqui dies festi tanta cum solennitate & gaudio acti fuere, unde & חג κατ' ἐξοχὴν dicti. Philo *lib. de festis, pag.* 1183. uti & Plutarchus *in apophthegm.* ubi de Antiocho agit Hierosolymas obsidente, ἑορτῶν μεγίστην omnium festorum maximum nuncupant: quare ad gentium notitiam prae reliquis pervenerunt, eosque in illa opinione confirmarunt Bacchum praecipue a Judaeis coli. Plutarchus *lib.* IV. Συμποσιακῶν *cap.* 5. hoc ita describit, esse μεγίστην καὶ τελειοτάτην παρ' αὐτοῖς ἑορτὴν, celebrari tempore vindemiae, ἀκμάζοντι τρυγητῷ, sub tabernaculis eos considere ἐκ κλημάτων καὶ κιττοῦ potissimum textis, & in mensis varias fruges esse expositas. Tum etiam κρατηροφόρια & θυρσοφόρια celebrari paucis diebus post: id respicit libamen aquae & לולב: & σάλπιγξι μικραῖς eos uti aliosque citharis: id ad הלילין pertinet: de quibus supra. At quod ait festum hoc νηστείαν appellari, falsum est, nisi scripserit forte μετὰ τὴν νηστείαν, quoniam quinto die post νηστείαν hoc festum inchoatur: & primum diem, vel qui festum praecedit, σκηνὴν dici, quum continens septiduum סוכות sive σκηνῶν nomen habeat.

§. III. *Tempus.* III. Primus dies hujus festi incidebat in diem quintum & decimum mensis Tisri, quo die erat מקרא קדש *convocatio sancta*,

cta. Licet autem Deus praecipue hoc festum instituerit in memoriam commorationis Israëlitarum in tentoriis quum iter in terram a Deo datam instituerent, quae diu ante mensem Tisri exordium cepit, videtur tamen differre voluisse hoc festum in haec anni tempora frigidiora, quae habitationi in tentoriis minus apta erant, ne quis hos dies in tentoriis voluptatis modo & umbrae capiendae gratia celebrari crederet, & ut singularis Dei providentia & institutum clarius in his ritibus agnosceretur. Fateor aliquando aestum insignem in Tisri fuisse, quod Judaei ipsi non negant: sed plerumque tamen jam a die 15 mensis Ab calor solis imminuebatur, sic ut postea ligna caedere ad usum altaris non licuerit, quia siccari non poterant, שהגיע חמשה עשר באב תשש כוחה של חמה ולא היו כוראין עצים למערכה uti legitur in *Gem. Bava Bathra*. 121: 2. Postea tamen aestas aliquando urit inter frigora, uti Ovidius canit.

Saepe sub autumnum, quum formosissimus annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero,
Quum modo frigoribus premimur, modo solvimur aestu,
Aëre non certo corpora languor habet.

§. IV. *Ratio institutionis.*

IV. Deus ipse hanc rationem reddit instituti festi *Lev*. 23: 43. ut aetates secuturae scirent Deum fecisse ut Israëlitae habitarent in tentoriis quum ad terram suam pergerent: & ideo die 15 mensis institutum est, quia die 15 Nisan Aegypto egressi sunt, uti Hieronymus notat ad *Hos*. 12: *pag*. 1321. Alii addunt, quod Succoth, סכות, primus locus dictus fuerit, ad quem post fugam suam appulerunt, & ubi struxerunt tentoria: nec desunt qui putent in memoriam quoque Divini mandati de exstruendo tabernaculo sancto hos dies fuisse institutos, quod tempus utriusque rei conveniat.

§. V. *Sacrificia offerenda.*

V. Ritus praecipui, qui hoc festum ab aliis distinguebant, erant sacrificia offerenda, *Levit*. 23: 23. 33. & habitatio in tabernaculis *Num*. 29: 12. Illa quidem erant, primo die festi (qui in *Menachot. lib*. XIII. 5. appellatur יום המרובה quod nullo die anni tot sacrificia publico nomine offerrentur) 13 juvenci, 2 arietes, 14 agni in holocausta, & hircus in sacrum piaculare comedendum. Atque tot singulis diebus festi, id est septem, sacrificia offerebantur, nisi quod juvencorum numerus uno mi-

 nue-

nueretur, sic ut septimo die festi offerrentur juvenci 7, 2 arietes, 14 agni, & hircus in sacrum piaculare. In his offerendis omnes ephemeriae occupabantur, sic ut die primo 13 juvenci, 2 agni & unus hircus, quae sunt 16 victimae, a 16 ephemeriis offerrentur; octo reliquae ephemeriae 14 agnos offerrent, sex ita, ut quaelibet duos, duae reliquae, ut singula unum offerret. Secundo die 5 ephemeriae, quaelibet duos, reliquarum quaelibet unum. Tertio die quatuor &c. Vide *Succa cap.* v. *misna* 6.

§. VI. *Habitatio in tabernaculis.* VI. De tabernaculis eorumque figura & magnitudine fuse disputatur in *Succa*, c. 1. &c. Verum Karaei eorum constructionem cujusvis arbitrio permittunt, quod in lege scripta non sit definita mensura tabernaculorum. In *Siphra fol.* *259. 2. legitur noctu & interdiu in tabernaculis eos fuisse, סוכה נוהגת בלילות וכימים.

§. VII. *Libatio aquae.* VII. Praeter hos ritus a Deo praeceptos, alios adjecerunt Rabbanitae, quos inter eminet ניסוך המים *libamen aquae*, 7 diebus hujus festi institutum, quo facit *Joh.* 7: 37. Sunt tamen qui velint jam a Davide hunc ritum observatum fuisse 2 *Sam.* 23: 16. In *Midrasch Ruth* 48: 3. dicit Bar Caphra tunc fuisse festum tabernaculorum, & quia excelsa tunc erant licita Davidem aquam in excelso libasse. Confer *Gem. Hier. Schevüth.* 33: 2. ubi hic ritus a priorum prophetarum temporibus deducitur, & *Gem. Hier. Succa.* 54: 2. ubi dicitur esse הלכה Mosis a Sinai, sed quum neglectui esset data, a prophetis post secutis revocata in usum. Sacerdos libaturus ampullam auream, צלוחית, capacem logorum trium, implebat aqua fontis Siloë. Quaerere solent Judaei (vide *Tosephot ad Succa* 48: 1.) quum canon sit in sanctis adscendendum esse semper, non descendendum, quo jure ex ampulla aurea in simpula altaris argentea aquam effuderint. Respondent 1. etiam thus panibus propositionis adpositum quod in vase aureo fuerat effundi in altare. 2. Simpula non esse vasa separata sed partem altaris. 3. Locum in quo simpula erant, videlicet altare, esse sanctiorem omnibus aliis locis in quibus ampulla fuerat. Repleta itaque ampulla per portam aquae atrium ingressus adscendebat per clivum ad altare,

&

& illic se statim convertens ad sinistram foramini vel simpulo occidentaliori tempore libaminis sacrificii jugis matutini aquam infundebat. Postquam vero sacerdos Sadducaeus, cui hic ritus nulla lege Dei praeceptus displicebat, aquam non simpulis sed pedibus suis affudisset, ipse quidem malis citreis impetebatur, & cornu altaris frangebatur, ita ut salis quadratam molem בול של מלח (in *Gem. Hier. Joma.* 39: 1. est גוש של מלח) loco cornu substituerint, ne mutilum altare appareret, ac postea clamare consuevit populus הגבה ידיך *attolle manum*, nempe שנראה אם תתן מים בספל *ut videamus an aquam infundas simpulo. Succa.* IV: 9. & in *Gem. Joma, fol.* 26 *fac.* 2. Hunc ritum Rabbanitae volunt innui *Jes.* 12: 3, *Gem. Succa.* 50. 2. *Midrasch Ruth.* 48: 2. & potissimum spectare ad eliciendas a Divina gratia pluvias in annum sequentem, quum tempus sementis instaret. Uti manipulus paschalis offerebatur ad impetrandum favorem Dei circa fructus agrestes, בשרות, & panes pentecostales ad impetrandum numinis favorem circa fructus arboreos, פירות האילן *Gem. Rosh hasschana* 16: 1.

VIII. In atrio quoque mulierum (alii dicunt in atrio magno. vide *Gem. Hier. Succa.* 55: 2.) lychnuchi aurei alti 50 cubitos (*Gem. Succa.* 52: 2.) accendebantur die primo festi post sacrificium juge vespertinum & 6 diebus sequentibus, quibus 4 ספילים sive pelves erant impositae ad recipiendum oleum & ellychnia facta ex detritis sacerdotum femoralibus. Quaelibet pelvis capiebat olei logos 120, unde mirum non est quod Judaei narrant, omnia atria urbis Hierosolymitanae hac luce perfusa fuisse, *Succa.* v. 2. 3. quae appellatur אור בית השואבה *Gem. Hier. Succa.* 55: 2. quamvis alii velint unamquamque pelvin 30 logos, atque ita quatuor 120, cepisse. *Gem. Succa.* 52. 2. Saltabant quoque illic viri faces accensas manibus tenentes, canentes & alia edentes signa laetitiae, quae in proverbium abiit, *Succa.* v: 1. dum mulieres ex podio suo desuper spectabant. §. VIII. *Laetitia nocturna.*

IX. Huc quoque pertinet gestatio אתרוג *mali citrei* sinistra, & לולב *fasciculi ramorum* dextra, ex spatha palmarum una, ramis 2 salicum, & 3 myrti, confecti de quibus vide 2 *Macc.* 10: 7. & *Siphra fol.* *258. 2. Aliquando malum citreum uti pars §. IX. *Mali citrei & ramorum gestatio.*

לולב censetur. *Menachot.* III: 6. Aliquando distinguitur: vide *Succa.* III: 4. & *Gem. Succa.* 31: 2. Gestationem hujus לולב & agitationem Rabbanitae juberi volunt *Lev.* 23: 40. & per עץ הדר intelligunt malum citreum. *Siphra fol.* *258. 1. *Zohar. in Levit.* Verum Karaei putant ea non manibus gestanda, sed ad constructionem tabernaculorum esse adhibenda. Confer *Nehem.* 8: 16. Quovis die cum lulaf semel altare circumibant, at extra Hierosolymas uno tantum die לולב gestabant (*Rosh hasschana* IV: 3.) clamantes הושענא, (Ὡσαννὰ *Matth.* 21: 8. *Joh.* 12: 13.) at septimo die septies, in memoriam obsidionis Jerichuntinae, in *Gem. Hier. Succa.* 54: 3. Unde dies הושענא רבא dicitur, qui & nuncupatur magnus dies *Joh.* 7: 37. uti quidam volunt; quamvis potius videatur fuisse octavus, יום טוב האחרון של חג dictus Judaeis, quod est idem ac ἡ ἐσχάτη ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ἑορτῆς.

§. X. *Tempus horum omnium.*

X. Non eodem tempore haec omnia usurpabantur: sed in *Succa cap.* IV. & V. docemur ita se haec habuisse.

לולב, *fascem ramorum*, in usu fuisse per septem dies: si videlicet dies primus festi sit sabbathum: nam, quia est יום טוב, ideo pellit sabbathum. Secundum constitutionem R. Jochanan ben Zaccai, etiam destructo templo, לולב per septem dies in usu est. *Siphra fol.* *258. 2.

ערבה, *salicem* (non illam quae erat in לולב, sed qua altare circumdabant, qui rami dicuntur alti fuisse undecim cubitos, ארוכות וגבוהות י"א אמה. *Gem. Succa.* 45: 1.) septem dies in usu fuisse: si dies septimus sit sabbathum, pellit sabbathum; at si alius dies sit sabbathum non pellit, & 6 dies tantum in usu est. Hinc legitur in *Gem. Succa.* 43: 2. לולב דוחה את השבת בתחילתו וערבה בסופו *fascem ramorum pellere sabbathum in initio, sed salicem in fine.*

הלל ושמחה, *hymnum sacrum & laetitiam* dies octo.

סוכה וניסוך המים, *habitationem in tentoriis & libamen aquae* dies septem.

החליל, *tibiam* dies sex, si sabbathum in diem primum festi incideret, dies 5, si non: nam tibia nec sabbathum pellebat nec diem festum.

XI.

XI. Exacto primo die festi tabernaculorum, ineunte novo septennio heptaeteridos sabbathicae (מקץ שבע שנים *a fine 7 annorum*, uti est *Deut.* 31: 10.) praelegebat rex in atrio mulierum sedens in suggesto ligneo, quod ad hunc usum parari solebat, pericopas quasdam Deuteronomii, quae recensentur in *Sota* VI. 8. videlicet ab initio Deuteronomii usque ad *Deut.* VI: 4. dein transiliit ad *cap.* XI. 13. & inde *cap.* XIV: 22. tum ad *cap.* XXVI: 22. postea ad *c.* XVII: 14. quae est parascha de rege. Denique vota & diras quae habentur *Deut.* 27. & 28. §. XI. *praelectio legis singulo septennio*

XII. Octavus dies עצרת dicitur *Lev.* 23: 36. sive ἐξόδιον in versione Graeca, *Lev.* 23: 36. & in chronico Alexandrino: unde *Hieron. ad Zachar.* 1. Σκηνοπηγίας *extrema dies egressionis appellatur & terminus.* Nam ἐξόδιον τέλος σημαίνει τῆς ἑορτῶν uti Theodoretus scribit *quaest.* 32. *in Leviticum.* Atque ita Philo *lib. de festis p.* 1196. scribit ἐξόδιον dici octavum diem festi tabernaculorum. Adnumerari solet festo tabernaculorum veluti dies ejus octavus, quare in *Gem. Eruvin.* 40. 2. *Midrasch Coheleth.* 118: 3. legitur esse שמונה ימי החג *octo dies festi tabernaculorum*, & 2 *Macc.* 10: 5. & 1. 18. octo dies encoeniorum celebrati dicuntur secundum consuetudinem festi tabernaculorum, cujus memoriam isto dierum numero, lychnis accensis, & fascibus ramorum gestatis referebant, quum illos primum festos egerunt. §. XII. *Dies octavus festus.*

XIII. A quibusdam ut festum singulare consideratur, quia *Nehem.* 8: 18. distinguitur a festo tabernaculorum, nec habitabant eo die in tabernaculis, & illo offerebantur juvencus, aries, 7 agni in holocaustum, & hircus in sacrum piaculare. Non offerebant ephemeriae eo ordine victimas, quo in festo tabernaculorum, sed ad sortes redibant, ut in reliquis רגלים, sive festis majoribus. *Succa.* v: 6. Et hoc ipsum a quibusdam רגל appellatur, בפני עצמו atque adeo quum μεγίστη Ἰουδαίων ἑορτὴ dicitur esse ἑπτὰ ἡμερῶν, uti Plutarchus in apophthegmatibus scribit *pag.* 184. non adnumeratur hic dies illi festo maximo, & festum singulare est, atque diversum a diebus septem festi tabernaculorum ob sex res, quae indicantur his litteris פז ר' קשב. *Gem. Rosch haschana.* 4: 2. & *Gem. Chagiga.* 17: 1. quae sunt initiales totidem vocum, uti id explicatur in *Gem. Succa.* 47. 1. §. XIII. *Estque festum singulare.*

1. פיים *fors.* Quod operae ſacerdotales ſorte diſtinguerentur.
2. זמן. *Tempus.* Quod ſingulari ברכה gratias Deo agant ſe vixiſſe usque ad tempus illud. Ita ſolent Deum laudare שהחיינו לזמן הזה *qui vitam noſtram producit usque ad tempus hoc. Gem. Hier. Beracoth.* 14: 1. & *Bab.* 59. 2. atque ita in libellis ‡ תחינות frequentes ſunt formulae ....ורגיעו ....שהחיינו &c. ברוך לזמן הזה *laudatus ſis, o Deus ...... qui vitam nobis conceſſiſti ..... ut perveniremus ad tempus hoc.*
3. רגל, *feſtum* eſt, & hoc nomine dictum, ab aliis diſtinctum.
4. קרבן. *Sacrificia*, diverſa ſunt ab iis, quae 7 diebus tabernaculorum offeruntur, quaeque Judaei oblata fuiſſe volunt non pro Iſraëlitis, ſed gentibus, על שאר עמין, uti eſt in libro *Zohar ad Leviticum*, *fol.* 24. 2 & *Echa Rabbati fol.* 66. *col.* 3. Ideo 70 juvenci fuere ſacrificati ſecundum numerum 70 gentium, אותם שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות הן. Ita etiam legitur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 13. *col.* 2.
5. שיר *Canticum Levitarum.*
6. ברכה. *Benedictio.* Formula precum, ברוך &c.

§. XIV. *Tibiae ſonus per hos dies.*

XIV. Non parum ad ſolennitatem hujus feſti faciebat חליל *tibia* cani coram altari per ſex dies ex octo hujus feſti בששוני ימי החג uti legitur in *Erachin.* 11. 3. Tibia autem non laetitiae modo ſed & triſtitiae tempore in uſu erat, חלילין לכלה ולמת.

Cantabat templis, cantabat tibia ludis,
Cantabat moeſtis tibia funeribus.

vide *Bava mezia.* VI. 1. Erant duodecim modo dies quotannis, quibus tibia coram altari inflabatur; praeter hos videlicet, dies quo jugulabatur paſcha primum, dies quo jugulabatur ſecundum, dies primus feſti paſchatis, & dies pentecoſtes.

CAPUT VI.

De die expiationis.

§. I. *Nomina.*

I. Dies decimus menſis Tiſri, ſive dies expiationis κατ᾽ ἐξοχὴν יומא a Talmudicis appellatur, aut יום סליחה, ומחילה *dies placationis. Gem. Bava bathra* 121. 1. ἡμέρα ἐξιλασμοῦ in-

interpretibus Alexandrinis, alias & יום הכפורים dies expiationum, quod non pro singulari quodam peccata sed pro peccatis totius anni expiatio fiat: quare & illo die Satanae nullam potestatem in gentem Judaicam esse volunt, uti reliquis diebus 364 totius anni, quem numerum per Gematriam efficit vox השטן *Gem. Joma, fol.* 20. *fac.* 1. Quo spectant ea quae leguntur in *Midrasch schir hasschirim.* 9. 1. ad illustrationem verborum quae scripta sunt *Cant.* 1. 5. שחורה אני כל ימי השנה ונאוה אני ביום הכיפורים *nigra sum, videlicet omnibus diebus anni, at pulcra sum, videlicet die expiationis.* Etiamsi vero sacrificia piacularia offerri non possint, uti nunc templo everso, tamen diem expiationis recte ita dici putant quod ipse dies expiet. *Siphra fol.* *188. 1. Quod si nec per diem expiationis nec mortem peccata expiari queant, unica restat סקילה אחר המיתה *lapidatio post mortem* quae & in nostra regione aliquando fit, si aut vir aut faemina eam post mortem fieri voluerint gravium sibi peccatorum conscii. Appellatur hic dies quoque צומא רבא *jejunium magnum* in *Midrasch Ruth.* 46. 4. & *Echa Rabbati.* 80. 1. Graecis νηστεία *jejunium*, uti *Act.* 27. 9. & in scriptis Josephi & Philonis: atque ita *jejunium* nuncupatur a Tertulliano, *lib. adversus Judaeos; duorum hircorum qui jejunio offerebantur.* Erat יום טוב, atque ita appellatur in *Taanith.* IV. 8. at in *Gem. Pesachim* 50. 2. videtur distingui ערב י״ט a ערב יום הכיפר. Cavebant autem ne hic dies incideret in אגו *agu*, i. e. primum, tertium, & sextum diem hebdomadis.

II. Dies qui inter initium novi anni, id est, primum Tisri & diem hunc expiationis intercedunt, appellantur ימי תשובה *dies conversionis*, animorum videlicet ad Deum, ita ut dies expiationis ultimus sit, atque ita decem ejusmodi dies numerentur. *Gem. Rosch hasschana.* 18. 1. & in *Gem. Hier. Rosch hasschana.* 57. 1. *Gem. Hier. Biccurim.* 64. 4. & hos indicari volunt per כעשרת *dies*, 1 *Sam.* 25: 38. post quos Nabal, non acta poenitentia, mortuus est. Dies autem duo praecedentes diem expiationis ימים נוראים *dies terribiles*, appellantur: & jam tum cilicium, סרגנם, induunt. *§. II. Antecedentes dies novem quales.*

III. Summa erat hujus diei sanctitas, & cum jejunio, ac omissio- *§. III. Sanctitas.*

omissione operum ab unoquoque celebrari debuit. *Levit.* 23: 27. In *Siphra fol.* *252. 2. ea quae interdicta sunt hoc die ad sex capita referuntur, אכילה שתיה רחיצה סיכה תשמיש המטה ונעילת הסנדל, *edere, bibere, lavari, ungi, re venerea uti, & calceis indui coriaceis.* Ipso die nono praecipiti in occasum jam incipiebat jejunii & quietis observatio, duravitque paulo ultra finem diei decimi: quo sensu dici volunt *Levit.* 23: 32. *nono die mensis vesperi, a vespera ad vesperam, sabbathum vestrum in cessatione ab opere transigetis.* In Judaea certe non nisi aves & pisces edebant die nono, sed in Galilaea etiam carnem. Exacto autem die vesperam & noctem cum amicis hilarem agebant & pontifex maximus & alii: quo referenda reor verba Theodoreti, *quaest.* 22. in Leviticum, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν οὐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ πράγμασι κέχρηνται, ἄντικρυς τῷ νόμῳ μαχόμενοι. Ipso enim die decimo ante solis occasum haec a Judaeis non patrari certum est.

§. IV. *Tempus.*

IV. Cur dies decimus mensis Tisri a Deo destinatus sit solenni huic expiationi inter Judaeos non convenit. Quidam volunt Adamum a peccato suo resipuisse hoc die, alii Abrahamum eo circumcisum, alii denique Mosen tertia vice de monte Sinai descendisse post 40 dierum jejunium, ter repetitum *Deut.* 9: 9. 18. & *cap.* 10: 10. & Deum cum populo suo reconciliatum nunciavisse. *Gem. Bava bathra.* 121. 1.

§. V. *Praeparatio ante hunc diem.*

V. Quibus ritibus celebrari soleret stante templo II. solennis hic dies, copiose traditur in codice *Joma*, unde primum illa quae hunc diem antecedebant, & praeparationis locum tenebant, notabimus, & deinde illa quae ipso illo die erant peragenda. Septem diebus ante diem expiationis secedebat pontifex maximus aedibus suis relictis in conclave Parhedrin, & singulis his diebus, ut se cultui sacro assuefaceret, sanguinem sacrificii jugis spargebat, adolebat suffitum, aptabat lychnos, & caput pedemque agni offerebat. Die tertio & septimo hujus septidui pontifex vaccae rufae cinere adspergebatur. Seniores synedrii legebant coram eo sacrum codicem & exponebant ritus diei expiationis. Tradebant quoque eum senioribus sacerdotum, qui eum adjurabant.

rabant; ne mores Sadducaeorum in adolendo ſuffitu imitaretur: nam omnia quae ſacra & cultum Dei publicum ſpectabant, fieri conſueverunt ex ſententia Phariſaeorum, uti Joſephus notat *Ant.* XVIII. 2. Et tamen ex Sadducaeis aliquando nonnulli ad pontificatum evecti ſunt *Joſeph. Ant.* XX. 8. Ipſa autem nocte diei decimi parce coenare debuit & a cibis libidinem concitantibus abſtinere, ne in ſomnum incideret, quem juniores ſacerdotes ab eo arcebant, ne pollueretur.

VI. A media nocte miniſterium hujus diei cepit exordium, *§. VI.*
in quo praecipuae fuere partes pontificis maximi qui quinquies *Ordo ſacrorum ipſo die expiationis.*
corpus ſuum, manus ac pedes decies & ſexies, ac toties mutare veſtes debuit. Quamvis enim una lotio totius corporis, טבילה dicta, ſufficeret alio tempore, ut per totum diem ſacris poſſet operari, volunt tamen Judaei hoc die feſto ad ſingula miniſteria lotiones inſtitutas fuiſſe. Haec lotio fieri debuit, uti in *Joma* III. 3. legitur, etiamſi quis mundus eſſet, ab unoquoque homine atrium templi ingreſſuro ut miniſtraret. In tabernaculo nonniſi manuum & pedum lotio, קידוש dicta, a Deo ſacerdotibus ad altare acceſſuris vel intraturis in ſanctum mandata eſt *Exod.* 30: 20. Quando autem manus & pedes lavit pontifex maximus, non ut alias ex labro aeneo, ſed cothone קיתון aureo id fiebat. *Joma* IV. 5. Ipſe ordo ſacrorum peragendorum ex hac tabella perſpicue intelligitur.

1. Exuit pontifex maximus veſtes communes, & *corpus* lavit.
2. Induit veſtes aureas & lavit *manus ac pedes.*
3. Jugulavit agnum ſacrificii jugis, adolevit ſuffitum, aptavit lychnos, obtulit ſacrificium juge, cruſtula & libamina: dein juvencum & 7 agnos diei feſti, & lavit *manus ac pedes.*
4. Exuit veſtes aureas & *corpus* lavit.
5. Induit veſtes albas & lavit *manus ac pedes.*
6. Peregit cultum illi diei proprium, initium ducens a confeſſione pro ſe & familia, & impoſitione manuum in juvencum ſuum, ſortitione de hirco utroque, reditu ad juvencum ac confeſſione pro fratribus ſuis ſacerdotibus, & poſtea ejus jugulatione. Deinde in ſanctum ſanctorum ingreſ-

sus prima vice adolevit suffitum, secunda sanguinem juvenci sparsit, tertia hirci a se jugulati sanguinem sparsit, & sancto sanctorum egressus dimisso hirco altero redit ad juvencum & hircum, quorum sanguinem in aede sacra sparserat, & ablegmina tum juvenci tum hirci cremandi exemit, & lavit *manus ac pedes.*

7. Vestes albas exuit, & *corpus abluit.*

8. Induit vestes aureas & lavit *manus ac pedes.*

9. Obtulit hircum piacularem, arietem pro se, & arietem pro populo in holocausta: tum ablegmina juvenci & hirci comburendi obtulit, & juvencum ipsum hircumque, pelle sua haud nudatos, aliis comburendos dabat extra urbem, *ἐν τοῖς προαστείοις ἐν τόπῳ καθαρωτάτῳ* ut Josephus loquitur *Antiq.* III. 10. Deinde sacrificium juge vespertinum fecit, & lavit *manus ac pedes.*

10. Exuit vestes aureas & *corpus lavit.*

11. Induit vestes albas & lavit *manus ac pedes.*

12. Intravit in sanctum sanctorum, ut acerram & *πυρεῖον* repeteret, & lavit *manus ac pedes.*

13. Vestes albas exuit & *corpus* lavit.

14. Vestes aureas induit & lavit *manus ac pedes.*

15. Adolevit suffitum vespertinum, lychnos accendit, & lavit *manus ac pedes.*

16. Exuit vestes aureas & communes induit.

§. VII. *Sacrificia illius diei 15.*

VII. Quindecim erant victimae quas hoc die offerebant, duodecim holocausta & tria sacrificia piacularia. In his publica erant tredecim; privata, pontificis videlicet, duo tantum, aries in holocaustum & juvencus in sacrificium piaculare פר חטאת ואיל לעולה, quae tamen, privata licet, publicis erant similia quod sabbathum & immunditiem pellerent. Sunt autem haec: duo agni sacrificii jugis; juvencus, aries, & agni 7 in holocaustum, diei festi causa; recensiti *Num.* 29: 8. & 11. aries pontificis in holocaustum, hirci duo piaculares, quorum alter vesperi comedebatur & sanguis ejus adspergebatur altari exteriori, alter comburebatur & sanguis ejus inferebatur sancto. Denique erat juvencus piacularis pontificis maximi qui comburebatur; sic ut essent agni 9, arietes 2, hirci 2, & juvenci 2. Sunt qui duos

duos arietes inter sacrificia publica hujus diei numerent, sic ut unus fuerit diei festi causa oblatus, alter ille, qui *Levit.* 16: 2. memoratur. Josephus etiam *Antiq.* III. 10. recensens sacrificia hujus diei numerat duos arietes publicos, & unum privatum pontificis.

Ταῦρον.	1
Κριοὺς δύο.	2
Ἄρνας ἑπτά.	7
Ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.	1
Ἔριφον ὃν καίουσι ἐν προαστείοις.	1
Ταῦρον Ἀρχιερέως.	1
Κριὸν Ἀρχιερέως, ὁλοκαύτωμα.	1

adde sacrificia jugia, agnos duo: fient 16

Sed notandum est pro κριοὺς δύο (quod in Graecis Josephi codicibus nunc legitur) legisse veterem interpretem Epiphanium κριὸν, quia reddit *arietem*, sic ut 15 victimae fuerint. Sed alii eundem fuisse putant arietem festi causa oblatum, & pro populo; cui si addatur aries pontificis maximi, sacrificium privatum, duo tantum arietes hoc die oblati fuerunt.

§. VIII. *Pontificis maximi introitus in sanctum sanctorum.*

VIII. Praecipua hujus diei solennitas consistebat in eo, quod hoc die solo in sanctum sanctorum pontifex maximus introiret. Tum quidem pontifex maximus summum gradum honoris adipiscebatur quum in sancto sanctorum esset. Philo *lib. de somniis pag.* 1134. non dubitat ei dignitatem inter Deum & reliquos homines mediam tribuere illo tempore, & μεθόριον τῆς θεοῦ φύσιν, τῆς μὲν ἐλάττονα, ἀνθρώπου δὲ κρείττονα. Verum male id confirmat verbis sacri codicis, in quo scriptum sit, ὅταν εἰσίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται, *quum ingredietur pontifex maximus in sanctum sanctorum, homo non erit. Levit.* 16: 17. ita non legitur, sed, *homo non erit in tabernaculo quum pontifex maximus ingredietur in sanctum sanctorum.* Intrabat autem pontifex maximus in hunc locum illo die quatuor vicibus. *Primo* quidem post jugulatum juvencum suum, & sanguinem ejus sacerdoti traditum ne concresceret, prunas ab altari exteriori desumtas, & vasi aureo המחתה impositas, una cum vasculo aureo הכף suffitus intulit in sanctum sanctorum, & deposito

vase המחתה inter vectes arcae, vel stante templo II. supra lapidem positionis, suffitum super prunas congestum adolevit & exivit. *Secundo* intravit in sanctum sanctorum cum sanguine juvenci sui, ut antequam pro populo intercederet se expiaret, & inter vectes arcae, vel in loco ubi illi olim fuerant, constitutus semel sursum supra operculum, septies deorsum, digito sanguinem sparsit, & vasculum in sancto deposuit. *Tertio* cum sanguine hirci, unius ex duobus piacularibus, quorum alter, hic videlicet, sorte לשם *Deo* erat designatus, alter לעזאזל, لعزازل, *secessioni*, ἀποπομπαῖος, & in deserta emittendus. Locus, quo pellebatur, erat 90 stadies ab urbe צוק dictus in ὑπερορίῳ ἐρήμᾳ. Ex Talmudicis, & Josepho id discimus. Postquam igitur juvenci sui sanguinem in sanctum sanctorum intulisset, jugulavit hircum & sanguinem illius eo quoque tulit similesque octo sparsiones peregit. Dein regressus in sanctum juvenci sanguinem accipiebat & contra velum octies eum sparsit: atque ita similiter sanguinem hirci. Postea sanguine hirci & juvenci commixto cornua altaris interioris adspersit, initium ducens a cornu euroboreali (*Gem. Joma.* 42. 4.) & partem ipsius superficiei altaris in summo ad latus meridionale septies; reliquumque sanguinis effudit ad basin altaris exterioris, & manibus impositis hirco emissario, editaque confessione, illum emisit in solitudinem: quo eum pervenisse ex lingua coccinea in templo portae pronai affixa didicisse dicuntur, quae tum solebat albescere, exceptis annis 40 ante templi II. excidium, uti Judaei tradunt in *Gem. Joma.* 39. 2. id est, circa tempus passionis Christi. Confer de lingua coccinea *Schabbath.* IX. 3. *Joma.* VI. 8. Pars altera linguae coccineae inter hirci emissarii cornua erat ligata, quem Tertullianus *lib.* III. *c.* 3. *adv. Judaeos*, *hircum coccino circumdatum* nuncupat, & *maledictum convulsumque a toto populo:* vellicabant enim illi pilos, clamantes טול וצא *vade & exi.* Deinde pontifex maximus in atrio mulierum partem legis divinae populo praelegit interea dum hircus & juvencus extra urbem cremabantur; sic ut nemo simul audire P. M. legentem, & videre combustionem hirci posset. *Joma* VII. 2. *Quarto* sanctum sanctorum intravit ad repetendum thuribulum.

IX.

IX. Sunt qui putent quatuor hosce introitus pontificis maximi in sanctum sanctorum adversari verbis Mosis *Levit.* 16: 34. *Exod.* 30: 10. ubi אחת בשנה *semel quotannis*, non quater, ingredi sanctum sanctorum pontifex jubetur, & *Hebr.* 9: 7. ubi semel tantum in anno ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν legitur pontifex ingressus fuisse, & non licuisse illi sine sanguine eo intrare. Pro iis quoque faciunt verba regis Agrippae in epistola ad Cajum imperatorem, quae leguntur apud Philonem *in legatione ad Cajum*, *p.* 1035. ubi semel tantum intrasse in adytum quotannis pontificem maximum scribit, & si eodem die ter vel quater intrasset, mortem meruisse, κἂν αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τοῦ ἔτους, ἢ καὶ αὐτῇ τρὶς ἢ τετράκις εἰσφοιτήσῃ θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει. Addunt rationem typi & antitypi hoc postulare, quum semel tantum Christus in coelum adscenderit. Verum vix uno introitu omnia peragi potuere, quae *Levit.* 16. peragi in sancto sanctorum jubentur; & post sparsum in sancto sanctorum juvenci sanguinem legitur, & jugulabit hircum & sanguinem ejus inferet in sanctum sanctorum & sparget uti sparsit sanguinem juvenci, videnturque distincti introitus commemorari *Levit.* 16: 12. 15. 18. nec similitudo inter typum & antitypum se ad omnia plane extendit; nec repugnat, si quis dicat semel in anno tantum ingressum in sancto sanctorum pontificem, licet vel decies eo die ingressus fuisset. Nam & ipsi Judaei, qui quater pontificem illo die intrasse volunt, ita loquuntur, נכנס בו פעם אחת בשנה. *semel in anno pontificem ingressum fuisse in sanctum sanctorum*, in *Gem. Hier. Joma*. 43. 1. *Gem. Pesachim*. 86. 1. Ita & Josephus, & scriptor *lib.* III. *Maccab.* I. 12. testantur ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν in sancto sanctorum illum introivisse. Ita Israëlitae se ter quotannis in templo stitisse dicuntur, licet vel sexies uno die templum intrassent. Sic semel baptizatus aliquis esse dicitur, licet ter immersus sit, quod hi actus continuati pro uno habeantur. Quare R. Jose in *Mechilta* 65. 1. dixit שלושה פעמים ביום אחד זה אחר *tribus vicibus uno die idem est ac semel.* Quod autem ad verba Agrippae attinet, majorem fidem merentur doctores Talmudici de ritibus patriis testantes quam rex Agrippa, qui in eadem epistola de hoc ipso introitu pontificis in adytum agens scribit, solum ad incendendos odores & preces fundendas illum eo intrasse μόνον ἐπιθυμιάσων καὶ κατὰ πάτρια εὐξόμενος φορὰν ἀγαθῶν, quum expiatio peccatorum & sparsio sanguinis

§. IX. *An quatuor hi introitus repugnent dicto Mosis & Pauli.*

guinis juvenci & hirci primaria causa hujus introitus fuerit, & incensio odorum quasi praeparatio.

§. X. *Sparsionum sanguinis in aede sacra numerus.*

X. Frequens est mentio in scriptis Talmudicis trium & quadraginta sparsionum sanguinis, quae intus sive in aede sacra fiunt die expiationis. vide *Gem. Zevachim.* 42. 1. Sunt autem hae

Una sparsio sursum & septem deorsum inter vectes arcae ex sanguine juvenci, quae efficiunt	8
Tot ibidem ex sanguine hirci.	8
Tot contra velum.	16
Quatuor ad cornua altaris interioris ex sanguine hirci & juvenci commixto.	4
Septem super ipsum altare.	7
	43

§. XI. *Et modus.*

XI. De modo spargendi ambigitur. Quidam putant sparsionem quae facta dicitur על הכפרת non pertigisse usque ad ipsum arcae operculum, nisi aliquando per accidens. vide *Gem. Hier. Joma.* 42. 4. Videtur tamen probabilius sanguinem ipsum operculum arcae semper tetigisse, quod inde ἱλαστήριον dictum est. Certe distinguitur una haec sparsio facienda על הכפרת, vel uti *Levit.* 16: 15. legitur על פני הכפרת, a reliquis septem quae לפני הכפרת, id est, *coram operculo* faciendae erant. Eadem quoque loquendi ratione dicitur *Levit.* 16: 19. de sparsione sanguinis super altare interius הזה עליו מן הדם *sparget super illud sanguinem*, qua commate 16 dicitur הזה אותו על הכפרת *sparget eum super operculum.* At dubium non est quin sanguis ipsum altare tetigerit: adeòque quum idem sit loquendi modus nil vetat credere etiam ad operculum arcae sanguinem pertigisse. Sparsio ipsa sanguinis על פני כפרת fiebat non recta sursum vel deorsum, sed instar hominis flagellantis. *Siphra fol.* *169. 2. Praeterea sparsiones ad cornua altaris interioris fiebant (ex sententia R. Eliezeris) sursum, excepto isto cornu quod erat proximum pontifici spargenti, ad quod sanguinem spargebat deorsum, ne vestes suas sanguine inficeret. *Gem. Joma.* 55. 1. *Gem. Hier. Joma.* 42. 4. Verum alii sanguinem non adspergere debuisse sed allinere cornibus altaris sacerdotem putant, uti & de cornibus altaris tam exterioris quam interioris נתן עליו usurpatur in sacris literis, non הזה עליו. Adeoque, si stante templo

plo secundo (quando secundum opiniones Pharisaicas omnes ceremoniae publicae factae sunt) sanguinem cornibus altaris ita adspersserint ut Talmudici tradunt, videntur, uti in multis aliis, a prisca consuetudine & lege Dei recessisse.

CAPUT VII.

De festo novi anni, & noviluniis.

I. Diem qui novo anno civili praebet initium, & primus est mensis Tisri, יום תרועה *diem clangoris* appellatum legimus *Num.* 29: 1. זכרון תרועה *memoriam clangoris Lev.* 23: 24. Judaeis vulgo ראש השנה *initium anni*, quo titulo codex Misnicus extat. Ἱερομηνία & σαλπίγγων ἑορτὴ Philoni *lib. de festis pag.* 1193. Sunt autem duo dies hujus festi שני ימים טובים של ראש השנה uti liquet ex *Schabbath.* XIX. 5. & *Gem. Pesachim.* 47: 1. etiam in terra Canaan celebrati: quos observandos esse secundum placita *prophetarum priorum* נביאים הראשונים scribitur in *Gem. Hier. Eruvin.* 21: 3. Sunt duo hi dies ejusdem sanctitatis, quum in noviluniis dies posterior non adeo sanctus sit ac prior. *Gem. Betza* 6. 1. *Gem. Eruvin* 39: 2. §. I. *Festum novi anni.*

II. Clangebatur eo die in templo a mane ad vesperam *buccina* שופר, sive *cornu arietino incurvo*, קרן הכבשים הכפוף, quum in aliis noviluniis tantum uterentur *tubis* sive הצוצרות uti *Num.* 10: 10. praecipitur (licet enim id in sacro codice diserte non extet שופר *buccinam* fuisse abhibitam, colligunt tamen Judaei ex *Levit.* 25: 9. & antiqua traditione) vide *Rosh hasschana.* 111: 2. Quamobrem *Psal.* 81: 4. *buccina clangite in novilunio* בשופר de solo novilunio Tisri, id est, festo novi anni, intelligendum docent in *Gem. Rosch hasschana* 8: 2. Nunc autem templo diruto nunquam buccina & tubis simul utuntur: id tantum in templo licuit *Psalm* 98: 6. at initio novi anni sola buccina, in jejunio solis tubis, utuntur. Buccina qua nunc utuntur, tum in synagoga hujus urbis Trajectinae, tum alibi in Belgio, constat ex cornu arietis, quod planum est ab utroque latere, & ab eo foramine, quod ori clangentis admovetur, recta protensum est fere ad spatium pollicum quindecim, & inde inflectitur, fere ad angulum rectum (uti Mathematici loquuntur) per spatium pollicum quinque usque ad foramen latius per quod sonus exit. Quod si dies novi anni in sabbathum incideret, §. II. *Clangor buccinae & sacrificia.*

deret, Hierosolymis clangebant non alibi. *Rosh hasschana.* IV: 1. Praeterea offerebantur sacrificia quaedam singularia, quae recensuimus *parte* III. *cap.* I.

§. III. *Ratio clangoris.* III. Quam ob rem clangor buccinae hoc festo institutus sit disputant Judaei. Volunt respici eo ad libertatem populi, quum in fine jubilaeorum clangore buccinae libertas publicaretur, vel ad liberationem Isaaci & substitutionem arietis, *Gem. Rosh hasschana.* 16. 1. vel legis lationem, vel Dei regis imperium in eos, vel futuram liberationem per Messiam *Gem. Rosch hasschana.* 11. 2. *Mechilta* 14. 1. vel futuram resurrectionem. Alii buccina figuram lunae falcatae indicari existimant. Confer Philonem *de festis pag.* 1193.

§. IV. *De noviluniis.* IV. Novilunia quomodo a calculo astronomico & phasi dependerint supra *cap.* I. diximus. Celebratur Hierosolymis unus modo dies hujus festi, at in locis remotis duo ob incertam mensis consecrationem; non enim per nuncios rescifcere poterant sat mature, quo die Hierosolymis novilunium esset indictum: sed in iis locis, ad quae tempestive nuncii appellere poterant, unus modo dies celebrabatur. quem morem hodieque servant, licet solum calculum astronomicum sequantur, ultimum diem unius & primum alterius festum habentes: qui secundus dies יום שני של גליות dicitur, in *Gem. Pesachim.* 52. *Gem. Betza.* 4. 2. Sunt qui olim quoque biduum celebratum putent ob 1 *Sam.* 20: 27. Hanc consecrationem olim per ignes accensos significare consueverunt: sed postea, fraude Samaritanorum detecta, certos homines ejus rei causa miserunt. *Rosch hasschana.* 11: 2, 4. *Gem. Betza.* 4: 2. Canebant sacerdotes *tubis* חצוצרות in festo novilunii *Num.* 10: 10. & offerebantur sacrificia superius *cap.* I. recensita, undecim videlicet victimae, quod annus lunaris minor esset per spatium undecim dierum anno solari. In *Gem. Chullin.* 60. 2. fingitur Deus dixisse *offerte sacrificium, quod minorem fecerim lunam sole*, אמר הק׳בה הביאו קרבן שמיעטתי את הירח & mox: *hircus hic* (in noviluniis offerendus, qui expiat peccatum hominis mundi, qui comedit cibum immundum, uti est in *Schevuoth.* 1. 4.) *sit in memoriam hujus rei, quod lunam fecerim minorem sole*, שעיר זה יהא זכרון על שמיעטתי את הירח וכו׳.

C A-

CAPUT VIII.

De sabbatho, annis sabbathicis, & jubilaeis.

I. Sabbathi nomen in sacro codice nonnunquam latius, nonnunquam minus late, sumitur; & praeter diem septimum hebdomadis, aliis diebus festis tribuitur, *Levit.* 25: 4. & 23. 32. & integris hebdomadibus *Luc.* 18: 12. illud vero & *Levit.* 23: 16. hebdomadem notare quidam existimant. Certe totam hebdomadem שבת Judaei nuncupant in *Ketuvoth.* 1. 1. perinde ac שבוע: atque ita ἑβδομὰς pro sabbatho accipitur 2 *Macc.* 6. 11. Hic vero per sabbathum diem septimum hebdomadis intelligimus quieti & cultui divino singulari ratione consecratum, qui יום השבת & ἡμέρα τῶ σαββάτε opposite ad ששה ימי המעשה *sex dies operum*, & ἡ τῶ σαββάτων ἑορτὴ Plutarcho *lib.* IV. Συμπ. ἡμέρα τῶ σαββάτων, 1 *Macc.* 2. 32. 41 & 9. 34. dicitur, uti & a Juliano ex versione Graeca V. T. vide *Cyrill. c. Julian. lib.* V.

§. I. *Nomen* שבת.

II. Appellatur idem ille dies שבתון, quod tribus diversis modis voci שבת conjunctum legitur שבתון שבת קדש *Exod.* 16: 23. שבת שבתון קדש *Exod.* 31. 15. & קדש שבת שבתון *Exod.* 35: 2. Quae perperam Origenes *in homil.* 1. *ad canticum canticorum* dicta esse credidit uti *sancta sanctorum*, *canticum canticorum*, ac si σάββατα σαββάτων uti ἅγια ἁγίων diceretur. Ita tamen & Hilarius, *in prologo ad Psalmos*, Theodoretus, *quaest.* 22. *in Leviticum*, & Philo ipse *de festis*, *pag.* 1194. reddens σάββατον σαββάτων per ἑβδομάδα ἑβδομάδων. Quia videlicet interpretes Graeci *Levit.* 23: 32. שבת שבתון reddiderant per σάββατα σαββάτων. Nec tamen de solo sabbatho haec vox שבתון usurpatur, sed & de die expiationis, *Levit.* 16: 31. primo & octavo festi tabernaculorum, *Levit.* 23: 24. & anno sabbathico. *Levit.* 25: 4. Adeoque nullis aliis festis datur nisi quae in mensem Tisri incidunt, qui mensis in anno sacro septimus ac quasi sabbathicus erat, & quieti destinatus, peracta messe & collectione fructuum istius anni. Quare & Philo *lib. de festis. p.* 1183. huic mensi tributum festorum maximum scribit. Nec ullus erat mensis anni in quo tot dies festi agebantur, quos chronicon, vulgo Alexandrinum dictum, ita recenset *pag.* 196.

§. II. *Nomen* שבתון *quid.*

die 1. Ἑορτὴ σαλπίγγων.

8. Ἐγκαίνια ȣ ναȣ.

10. Ἡμέρα ἐξιλασμȣ.

15. Σκηνοπηγιῶν.

22. Ἐξόδιον, id eſt, מוצאות vel עצרת, dies octavus feſti tabernaculorum. Alii perperam hoc de exitu ex Aegypto acceperunt.

Adde diem 23. שמחת תורה, *gaudium legis*, quo ultimam ſectionem pentateuchi publice legunt.

§. III. *Σάββατα in N. T.* III. In N. T. hic dies nomine σαββάτων ſaepe innuitur, uti *Matth.* 12: 1 *Marc.* 1: 21. Τοῖς σάββασιν, atque ita ὀψὲ σαββάτων, idem eſt quod ὀψὲ σαββάτȣ. Similiter quia שבת aliquando totam hebdomadem notat, inde in Nov. Teſt. μία σαββάτων idem eſt quod μία σαββάτȣ חד בשבתא primus dies hebdomadis, in *Gem. Schabbath.* 156. 1. & חד בשבא. *Gem. Maccoth.* 5. 1. *Gem. Nedarim.* 12. 1. & ſunt qui putent μία σαββατῶν olim dictum fuiſſe ex Hebraeo שבתון, quod deinde in terminationem Graecam pluralem abiit, σαββάτων, uti χείμαῤῥον ȣ͂ κεδρῶν formarunt ex נחל קדרון 1 *Reg.* 15. 13. *Joh.* 18. 1. Alii vero ſuſpicantur plurale σάββατα formatum eſſe ex eo, quod ſono conveniret cum שבתא vel ܫܒܬܐ, quemadmodum & Horatio, *lib.* II. *Sat.* 9. unicus dies *triceſima ſabbatha* dicitur, uti & Joſepho ſcribenti de Ptolemaeo Lagi Hieroſolymam ingreſſo, *lib.* XII. 1. εἰσελθὼν σαββάτοις εἰς τὴν πόλιν, quod ipſe docet *Antiq.* III. 10. ἑβδόμην ἡμέραν ἥτις σάββατα καλεῖται, & *lib.* III. 8. τὴν ἑβδόμην ἡμέραν σάββατα καλȣ͂μεν. Ita quoque Philo *de confuſione linguarum*, ἑβδόμεν οἱ Ἑβραῖοι σάββατα καλȣ͂σιν.

§. IV. *Quid ſabbathum δευτερο-πρῶτον.* IV. Quid in N. T. intelligi debeat per σάββατον δευτεροπρῶτον *Luc.* 6: 1. non minus exercuit ingenia interpretum. Priſcis doctoribus Chriſtianis aqua hic haeſit, uti liquet ex diverſis ſententiis, in quas abeunt, & lepido reſponſo Gregorii Nazianzeni, quod ab illo accepit Hieronymus, & narrat *epiſtola* 24. *ad Nepotianum.* Sunt qui putent duo fuiſſe ſabbatha in quolibet anno πρῶτα dicta, reſpectu duplicis initii anni ſacri & civilis, ſic ut primum ſabbathum in Tiſri appelletur שבת ראשון הראשון σάββατον πρωτοπρῶτον, primum in Niſan שבת ראשון השני σάββατον δευτεροπρῶτον. Judaeos certe olim peculiarem primi ſabbathi in anno rationem habuiſſe conſtat quoque ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* VI. ἐὰν μὴ

μὴ σελήνη φανῆ σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, nisi luna apparuerit, sabbathum non celebrant quod primum *dicitur.* Plurimis recentiorum sententia illa probatur, quae sabbathum primum ab oblatione manipuli die secundo festi paschatis ita dictum esse vult quasi *πρῶτον μετὰ τῆς δευτέρας τοῦ πάσχα*, quia dies omnes, tam sabbatha quam alios, numerant & appellant primos, secundos, &c. לעומר, id est, *ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων*, uti Josephus diem 16. Nisan nuncupat, quo manipulus offerebatur. Sane videtur illud sabbathum posterius fuisse die 16 mensis Nisan. Si enim sabbathum hoc ante diem 16 Nisan, id est, diem manipuli fuisset, non modo dixissent, *discipuli tui faciunt quod non licet ἐν τοῖς σάββασιν*, sed, *faciunt quod omnino non licet*, sive sabbatho sive alio die; quoniam nondum est oblatus manipulus, qui die 16 Nisan offerri solebat: ante quod tempus metere, aut evellere spicas, illicitum esse Judaei credebant. Nam spicas vellere est species messis. Ita Philo lib. de vita Mosis *pag.* 657. scribit sabbatho ne folium quidem aut fructum decerpere ab arbore fas esse, *οὐ γὰρ ἔρνος οὐ κλάδον, ἀλλ' οὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὁντιναοῦν δρέψασθαι.*

V. Ad legitimam sabbathi observationem requiri quietem, & sanctificationem ejus diei, sic ut publice Deus singulari ratione colatur eo die per preces, lectionem sacri codicis, atque alia exercitia pia, & ab omni opere cessandum esse, nec iter peragendum, colligitur ex *Exod.* 16:29. & 23. 12. & 31. 14. Quum vero Judaei multa subtiliter de his rebus disputare soleant, nos pauca tantum ex iis delibabimus, acturi de observatione quietis & iis operibus, quae Judaei prohibita esse hoc die censent, de celebratione hujus diei cum laetitia, & itinere sabbathico. §. V. *Observatio sabbathi in quibus sita.*

VI. Quies sabbatho mandata, secundum sententiam Schammaeanorum, tria involvit 1. שביתת אדם, *quietem hominum.* 2. שביתת בהמה, *quietum bestiarum.* 3. שביתת כלים, *quietem vasorum.* Hilleliani hominibus & bestiis concedunt quietem, sed שביתת כלים *vasorum σαββατισμὸν* negant, id est licitum putant ante sabbathum aliquod opus inchoare quod durante sabbatho sponte perficitur, verbi causa ante sabbathum retia tendere avibus aut piscibus ut sabbatho capiantur, atramentum aut alia macerare ante sabbathum, ut perfici queat per sabbathum maceratio. Pro qua sententia Dei legem adferunt, quae nonnisi ipso illo die sabbathi vetuit §. VI. *Quies.*

 operari.

operari. *Schabbath* I. 5. De hominum quoque quiete dissensum fuit. Olim enim hanc adeo sollicite observabant, ut a defensione sui & rerum suarum abstinerent: quare saepius ab hostibus eo die capti sunt; maxime quum Antiochi Epiphanis tyrannide premerentur. Postea vero Mattathias defensionem corporis sui contra hostes ipso sabbatho licitam esse pronuntiavit. Joseph. *lib.* XII. 8. Nec tamen fas esse putant hostem ipsum sabbatho aggredi, aut munimenta ab eo structa demoliri: quae res non mediocre momentum attulit ad expugnationem urbis, ab imperatore Tito obsessae. Quid? quod inventi fuerint homines adeo superstitiosi, qui salutem & vitam suam in discrimen vocaverint ob eandem causam; qualis ille gubernator, Synesio *epist.* 4. memoratus, qui oborta vehementi tempestate circa initium sabbathi *μεθῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸ πηδάλιον clavum e manibus dimisit*, nec arripere voluit, etiamsi necem ei stricto gladio minarentur.

§. VII. *Opera prohibita.*

VII. Opus omne servile מלאכת עבודה Deus prohibuerat. Judaei autem in *Schabbath.* VII. 2. opera praecipua, sabbatho prohibita, in certum ordinem redegerunt, quae אבות מלאכות *patres operum* vocant in *Mechilta* 64. 2. *ἀρχηγικώτατα αἴτια* Philoni dicta. *lib.* III. *de vita Mosis*, *pag.* 686. Ex his nascuntur, vel cum his aliquo modo cognationem habent תולדות sive *proles.* Uti v. g. aedificare est *pater operis*, caseum conficere, *proles*, quia species quaedam est exstructionis. Opera praecipua, quae *patres operum* nuncupant, recensent 39 hoc ordine. 1. Serere. 2. Arare. 3. Metere. 4. Colligere in manipulos. 5. Triturare. 6. Ventilare. 7. Purificare. 8. Molere. 9. Succernere. 10. Depsere. 11. Coquere. 12. Tondere lanam. 13. Dealbare eam. 14. Eam excutere. 15. Eam tingere. 16. Nere. 17. Stamen subtegere. 18. Inducere in spatium filorum. 19. Texere fila duo. 20. Findere fila duo. 21. Ligare. 22. Solvere. 23. Suere suturas duas. 24. Dissecare ut consuas. 25. Venari e. g. capream. 26. Mactare eam. 27. Excoriare. 28. Salire. 29. Pellem parare. 30. Eam radere. 31. Discindere eam. 32. Scribere literas duas. 33. Delere, ut scribas literas duas. 34. Aedificare. 35. Destruere. 36. Exstinguere. 37. Accendere. 38. Percutere malleo. 39. Adducere quidpiam ex רשות dominio uno in aliud,

e. g.

e. g. ex loco privato in publicum. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 5: 10. & 9. 14. *Marc.* 3: 2. *Matth*: 12: 2.

VIII. In templo ratio non habetur ſabbathi in his & ſimilibus. אין שבות במקדש dicunt Judaei, quod Chriſtus *Matth.* 12: 5. dicit, ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσι. Mactabant enim, onera ferebant, aliaque faciebant ſacerdotes uti diebus profeſtis. Ita quoque circumciſio & paſcha pellunt ſabbathum, quia haec adſtricta ſunt במועד certo tempori, quod proferre non licuit. *Joh.* 7: 22. Legitur etiam in *Gem. Joma.* 15: 2. Hillelem, quum nive tectus reperiretur, ſabbatho ablutum, unctum, portatumque in hypocauſtum fuiſſe, & dixiſſe Schemaiam & Abtalionem ראוי זה לחלל עליו את השבת, *dignus hic eſt, ob quem ſabbathum profanetur.* Sic ſi beſtia in foveam aquae inciderit, pulvini adducendi ſunt & ſubſternuntur ei, ut poſſit adſcendere, quod eſt animal העלות ſive ἀνασπᾶν (vide *Habac*: 1: 15.) uti & typhon dicitur Graecis ἀνασπᾶν τὸ ὕδωρ, id eſt efficere ut aqua adſcendat: quod ſi pabulo ſolo ibi conſervari in vita poſſit, pabulum ei illic datur. *Gem. Schabbath.* 128. 1. confer *Luc.* 14: 5. In *Joma* VIII. 6. legitur *omne periculum mortis pellere jura ſabbathi* כל ספק נפשות דוחה את השבת.

§. VIII. *Quando & ubi ſabbathum non ita obſervetur.*

IX. Ad celebrationem ſabbathi cum gaudio pertinent ritus quidam praevii, uti clangor buccinae ſexies repetitus, vide *Gem. Schabbath.* 35. 2. ter ut ceſſarent homines ab operibus. 1. Ut ceſſarent fodientes & arantes. 2. Ut officinae clauderentur. 3. Ut ollae ab igne removerentur, & accenderentur lucernae: deinde ter ut diſtinguerent tempus ſacrum a profano, להבדלה. *Chullin.* 1. 7. In templo fiebat id ex tecto ſabbathi. 2 *Reg.* 16: 18. *Joſeph. de bell.* V. 9. Accenſio lucernarum ſabbathinarum faeminae mandata eſt, ex antiquo more, quo domeſticus labor fere matronarum erat; quae ערב השבת, id eſt, die ſexto, ſabbathum antecedente, fieri debet: nam Judaeos non accendere lucernas ſabbathis ipſe haud ignoravit Seneca *lib.* 15. *Epiſt.* 95. Praeparatio ciborum fiebat etiam die ſexto hebdomadis, quapropter a ſcholiaſte epiſtolarum Ignatii ἕωλα ἐσθίοντες *heſterna edentes* die ſabbathi appellantur, & *tepida bibentes* χλιαρὰ πίνοντες,

§. IX. *Ritus antecedentes ſabbathum.*

quod calidis uti non possent, quia coquere non licuit. Quod vero calorem cibi & potus, olla calida cophino imposita, & foeno circumjecto, conservabant, quantum fieri poterat, ideo cophinum & foenum Judaeorum suppellectilem nuncupat Juvenalis *Sat.* III. 15. & VI. 541. Quod si dies Veneris festus sit, non licet eo cibos parare in usum sequentis sabbathi, sed facienda est die Jovis עירוב תבשילין sive *mixtura ciborum*, quam vocant. vide *Betza.* II. 1. Exstruuntur etiam mensae conquisitissimis cibis ad epulas sabbathinas. Tria porro dicenda esse monent Judaei die sabbathum antecedente עישרתם עירבתם הדליקו ארת הנר 1. *Decimastisne cibos?* 2. *Instituistisne mixturam* videlicet הצדות? & 3. *accendite lucernam. Gem. Gittin.* 6. 2. Denique in initio & fine sabbathi singularis diei consecratio per poculum vino & aqua repletum in usu est, qua separatio sit temporis sacri & profani.

§. X. *Ritus in ipso sabbatho observandi.*

X. Porro in ipso sabbatho requiritur indutio vestium pretiosarum in honorem sabbathi, *Gem. Schabbath.* 113. 1. & summa laetitia, cujus plurima signa edunt, epulando & indulgendo genio, quantum res uniuscujusque patitur: quo trahunt illud quod *Jes.* 58: 13. Sabbathum appelletur ענג *voluptas. Gem. Schabbath.* 118. 1. 2. at *non est laetitia sine epulis*, אין שמחה אלא במקום סעודה *Gem. Succa.* 25. 2. Disputant quoque an ter (quia *Exod.* 16. 25. *hodie* ter repetitur) an quater eo die sit epulandum, quia coena videtur excipi. *Gem. Ketuvoth.* 64. 2. *Pea.* VIII. 7. ubi pauperi oberranti in sabbatho jubetur cibus trium epularum סעודות dari.

§. XI. *Iter sabbathicum.*

XI. Iter, quod sabbatho licitum erat (quamvis enim *Exod.* 16: 29. jubeantur manere loco suo *Levit.* 23: 3. tamen sabbathum dicitur convocatio sancta) definitur a Judaeis spatio bis mille cubitorum, & σαββάτου ὁδὸς dicitur *Act.* 1: 12. Hoc videlicet spatium erat, quo arca & castra inter se distabant, *Jos.* 3: 4. Hinc extra urbem, sive exigua sive magna sit, spatium hoc 2000 cubitorum pro itinere licitum statuunt. Ignatius propterea, *epistola* 3. (vel dicamus potius illa verba non ipsius Ignatii sed scholiastae esse) appellat Judaeos μεμηπεγμένα βαδίζοντας, & Epiphanius *haer.* 66. sex stadiis iter hoc sabbathicum definit,

nit, *οὐκ ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασιν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν ἓξ σταδίων.* Sic ut fere iter quadrantis horae fuerit iter sabbathicum, quoniam 24 stadia efficiunt tria milliaria Romana, sive horam unam itineris, & sex partem quartam τῶν 24 constituunt.

XII. Et hoc ipsum extenderunt longius per עירובי תחומין *mixturas terminorum*, vel potius *mixturas ciborum in terminis sabbathicis*, quas ita vocant, quum quis cibum in duas epulas sufficientem (מזון שתי סעודות) die Veneris deposuit in loco aliquo extra urbem intra terminum sabbathicum, atque illic sabbathum agere decrevit, quamvis intra urbem redeat, licet ei per spatium 2000 cubitorum ab eo loco, quo cibos deposuit, sabbatho proficisci. Vide totum codicem *Eruvin:* ubi non tantum de hac *mixtura* τῶν תחומין, sed & *atriorum* agitur, עירובי חצרות, quum die Veneris omnes incolae loci alicujus privati vel atrii cibum ad unum locum conferentes quem simul comedent efficiunt ex locis, quae antea diversi erant dominii (רשות dicunt) locum dominii unius, sic ut vi hujus commixtionis liceat omnibus ejus loci incolis sabbatho aliquid educere ex una domo in aliam, quod ceteroquin non licebat. Haec mixtura si fiat ab incolis urbis, appellatur שיתוף *associatio.* Ceterum auctorem τῶν עירובין Salomonem regem faciunt in *Gem. Schabbath.* 14. 2. §. XII. *Mixtura terminorum atque atriorum.*

XIII. Annus sabbathicus dicitur quilibet annus septimus. Ita ut primus sabbathicus fuerit septimus ab eo tempore quo terra divisa atque occupata agris colendis vacare poterant, id est, ab anno 14 post ingressum in terram Canaan, quia septennio uno terram ceperunt, altero diviserunt: vide *Gem. Kiddușchin.* 40. 2. *Gem. Bava mezia* 89. 1. *Gem. Hier. Pea.* 20. 3. *Gem. Hier. Schevuth.* 36. 2. Nec enim, simulac terram Canaan ingressi sunt, Judaei volunt majores suos ad omnia praecepta legis Mosaicae obligatos fuisse, sed hoc ordine, uti est in *Siphra fol.* *262. 2. §. XIII. *Annus sabbathicus quis.*

1. Ad legem de placenta offerenda & praeputium arborum, & novo proventu terrae non gustando ante oblatum manipulum, obligabantur simul ac Jordanem transivissent.
2. Ad manipulum paschalem offerendum, obligabantur die 16 Nisan.
3. Ad panes pentecostales, 50 diebus post.

4. Ad decimas, post annos 14 ab ingressu in terram.
5. Ad anni sabbathici observationem, anno 21 ab ingressu.
6. Ad jubilaei observationem, anno 64 ab ingressu.

Ceterum annus hic sabbathicus dicitur annus שמטה *intermissionis*, *Levit.* 25: 2. Graecis ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως & ἀργὸν ἔτος Suidae in v. Ἰωβιλαῖος. Nomen etiam שבת *sabbathi* huic anno dari ante monuimus: & uti dies sabbathum praecedens ערב השבת *vespera sabbathi* appellatur, ita annus sextus ערב שביעית quasi *vesperam anni septimi* dicas (*Schevüth.* 1. 1.) & octavus מוצא שביעית *ibid.* VI. 4. appellatur. Hoc sensu, quo annus sabbathicus sabbathum dicitur, illud Christi *Matth.* 24: 20. intelligunt quidam, *orate ne fuga vestra fiat hyeme vel sabbatho*, i. e. anno sabbathico, quo nullae fruges in agris inveniebantur, uti & hyeme tempora sunt fugientibus maxime incommoda. Alii volunt Christum attendisse hoc dicto ad spatium itineris sabbathici.

§. XIV *Initium annorum sabbathicorum.* XIV. Annos sabbathicos a Tisri, non Nisan, esse numerandos constans est Judaeorum traditio, nec destituta firmamento ex sacris literis petito. Nam *Levit.* 25: 3. dicitur, *sex annis feres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam & colliges proventum ejus. Et septimo anno erit sabbathum* שבתון *terrae, sabbathum Domino; agrum tuum non feres, nec vineam putabis. Exod.* 23: 10. Unde liquet, quum tempus agrum ferendi sit in Tisri, metendi in Nisan, & sexies ager seri, sexies meti, debeat ante annum sabbathicum, a tempore sementis, id est Tisri, ducendum esse initium. Quod etiam liquet ex *commate* 20. *Si dicatis quid comedemus anno illo septimo?* Si enim annus septimus a Nisan incipiat quum tempus messis est, fruges antea satas metere & comedere potuissent: sed si annus septimus incipiat a Tisri, quum tempus sementis est, justa erat sollicitudo quid illo anno ederent, quo nihil serebant, nihil metere poterant.

§. XV. *Jura anni sabbathici.* XV. Ad duo capita referri solent ea quae anno sabbathico praecipiuntur, quo sensu duplex schemitta statuenda est. 1. שמטת הארץ *quies terrae Israëliticae* vel שמיטת קרקע in *Gem. Gittin.* 36. 1. & *Gem. Moëd. katon.* 2. 2. quod videlicet non sereretur, nec metereretur. *Exod.* 23: 10. aut alio modo tellus coleretur. Licitum tamen esse statuerunt aliquando anno sabbathico se-

ſerere, tantum quantum nomine tributi debebant. Sub quo comprehenditur uſus promiſcuus ſponte natorum, *Levit.* 25: 5. quamvis Judaei ſtatuant licere ſponte nata anni ſeptimi domi recondere & iis uti, quamdiu ſimiles fructus reſtant in agro: ſi non reſtent, debere iterum palam omnibus exponi: & hoc ביעור *pollucture* appellatur, *Schevüth.* IX. 8. cujus formula haec erat אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול *fratres noſtri, Iſraëlitae: quicunque veſtrum opus bis habet, veniat & ſumat.* II. שמטת כספים *remiſſio debitorum* ſex annis ante elapſis contractorum. *Deut.* 15. 2. & 31. 10. Hanc Dei legem irritam reddidit Hillel ſua conſtitutione de פרוזבול, qua creditor jus ſuum, non obſtante privilegio anni ſabbathici, retinebat adverſus debitorem. Confer *Schevüth.* X. 1. & *ſeqq.*

XVI. Nuncupant Judaei illa quae abſque ope & cura humana proveniunt in agris ספיחים. Ea potiſſimum debent originem ſuam granis deciduis quae inter metendum ſpargebantur, & granis, quae in trituratione imprimebantur ſolo: quoniam trituratio apud veteres Judaeos ope vehiculi fiebat in ipſis agris. Relinquebantur haec ſponte nata annis ſabbathicis uſui pauperum & pecudum. *Exod.* 23: 11. quamvis enim vineae & oliveti illic tantum fiat mentio, ſub iis ut praecipuis reliquae ſpecies comprehenduntur. Aliqua tamen portio horum ſponte natorum ſervabatur ab hominibus ad id conductis ut manipulus paſchalis & panes pentecoſtales inde fierent, quos ex novo proventu illius anni Deus parari juſſerat. *Schecalim.* IV. 1. §. XVI. *Sponte nata quae & cui uſui.*

XVII Sunt qui ad jura anni ſabbathici etiam *dimiſſionem ſervorum* שמטת דרור, vel שילוח עבדים, referant, putentque ſervos eo dimittendos & in libertatem reſtituendos fuiſſe. Verum videntur ſervi omnes non anno ſabbathico, ſed ſeptimo anno ſervitutis, debuiſſe dimitti, uti *Exod.* 21: 2. & *Jerem.* 34: 14. legitur: quae etiam Judaeorum eſt opinio. Vide *Siphra fol.* 270. 1. בשביעית אין מוציאת עבדים *anno ſabbathico non dimittuntur ſervi.* Dabantur ſervis e ſervitute exeuntibus triginta ſicli, pretium Chriſti venditi. *Matth.* 26: 16. Quod ſi ſervus oblatam libertatem amplecti recuſaret, aures ei perforabantur ad poſtes aedium Domini. *Exod.* 21: 6. at ſervo e familia ſacerdotali id non fiebat, ne evaderet בעל מום ſive *vitiatus. Gem. Kidduſchin.* 16. 2. & 21. 2. & 22. 1. 2. §. XVII. *Num dimiſſio ſervorum huc pertineat.*

§. XVIII. *Jubilaei nomen.* XVIII. Annum jubilaeum יובל quidam ita dictum autumant ab הוביל, quod praedia redirent ad pristinos dominos; alii vero a יובל cornu arietino, quo jubilaeus publicabatur die 10 mensis Tisri. *Levit.* 25: 9. nam arietem in Arabia יובלא appellari testatur R. Levi in *Gem. Hieros. Beracoth.* 13. 3. & R. Akiba, *Gem. Rosch hasschana.* 26. 1. Quid autem proprie יובל significet disputatur, quum alii quidem eo nomine arietem dici putent, alii buccinam ipsam, alii denique sonum, quem buccina certo modo inflata edebat. Confer *Jos.* 6: 4. שופרות יובלים.

§. XIX. *Annus jubilaeus sit ne 49, an. 50.* XIX. Sitne annus jubilaeus annus 49 an vero 50 respectu sabbathicorum, disquirunt interpretes. Nobis quidem videtur, post elapsos septies septem annos, id est, 49 integros, annum qui sequitur esse jubilaeum: & haec est communis Judaeorum opinio tam Rabbanitarum quam Karaeorum. Hoc schema mentem nostram clarius exponet, ab anno sexto schemittae initium capiens, qui jubilaei praeteriti respectu simul est 48.

VI. Schemittae.	Sabbathicus. VII. Schem.	Jubil.	I. Schem.	II. Schem.
48	49	50	51	52

Eo nos ducunt diserta verba *Levit.* 25. 8. numerandos esse שבע שנים שבע פעמים septem annos septies, qui sint תשע וארבעים שנה, anni 49; & ubi hoc factum esset, die 10 mensis Tisri buccina clangerent per totam terram, & sanctificarent את שנת החמשים שנה *annum quinquagesimum*, proprie *annum* 50 *annorum*, ita *Gen.* 7. 11. שנת שש מאות שנה *est annus sexcentesimus*, & 2 *Reg.* 9: 29. שנת אחת עשרה שנה *annus undecimus*. Hinc observant quidam jubilaeum nunquam שבת appellari, uti annus sabbathicus nuncupatur. Confer *comma* 11. & *Deut.* 16. 9. ubi 7 hebdomades numerari jubentur, & post eas dies 50, pentecoste, celebrari. Praeterea si annus jubilaeus esset quadragesimus nonus, cur prohiberetur seri & meti, quod jam ante prohibitum fuerat, quum de anno sabbathico ageretur?

§. XX. *Quid toto illo biennio ederint.* XX. Objicitur quidem praecipue, quod si annus jubilaeus a sabbathico distinctus fuerit, & per biennium agri non culti jacuerint, unde ergo victum sibi acquirere potuerint? Respondemus,

mus, uti quolibet septennio Deus benedicturum se promiserat proventui anni sexti, ut sufficeret isti anno, anno septimo, & octavo, quo sererent denuo, usque ad ipsius anni noni initium, quo collecto anni octavi proventu frui possent *Levit.* 25: 20. ita etiam instante jubilaeo eadem spe ali debebant, argumento ducto a simili. Confer 2 *Reg.* 19: 29.

XXI. Porro disquiritur; fueritne annus jubilaeus primus novae schemittae, an vero annus eum sequens. Judaei, tam Rabbanitae quam Karaei, putant annum jubilaeum non esse primum novae schemittae, sed annum sequentem. Verum alii existimant, ne ordo annorum sabbathicorum continuo interrumpatur per jubilaeos, qui interrupta serie per omnia tempora deduci potest, jubilaeum fuisse primum sabbathicum. Sic quidem in prima schemitta 5 tantum annis sereretur ac meteretur, quum Deus de 6. jubeat: *Levit.* 25: 3. verum ibi de prima schemitta agi notant, quam nullum jubilaeum praecessit, & de eo quod semper contingeret, excepto solo interventu jubilaei. §. XXI. *Num jubilaeus primus fuerit novae schemittae.*

XXII. Tria erant jubilaei privilegia quamdiu videlicet terra a tribubus 12. fuit possessa: nam quam primum tribus trans Jordanem sitae, Gad, Ruben & dimidia Menasse captivae fuere abductae, cessarunt observari jura jubilaei כיון שגלו שבט ראואן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות Stante templo secundo anni sabbathici quidem observati fuerunt (שביעית, נוהגת א'ע'פי שאין יובל legitur in *Siphra fol.* *268. 2.) sed observationis jubilaeorum nulla fit apud veteres mentio. Numerabantur tamen anni jubilaei suo loco, ut secundum illos constituerentur anni sabbathici, stante templo secundo, uti Judaei tradunt. Privilegia ipsa jubilaei haec sunt 1. Dimissio servorum *Levit.* 25: 40. *Kiddushin.* 1: 2. 2. Terrae quies sine cultura, & 3. agrorum venditorum reditus ad primum dominum. *Quamprimum* videlicet *buccina inflabatur die expiationis, ab ea hora liberi erant servi, & agri redibant ad pristinos dominos* כיון שהגיע. יום. הכיפורים תקעו ב'ד' בשופר נפטרו׃ עבדים׃ לבתיהם ושדות הוזרות לבעליהם uti legitur in *Gem. Rosch hasschana.* 8. 2. Agros quidem vendere non licebat, nisi ob angustias rei domesticae: quod si quis vendidisset, per biennium in emtoris potestate manebant, at post illud redimi potuere *Levit.* 25: 25. quum videlicet emtor bis pro- §. XXII. *Jura jubilaei.*

ventu anni fruitus est: quare in horum annorum censum non veniunt anni steriles aut sabbathici. Si agri redemti non essent redibant tempore jubilaei ad pristinum dominum, etiamsi fuissent venditi. Quod si agrum quis donasset alteri, recipiebat eum anno jubilaeo. Ager ejusmodi donatus alicui vel emtus שדה מקנה dicitur, opponiturque agro haereditario שדה אחזה. vide *Levit*. 27: 16. Aedium in vicis & pagis (כפרים) idem jus erat quod agrorum. Sed qui domum vendiderat in urbe muro cincta (quae tempore Josuae murum habuit) sitam, redimere eam potuit, quam primum ei liberet, intra spatium anni: postea non *Levit*. 25: 29, 30. adeoque illa domus ipso jubilaeo non redibat ad pristinum dominum, sed emtori manebat propria. Domus autem Levitarum perpetuo redimi poterant. *Levit*. 25: 32. *Erachin*. VII. 5.

CAPUT IX.

De festo purim, encaeniorum, &c.

§. I. *Nomen festi purim.* I. Inter festa quae a Judaeis instituta sunt excellit festum purim, ita dictum a voce Persica פור qua *sors* indicatur. פור הוא הגורל *Esth*. 3: 7. Hodie پور sive פור Persice notat *chalybem*, atque ideo conjectura ducimur ad suspicandum regem Persarum σιδηρομαντείαν sive divinationem per chalybem exercuisse, vel βελομαντείαν, modum sortiendi in oriente olim usitatum. Confer *Ezech*. 21: 26. קלקל בחצים. Festum hoc 2 *Macc*. 15: 37. nuncupatur μαρδοχαική ἡμέρα.

§. II. *Tempus.* II. Celebratur festum purim die 14 & 15 mensis adar, *Esth*. 9: 21. & per canones translationis dierum festorum cautum est ne primus dies purim incidat in זבד, id est septimum, secundum aut quartum hebdomadis diem. Quod si annus sit intercalaris, in primo adar die 14 & 15 פורים קטון *parvum purim* celebrant, in altero פורים גדול *purim magnum:* sic ut tunc bis in anno purim recurrat, quod iisdem ritibus agebatur nisi quod in lectione voluminis Esther, מגילה, & largitione donorum esset differentia. *Megilla*. I. 4. In *Gem. Megilla*, *fol*. 6. *fac*. 2. Eliezer fil. Jose vult megillam non legi in veadar, si in adar primo lecta fuerit.

III.

III. Duo sunt quae ante hoc festum observantur, tria quae in ipso festo. Illorum prius est jejunium die 13 mensis adar, aliquo modo ad exemplum reginae Estherae institutum: quod si dies purim sive 14 adar in diem sabbathi incideret, jejunium retrahebatur in diem quintum hebdomadis, qui יום הכניסה *dies congregationis* dicitur, uti & dies secundus. Die autem illo quinto megilla quoque legebatur *Megilla.* 1. 1. 2. quia sabbatho non licebat. Posterius est cura eleemosynarum & donorum quae pauperibus mittuntur, ut ipsi quoque cum laetitia festos hos dies celebrent. §. III. *Ritus Antecedentes.*

IV. Ad tria autem referuntur illa quae in ipso festo observanda sunt. I. Lectio megillae vel libri Esther (quem solum cum lege Mosis non abrogandum fore per adventum Messiae credunt) quae die 14, ipsa vespera vel nocte quae huic diei initium dat instituenda in synagoga, nisi is dies in sabbathum incidat. Mane sequente paraseham de Amaleko legunt, *Exod.* 17: 8. *Megilla.* 111. 6. Notanda tamen est distinctio Judaeorum in כרכים urbes muro cinctas tempore Josuae, sive in Palaestina sive extra eam, עירות urbes, quae eo tempore muris cinctae non erant, & כפרים vicos: sic ut in כרך megilla legatur die 15, in עיר die 14, in כפר vel secundo vel quinto hebdomadis die, qui festo proximus est. §. IV. *Ritus in ipso festo.*

V. Reliqua duo sunt otium & epulae. Quieverunt enim *Esth.* 9. 18. & convivia instituerunt. Quo spectat vulgatum illud, tantum vini bibendum esse ut distinguere nequeant inter ארור המן & ברוך מרדכי *maledictus sit Haman & benedictus Mordechai.* §. V. *Otium & epulae.*

VI. Festum חנוכה vel ἐγκαινίων, *Joh.* 10: 22. 1 *Macc.* 4: 59. aut dedicationis, institutum est in memoriam templi per Chasmonaeos denuo dedicati post expulsos Syros, celebraturque per 8 dies ab 25 Kisleu, voluntque id indicari *Num.* 8: 1. Jejunium & luctus eo tempore prohibita sunt, & recitatione hymni sacri singulis octo diebus repetita, atque accensis noctu luminibus, in memoriam inventi olei sufficientis in tot dies non sine prodigio (quod narratur in *Gem. Schabbath.* 21. 2.) gaudia sua testantur: unde quidam id festum luminum, & φῶτα ac λυχνο- §. VI. *Festum encaeniorum.*

 καΐαν.

καίαν (quo nomine festum singulare ab Aegyptiis celebratum tradit Herodotus, *lib.* II. *cap.* 62. quod Themistio *orat.* IV. *λυχνοποιΐα* nuncupatur) dictum autumant. Tertullianus *lib.* I. *adversus nationes pag.* 59. id vocat *Judaicos ritus lucernarum.*

§ VII. *De festo ξυλοφορίας.* VII. Praeter haec erat festum *ξυλοφορίας*, ita dictum Josepho, quo ligna ad usum altaris afferebantur a certis familiis per vices. *Nehem.* 10: 35. Id זמן עצי כהנים והעם *tempus lignorum sacerdotum & populi* dicitur *Taanith.* IV. 5. quod si in sabbathum incidisset, differebatur in diem proximum. *Megilla.* I. 3. Erant autem novem tempora quotannis allationi horum lignorum destinata, 1. Primo die Nisan posteri Arach e tribu Juda suam portionem afferebant, 2. Vigesimo Tammuz, posteri Davidis, 3. Quinto Ab posteri Parosch ex Juda, 4. Septimo ejusdem, posteri Jonadab Rechabitae. 5. Decimo ejusdem, posteri Senaa ex Benjamin, 6. Quinto decimo ejusdem, posteri Satthu (alii זתואל *Sathuel* eum vocant) ex Juda, & cum iis sacerdotes ac Levitae, proselyti, servi, Nethinaei, & Israëlitae stirpis incertae. Hic dies in codice veteri *Megillath Taanith* dicto, *cap.* 5. appellatur זמן אעי כהניא *tempus quo sacerdotes ligna adferunt.* 7. Die 20 ejusdem mensis posteri Pachat Moab ex Juda. 8. Die 20 Elul posteri Adin ex Juda. 9. Die primo Tebeth posteri Parosch. Confer *Gem. Hierosol. Schecalim*, *fol.* 6. *col.* 1. & *Gem. Babyl. Taanith. fol.* 28. *fac.* 1. *Gem. Hier. Megilla.* 70. 3. Erat autem omne lignorum genus aptum ut in altari combureretur, exceptis lignis oleae & vitis. *Siphra fol.* 60. 1.

CAPUT X.

De jejuniis.

§. I. *Nomen.* I. Vox תענית, qua *jejunium* appellant Judaei, praecipue *afflictionem* notat; sed desumta illa notio est ex *Levit.* 16: 29. locisque similibus. *Νηστεία*, non addita alia voce, tum in sacris literis tum alibi diem solennem expiationis notat. Et hinc illustranda reor verba Epiphanii *adversus haereses pag.* 159. scribentis Judaeis esse unum jejunium magnum dictum quotannis, & alterum parvum. Haec erunt יום כיפורים *dies expiationis*

nis decimo die menſis Tiſri, & יום כיפור קטון *dies expiationis parvus* quem adhuc celebrant 30 diebus ante ſolennem expiationis diem.

II. Jejunare ſabbatho non licuit, nec aliis temporibus feſtis, quae cum gaudio ſingulari tranſigenda erant, uti ימים טובים, noviluniis, feſto encaeniorum, aut purim, vel diebus feſtis intermediis, qui חולו של מועד appellantur. *Gem. Hier. Taanith.* 66. 1. Quare nec publica jejunia indicebantur eo tempore. *Taanith.* 11. 10. Ita de Juditha legitur, in *lib. Judith.* 8. 6. jejunare eam ſolitam πάσαις ταῖς ἡμέραις, χωρὶς προσαββάτων, καὶ σαββάτων, καὶ προνουμηνιῶν, καὶ νουμηνιῶν, καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσυνῶν οἴκου Ἰσραήλ. Incidit tamen aliquando dies expiationis in ſabbathum. vide *Gem. Hier. Taanith.* 69. 1. Solebant uſque ad occaſum ſolis & ortum ſtellarum, ἕως ἑσπέρας, ut Joſephus loquitur, ſe a cibis abſtinere; & tantum quod exorientibus ſtellis tribus mediocribus dies jejunio ſacratus praeteriiſſe cenſebatur: quo ſpectant haec Hieronymi *lib.* 11. *adverſus Jovinianum, non exſpectans ſtellam more Judaico, ſed hora 6. pranſurus adſcendit.* Et Tertulliani *de jejuniis pag.* 713. *Judaicum certe jejunium ubique celebratur, quum omiſſis templis per omne litus quocunque in aperto aliquando jam precem ad coelum mittunt, & licet cultu & ornatu moeroris nomen infament, tamen fidem abſtinentiae affectant, & ſtellae auctoritatem demorantis ſuſpirant.* Fuere qui noctu quoque & interdiu per triduum jejunarunt. *Eſth.* 4: 16. At jejunium trium hebdomadum *Dan.* 10: 2. videtur de jejunio a mane ad veſperam, non de abſtinentia ab omni cibo tam interdiu quam noctu, intelligendum. §. II. *Tempus.*

III. Jejunia alia erant jejunia veri nominis, quando quis per 24 aut 12 horas cibo ſe abſtinere conſtituit, alia jejunia horaria תעניות שעות dicta, quando quis hora demum diei ſexta nondum guſtato cibo conſtituit jejunare uſque ad veſperam. Dividi etiam queunt in publica תעניות הציבור jejunia coetus, & privata תעניות היחיד jejunia hominis ſingularis. Illa indicebantur propter calamitates majores quibus res publica premitur, uti ſunt repens adventus hoſtium, obſidiones urbium, peſtis, animalia noxia, terrae motus, procellae, §. III. *Species.*

ru-

rubigo segetum, annonae caritas, defectus pluviarum, & similia. Haec vero ob calamitates privatas, uti si quis a fortuna aut spe derelictus sit, vel a re familiari destitutus, si quis amicus aegrotet, aut in carcere vinctus detineatur, aut erret in loco deserto. At nonnunquam aliqui jejunium celebrare consueverunt, solo Deum colendi & numen sibi propitium reddendi animo, cui diem secundum & quintum hebdomadis plerumque sacrabant, quod & alii ad speciem imitabantur, quemadmodum Pharisaeus notatus idcirco *Luc.* 18: 12. *Gem. Bava kama.* 82. 1. Nec defuerunt, qui ut re desiderata fruerentur jejunio se affixerunt, uti R. Ase, qui 30 dies jejunavit ut videret R. Chaiam, צם תלתין יומין למיחמי ר' חייא *Midrasch Coheleth.* 112. 4. & R. Zadoc qui 40 annos jejunavit, ut averteret templi secundi excidium. *Gem. Gittin.* 56. 1.

§. IV. *Personae jejunantes.* IV. Ex his aliquo modo intelligitur qui jejunare soliti fuerint. Mulieres gravidae, lactantes, & pueri a jejunio liberi sunt, exceptis 7 jejuniis a בית דין *consessu judicum* indictis, de quibus in *Taanith.* 1. 6. & nono Ab.

§. V. *Ritus.* V. Varii fuere ritus jejunii tam publici quam privati. Ad publicum pertinuit clangor tubarum, eductio *arcae*, תיבה, ex synagoga in plateas, convocatio populi, cineris inspersio eidem arcae, oratio habita ad populum, preces tum 18 ordinariae tum 6 superadditae, & εὐλογίαι. *Taanith.* II. 1. 2. *Rosch haschana.* III. 4. Ceterum personae jejunantes etiam in jejuniis privatis se cilicio, sive sacco (*Josephus l.* 1. *de bell. c.* 17. vocat ἐσθῆτα ἐκ τριχῶν πεποιημένην & *lib.* VIII. 7. *Antiq.* σάκκιον) induebant *Ps.* 35: 13. Hunc nigrum esse debuisse (solebat ita sane esse, quapropter μελάντερον σάκκυ legitur apud Clementem *in epist. ad Corinthios*) multi contendunt, & corpus ambiebat. *Job.* 16: 15. 1 *Reg.* 21: 27. 2 *Reg.* 6: 30. Non tamen semper in privatis jejuniis sacci usus erat 2 *Sam.* 12: 16. *Nehem.* 1: 4. uti & publica sine cinere & cilicio peracta leguntur *Jud.* 20: 26. 1 *Sam.* 7. 6. Porro capiti suo inspergebant cinerem. *Thren.* 2. 10. 2 *Sam.* 13: 19. His addi possunt vestes scindere, pectus plangere, capillos solvere, humi jacere, aliaque luctus indicia. Hieronymus *epist.* 22. ad Paulam ritus jejunii Judaici ita describit: *Flent usque hodie Judaei & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant: ac ne*

ne quid desit superstitioni ex ritu vanissimo Pharisaeorum, primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint. Nudatos in luctu pedes memorat praeter Hieronymum *Josephus lib.* VIII. *Antiq.* 7. qui de Achabo *γυμνὸς τοῖς ποσὶ διῆγεν*, quod 1 *Reg.* 21. 27. legitur יהלך אט.

VI. Memorantur in Zachariae *cap.* VIII. *comm.* 19. jejunia § VI.
mensis quarti, quinti, septimi, & decimi. In *Gem. Hier. Taa-* *Quatuor*
nith. 68. illa ita explicantur. *jejunia* Zach. 8.

Jejunium mensis quarti est die 17 Tammuz ob fractas tabulas legis & cessationem sacrificii jugis. 19. *quae.*

Jejunium quinti est nono die Ab.

Jejunium septimi est tertio die Tisri ob caedem Gedoliae.

Jejunium decimi est die decimo Tebeth quando urbs perrupta est הובקעה העיר. Alii hoc die 9 Tammuz factum contendunt.

Ita quoque in *Gem. Rosch hasschana.* 18. 2. legitur, nisi quod die 9 Tammuz urbis moenia perrupta scribant. Hieronymus autem ex Hebraeis, *in commentario ad Zachariam pag.* 1752. hoc modo jejunia illa digerit.

Jejunium mensis quarti est die 17 mensis quarti, id est, Tammuz, quando descendens Moses de monte Sina tabulas legis abjecit, & juxta Jeremiam muri primum rupti sunt civitatis.

Jejunium mensis quinti, quum propter exploratores terrae sanctae seditio orta esset in populo, jussi sunt montem non adscendere sed per 40 annos circuire. In hoc mense & a Nabuchodonosor & a Tito templum incensum est, capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judaeorum, aratum templum a Tito Annio Ruffo.

Jejunium mensis septimi, quum occisus est Godolias & Judae tribus ac Jerusalem reliquiae occupatae.

Jejunium mensis decimi, quum Ezechiel fuit in captivitate & populus audivit templum esse subversum.

VII. Lubet hic subjicere brevem indicem jejuniorum, sive §. VII.
dierum quos Romani religiosos aut nefastos dicerent, secundum *Index je-*
seriem mensium. *juniorum.*

Nisan.

1. Die, jejunium, ob mortem filiorum Aharonis. *Tanchuma.* 60. 4.
10. Ob mortem Mirjam.
26. Ob mortem Josuae.

Ijar.

10. Ob mortem Eli.
28. Ob mortem Samuelis.

Sivan.

23. Ob defectionem 10 tribuum ad cultum vitulorum.
25. Ob necem martyrum decem illustrium a Romanis occisorum, חרוגי מלכות.
26. Ob combustionem R. Chaninae ben Teradjon cum sacro Codice.

Tammuz.

17. Ob fractas tabulas legis & expugnationem urbis per Babylonios. Videlicet eo die muri urbis perrupti sunt הובקעה העיר & cessavit sacrificium juge. *Gem. Hier. Taanith.* 68. 3. Inter hunc diem & diem 9 mensis Ab spatium est 21 dierum. Sunt autem omnino 21 dies inter illud tempus quo amygdali flores producunt & illud quo fructum perficiunt: & huc referunt verba *Jerem.* א: 11. *baculum amygdali video.* Philo *lib.* III. *de vita Mosis* notat amygdalum primam florere ex fructibus arboreis & postremam folia amittere. Hi dies 21 qui inter diem 17 Tammuz & 9 Ab labuntur, יומין דעקא *dies angustiae* nuncupantur. vid. *Echa rabbati* 57. 2. & 67. 1.

Ab.

1. Ob mortem Aharonis.
2. Ob dictum Dei de non introituris in terram sanctam. Hoc in *Seder olam Rabba cap.* 8. ad diem 9. mensis Ab refertur.
9. Ob excidium templi primi & secundi. In Babylonia nullum jejunium publicum observarunt Judaei, excepto hoc solo die nono Ab. *Gem. Pesachim.* 54. 2. Erat is dies quo templum secundum destructum est, dies primus hebdo-

domadis, מוצ׳ שב׳, id est, dies Dominicus, erantque vices ephemeriae Jojarib ea hebdomade, & annus erat primus Schemittae, מוצאי שביעית. *Gem. Erachin* 11. 2.

18. Ob exstinctionem lychni occidentalis in lychnucho sacro, imperante Achaz.

Elul.

18. Ob mortem exploratorum terrae sanctae.

Tisri.

3. Jejunium Gedoljae. Huc faciunt haec Suidae, Γοδολίας, ὄνομα κύριον καὶ μήν. Μὴν illic est ἡμέρα.

5. Ob incarcerationem R. Akibae.

7. Ob sententiam latam in cultores aurei vituli.

10. Dies expiationis.

Marchesvan.

6. Ob excoecationem Zedekiae.

Cisleu.

28. Ob codicem sacrum a rege Jojakim combustum.

Tebeth.

8. Ob versionem Graecam Pentateuchi factam imperante in Aegypto Ptolemaeo Philadelpho.

9. Ob mortem Ezrae.

10. Ob urbem corona cinctam a rege Babyloniae.

Schebeth.

5. Ob mortem seniorum. *Jud.* 2: 7.

2. Ob congregationem Israëlitarum contra Benjaminitas. *Jud.* 18.

Adar.

7. Ob mortem Mosis. *Gem. Kidduschin.* 38: 1, *Gem. Sota.* 12. 2. at in *Midrasch Megillat Esther.* 132. 2. dicitur Moses primo die Adar natus & mortuus. *Josephus Ant.* IV. 8. etiam primo die Adar Mosen vita excessisse scribit.

9. Ob dissensum Hillelis & Schammai.

13. Jejunium Esther.

FINIS.

INDEX

LOCORUM S. CODICIS

Qui aut citantur aut illustrantur.

Cap.

Cap.	Verſ.	Pag.
XXI.	15.	210
	18.	127
	26.	210
	28.	169
XXII.	9.	179
XXIII.	10. *bis.*	264
	11.	265
	12.	259
	15.	224
	16.	202
	17.	224
	18.	191. 232 *bis*
	19.	169. 200
	20.	264
XXIV.	5.	128. 184
XXV.	10-15.	27
	10.	12
	23.	24
	24.	*ibid.*
	25.	24 27
	29.	24
	33.	20
	34.	*ibid.*
	37.	*ibid.*
XXVI.	1.	19
	5.	*ibid.*
	11.	*ibid.*
	12.	18
	12, 13.	*ibid.*
	16.	17
	21.	75
	22.	18
	28.	*ibid*
	31.	19
	33.	19. 26
	36.	19
XXVII.	1, 2.	15
	1,2. *ſeqq.*	16
	5, 12.	14
	8.	15
	9.	14
	21.	21
XXVIII.		76
	16.	77
	17. 30.	78
	38.	78. 146

Cap.	Verſ.	Pag.
XXVIII.	41.	135
	42.	76
XXIX.	1.	78
	7.	74. 135
	21.	75
	24.	14. 79
	27.	156, 157
	30.	14. 72
	37.	149
	38.	148
XXX.		75
	1.	22. 75
	6.	22
	7, 8.	21
	8.	*ibid.*
	9.	25. 169
	10.	149. 253
	13.	47
	18.	17
	20.	249
	21.	14
	22.	74
	25.	*ibid.*
	31.	74 *bis.*
	32.	129
	34.	22
	36.	23. 149
XXXI.	6.	75
	14.	159
	15.	257
XXXII.	32.	173
XXXIII.	7.	9
	10.	11
XXXIV.	22.	214
	26.	169
XXXV.	2.	257
	9.	78
	12.	12
XXXVI.	8.	18
XXXVII.	16. *bis.*	24. 25
	17.	20
	25.	75
	29.	74
XXXVIII.	1.	15, 16
	3.	78
	4. *bis.*	16
	6.	77

INDEX

Cap.

LOCORUM S. CODICIS.

Cap.

Cap.

Cap.

Cap.

INDEX

Cap.

INDEX

Cap.

INDEX

Cap.

LOCORUM S. CODICIS.

INDEX RERUM
ET
VERBORUM.

Res, de quibus integra capita agunt, uti Synagogae, Synedria, Reges, Levitae, *in hoc indice non notantur, quoniam ipse ordo hujus libri satis indicat, quo loco quaerendae sint. Sed illa potissimum hic collegimus, quae aliis argumentis immista haud ita facile possent inveniri.*

A.

Aqua

Pen-

X.

E N

ERRATA SIC CORRIGENDA.

pag. 14. l. 23. post sententia; adde, de Vita Mosis, p. 667. p. 17. l. 16. 15, lege 14. p. 18. l. 20. §. VIII. lege §. III. p. 19. l. 8. יריעת lege יריעות p. 31. l. 6. כקרש &, lege & מקרש. p. 33. l. ult. idqve, lege idque. p. 34. l. 6. לטפחו lege לטפחו p. 41. l. 33. aiias, lege alias — l. ult. יום lege יום p. 45 §. IX. in margine: Gnium, lege Gentium. — lin. penult. הביתהר lege הר הבית p. 47. l. 1. augulis, lege angulis. p. 48. l. 9. Qnintum, lege Quintum — l. 21. yidelicet, lege videlicet. — l. 22. pecunie, lege pecuniae. p. 53. lin. ult. Lapupim, lege Lapidum. p. 57. l. 6 aque ductum, lege aquae ductum. p. 58. l. 17. significet, lege significet. p. 60. l. 8. dele, 40. p. 61. l. 32. tubulam, lege tabulam. p. 68. in margine §. VII. flagellati, lege §. VII. flagellatio. p. 69. l. 26. Antonius, lege Antoninus. p. 70. l. 5. חונם lege חונים p. 73. l. 29. *promatum*, lege *promotum*. p. 75. l. 10. pontifc. m. lege, Pontifex M. p. 76. l. 2. balteus cidaris, lege balteus, cidaris. p. 86. in margine §. VII Sante, lege §. VII. Stante. — l. 20. tenplo, lege Templo. — l. 26. dele, bus. p. 93. l. 26. omnibus usum, lege omnibus vini usum. p. 95. l. 33. socerdotales, lege sacerdotales. p. 98. l. 6. חגו lege הגו. p. 99. l. 23. חמליחות lege המליחות p. 104. l. 33. jejuniis praeliis, lege jejuniis, praeliis. — l. 34. int emplo, lege in Templo. p. 114. l. 1. pontifices, lege Pontifices. M. p. 119. l. 21. pontificis, lege Pontificis M. p. 123. l. 24. im templo, lege in Templo. — l. 33. lipidibus, lege lapidibus. p. 125. l. 12. בפר lege כפר. — l. 30. misna, lege Misna. — 32. praesidem synedrii, lege Praesidem Synedrii. p. l. 33. praeside, lege Praeside. p. 136. in margine §. VIII. Sectae post, lege §. VIII. Sectae post. p. 148. l. 21. juvencus aries, lege juvencus, aries. p. 153. l. 5. μαμοσκόποι, lege μωμοσκόποι. p. 160. l. 35. credant, lege tradant. p. 168. l. 9. ablegima, lege ablegmina. p. 182. l. 23 Greaco, lege Graeco. p. 184. in margine §. V. Obblatio, lege §. V. Oblatio. p. 188. l. 21. praeside synedrii, lege Praeside Synedrii. p. 212. l. 26. frctuum, lege fructuum. p. 227. l. 23. omnese phemerias, lege omnes Ephemerias. p. 229. l. 33. praeeesset, lege praeesset. p. 247. l. 2. peccata, lege peccato. p. 251. l. 13. 16. lege 14. p. 252. l. 12. ἐρημα, lege ἐρημία. p. 253. l. 20, 21. in sancto sanctorum pontificem, lege in Sanctum Sanctorum Pontificem. p. 258. l. 26. ἑβδόμιν lege ἑβδόμων. p. 267. l. 22. ראואן lege ראובן p. 270. l. 19. בהניא lege כהנוא p. 270. l. ult. בופנרום lege כיפורים. p. 273. l. 12. Gedoliæ, lege Gedaliæ — l. 30. Gedolias, lege Gedalias.